

CAEREMONIALE
EPISCOPORVM

IVSSV CLEMENTIS VIII. PONT. MAX.
nouissimè reformatum.

Omnibus Ecclesijs, præcipue au-
tem Metropolitanis Cathe-
dralibus & collegia-
tis perutile ac ne-
cessarium.

R O M A E.

Ex Typographia linguarum externarum.

*Cum licentia Superiorum, & Priuilegio Sanctissimi Pon-
tificis, & aliorum Principum per decennium.*

Anni Iubilæi **M D C.** Mense Octobris.

B

МѢСЯЦЪ

S. D. N. D. CLEMENTIS

DIVINA PROVIDENTIA PAPAE VIII.

Constitutio super approbatione, & usu Cereemonialis Episcoporum
& aliorum Ecclesiarum Prelatorum nouissimè reformati.

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

VM nouissimè Pontificale antea mendosum, & corruptum à pijs, & eruditjs uiris emendari, & restitui & demum ad Episcoporum, & aliorum Ecclesiarum Prelatorum communem usum, & commoditatem diuulgari, & in uniuersali Ecclesia ab omnibus obseruari mandauerimus; opere preteritum visum fuit Cerimoniale Episcoporum omnibus Ecclesijs, precipuè autem Metropolitans, Cathedralibus, & Collegiatis per utile, ac necessarium, in quo ritus & cerimonie celebrandi Missas, uesperas, & alia diuina officia, ac in alijs Ecclesie functionibus, & actibus, ab eisdem Episcopis, ac alijs Prelatis inferioribus in eisdem obseruanda, ac modus etiam precedendi tam inter personas ipsas Ecclesiasticas, quam etiam inter eas, & laicos similiter seruandas continentur, quòdque pridem multis mendis respersum fuerat, similiter reformari, & restitui curaremus. Ea propter id ipsum Cerimoniale Episcoporum, à nonnullis pijs, ac eruditjs, in hisq. sacris ritibus, & Ceremonijs apprimè versatis uiris examinari, corrigi, & in optimam, ipsiq. Pontificali reformato maximè congruentem formam redigi mandauimus. Quod opus cum ea, qua decuit fide, & diligentia iam absolutum fuisse accipimus. Porro reliquum

est, ut huius operis labor, cum ad quem directus est finem consequatur. Idcirco Cerimoniale Episcoporum huiusmodi iussu nostro emendatum, & reformatum, Motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolica potestatis plenitudine perpetuò approbantes, illudq. in vniuersali Ecclesia ab omnibus, & singulis personis ad quas spectat, & in futurum spectabit, perpetuò obseruandum esse precipimus, & mandamus, ac Cerimoniale huiusmodi sic emendatum, & reformatum nullo unquam tempore in toto, vel in parte mutari, vel ei aliquid addi, aut omnino detrahi posse, ac quasque personas predictas, quae sacerdotalia munera exercere, aut alia quaecunque in ipso Cerimoniali contenta facere, aut exequi debent, ad ea peragenda, & praestanda, iuxta huius Ceremonialis formam, & praescriptum teneri, neminemq. ex ijs, quibus ea exercendi, & faciendi munus impositum existit, nisi formulis, quae hoc Cerimoniali continentur seruatis satisfacere posse, perpetuò statuimus, & ordinamus. Per praesentes autem antiqua Ceremonialia in his, quae predicto Cerimoniali reformato sunt conformia, minimè aboleri, aut abrogata censeri volumus, sed illorum etiam usum (salua reformatione predicta) permittimus. Non obstante praemissis, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac etiam in Prouincialibus, & Synodalibus Concilijs editis generalibus, vel specialibus, necnon quarumvis Ecclesiarum, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, ceterisque contrarijs quibuscunque. Volumus autem ut pari motu, & auctoritate decernimus, ut qui in Romana Curia sunt praesentes, lapsis duobus mensibus, qui verò intra Montes, octo, & qui ultra ubique locorum degunt duodecim integrè excursis, vel alias ubi venalium huius Ceremonialis voluminum notitiam, & facultatem habuerint, sacras ceremonias, & ritus in eodem Cerimoniali praescriptos, iuxta illius modum, & normam in quibuscunque actibus exercere, & obseruare teneantur. Ipsarum

autem litterarum exempla, manu Notarij publici, & sigillo al-
cuius persone in dignitate Ecclesiastica constituta, aut illius Cu-
ria obsignata, vel in ipsis Voluminibus absque predicto, vel alio
quopiam adminiculo Romæ impressa, eam ubique locorum, &
gentium fidem faciant, quam presentes facerent, si essent ex-
hibita vel ostensa. Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub Annulo
Piscatoris, die xiiij. Iulij M D C. Pontificatus nostri anno nono

M. Vestrius Barbianus.

Die nona Augusti 1600. Supradictæ Literæ affixæ, & publicatæ fuerunt
ad Valuas Curix, & in Acie Campi Floræ, per me Alexandrum Agaz-
zarium, Sanctissimi Domini nostri papæ Curf.

Iacobus Brambilla Mag. Curf.

INDEX CAPITVM

LIBRI PRIMII.

D E habitu,& alijs agendis per Episcopos nuper electos.	1
De primo accessu Episcopi, vel Archiepiscopi ad suam diœcesim, vel prouinciam.	3
De habitu ordinario Archiepiscopi,& Episcopi in sua prouincia, diœcesi, vel ciuitate.	10
Quomodo se gerere debeat Episcopus, vel Archiepiscopus circa benedictionem,& alia Episcopalia munia in sua diœcesi, vel prouincia. Et quid, si Legatus Apostolicus, aut Cardinalis non Legatus, vel Nuntius, aut aliquis Prælatu;	ibidem sit.
De officio Magistrorum cœremoniarum.	14
De officio Sacristæ.	17
De officio Presbyteri assistentis tam in Vesperis, quam in Missis.	22
De assistentia duorum Canonicorum in habitu diaconali Episcopo celebrante, vel, eo non celebrante, in habitu ordinario.	26
De officio diaconi in Missa solemni Episcopo, vel alio celebrante.	34
De officio subdiaconi in eadem Missa Pontificali solemni.	38
De numero, qualitate, & officio ministrorum seruientium Episcopo in diuinis, videlicet de libro, de candela, de baculo, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de gremiali, de ampullis, & ad abacum.	48
De ornatu Ecclesiæ, & præparandis in ea ante aduentum Episcopi.	53
De sedibus Episcopi Legati, Cardinalium, Prælatorumque, necnon Principum, Magistratum, virorumq. illustrium in Ecclesia collocandis ornandisque.	59
De vsu vmbraculi, seu baldachini.	71
De habitu Ecclesiastico Episcopi, & Canonicorum, & de accessu ad Ecclesiam, & reditu eorundem.	75
De Pallio, & eius vsu.	77
De Mitra, & Baculo pastorali.	82
De Reuerentijs, & genuflexionibus, sessionibus, & surrectionibus obseruandis, tam per Episcopum, & Canonicos, quàm alios quoscumq; siue in Ecclesia, siue extra eam. Et de osculationibus manuum Episcopi, vel celebrantis.	85
De ordine, & modo iungendi, disiungendi, eleuandi, tenendique manus per Episcopum, vel alterum celebrantem; & quomodo vertere, & conuertere se debeat ad altare, vel faldistorium, vel e contra; & de osculatione altaris.	89

de libro tenendo apud Episcopum non celebrantem, sed in Vesperis, aut in Missa solemnī præsentem: & quid ex eo legere debeat.	96
de circulis infra Missam solemnem, quæ coram episcopo celebratur, faciendis ante episcopum, qualiter, & quoties.	97
de concionibus, seu sermonibus infra Missam solemnem habendis, seu post missam in funere episcopi, aut alicuius magni viri; & de habitu fermocinantis.	101
de ordine, & modo imponendi thus in thuribulum, illudq. benedicendi; & de thurificatione in vesperis, & missis solemnibus.	103
de ordine dandi pacem.	115
de forma dandi benedictionem solemnem ab episcopo, & publicandi indulgentiam, ubi, quoties, & quando.	118
de supplendis vicibus Canonicorum, aliorumque ministrorum defectuum.	122
de orationibus, seu collectis, & diuersis earum tonis.	124
de organo, organista, & musicis seu cantoribus, & norma per eos seruanda in diuinis.	133
de missa quæ sine cantu ab episcopo celebratur.	136
De missa, quæ sine cantu coram episcopo celebratur in locis suæ iurisdictionis.	139
De cæremoniis obseruandis in Synodo prouinciali, vel diæcesana.	142

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI.

D E Vesperis solemnibus episcopo in crastinum celebraturo.	149
De vesperis solemnibus Episcopo in crastinum non celebraturo.	157
De vesperis in Ecclesijs Cathedralibus, absente episcopo, vel in Collegiatis solemniter celebrandis; & de eisdem in diebus ferialibus.	160
De Completorio.	167
De Matutinis presente episcopo.	168
De Matutinis in Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesijs absente episcopo.	172
De Laudibus, reliquisque horis Canonicis.	177
De missa solemnī episcopo celebrante.	179
De missa solemnī, quæ coram episcopo celebratur.	213
De vesperis, & matutinis pro defunctis.	215
De missa pontificali pro defunctis per Episcopum celebranda, & de sermone, & absolutionibus post missam.	219
De missa pro defunctis, quæ coram episcopo celebratur.	229
De vesperis, & missis in Dominicis Aduentus siue ab episcopo, siue ab alio	

alio presente episcopo, celebrandis.	230
De vigilia Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, & de matutinis, & missa in nocte celebranda.	232
De festis quę occurrunt vsque ad diem Purificationis, solemniter celebrandis.	237
De festo Purificationis beatę Virginis, & benedictione, ac distributione candelarum.	238
De festo Purificationis in Cathedralibus, absente Episcopo, & in Collegiatis.	246
De officio, & missa feria quarta Cinerum, episcopo celebrante, vel non celebrante, sed presente.	248
De eadem feria quarta Cinerum, episcopo absente, & in Collegiatis. folio	256
De Dominicis quadagesimę vsque ad Dominicam Palmarum.	257
De officio, & missa in Dominica Palmarum.	258
De matutinis tenebrarum quartę, quintę, & sextę ferię maioris hebdomadę.	263
De officio, & missa ferię quintę in cœna Domini.	267
De mandato, seu lotionem pedum.	273
De officio ferię sextę in parasceuę Episcopo celebrante.	277
De eodem officio, Episcopo non celebrante, sed presente, aut etiam absente, & in collegiatis Ecclesijs.	287
De Sabbato sancto, episcopo celebrante.	296
De Sabbato sancto, episcopo non celebrante, sed presente, & in Collegiatis.	304
De missa solemnī in die Paschę, Episcopo celebrante, & de communione generali.	308
De eodem festo Paschę, Episcopo absente, & in Collegiatis.	312
De Dominicis per annum.	313
De Litanijs, & processionibus maioribus, & minoribus, quę annis singulis fiunt.	315
De festo Sanctissimę corporis Christi, & processione.	318
De alijs festis in genere, in quibus solemniter est celebrandum ultra superius expressa.	328
De Anniuersarijs diebus electionis, & consecrationis Episcopi solemniter celebrandis.	331
De Anniuersario Episcopi proximę defuncti.	331
De Anniuersario omnium Episcoporum, & Canonicorum Ecclesię Cathedralis defunctorum.	333
De ægrotatione, morte, funere, & exequijs episcopi; & de supplicationibus ad Deum pro opportuna noui episcopi electione impetranda.	334

1

CAERIMONIALIS

EPISCOPORVM

LIBER PRIMVS.

DÉ HABITV, ET ALIIS AGENDIS
per Episcopos nuper electos. CAP. I.

V M primùm aliquis certior factus fuerit se alicui Ecclesiæ Cathedrali, vel maiori à summo Pontifice in consistorio præfectum, siue ille in Curia Romana degat, siue ab ea absens sit, statim curabit sibi amplam coronam in capite decenter formari. Tunc, &

non prius super vestem inferiorem talarē, cum extra domū exibat, induet aliam vestem breuiorem apertam, vt per scissuras brachia extrahi possint, quod genus vestis Mantelletum vocant. Vestes autem huiusmodi erunt, vel ex lana, vel ex camelotto coloris violacei, nullo autem modo sericeæ. Præsentes in curia induti, vt supra, quàm primùm poterunt, adibunt summum Pontificem, & ei gratias agent de sua promotione, merita propria extenuando, & dignitatis gradum amplificando, seipsos, & Ecclesias ipsis commissas humiliter commendando, & tunc è Sanctitatis suæ manibus Rocchettum accipient.

et Visitabunt deinde singulos Reuerēdisimos S.R.E. Cardinales in eorum domibus, eisque officiosè gratias agent, se, & suas Ecclesias illis commendando,

& offeren-

& offerendo. Absentes verò se ipsos Rocchetto, & alijs vestibus induent, & gratiarum actiones, & Ecclesiarum suarum commendationis officium per litteras, tam apud summum Pontificem, quàm apud Reuerendissimos Dominos Cardinales peragere studerunt; & si erunt in propria sua diœcesi, vel prouincia, cum de eorum promotione certum nũtium habuerint, poterunt domi, & foris vti, loco Mantelletti, Mozzetta eiusdem coloris supra Rocchetum, & tam præsentes in Curia, quàm absentes vtentur, cum opus erit, pileo nigro, laneo, serico viridi suffulto cum cordulis, ac floccis coloris viridis. Hæc, quæ de vestibus diximus, clericis, seu Presbyteris sæcularibus, seu regularibus, electis tantum conueniunt. Promoti verò ex regulari ordine non vtuntur Rocchetto, sed retinent in vestibus colorem habitus suæ Religionis, & deferre possunt vbique Mozzettam eiusdem coloris, & biretum nigrum, pileo tamen viridi ornato, prout alij nō regulares vti possunt; sed Canonici regulares vtuntur etiam Rocchetto, prout ante promotionem ad Episcopatum utebantur in sua congregatione, et colore violaceo, si nō magis

DE PRIMO ACCESSV EPISCOPI,
vel Archiepiscopi ad suam diœcesim,
vel prouinciam. CAP. II.

Accessurus Episcopus ad suam diœcesim, vel Archiepiscopus ad suam prouinciam ante accessum poterit aliquas gratias, seu facultates à Sanctissimo Domino Nostro

Papa obtinere, præsertim Indulgentiam plenariam pro populo suæ primæ Missæ præsentis futuro. Insuper præparabit, quæ in itinere, & ingressu vsui esse poterunt; vt vestes Episcopales ordinarias; cappam Pontificalem violacei coloris, seu, si regularis fuerit, coloris habitus sui; pileum Pontificalem cordulis, ac floccis sericis coloris viridis ornatum; equi etiam, siue mulæ ornamenta opportuna; item libros necessarios, vti inter cæteros Pontificale, & Cærimoniale; ac paramēta etiam sacra, quæ pro ingressu erunt necessaria, idest, pluuiale album cum stola, & mitra pretiosa, amictum, albam, cingulum, & annulum, nisi ea ad maiorem commoditatem à propria Ecclesia sumere velit. In discessu recitabit in Ecclesia, si commodè fieri poterit, sin minus, antequàm equum ascendat, cum suis clericis, & familiaribus itinerariū; idemque obseruabit quotidie mane post Missam, antequàm equum ascendat, quamdiu erit in itinere: & si erit Archiepiscopus, quamprimum suam prouinciam intrauerit, faciet ante se deferri crucē per aliquem ex suis cappellanis, imagine sanctissimi Crucifixi ad se versa; & sibi occurrētes subditos genuflectētes signo crucis super illos facto benedicet. Cum autem erit vnus diei, vel bidui spatio propinquus propriæ ciuitati, significabit Vicario suo, & Canonicis, ac Capitulo, necnon Magistratui, & officialibus ciuitatis diem, & horam sui ingressus, vt possint omnes se præparare, vt ei obuiam eant, eūq. debito honore prosequantur. Præmittet etiam aliquem ex suis, qui clerum, & alios, ad quos, spectat,

admo-

*qui genuflectent
debeant*

*in, et faciet
suis in mem
vicariam in
transit*

admoneat, vt processionem habendam in huiusmodi ingressu indicant; præparari faciant baldachinum in porta ciuitatis, & deputari qui illud portent supra Episcopum, vt inferius dicitur. Vias etiam, per quas eundum erit, mundari, ac floribus, vel frondibus conspergi in signum lætitiæ curent. Die præstituta Canonici, & Capitulum cum toto clero debent processionali ritu accedere ad portam ciuitatis, ibique consistere; Magistratus verò, & officiales cum ciuibus, & populo obuiam ire Episcopo extra portam. Episcopus interim in aliquo sacello, seu honesto, & conuenienti loco parum distante a porta ciuitatis descendat de mula, vel equo, ac deposito itinerario habitu, induet cappam Pontificalem, iterumq. ascendet mulam ornatâ Pontificalibus ephippijs, & stragula violacei coloris, ac pileum Pontificalem solemniorem in capite geret; atque ita equitabit suis familiaribus, & domesticis ipsum comitantibus vsque ad portam ciuitatis, vbi descendens è mula genuflectet super tapete stratum, & puluinum ibidem paratum; & deuotè osculabitur crucem sibi per digniorem ex Capitulo pluuiali indutum oblatam. Mox surgens in aliquo sacello, vel loco ad id parato accipiet, deposita cappa, paramenta sacra, videlicet amictum, albam, cingulum, stolam, & pluuiale album, ac demum mitram pretiosam, conscendetq. equum serico albo vndique tectum, & decenter ornatum. Ordo autem procedendi erit. Equitabunt primo ciues omnes, deinde familiares Episcopi, tum Magistratus, & officiales ciuitatis,

Barones,

Barones, & Principes, si qui aderunt; mox clerus
 omnis pedibus incedens præcedente sua cruce, quæ
 cantores subsequenter cantantes, vt in Pontificali;
 post hos Canonici, & Capitulum Ecclesiæ; & si fue-
 rit Archiepiscopus, antecedit crux Archiepiscopa-
 lis, inter quam, & Archiepiscopum nemo erit, nisi
 dignitates, & Canonici; demùm Archiepiscopus,
 seu Episcopus mitratus equitabit sub baldachino,
 quod portabitur primo loco per Magistratum ciui-
 tatis, deinde per nobiles ciues vsque ad Ecclesiam,
 siue per eos, quibus ex consuetudine, vel ex priuile-
 gio id conuenit. Ipse Episcopus memor erit populo
 manu dextera aperta, & extensa frequenter benedi-
 cere, signum crucis faciens. Post Episcopum equi-
 tabunt Prælati, si qui erunt, & reliqui togati. Ante

portam

portam Eēclesiæ Episcopus descēdet ex equo super
 tapete stratum ibidem extensum, & capiet asperfo-
 rium de manu dignioris de Capitulo antedicti, vt su-
 pra induti, quo se, & alios asperget aqua benedicta,
 ac ministrante eodem, qui asperforium obtulit, di-
 gniorē nauculam, imponet in thuribulum, quod
 aliquis Acolitus tenet, thus more solito benedictū,
 tum prædictus dignior ex Capitulo accipiens thuri-
 bulum de manu Acoliti, stans facta prius profunda
 capitis inclinatione ante Episcopum, thurificet illū
 stantem cum mitra triplici ductu thuribuli; & præ-
 cedentibus clero, Canonicis, & dignitatibus, atque
 hymnum [Te Deum laudamus &c.] cantantibus
 ad altare sanctissimi Sacramenti, si est aliud ab alta-
 ri maiori, consistet ibi Episcopus; & deposita mitra,
 ac facta genuflexione vsque ad terram ante ipsum
 sanctissimum Sacramentum, genuflectet iterum su-
 per puluino ibidem parato, & orabit; deinde surget,
 & facta iterum reuerētia cum genuflexione sanctif-
 simo Sacramento, accipiet mitram, & procedet ad
 altare maius, vbi ante infimum gradum, deposita
 mitra, faciet cruci super altari positæ reuerentiam,
 caput profundè inclinando, deinde genuflectet su-
 per puluino, & genuflexorio ibi parato, & orabit;
 & interim ille dignior, vt supra indutus, accedet ad
 altare, & in cornu Epistolæ stans versus orantem
 Episcopum, finito hymno [Te Deum] cantabit ex
 libro super altari posito Vers. [Protektor &c.] &
 alia, prout in Pontificali. Cum dicitur [Per Domi-
 num nostrum &c.] post orationem Episcopus sur-

reuerentia

Tunc accipiens
a digniorHic regis
tunc balthazarTunc genuflectit
coram

deputa mitra

get a faldistorio, & facta altari reuerentia, ibit ad sedem suam Pontificalem, in qua sedens recipiet omnes dignitates, Canonicos, & alios de Capitulo ad osculum manus, cantoribus interim Antiphonam, vel Psalmum aliquem cantantibus, vel organista organum pulsante. Deinde accedet Episcopus ad al-

simil. cu'

tare, quod, deposita mitra ante infimum gradum; & facta iterum cruci reuerentia, in medio osculabitur, & cantata prius Antiphona Sancti, vel Patroni ciuitatis cum suis Versiculo, & Resp. à choro, vel cantoribus, cantabit ipse in cornu Epistolæ Orationem eiusdem Sancti, vel Patroni; qua finita, accipiet mitram; ad medium altaris reuertetur, & dabit benedictionem solemnem cantando, prout in dicto Pontificali; & cum dicet [Benedicat vos &c.] accipiet

manu

manu sinistra baculum pastoralem; & si erit Archiepiscopus, benedictionem dabit capite detecto; habens ante se crucem suam, facta illi prius reuerentia. Benedictione data, pronuntientur Indulgentiæ per aliquem Canonicum alta voce sub hac forma.

¶
venis Allex
ueris nisi
Allex sit ad
orientem

[Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus Dominus **N.** Dei & Apostolicæ sedis gratia huius **N.** Ecclesiæ Episcopus dat, & cōcedit omnibus hic præsentibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma Ecclesiæ consueta. Rogate Deum pro felici statu sanctissimi D. N. Clementis diuina prouidentia Papæ VIII. Dominationis suæ Reuerendissimæ & sanctæ matris Ecclesiæ.]

¶
sanctæ

Deinde Episcopus, facta prius cruci reuerentia, depositis paramentis, & assumpta cappa, procedet ad locum suę habitationis, quem dignior ille de Capitulo, dimisso pluuiali, & alij Canonici in habitu Canonicali comitentur, si habitatio erit contigua, vel vicina Ecclesiæ. Si verò distantior, vsque ad portam ipsius Ecclesiæ. Quod si adesset aliquis magnus Princeps, qui vellet Episcopum vsque ad portam hospitij comitari, debet Episcopus aliquantulum resistere, non tamen huiusmodi obsequij, & pietatis officiū omnino recusare; præsertim si habitationis locus non multum distet, sed ei pro tali humanitate gratias agere. Si contingeret, dum Episcopus ad suā ciuitatem proficiscitur, transire per aliquem locum insignem suæ diocesis, vel in eo hospitari, & clerus, ac Magistratus eius loci eum honorare cupiant, permittet quidem, vt ei obuiam eant, etiam extra lo-

¶
sanctæ
matris
sedis suæ

cum, & eum comitentur vsque ad Ecclesiam primariam eius loci, & facta ibi oratione, vsque ad locum, vbi hospitaturus est, non mutato habitu itinerario, sed nulla fiet processio; quando verò Episcopus post ingressum in ciuitatem propriam voluerit alias ciuitates, vel oppida insignia suæ diœcesis visitare, conueniens erit, vt prima vice recipiatur cum sacra clericali secularis, & regularis processione. Ipse verò non erit mitra, & pluuiali indutus, sed equitabit mulam ornatam Pontificalibus ephippijs cum cappa, & pileo Pontificali, & offeretur ei in porta Crux osculanda, & alia omnia fient etiam in Ecclesia, prout de ciuitate propria, & primaria suæ diœcesis dictum fuit.

DE HABITU ORDINARIO Archiepiscopi, & Episcopi in sua prouincia, diœcesi, vel ciuitate. Cap. III.

Episcopus postquam ad suam diœcesim, & ciuitatem, & Archiepiscopus ad suam prouinciam peruenerit, vti poterit vestibus violaceis, siue laneis, siue ex camelotto, superinduta super Rocchettum Mozzetta. Et domi eodem vtetur habitu, saltem dum sit aliqua congregatio coram ipso Episcopo, vel ordinandum examen, vel aliquid simile; ac etiam quoties erunt congregationes coram Metropolitano, dum celebratur Concilium prouinciale, quo habitu, scilicet, Mozzetta cum Rocchetto discooperto in dictis congregationibus vtetur, tam ipse Metropolitanus,

quàm

quàm alij Episcopi prouinciales, qui ibidem pro Synodo celebranda conuenerunt.

Eodem quoque habitu Episcopus indutus erit, quotiès per ciuitatē, & terras, seu oppida suæ diœcesis incedet. Sed habēda est distinctio temporum; nam in Aduentū, incipiendo à septuagesima per totam Quadagesimā, item in omnibus vigilijs, quibus ieiunatur, & in quatuor temporibus (exceptis his, quæ incidunt post Pentecosten) ac sextis ferijs totius anni, differens erit vestium gestatio. Quia tunc Episcopum decet vti vestibus laneis, & nigri coloris, excipiendo tamen aliquot dies, quibus signum mœstitiæ ostendi non debet; videlicet, à die Natiuitatis Domini, & per totam octauam Epiphaniæ, à die Dominicæ Resurrectionis vsque ad Dominicā Trinitatis; item per octa-

uas Festorū sanctis. Sacramenti, Afsūptionis glorio-
 ſæ virginis Mariæ, & BB. Apostolorū Petri, & Pauli,
 & omniū Sanctorū, & Sancti Patroni alicuius ciuita-
 tis ac dedicationis proprię Ecclesię; itē in anniuersa-
 rijs electionis, & consecrationis ipsius Episcopi; die
 aduentus alicuius magni Principis, vel cum celebra-
 tur aliqua publica lætitia: in alijs vero octauis mino-
 ribus, vt Natiuitatis gloriosę Virginis, sancti Ioannis
 Baptistæ, sancti Laurentij, dies tantum octauarū ex-
 cipiuntur, similiter excipiuntur omnia festa duplicia
 quę per annum incidunt extra aduentum, Septua-
 gesimam & Quadagesimam; sed in Annūtiationis fe-
 sto, etiam si infra Quadagesimam occurrat vestibis
 violaceis vti debent. Hęc, quę dicta sunt, circa vestes
 quotidianas obseruanda sunt. Quoad cappas vero,
 quibus Episcopi in proprijs Ecclesijs vtuntur, id erit
 obseruandum, vt regulariter sint laneę, & violaceę,
 & non alterius coloris. In solemnioribus tamen festis
 quę in rubricis Breuiarij primę classis vocantur, dē-
 pto triduo ante Pascha, poterit Episcopus vti etiam
 cappa ex camelotto coloris violacei, nullatenus alte-
 rius coloris, quibus quidem cappis pelliculæ albæ cir-
 ca collum, & pectus de more confutæ sint, quę dein-
 de vigilia Pentecostes, seu pro diuersitate locorum
 citius, aut tardius, prout Episcopo opportunum vide-
 bitur, præintimatis etiam Canonicis, qui cappis vtun-
 tur, quo die mutari debeant remouentur, & loco pel-
 licularum sericum rubrum apponitur. Canonici ve-
 rò regulariter in Ecclesijs, vbi illis vtuntur, eas omni-
 no deponunt, & loco earum assumunt cottas supra

Rocchettum. Ceterum quod dicitur de huiusmodi Episcoporum habitu, tam capparum, quam cæterarum vestium, non est intelligendum de Episcopis regularibus, qui non mutant colorē sui habitus, neque induunt Rocchettum, sed in Ecclesia propria vti debent cappa coloris suæ religioni conuenientis, pelli-
 bus, seu serico eiusdem coloris suffulta. Excipiuntur ab hac regula, vti dictum est, Canonici regulares, qui Rocchetto vtuntur. Omnes autem, tam seculares, quam religiosi Episcopi galero vtuntur a parte exte-
 riori nigro, cui ab interiori sericum coloris viridis suffulciatur, cordulis pariter, & floccis sericeis viridibus ab eo pendentibus. Galeris quoque duplicis formæ habendus est, alter, quo in solemnioribus equitationibus vtuntur, eiusdem formæ (præter colorem) quon-
 Reuerendissimi Cardinales Pontificaliter equitantes vti consueuerunt, alter simplicior, vterque ex lana, ac serico viridi exornati. Extra diœcesim, & Ecclesiam suā Episcopi non vtuntur cappa, præterquam in Ro-
 mana curia, cum in diuinis, Pontifice Maximo, vel sacro Cardinalium collegio præsentē, assistunt. Dum iter agunt, vtuntur breuioribus vestibus cum manicis sub genu per palmum, vel vltra protensis, coloris temporum diuersitati conuenientis, vt supra explicatum fuit, circa collum vero fasciam sericeam coloris nigri, latitudinis duorum palmorum, vel circa, longitudinis ferè ad mensuram vestium pendentium habere consueuerunt. In diœcesi autem, vel prouincia Mozzetta superinduenda est. *sine prædicta fasciâ.*

et colore rubeo
 laces ut ex
 presbi. s. n.
 s. n. et s. n.
 s. n. s. n. s. n.
 s. n. et s. n.

M. m. et

QVOMODO SE GERERE DEBEAT

Episcopus, vel Archiepiscopus circa benedictiones, & alia Episcopalia munia in sua diœcesi, vel prouincia. Et quid, si Legatus Apostolicus, aut Cardinalis non Legatus, vel Nuntius, aut aliquis Prælatus ibidem sit.

Cap. I I I I.

Vando Episcopus ambulat, vel equitat per suam ciuitatem, vel diœcesim, manu aperta singulis benedicit, &, si est Archiepiscopus, crucem etiam ante se deferri facit. In Ecclesijs verò suæ diœcesis, vel prouinciæ etiam exemptis

dabit benedictionem solemnem; aliaque omnia ad officium suum pertinentia faciet, prout passim suis locis declarabitur; sed si contingat Cardinalem Legatum de latere esse simul cum Episcopo in eius diœcesi, vel prouincia, abstinebit Episcopus non solum à benedictionibus solemnibus, sed etiam priuatis; &, si erit Archiepiscopus, nullatenus permittet ante se deferri crucem, etiam si ipse Archiepiscopus esset Cardinalis. Quòd si esset præsens Cardinalis non Legatus vna cum Episcopo non Cardinali, abstinebit simili modo Episcopus non celebrans ab omnibus benedictionibus, nec crucem sibi præferri permittet, si erit Archiepiscopus, remittens omnia munia episcopalia exercenda ipsi Cardinali præsenti; celebrans verò ~~debet~~ Episcopus ^{debet} per aliquem suum capellanum Cardinali præsenti significare, vt omnia

Archiepiscopo

prædicta munia exerceñda, & benedictiones dare dignetur: Quæ si Cardinalis facere & exercere ex vrbani-
tate noluerit; poterit Episcopus celebrans prædicta omnia adimplere. Si verò Episcopus ipse esset etiam S. R. E. Cardinalis, & non celebrat & præsentem alio Cardinali. Debet ipse Cardinalis Episcopus alium Cardinalem præsentem rogare, vt omnes benedictiones thuris aquæ & ministrorum faciat, ac in fine populo solemniter benedicat. Quæ si Cardinalis præsens facere recusauerit, poterit ipse Cardinalis Episcopus prædicta omnia vel remittere ad celebrantem, vel ipse exercere; dummodo quando in fine populo solemnem benedictionem daturus erit, non potest apud sedem, sed propter reuerentiam Cardinalis præsentis accedat ad altare, & inde populo solemniter benedicat. Si vero ipse Cardinalis Episcopus celebraret præsentem alio Cardinali non legato, omnes benedictiones, & alia munia Episcopalia dabit & exercebit ipse Cardinalis celebrans. Præsentem vero seu adueniente suo Metropolitano cessabit Episcopus à benedictionibus priuatis. Sed propter aduentum alterius Episcopi non cessabit obire sua munia prædicta; nec relinquet sua insignia, licet in cæteris honorificè eum tractare, & recipere debeat; ac domi ponet eum à dexteris, secus extra domum. Si erit præsens Nuntius Apostolicus habens in eo loco facultates Legati de latere, Episcopus ab eisdem abstinabit, a quibus illi cauendum esse dictum est præsentem Cardinali non Legato. Sed si nõ habeat huiusmodi facultates, sed sit simplex Nuntius, aut Collector

generalis, vel etiam si habeat facultates, non tamē in ea ciuitate, vel loco ditioni Episcopali subiecto; Episcopus fungetur officio suo, neque ob eius præsentiā sua munia intermittet. Vt autem Episcopus commodius sua munia Episcopalia exercere valeat, puta cōsecrare, ordinare, conficere Oleum sanctum, & similia facere, ex vrbānitate Legatus, seu Cardinalis, Nūtius, aut Metropolitanus in ciuitate præsentes huiusmodi actibus interuenire non curent; ne ob eorum præsentiā, & dignitatem, vel Episcopus à necessarijs functionibus Episcopalibus abstinere cogatur, vel saltem interposita mora, & maiori cum difficultate actus prædicti executioni demandentur. De Gubernatoribus verò ciuitatum præsentibus, præeminētia semper sit Episcopi, tam intra, quàm extra Ecclesiam. Magistratus vero, & alios magnates, & viros nobiles, & præcipuè Principes magnos, & potentes, Episcopus pro eorum qualitate, & gradu honorabit; non tamen ob eorum præsentiā cessabit vñquam à suo officio, neque ita illis sese submittet, vt qui patris locum tenet, ministri munus subire videatur; sed memor sit dignitatis suæ, quæ tantoperè illi ex Tridentini Concilij grauissimo decreto commendatur.

Si vero Episcopus obuiam iret alicui Cardinali Legato, vel non Legato ad eius ciuitatem aduenienti vsque ad portam, vel extra eam, vel, etiam si cum eisdem per urbem incederet, induet supra Rocchetum Mantelletum, & abstinebit à delatione crucis ante se, si erit Archiepiscopus, ob reuerentiam officij, & dignitatis illius. Et, si erit Cardinalis Legatus,

abstinebit etiam ab vsu Mozzettæ, nisi alia fuerit vniuersalis illius prouinciæ consuetudo. Secùs si alicui maximo Principi, aut dignissimo Prælato, vel Nuntio Apostolico obuiam iret, quo casu non mutat habitum. Equorum autem, seu mularum stragularæ, & phaleræ, & ornamenta Episcopo equitante ex panno laneo coloris nigri, seu violacei, vt supra, plus, minusue composita erunt, prout ipse Episcopus solemniùs, aut simpliciùs equitabit, nisi paratus Pontificaliter equitabit.

DE OFFICIO MAGISTRORVM cærimoniarum. Cap. V.

Ntequam cærimoniarum regulæ, & vsus explicentur, de ipsis cærimoniarũ Magistris, quorum ministerio, & cura omnia Ecclesiastica munia obeunda sunt, statuendum est. Curabit ergo Episcopus, vt duo, si fieri possit, de gremio suæ Ecclesiæ aspectu, & statura corporis conuenienti, & multò magis scientia, & bonis moribus præditi, experti, & dociles ad huiusmodi onus assumantur, quorum primus vigesimum quintum saltem attingat annum, sitque in Presbyterali ordine constitutus, bonis artibus instructus, & si fieri posset, iuris Canonici, vel Theologiæ intelligentiam habeat, diuinorum officiorum, ac rituum Ecclesiasticorum assiduus, & diligens perscrutator. Is erit in primis sollicitus circa personam Episcopi, aliarumque personarum dignitate, aut nobilitate

præstantium ; vt eis præstò sit , si quid petant , aut si qua de re admonendi erunt ; ac nihilominùs omnia circumspiciat , singulorum munia perpendat. Quando autem erunt celebranda officia , quæ non ita frequenter occurrunt , & quæ solemniori ritu , apparatusque peragi solent ; præsertim quando ad ea accederent magni viri , vt Cardinales , Principes , Duces , & similes , per diem , aut plures dies antea præfens videat , & intelligat , an omnia rectè disposita , & ordinata sint , quæ ad celebrationem spectant ;

nempè an Ecclesia , altare , abacus , sedes Pontificalis , Canonicorum , Magistratuumque sedilia sint decenter apparata , ornataque ; an cætera ad ipsius celebrationis actum necessaria , vt sacrae vestes , paramenta , & vasa , candelabra , cerei , funalia , aliaque

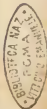
vtensilia

vtensilia sint suo quæque loco præparata, & cōgruè disposita iuxta normam, & regulas, quæ sequentibus capitulis tradentur: nec grauetur aliquando (cum viderit necessarium) etiam suis manibus adiuuare ministros, cæterosque omnes, quorum opera vti oportebit; præmoneat, atque instruat, quos opus fuerit, exhibitis etiam schedulis: si quid enim erroris accidat, aut incautè fiat, ipsi vni cærimoniariorum imputari solet. Alter verò iunior, qui saltem in sacro ordine sit constitutus, præcipuam curam geret circa personam celebrantis, ac ministrorum illius; cumque opus erit aliquos ducere, aut reducere, faciat id modestè, & discretè summissa voce, ac solo nutu, si fieri possit, quæcumque agenda sint, demonstrans; non discurrat velociter, non caput voluat, aut manus iactet indecenter. Caueat demùm, nè in suis actibus affectationis vitio notetur, sed quidquid aget, cum grauitate, & congruenti mora, ac cum decoro corporis gestu, ita peragere curabit, vt cæteris deuotionem, & reuerentiam pariat, ipseque ab omnibus commendari mereatur. Vnus tamen alterius defectum, cum opus erit, modestia, ac silentio corrigere, & supplere studeat. Ambo simul conueniant, antequàm in ipso rei gerendæ actu sint; præuideant, quæ sint agenda, ac onera inter se partiantur, concordēsque sint, ne reprehendi ab alijs iure possint, qui docere, & instruere omnes debent. Satiùs enim est vnum, quàm plures esse, nisi fuerint concordēs. Eorum habitus sit honestus, & clericalis, ipsaque vestis inferior, vbi commodè fieri possit, colo-

ris violacei, super quam, dum diuina officia celebrantur, cottam mūdā induent. Ad eorum quoque officium spectabit, præsertim vbi non adest particularis magister chori, curare, vt intra chorum nulla fiant colloquia, nec sint, qui risu, aliouè incomposito, seu minis modesto actu rem diuinam turbent; non qui cum ceterorum scandalo dormiant; litteras, aut alias scripturas legant; sed nec libros, aut ipsum Breuiarium, aut Diurnum in manibus habeant, vt ex illis priuatim horas, aut orationes recitent, sed illas alta voce vnā cum choro dicant, aut cantent, & ad id librum habere permittantur. Ne quis gestum aliquem ab alijs differentem demonstrat, vt cum alij stant, quis sedeat, vel genuflectat, vel econtra; sed detur opera, vt omnes vniformi ritu attentè, deuotè, & reuerenter diuinis mysterijs, atque officijs assistere, eaque toto cordis affectu admirari, & contemplari videantur; ac silentium diligenter seruetur. Quæ omnia, vt sine contradictione quietius perficiantur, Episcopi cura erit omnes, tam Canonicos, quàm alios de choro præmonere, vt ipsis cærimoniarijs in his, quæ ad cultum diuinum spectant, sine contradictione obediant; nec tantum eorum verbis acquiescant, sed vt oculos in ipsos conuertentes obseruent; & illicò illis nutu, aut leui aliquo signo, vel intuitu, quod agendum sit, significantibus, statim pareant. Alia verò nonnulla, quæ ad ipsorum cærimoniarum officium spectant, velut thuribulum deferre ad Episcopum; & ad altare ducere, & reducere Diaconum, & Subdiaconum,

. aliosque

aliosque omnes tam maiores, quàm minores ministros, quorum opera in re sacra, aut alibi requiritur, inferiùs suis quæque locis in operis cursu exponentur. Si Ecclesia sit ampla, & numero clericorum, ac beneficiatorum abundans, possent arbitrio Episcopi, aut iuxta consuetudines Ecclesiarum aliqui ex eiusdem Ecclesiæ gremio subministri adhiberi, qui in aliquibus casibus, tam in choro, quàm extra ipsos cærimoniariorum adiuuarent; velut, indicendo silentium populo, atque occurrendo, quoad valerent, tumultui, & scandalis, quæ fortè in ipsa Ecclesia oriri possent; atque etiam circumspiciendo per totam Ecclesiam, ne quid indecenter fiat; ne uè extinguantur lampades, & cerei; aut ne flamma ex cereis vltra modum profluat, vel quid indecorum super altaria, aut alijs in locis eueniat. Item viros à mulieribus, cum commodè fieri potest, distinguendo, & separando, ordinem sessionum inter laicos aduertendo, eosque admonendo, quando surgere, sedere, vel genuflectere debeant; aliaque huiusmodi præuidendo, & operando, prout opportunum erit: atque à dictis duobus cærimoniariorum, cum opus erit, admonebuntur, quibus præterea subditi, & obedientes esse debeant, & vt ab omnibus cognoscantur, eorumque officium commodiùs, ac maiori cum auctoritate exercere, & exequi valeant, posset eis concedi vsus aliquarum ferularum serico, vel panno tectarum, cum aliquibus ornamentis, aut insignibus Sancti patroni, vel Ecclesiæ, vel Episcopi componendarum, quas semper manibus gestarent. Vt autem ipsi cærimonia-

rum magistri necessarijs rebus pro victu , & vestitu iuxta eorum statum non indigeant, animumque diuersis curis, & perturbationibus defatigare, & distrahere non cogantur, sed à cunctis alijs negotijs remoti, omni studio, & diligentia, ac toto pectore in commissam ipsis curam, & munus suum facilius incumbere possint, providebit Episcopus, vt ipsis constitutatur aliquod certum, & competens stipendium; & insuper, vt eis applicentur emolumenta aliqua extraordinaria; item aliquibus priuilegijs, & prærogatiuis decorentur; vt promptiori animo suo muneri satisfaciant, ac libros necessarios sibi parare possint; videlicet, Pontificale, Cærimoniale Romanum, Cærimoniale Episcoporum, librum de myster. Missæ Innoc. Papæ III. Rationale diuinorum officiorum, Io. Stephanum Durantum de ritibus Ecclesiasticis, diuersosque alios auctores de officijs diuinis tam antiquos, quàm recentiores, aliosque plures, quos sibi opportunos iudicabunt: vt non solum actione, & opere sint parati, sed etiam cum opus fuerit de his, quæ fiunt, rationem reddere, quoad eius fieri possit, valeant.

DE OFFICIO SACRISTAE.

Cap. VI.

fficium Sacristæ in singulis Ecclesijs Cathedralibus, & Collegiatis pernecessarium est, idcirco in Sacristam eligendus est, qui ad huiusmodi officium fide-

liter, & strenuè exercendum idoneus, & aptus merito cenferi poffit.

Assumendus autem est de gremio ipsius Ecclesiæ, vel aliunde, prout magis expedire videbitur, qui in Sacerdotali ordine sit constitutus, & cui præsto esse debebunt alij clerici coadiutores, plures, vel pauciores pro Ecclesiæ necessitate, & facultatibus. Eius præcipua cura erit, vt paramenta sacra, vasa, libri, cerei, ornamenta, instrumentaque pro vsu Ecclesiæ, & altarium. ac reliqua præterea supellex Ecclesiastica sana, integra, & munda conseruentur; eaque cum attrita, aut lacera erunt, renouari, appararique procuret. Sed in primis (vbi aliàs talis cura peculiariter non sit commissa alteri) diligentissimè curabit, vt ea, quæ ad sacrosanctæ Eucharistiæ cul-

tum,

tum, & honorem spectant, nitidè conseruentur, locusque, seu tabernaculum, vbi custoditur, diligentissimè, & fidis clauibus obferetur; lampades circa illam numquam non ardeant; illaque saltèm semel in hebdomada mutetur, & renouetur; ad infirmos debita cum reuerentia, & honore deferatur. Pariter & circa fontem Baptismalem, & sacri Chrismatis, aliorumque sacrorum oleorum conseruationem diligentissimam curam adhibebit, iuxta præscriptam sibi ab Episcopo, & alijs, ad quos spectat, normam. Et quod ad sacrum Oleum infirmorum attinet, procuret illud in vase ab alijs separato custodiri, illudq; solum ab alijs seiunctum ad vngendos ægros deferri. Idem & de sacris Sanctorum Reliquijs dicitur, vt scilicet fideliter, & honorificè asseruentur. Aqua benedicta singulis saltèm hebdomadis renouetur, ac denique vt tota Ecclesia, & singula illius sacella, & altaria semper munda, & nitida sint, nec per incuriam obsorescant. Curabit etiam pro temporum, dierumque festorum qualitate, vt ea decenter ornentur, prout latius infra cap. de Ecclesiæ ornatu dicetur. Cum Missæ, & cætera diuina officia solemniter celebranda erunt, siue per Episcopum, siue per alios, ipse peculiarem curam geret, vt altare maius, credentia, tribuna, chorus, & secretarium, vbi Episcopus sacris vestibus paratur, necessarijs rebus, & ornamentis, quæ in eodè capitulo exprimuntur, instruantur, ne eorū aliqua deesse contingat; in quibus perquirendis, & expectandis indecèter, atq. incommodè tempus teratur. Aderit apud altare in

cornu Epistolæ, cum oblata erunt offerenda; & præ-
gustabit de hostia, vino, & aqua, porrigente Diacono. Ad eum etiam spectat, ut per campanarum sonum indicentur horæ Vesperarum, Matutinarum, & Missæ, ac reliquarum horarum Canonicarum; item cum in Missa maiori eleuatur sanctissimum Sacramentum, vel quando illud ad infirmos deferendum est; & ut matutino, meridiano, ac vespertino tempore diebus singulis salutationis Angelicæ signum detur. Demum, ut ab ipsa sacristia laicorum nimia frequentia, indecentes sermones, iurgia, rixæ, actusque profani remoueantur, diligentiam adhibeat; ut Sacerdotes Missas celebraturi opportuno tempore, & ordine exeant, pro populi, personarumque concursu. Ad ipsum spectabit eleemosynas, quæ pro Missis celebrandis dantur, custodire, & adnotare in libris sacristiæ, & inter illos, ad quos spectat, distribuere. Habeatur tabella, in qua descriptæ sint Missæ, & Anniuersaria infra annum statutis diebus celebranda, ut omni exacta diligentia benefactorum intentioni satisfiat. Inuigilet idem Sacrista, ut mantilia, pro manibus Sacerdotum, qui celebraturi sunt, in promptu habeantur, eaque sint munda, & nitida: omniaq. alia prouidere studeat, quæ secundum Ecclesiæ ritum, & consuetudinem prouidenda erunt. Ut verò magis accuratè tam Sacrista, quàm ipsius adiutores munus suum adimpleant, optimè factum erit, si vnus, vel duo ex Canonicis eis præficiantur singulis annis, vel sæpius, uti plus expedire videbitur, mutandi, ut sic per vices de rebus Ecclesiæ notitiam assequantur.

DE OFFICIO PRESBYTERI ASSI-
stentis tam in Vesperis, quàm in Missis.
Cap. VII.

Nter omnes Episcopi ministros, qui ei in diuinis assistent, & seruiunt, primus, & dignior est Presbyter assistens, qui idcirco debet esse dignior ex Presbyteris, tàm Canonicis, quàm dignitatibus, qui in choro cum alijs sedere solent; nec refert, quo nomine nuncupetur, an Archidiaconus, an Archipresbyter; sed attenditur, vt sit dignior omninò ex omnibus, & in Sacerdotio constitutus, atque in Sacerdotalibus officijs expertus; vt dignè, & decenter officium suum exercere valeat, & opportunè Episcopo rem diuinam agenti ministrare possit. Igitur Episcopo officium in Vesperis facturo ipse simul cum alijs Canonicis capiet paramenta; videlicet, amictum super Rocchetto, aut cotta, & super eo pluuiale tempori congruum, sine tamen formalio ad pectus; & cum Episcopus paratus erit sacris paramentis, ipse imponet ei annulum. Cum verò Episcopus primam Antiphonam erit intonaturus, ipse librum supra caput sustinere debet, quem ministri aliàs de libro, & candela seruientes adiuuabunt. Intonata ergo prima Antiphona, eaque per chorum completa, inceptoque primo Psalmo, sedebit in aliquo scabello, vel sede prope Episcopum, ante ipsius faciè à dexteris, vel à sinistris, prout loci situs patietur; regulariter tamè à dexteris,

dum-

dummodò nec altari, neque Episcopo renes directè
vertat, sed maneat semiuersus.

Tertiam Antiphonam ipse Presbyter assistens stans
in eodem loco, ac præintonâte sibi illam Subdiacono,
vel alio ministro, intonabit voce intelligibili.
Cum Episcopus erit intonaturus Hymnum, eodem
modo librum sustinebit, prout de prima Antiphona
dictum est: quo intonato, redibit ad locum suum,
stans ibi vsque ad finem Hymni. Idem faciet, cum
Episcopus intonabit Antiphonam ad Magnificat;
qua intonata, & Episcopo sedente, capiet nauiculam
incensi de manu Acoliti, illamque cum cochleari
prius deosculato, ac manu quoque illius prius oscu-
lata, porriget Episcopo, vt ex ea imponat incensum

in thuribulum more solito dicens. [Benedicite Pa-
ter

] Quo facto, reddet nauiculam Acolito, & expectabit stans, quousque inchoetur Magnificat; quo Cantico incepto, sequetur Episcopum ad altare euntem, vbi postquam ille osculatus fuerit altare, offeret ei thuribulum ab Acolito acceptum, cuius catenularum summitatem ipse manu dextera tenens, eamque deosculans ad sinistram Episcopi porriget; thuribulum verò, quod ipse manu sinistra sustinet, in dextera Episcopi collocat, quam deosculatur; & dum Episcopus thurificat altare, eleuat illi partem dexteram pluuiæ, ne eum thurificantem impediat: ac finita thurificatione, stans in cornu Epistolæ recipit thuribulum de manu Episcopi, osculando prius eius manum dexteram, illudque Acolito dat. Cum Episcopus redierit ad sedem suâ, tunc ipse stans ante infimum gradum solij Episcopalis recipit thuribulum de manu Acoliti, & thurificat triplici ductu Episcopum stantem cum mitra: ac rursus deposito thuribulo in manu Acoliti, ipse accedit ad sedem suâ assistentiæ, & ibi stans thurificatur à Subdiacono, vel, eo deficiente, ab Acolito duplici ductu thuribuli. Cum Episcopus cantaturus est orationem, accedit, & sustinet librum, vt aliàs, deinde reuertitur ad locum suum.

Cum verò Missa solemnis ab Episcopo erit celebranda, eius præcipua cura erit, totam Missam præuidisse, omnesque caerimonias, & actus, quos Episcopus facturum est, obseruasse, ac signacula in libro Missali, in quo lecturus est Episcopus, locis congruis

* cui Episcopus benedicit,

dispo-

disposuisse; ut præsto illi esse possit, suggerendo illi submissa voce, vel modestè nutu indicando, si in aliquo fortè, vel memoriæ lapsu, vel alia de causâ deficeret, aut titubaret, præsertim apud altare, dū sacrosancta mysteria peragit. Igitur ipsa die, qua Missa celebranda erit, cotta, vel habitu suo Canonicali indutus, postquam Episcopum ad Ecclesiam venientem comitatus fuerit, opportunè aderit ad eum in secretario: & incepta hora Tertia, atque incipiente Episcopo legere Psalmos [Quam dilecta &c.] cum alijs sequentibus, ipse ad eius sinistram stans alternatim respondebit, duobus quoque Diaconis assistentibus pariter cum ipso respondentibus; & circa finem Tertiæ induet se pluuiali, & sic paratus sustinebit librum supra caput, cum Episcopus cantabit orationem Tertiæ: & lauante Episcopo manus, porrigit ei mantile ad tergendum: post lotas, & terfas manus Episcopi reponet annulos ordinarios in eiusdem Episcopi digitos cum debitis osculis, si quos ante lotionem deposuerat. Episcopo omnibus sacris paramentis induto, ac sedente, imponet anulum Pontificalem in digitum annularem dexteræ manus, illius annulo, & manu prius deosculatis; mox nauiculam incensi cum cochleari eidem ministret, ut imponat thus in thuribulum, antequàm à secretario discedat. Cum autem Episcopus procedit versus altare, ipse ante illum incedit ad dexteram Diaconi Euangelium cantaturi, & cum Episcopus ante infimum gradum altaris, facta cruci reuerentia, incipit confessionem, ipse ad eius dexteram stans respondebit si-

apud

mul cum Diacono stante à sinistris, & cum dicet in confessione [Tibi Pater, &, Te Pater] profundè versus Episcopum caput inclinabit.

Finita confessione, & osculato per Episcopum altari, dum Subdiaconus in cornu Euangelij porrigit librum Euangeliorum osculandum Episcopo, ipse adiuuat manum ad librum apponendo, deinde retrahit se cum libro extra cornu Euangelij, dum Episcopus thurificat altare: & redeunte Episcopo ad sedem suam, ipse eum sequitur; & apud eum stat. Cum Episcopus lecto Introitu Missæ, dicit [Kyrie eleison] ipse simul cum eo, ac duobus Diaconis assistentibus idem dicit; sedente verò Episcopo, & ipse sedet super scabellum, seu sedem à dexteris, vel à sinistris,

nistris, prout supra de Vesperis dictum fuit. Si verò fortè Episcopus celebrans non in sede propria, sed in faldistorio federet, vt, quia adesset Legatus, vel alius ei superior, tunc ipse Presbyter assis-
^{Cardi-} ^{alis} sit in aliquo scamno prope altare versus cornu Epistolæ simul cum Diacono, & Subdiacono; sustinebit deinde librum supra caput, cum ex eo Episcopus erit cantaturus Orationem [Gloria in excelsis, & Credo] quæ cum eo, & duobus Diaconis assistentibus summissa voce profequitur. Adiuuabit eodem modo, prout de prima lotionem dictum est, ad lotionem manuum, quoties opus erit in Missa, idest, post offertorium, post oblationem, & post communionem. Si sermo habebitur per Episcopum, ipse sedebit à dexteris Episcopi cum Diacono, si Episcopus erit in faldistorio ante altare; si verò habebit sermonem in propria sede, sedebit in scabello, vel sede suæ assistentiæ; & finito sermone, ac confessione per Diaconum decantata, ipse indulgentias pronuntiabit in forma, prout suo loco dictum fuit. Si verò sermo habendus erit per ipsum Presbyterum assistentem, vel per aliquem Canonicum, qui eo casu seruire debet Episcopo, in officio Presbyteri assistentis cum pluuiali, etiamsi non sit ex antiquioribus, & dignioribus Canonicis, finito Euangelio, accedet ad osculum manus Episcopi, & profundè inclinatus ab eo petet benedictionem; & sic paratus ascendet ambonem, siue pulpitum, & sermonem habebit; ac finita confessione per Diaconum, ipse in eodem pulpito adhuc stans publicabit indulgentias in forma. Lecto per Episco-

pum offertorio, ac lotis manibus, ipse portabit librum cum puluino ad altare, comitante cærimoniario; vel præmittit ministrum de eo seruientem, vt ipse præsto sit ad lotionem manuum Episcopi. Cum Episcopus reuertitur ad altare, ipse à sinistris illum gradus altaris ascendētem adiuuat; & cum erit apud altare, accuratè, & opportunè demonstrabit Episcopo omnia, & singula, quæ ex libro erunt legenda, ea digito indicando. Dum autem Episcopus oblata, & altare thurificabit, ipse sumpto libro Missali cum puluino, retrahet se extra cornu Euangelij, ne thurificationem impediat; & finita thurificatione altaris, reponet librum cum puluino super eo, ostendēs ex illo, quæ successiuè erunt dicenda, ac dicet simul cum Episcopo [Sanctus &c.] nec genuflectet, nisi cum eleuatur Sacramentum, & cum Episcopus ipse genuflectit. Dicit [Agnus Dei &c.] cum Episcopo celebrante, & Diacono; quo dicto, locum permutat cum Diacono: ipse enim accedit ad dexterum, Diaconus verò ad sinistrum latus Episcopi, cui relinquit curam libri. Ipse verò Presbyter assistens dicta per celebrantem Oratione [Domine Iesu Christe, qui dixisti &c.] genuflectit, & statim surgit osculando altare simul cum celebrante, qui sinistram genam suam cum sinistra ipsius Presbyteri assistentis iungens dat ei pacem dicens [Pax tecum.] cui ipse respondet [Et cum spiritu tuo.] Et iterum ante Sacramentum genuflectens, & statim surgens recedit cum cærimoniario ad pacem dandam in choro, iuxta ordinem in suo particulari capitulo descriptum.

vel Aduertat autem, ne cuiquam Canonico, neque alteri etiam Principi, quantumlibet magno, priusquam ei pacem det, ullam reuerentiam faciat, sed solum post datam ei pacem, quæ reuerentia solis Canonicis, Magistratui, & Principibus conuenit, quando assistens, qui pacem defert, est Canonicus. Dum autem eundo, & redeundo ad chorum transit ante Episcopum, vel altare, seruabit debitas reuerentias, & genuflexiones, prout ei à cærimoniaro monstrabitur, ac prout latius in capitulo de reuerentijs exprimitur. Data pace, quibus per ipsum danda est, dat eam ultimo loco cærimoniaro, qui eum duxit; & redit ad altare, ubi transfert librum à cornu Euangelij ad cornu Epistolæ; nisi iam translatus esset à Diacono; & adiuuat lotionem manuum Episcopi, vt aliàs; deinde redit ad librum ostendens Episcopo cætera, quæ supersunt. Et, data benedictione, si indulgentiæ non fuerint publicatæ, quod contingit, quando non fuit habitus sermo, eas tunc petita prius licetia ab Episcopo publicat in forma. Episcopo verò non celebrante, sed Vesperis, aut Missæ solemni per alterum cantatæ præsentē, tunc Presbyter Canonicus dignior post dignitates assistat, prout & duo Canonici Diaconi, sed in habitu Canonicali sine paramenti, cuius officium tunc erit ministrare Episcopo nauiculam incensi, quoties benedicendum, & in thuribulo ponendum erit; & eundem Episcopum thurificandi post Euangelium, & post oblata, post Agnus Dei accipere pacem, eamq. deferre Episcopo, qui statim eam dat duobus Diaconis assistenti-

bus, ipse verò reuersus ad sedem suam illam dabit Subdiacono, qui eam cæteris det, nisi celebraret aliquis Prælati, qui haberet proprium assistentem, quem tali casu conuenit pacem accipere à Canonico Presbytero assistente, & distribuere cæteris; & habebit locum idem Presbyter assistens prope sedē Episcopi in scabello, vt aliàs, vsque dum inchoatur Præfatio, nisi dum fiunt circuli, ad quos ipse accedit cum alijs, & dum habetur sermo, quo tempore accedit cum alijs ad locum suum.

**DE ASSISTENTIA DVORVM CA-
nonicorum in habitu Diaconali Episcopo
celebrante, vel, eo non celebrante,
in habitu ordinario.
Cap. VIII.**

piscopo, siue ipse Missam celebret, vel ad Vesperas officium faciat, vel si illis tantummodo sit præsens, conuenit duos assistere Canonicos, qui, si in Ecclesia sint distincti ordines, seu præbendæ Presbyterales, & Diaconales, erunt duo primi Canonici, ex ordine Diaconali. Quòd si fortè in aliqua Ecclesia nec dignitates, neque ordines distincti essent, tunc erunt duo primi Canonici, vel dignitates immediatè sedentes post primam dignitatem, vel primum Canonicum.

Hi autem, si Episcopus celebret, aut officium faciat, induti esse debent habitu Diaconali, hoc est,

dalmatica supra Rocchettum, si eius vsum habent; sin minus, super cottam, & amictum; ac sedente Episcopo in sua cathedra Episcopali, ipsi sedent hinc inde super scabellis nudis; ac procedente Episcopo à secretario ad altare, & ab altari ad sedem, & rursus à sede ad altare, ipsum medium faciētes, ac fimbrias anteriores pluuiialis hinc inde subleuantes, & si opus erit, eius brachia sustentantes, deducunt; videlicet senior, seu dignior illorum à dexteris, alter à sinistris, capitibus detectis: & debent Episcopo solemniter celebranti assistere ultra alios duos, qui seruiunt illi in officio Diaconi, & Subdiaconi pro Euangelio, & Epistola cantandis, de quorum officio, & habitu paulò post dicetur in sequentibus capitulis. Quod

intelligendum est, quando Episcopus celebrans scdet in sua sede, & folio Episcopali; secùs si federet in faldistorio, puta quia Cardinalis Legatus esset præsens; quia tunc non requiritur alia assistentia, nisi prædictorum Diaconi, & Subdiaconi, ad Euangelium, & Epistolam in Missa feruentium, qui eo casu suppleant apud Episcopum loco illorum, imponendo, & auferendo illi mitram, & chirothecas, aliaque omnia faciendo, quæ ipsi duo Diaconi assistentes, cum Episcopus residet in sede sua Pontificali, facere solent, prout statim inferiùs dicitur. Officium ergo prædictorum Diaconorum assistentium est, vt cum Episcopus in Vesperis genuflectit ante altare super faldistorio, ipsi aptent hinc indè decenter latera pluuiialis super eo; & iunior ex eis, qui assistit ei a sinistris, aufert illi mitram, quam dat ad manus ministri de ea feruentis; alter verò à dexteris aufert ei biretum complanando capillos leniter. Cum verò Episcopo mitra imponitur, Diaconus assistens à dexteris osculato, & imposito bireto, illam imponet, altero à sinistris adiuuante, & vittas à tergo Episcopi aptante: & semper quoties Episcopus apud sedem suam eleuat manum dexteram, signando se, aut alios signo crucis; velut, cum benedicit thus; cum benedicit Presbyterum assistentem, qui cum thurificauit, vel aliàs, quoties personas, aut res aliquas benedicit, siue pectus percutiendo, aut alia de causa, toties Diaconus à dexteris parum eleuat pluuiale à latere suo. Cum autem eleuat ambas manus, & quando est lecturus aliquid ex libro, seu daturus benedi-

tionem solemnem, Diaconi afsistentes hinc, inde eleuant fimbrias pluuialis, & cum Episcopus cantat, vel legit aliquid ex libro, ipsi Diaconi afsistētes hinc, inde apponunt manus super libro, & primus voluit folium, alter digito indicat textum, qui legi debet; sed celebranti Missam, quia non habet pluuiale, sed planetam, non est necessarium fimbrias eleuare, sed ei seruiunt in cæteris rebus necessarijs, & specialiter in ponendo, & auferendo mitram, quod pluriès accidit. Videlicet primò, cum peruenerit ante altare genuflexus; secundò, post thurificationem altaris in principio Missæ, cum ipse thurificatur; tertio, cū dicit Introitum, & [Kyrie eleison.] cum dicit [Gloria in excelsis Deo.] cum dicit orationes; quartò, ad Euangelium, idest, statim data benedictione Diacono; quintò, statim finita confessione per diaconum post sermonem (vbi sermo habetur) pro absolutione danda; sextò, ad offertorium; septimò, cum post offertorium ad altaris gradus peruenerit: sed hoc casu Diaconus Euangelium cantans aufert ei mitram: & regulariter cum Episcopus est apud altare, seruit ei Diaconus Euāgelij, cum verò est apud sedem, seruiunt ipsi afsistentes, nisi vbi necessitas aliud suadet; vt, quando post thurificationem oblatores thurificauit altare: quia tunc primus Diaconus afsistens imponit ei biretum, & mitram, cum Diaconus Euangelij tunc sit impeditus cum thuribulo, quod de manibus Episcopi accepit, vt eum thurificet. Regulare enim est tam in Missis, quàm in Vesperis, quòd existente Episcopo apud sedem suam, sedenti semper

aufer-

fieri debet
 aufertur, & imponitur mitra, secùs quando genufle-
 cit, pro oratione dicenda; quia tunc stanti imponi-
 tur, & genuflexo aufertur, & quando est apud altare,
 in Missa stanti imponitur. Hoc etiam obseruent ipsi
 afsistètes, vt cum vnus ex eis surgit facturus aliquod
 ministerium ad rem diuinam spectans, pariter & alij
 coassistentes surgunt, cum autem sessuri sunt, nutu
 capitis se inuicem ad sedendum inuitant. Hæc, quæ
 diximus, obseruanda sunt, celebrante Episcopo so-
 lemniter. Si verò non celebret, sed officio diuino in-
 ter sit, præfati assistentes Diaconi erunt apud Episco-
 pum in habitu Canonicali, & omnia facient, & ob-
 seruabunt secundùm regulas supradictas. Sciendum
 autem est, quod huiusmodi assistentia facienda est
 tantummodò Episcopo loci ordinario, & nulli alte-
 ri, etiam si sit Legatus, qui in sede Episcopi sederet.

DE OFFICIO DIACONI IN MISSA

solemni Episcopo; vel alio celebrante.
 Cap. IX.

Diaconus, qui Euangelium cantaturus est,
 Episcopo solemniter Missam celebra-
 te, debet simul cum alijs Canonicis Epi-
 scopum ad Ecclesiam comitari; nam &
 ipse ex Canonicis Diaconis esse debet, nec refert an
 sit de antiquioribus, nec nè, cum tale onus inter ip-
 sos per vices, vel aliàs arbitrio Episcopi, vel iuxta cõ-
 suetudinem Ecclesiæ distribuendum sit, & dum alij
 Canonici accipiunt paramenta, ipse quoque eodem

loco accipiet sua, aliquo ex clericis Ecclesiæ adiuuante, & primò accipiet amictum, quem in medio osculabitur, qui crucis figura carere non debet; eūque sibi aptabit circa collum, ita vt collaria tegat; mox albam, & cingulum accipit, succinctus albam sibi circumcirca aptari faciat, vt æqualiter fluat; tū stolam prius in medio, vbi crux est, deosculatam super humerum suum sinistrum imponet, & sub suo brachio firmiter alligari faciet; demum accipiet dalmaticam, nisi essent tempora, quibus ipse, & Subdiaconus planetis plicatis vti debent, vt in capitulo de Dominicis Aduentus, & de feria quarta Cinerum explicatur; manipulum verò non hic, sed postea accipiet. Qui sic paratus simul cum Subdiacono erit apud Episcopum in sacristia. Finita Tertia, & lotis manibus Episcopi, stabit ad eius dexteram, & simul cum Subdiacono stante ad sinistram capiet paramenta Episcopi de manibus Acolitorum, ea suo ordine ferentium, illisq. induet Episcopum modo, & ordine in capitulo de Missa solemni Episcopo celebrante latè, & distinctè expositis. Episcopo parato, accipiet suum manipulum: & cum Episcopus procedit ad altare, ipse immediatè ibit ante illum ad sinistram Presbyteri assistentis. Faciet deinde confessionem cum Episcopo ante altare stans ad eius sinistram, & cum dicit [Tibi Pater, & Te Pater.] conuersus ad Episcopum profundè se inclinat. Postquàm Episcopus osculatus fuerit librum Euangeliorum super altari, porriget illi nauculam incensi, cochleari, & manu Episcopi prius osculatis; & imposito thure in thuri-

bulum,

c. n.

c. n.

bulum, reddit nauculam Acolito, à quo accipit
thuribulum, quod Episcopo porrigit summitatem
catenularum ponens in manu sinistra ipsius Episco-
pi, thuribulum verò in dextera cum debitis oscula-
tionibus: & dum Episcopus thurificat altare, ipse
brachiū eius sustentat; quo thurificato, recipit thu-
ribulum de manu Episcopi, cum osculo manus, &
catenularum, & thuribuli, & thurificat Episcopum
in cornu Epistolæ stantē triplici ductu, ante, & post
thurificationem profundè inclinans, ac reddit thu-
ribulum Acolito. Recedente Episcopo ab altari, ip-
se ibi remanet cum Subdiacono, & dicente [Kyrie
eleison] Episcopo, ipsi idem dicunt inter se stantes
in eodem loco versus altare; sedente postea Episco-

po, & ipsi sedent in scamno aliquo parato in cornu Epistolæ altaris. Et cum Episcopus intonauerit canticum [Gloria in excelsis &c.] vnà cum Subdiacono illud vsque ad finem profequitur; cantata per Subdiaconum Epistola, cum per chorum cantatur vltimus versus Gradualis, siue Tractus, seu ante Alleluia, aut etiam citius, prout distantia altaris exquireret, portabit ante pectus ad altare (debitas faciendo reuerentias) librum Euangeliorum clausum, collocans illum in medio altaris. Deinde accedit ad Episcopum cum debitis reuerentijs, illiusq. manum osculatur; sed si Episcopus sederet in faldistorio, faciet, prout in capitulo de Missa solemni; mox redibit ad altare, & genuflexus super infimo eius gradu, in medio, dicit secreta [Munda cor meum &c.] tum surgens resumit librum de altari, & rediens ad Episcopum inclinatus petit ab eo benedictionem dicens [Iube Domne benedicere.] Et habita benedictione, accedit ad Euangelium cantandum, portans, vt supra, ante pectus librum Euangeliorum clausum, & incedens vltimo loco post omnes suos cõministros, cum erit in loco, vbi solet Euangelium cantari, ponet librum apertum in manibus Subdiaconi, vel in legili, aut aliàs iuxta consuetudinem Ecclesiæ, vt in dicto capitulo de Missa solemni; & iunctis manibus ante pectus dicit cantando [Dominus vobiscum.] Et cum dicet [Initium, vel, Sequentia sancti Euangelij &c.] signat pollice dexteræ manus textũ Euangelij, ac seipsum in fronte, ore, & pectore, & dum respondetur à choro [Gloria tibi Domine.] accipit

thuribulum de manu Acoliti, siue cærimoniarij, & librum triplici ductu thurificat, primò in medio, tum à parte dextera libri, mox à sinistra; & reddit thuribulum cærimoniarario, ac manibus iunctis, incipit Euangelium. Quo finito, factis debitis reuerentijs,

reuertitur ad altare, ad locum suum; sed si Episcopus esset apud faldistorium, ipse eum stantè, lecto Euangelio, triplici ductu thurificare debet; si verò Episcopus est in sede sua, id spectat ad Presbyterum assistentem; si fiet sermo per Episcopum sedentem in faldistorio apud altare, statim finito sermone ipse stans ad eius sinistram modicum inclinatus recitabit confessionem in tono, prout in Pontificali, & cum in ea dicet [Et tibi Pater] profundius inclinabit, sic e-

tiam

tiam in fine cum dicet **[Et te Pater]** Idem faciet, si sermo per alium habeatur; sed quia tunc Episcopus sedet in suo solio, ipse stans apud infimum gradum solij faciet confessionem eodem tono, & modo, vt supra. Cum Episcopus inceperit cantando Symbolū **[Credo in Deum &c.]** ipse cum eodem Episcopo, & Subdiacono illud submissa voce prosequetur apud altare; ita tamen, vt non præire, sed subsequi debeant Episcopum; & cum à choro recitatus fuerit versiculus **[Et incarnatus est.]** vsque ad finem, ad quem ipse, sicut alij Canonici, profundè se inclinat, accedit ad abacum, & capit bursam cum corporalibus, quam ad oculos vsque eleuatam ambabus manibus portat ad altare, incedens solus graui, & decoro incesu, & solitas reuerentias Episcopo, & altari faciens, ibi extrahit ex bursa corporale, quod explicat, & extendit in medio altaris collocans à parte Euangelij bursam, ita vt altare non impediat, & redit ad locum suum, & ibi sedet. Finito Symbolo, si Episcopus sedebat in faldistorio, aufert ei mitram; & lecto per eum offertorio, imponit eidem mitram pretiosam, & simul cum Subdiacono aufert annulum, & chirothecas. Quòd si Episcopus erit in sede sua Episcopali, Diaconi assistentes auferent, & imponent ei mitram, & auferent chirothecas. Redeuntem Episcopum ad altare, & gradus altaris ascendentem ipse à dexteris adiuuat, mox vt Episcopus peruenit ad medium altaris, Diaconus accedit ad cornu Epistolæ, & accepta vna ex duabus hostijs, quas inuenit à Sacrista in patena paratas, cum illa tangit alteram,

& patenam, & calicem circum circa intus, & foris, & dat illam prægustandam eidem Sacriflæ. Idem similiter facit de vino, & aqua, modicum de illis effundēs in patenam ad id paratam. Tunc porrigit Episcopo patenam cum altera hostia pro sacrificio offerendo. Dum Episcopus dicit [Suscipe sancte Pater &c.] Diaconus ex ampullis mittit in calicem, quem prius purificatorio absterfit, vinum pro consecratione, & post admistas illi per Subdiaconum paucas aquæ tunc per Episcopum benedictæ guttas, offert calicē Episcopo, cum quo tangēs & ipse calicem dicit [Offerimus tibi Domine &c.] & posito per Episcopum calice super corporale, ipse illum palla cooperit; & accedente thuriferario, ministrat Episcopo nauiculam, & mox ponit in eius manibus, vt supra dictum est, thuribulum, vt thurificet oblata, & altare, quem adiuuat supponendo sinistram brachio illius, & retrahendo dalmaticam, dexteram verò ad pedem calicis ponendo, ne, dum Episcopus oblata thurificat, thuribulo tactus è loco remoueatur, vel aliquid ex illo effluat: & cum thurificanda erit crux altaris, ipse opportunè calicē è medio remouebit, & cruce thurificata, in eundem locum illum reponet. Finita thurificatione altaris, accipiet thuribulum de manu Episcopi, & eum stantem in cornu Epistolæ triplici ductu thurificat; mox accedit ad thurificandum dignitates, & Canonicos, & alios de choro ordine in capitulo de modo, & ordine imponendi thus in thuribulum &c. descripto. Quo factò, dat thuribulum Acolito, vel cærimoniario, à quo & ipse stans post cele-

* cum de
osculati-
onibus,

brantem inter duos Diaconos assistentes thurificatur. Finita præfatione, accedit ad dexteram Episcopi dicens cum eo [Sanctus, Sanctus &c.] & statim redit ad locum prædictum post celebrantem; & cū celebrās incipit verba Canonis; videlicet [Te igitur &c.] attentè aduertat, vt opportunè partem dalmaticæ ad brachium illius subleuet, & discooperiat, & cooperiat calicem, quoties opus fuerit, prout in rubricis Missalis explicatur: & cum celebrans eleuat hostiam, ipse genuflectit ad eius dexteram, & sinistra eleuat aliquantulum posteriorem partē planetę.

Reposita hostia super corporale, surgit, detegit calicem, & statim genuflectit, & iterum subleuat planetam, dum celebrās calicem eleuat, quem repositum

super

super altare palla cooperit, & redit ad locum suum post celebrantem, aduertens, dum celebrans signat super hostiam, & calicem, vt partem dalmaticę circa brachium eius semper aliquantulum sustineat; & cū dicit ea verba Canonis, videlicet **[Benedicis, & præsta nobis &c..]** ipse accedens detegit calicem; & quoties calicem detegit, toties genuflectit, adorans Sacramentum prius, & post. Cum celebrans signat dicens: **[Per ipsum, & cum ipso &c..]** retinebit duobus digitis dexterę manus pedem calicis, & reposita hostia super corporale, tegit calicem palla, & redit ad locum suum. Circa finem Pater noster, videlicet dū celebrans dicit **[Et dimitte nobis &c..]** ascendit ad cornu Epistolę, & accipit patenā de manu Subdiaconi cum purificatorio deterfam, osculatamq. ab ipso, videlicet dum dicit verba Canonis **[Liberā nos &c..]** ponit eam in manu dextera ipsius celebrantis, quam similiter osculatur; & cum Episcopus supponit patenam hostiæ, ipse detegit calicem, ac posita per celebrantem particula hostiæ in calicem, illum tegit, & redit ad locum suum. Dicto per celebrantem **[Pax Domini &c..]** accedit, & cū eo dicit **[Agnus Dei, &c..]** & supplet loco assistentis Presbyteri ad librum, donec ille redeat ab osculo pacis, infunditque vinum in calicem pro purificatione celebrantis. Si facienda erit communio generalis, postquā Episcopus celebrans se, & Diaconum, & Subdiaconum communicauerit ante purificationem, & antequā digitos abluat, ipse Diaconus stans in cornu Epistolę inclinatus confessionē alta voce recitabit, aliaq. fa-

ciet,

ciet, prout in die Paschæ dicitur. Aduertendum autem est, quòd etiam si non fiat communio generalis, semper à Diacono, & Subdiacono (nisi sint Sacerdotes, & velint celebrare) accipienda est communio ab Episcopo celebrante, à quo & immediatè osculum pacis accipere debent, vt dicitur in capitulo de Missa solemnè Episcopo celebrantè, & in capitulo de osculo pacis. Postquàm celebrans digitos abluerit, Diaconus, trās lato libro cum puluino ad cornu Epistolæ, imponit mitram pretiosam in capite Episcopi, qui abluit manus, mox eidem mitram auferit, & vadit post eum; & dicto post vltimam orationem [Dominus vobiscum &c.] ipse stans conuersus ad populum, siue ad altare, quemadmodum E-

piscopus, cantat [Ite Missa est.] in tono competenti, vel [Benedicamus Domino.] prout tempus exigit. Et, si celebrans est daturus benedictionem, imponit eius capiti mitram pretiosam, nisi sit Archiepiscopus, qui sine mitra propter reuerentiam crucis benedicit: & dum Episcopus dat benedictionem, ipse genuflectit. Si celebrans sit Archiepiscopus, & cum pallio celebrauerit, data benedictione, & publicata indulgentia, Diaconus extrahit illi pallium, & super altare illud deponit; denique comitatur Episcopum, donec illum exuat sacris paramentis, quo exuto, etiam ipse sua deponit, & recedit in pace. Si celebratur pro defunctis, obseruabit, quæ in Missali de Missa defunctorum dicuntur. In Collegiatis, vel absente Episcopo, & in Dominicis Aduentus, & Quadragesimæ, ac ferijs seruabit, quæ de ijs in proprijs capitibus, & in rubricis Missalis Romani dicuntur.

DE OFFICIO SVBDIACONI IN eadem Missa Pontificali solemni.

Cap. X.

Eodem tempore, eodemq. loco, & modo, prout de Diacono dictum est, Subdiaconus, qui & ipse de numero Canonicorum erit, & (si inter Canonicos distinctus erit ordo Sub diaconalis) antiquior, seu dignior ex eodẽ ordine comitabitur Episcopum ad Ecclesiam procedentem, & accipiet paramenta sibi conuenientia, quæ eadem ferè sunt, quæ superiùs Diacono conue-

niunt,

niunt, excepta stola, qua Subdiaconus non vtitur; accipiet autem super alba tunicellam, quæ eiusdem formæ est, cuius est dalmatica Diaconi, nisi quòd stri-
ctiores, longioresq. aliquantulum manicas habet. Episcopo incipiente legere Psalmos [Quàm dilecta, &c.] affert illi caligas, & sandalia ex credentia sumpta, quæ portat super bacili, vel super velo, alio velo sericeo cooperta, ambabus manibus ad oculos vsq; eleuatis, & adiuuâtibus duobus familiaribus Episcopi, induit primò tibiam, & pedem dexterum Episcopi, mox sinistrum genuflexus sub cappa illius; & cū tempus erit, simul cum Diacono adiuuabit Episcopum, dum cæteris paramentis sacris induitur: quod munus licet ad Diaconum præcipuè spectet, Subdiaconus coadiuuat tamen, vbi opus est, vt ^{supra} in capitulo de Missa latiùs explicatur. Et postquàm Episcopus fuerit paratus, ipse accipiet manipulum: & procedente Episcopo ad altare immediatè ibi post crucem librum Euangeliorum clausum ante pectus portans, in quo inclusus erit manipulus Episcopi; & facienti Episcopo confessionem, ipse parum retrò stans apud Diaconum respondet simul cum Presbytero assistente, & Diacono, & interim deponit dictū librum Euangeliorum in manibus cærimoniarj, & cum Episcopus dicit [Indulgentiam &c.] accipiet ex dicto libro manipulum, illumq. à latere osculatur, & Episcopo, vbi est signum crucis, osculandum porrigit, mox illum apponit sinistro brachio Episcopi; & manus Episcopi osculatur; & eidem, cum supremum altaris gradum ascenderit, adiuuante Pres-

infra

bytero assistente porrigit osculandum dictum librū Euangeliorum apertum, vbi est principium Euangelij illius Missæ: stans in cornu Euangelij à sinistris Episcopi ab ea parte addiuuat illum altare thurificātem, sicut Diaconus à dexteris. Redeunte autem Episcopo ad suam sedem, ipse remanet cum Diacono Euangelij apud altare. Et cum Episcopus dicit [Kyrie eleison, Gloria, & Credo] ipse in eodem loco ea dicit cum Diacono, & quando sedendum est, sedet cum eodem. In fine orationis, seu orationum

cum Episcopus dicit [Per Dominum nostrum Iesum &c.] ipse accipiens librum Epistolarum, & factis reuerentijs altari, & Episcopo, comitante cærimoniaro, Episcopo sedente cum mitra, ipse librum

tenens

tenens incipit alta voce cantare Epistolam in loco consueto. Qua finita, accedit ad Episcopum, cui profundè inclinatus librum super eius genibus ponit, & osculatur illius manum super libro positam. Accedit deinde cum Diacono ad lectionem Euangelij procedens manibus iunctis immediatè ante illum; & illi legenti Euangeliū tenet ambabus manibus librum apertum ante pectus, vel legile manibus tenet, aut adhæret Diacono, si in ambone, aut pulpito Euangelium legatur, vt in capitulo de Missa solemniori latius explicatur: & si fortè Diaconus proferendo aliqua verba Euangelij inclinaret se, aut genuflecteret, librum, vel legile tenens, ipse nullatenus mouetur, cum repræsentet legile immobile. Finito Euangelio, tenens adhuc librum apertum nulli, nec

altari facta reuerentia, illum sic apertum offert Episcopo osculandum in loco, vbi est principium Euangelij cantati; quo osculato, & clauso libro, facit Episcopo reuerentiam, & reuertitur ad altare. Postquàm Episcopus lauit manus post offertorium, ipse accedit ad abacum, & extenso sibi, adiuuantibus Acolitis, circa humeros velo, seu mappa sericea, quo calix, patena, & alia super dicta mensa cooperiebantur, ita vt à latere dextero longius pendeat, accipit manu dextera calicem cum patena, & hostijs palla tectis, eaq. omnia longiori illa parte veli cooperit, sinistra manu super ea apposita cautè aduertens, ne aliquid fortè decidat, & accedit ad cornu Epistolæ altaris eodem tempore, quo Episcopus illic peruenerit; eaque omnia remoto velo dat in ma

nibus Diaconi, mox eidem Diacono tradit ampullā vini ab Acolito receptam; ampullam verò aquæ ipse Episcopo ostendit, & petit, vt benedicat dicens
 [Benedicite Pater] Ex qua benedicta infundit paululum in calicem. Post oblationem hostiæ, & vini factam. accipit de manu Diaconi patenam, quam veli prædicti extremitate, adiuuante cærimoniario, contegit, eamque eleuatam sustinet vsque ad finem Pater noster, stans verò in loco consueto, & conueniente; nec mouet se, nisi cum ad eleuationem sanctissimi Sacramenti genuflectit; quo eleuato, statim surgit; & cum celebrans dicit in oratione Dominica [Et dimitte nobis &c.] factis debitis reuerentijs, accedit ad altare in cornu Epistolæ, dictamq. patenam Diacono offert, qui eam à cærimoniario, vel à seipso velo discoopertam accipit. Tunc ipse Subdiaconus deposito velo in manibus cærimoniarij, vel Acoliti, redit ad locum suum, & supplet à dextera Episcopi pro Diacono, dū ille seruit loco Presbyteri assistentis à sinistra, discooperiēdo calicem, & alia faciendo, quæ erunt necessaria, & opportuna, donec Episcopus communionem sumperit; & eo communicato, ipse post Diaconum accipit communionem, & pacem ab eodē Episcopo, vt in proximè præcedenti capitulo de Diacono dictum est. Mox imponit vinum in calicem pro purificatione, nisi prius redierit ad suum locum Presbyter assistens, quia tunc hoc facit Diaconus reuersus ad dexteram Episcopi. Demum accepta per Episcopum purificatione, dum lauat manus, ipse tergit

calicem

calicem, plicat corporalia, illaq. simul cum palla purificatorio, & bursa ad abacum reportat cum debitis reuerentijs, mox redit ad locum suum post Episcopum, & ibi stat vsque ad finem Missæ; & ea finita, adiuuat Diaconum in exuendo Episcopum. Si celebrabitur pro defunctis, alio ordine, & ritu multa faciet, vt in capitulo de Missa pro defunctis videre est. Idem dicitur, quoad habitum, & alia quædam in Missis, quæ celebrantur in Dominicis Aduentus, & Quadragesimæ, & in aliquibus ferijs. In Collegiatis verò, & Episcopo absente, ipse seruit loco assistentis in dāda pace, etiam Episcopo præsentē, si celebratur Missa ab aliquo Canonico, vel alio, qui non habet Presbyterum assistentem.

DE NUMERO, QUALITATE, ET officio ministrorum seruientium Episcopo in diuinis, videlicet de libro, de candelā, de baculo, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de gremiali, de ampullis, & ad abacum.

Cap. XI.

VT Episcopales functiones præsertim in Ecclesia, & in diuinis officijs cōmodiùs, digniùsq. exerceri valeāt, plures necessarij sunt ministri, licet pauciores in Vesperis sufficiant, quàm in Missis. Cū ergo Episcopus Vesperas solemniter cantabit, ultra Presbyterū assistentem, duosq. antiquiores Diaconos assistentes;

qui cæteris digniores sunt, de quorum officio supra dictum est, vbi commodè fieri poterit, septem saltem alios ministros habere eum conuenit, aspectu, habitu, & tonsura decètes, ac cottis mundis indutos. Primus erit, qui de libro; secundus, qui de candela seruiunt; tertius de baculo pastoralis; quartus de mitra; quintus de thuribulo, & nauicula; sextus, & septimus de candelabris, & cereis. Cum verò Missam solemniter celebrat, vltra prædictos, ac Diaconum, & Subdiaconum, de quorum officijs etiam supra dictum est, habebit alios sex, quorum duo eodem habitu clericali, & cottis induti seruiunt, alter de gremiali, alter de ampullis. Reliqui quatuor poterunt esse cubicularij, siue familiares Episcopi clericali habitu, sed sine cottis stantes apud abacum; & hi quidem ministri omnes, si haberi non poterunt ex gremio Ecclesiæ, vel de familiaribus ipsius Episcopi, poterunt iussu Episcopi conuocari ex Parochijs, & Ecclesijs ciuitatis, iisdemq. omnes, præter iam dictos quatuor familiares, seruiunt etiam Episcopo, cum induitur, & exiit sacris paramētis, tam in Vesperis, quàm in Missis dicta paramenta portando, & reportando, ex quibus, qui de baculo pastoralis, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de ampullis vini, & aquæ seruiunt, vbi commodè fieri potest, sint in ordine Acolitatus; vt disciplinæ dignitas, quoad eius fieri possit, conseruetur. Igitur primi ministri officium erit, cum Episcopus celebrabit Vesperas, aut Missas solemniter, curare, vt signacula in libro, ex quo Episcopus Antiphonas, aut Hymnum est intonaturus, aut orationē

cantaturus, sint rectè suo loco disposita, ne, cum dicendum aliquid erit, indecenter huc, illuc folia vertere cogatur; librum ipsum custodiet, & reponet in loco decenti, quem, cum opus erit illum Episcopo offerre, sustinebit ambabus manibus ab inferiori parte libri positus altius, vel demissiùs, pro statura celebrantis, nec se loco mouebit, nec vniquàm genuflectet, etiam si ipsemet celebrans, & alij omnes genuflecterent, cum, vt supra dictum est, instar legis sit; nisi cum fortassè ob commoditatem Episcopi legentis cum genuflectere magis expediret, vt cum librū tenebit pro Psalmis à Pontifice legendis, antequàm paramentis Missalibus induatur, locus eius erit propè altare. Cum verò Presbyter assistens paratus librum sustinebit ante Episcopum in cantu legentem, ipse à sinistris Episcopi stans adiuuabit in sustentatione libri ipsum assistentem. Alter in eodem habitu de candela seruiet; tertius minister eodem habitu, seu pluuiiali indutus iuxta locorum, & Ecclesiarum consuetudinem, vt de primo dictum est, ipsius baculi custodiendi, portandiq. ante Episcopum, quoties opus erit, onus habebit, quē manu dextera cottæ extremitate cooperta tenebit, sed nudum, nulloq. paniculo appenso, illum Episcopo, cum opus erit, offerret. Quo autem tempore, & in quibus actibus Episcopus baculo pastoralis vti debeat, inferiùs suo capitulo describitur. Quartum ministrum de mitra feruentem oportet mappam sericeam oblōgam à collo pendentem gerere, qua vtitur ad mitram sustinendam, ne illam nudis manibus tangat: cautè autem

aduertat,

aduertat, vt cum ea Episcopo imponenda, auferendauè erit, illicò lateri Diaconi assistentis illam imposituri, vel ablaturi adhæreat, mitram offerens, vel recipiens. In Vesperis incepto primo Psalmo, deposita mitra pretiosa super altari in cornu Epistolæ, offert simplicem, incepta Antiphona cāctici [Magnificat] offert pretiosam, & simplicem super altari in eadem parte locabit. In Missis, dicto per Episcopum celebrantem, seu non celebrantem hymno Angelico, adsit cum mitra simplici imponenda Episcopo sedenti, ipsa pretiosa super altari deposita. Vt plurimum enim solent Episcopi in Missa vti pretiosa vsque ad dictum hymnum Angelicum, postmodum simplici vsque ad finem Symboli; tum lecto offertorio, reassumere pretiosam, eamq. tenere vsque ad finem Missæ suo tempore. Cum prædictus minister mitrâ tenet, habeat vittas, seu infulas illarum versus se ipsam, & cum illas deponit siue super altari, siue super mensa, aut abaco, vittæ exterius pendeant. Quintus minister Acolitus thuribulum, & nauiculam incensi ministraturus debet aliquantò ceteris robustior eligi, quò pondus illorum sustentare possit; eaque debet eleuatis equaliter manibus tenere; videlicet, thuribulum dextera, pollice in anulum maiorem immisso, altero verò eiusdem manus digito minorem anulum catenulæ eleuanti coopertorium thuribuli appositum reget, & sustinebit; sinistra manu pedem nauiculæ cum incenso, & cochleari cautè gestabit, cottam super brachia prius reflectens, ne fortè contingat illam cum thuribulo, aut nauicula impli-

cari, aut comburi. Quo autem loco, & ordine incedere, stare, vel genuflectere cum alijs ministris ad Euangelium euntibus, & redeuntibus debeat, & de alijs, quæ ad suum officium spectant, suo tempore à cærimoniaris docendus erit. Acoliti duo ceroferarii debent & ipsi robusti, & in statura, quantum potest, æquales eligi, vt lumina æqualiter teneant, & deferant; cumq. capturi sunt candelabra, accipient quidem manu dextera, ita vt qui à parte dextera incedit, ponat manum sinistram ad pedem candelabri, dexteram verò ad medium candelabri globum, & qui incedit à parte sinistra, ponat dexteram ad pedem, sinistram ad eundem globum. Cumq. reuerentias erunt facturi, illas æqualiter, & eodem tempore faciant: ac denique eundo, stando, ac redeundo in omnibus actibus inter se ipsos, & cum alijs ministris se conforment, prout per cærimoniarium admonebuntur. Quòd si, dum cantatur Euangelium, genuflectendum sit, ac propterea omnes genuflectant, ipsi stabunt simul cum Subdiacono librum tenente, ac si immobiles essent. Duo præterea alij, sed in Missa tantum, adhibentur ministri, quorum vnus de gremiali, alter verò, qui saltem Acolitatus ordine insignitus esse debet, de ampullis seruiat; & qui gremiale ministrat, intentus esse debet, vt cum celebrans Episcopus surgit, antequàm mitra ei auferatur, ipsum gremiale per Subdiaconum de gremio Episcopi ablatum reuerenter recipiat, illudq. complicatum antepectus ambabus manibus teneat; & cum opus erit, eidem Subdiacono reponendum in gremio Episco-

pi sedentis, ac demùm post lotionem manuum Episcopi, lecto offertorio, illud super abaco reponet, cū eo ampliùs vtendum non sit. Acolitus autem, qui de ampullis seruit, post lectum offertorium curam habebit portandi ampullas, siue vrceolos vini, & aquæ super aliquo paruo bacili pariter dispositos, sequens immediatè Subdiaconum calicem, & patenā ad altare portantem; easdemq. ampullas opportunè ipsi Subdiacono porriget; & vino, & aqua ex illis in calicem missis, eas ad abacū reportabit: & demùm easdem ad altare post communionem iterum pro purificatione afferet, & pariter ad abacum reportabit. Quatuor ministri familiares, de quibus supra mentio habita est, seruiunt ad lotionem manuum Episcopi, incipiendo à iuniore, seu minùs digno vnusquisque per ordinem vice sua: quater enim Episcopus in Missa solemni lauat manus; primò antequàm capiat paramenta; secundò statim post lectum offertorium; tertio post incensationem oblatorum, quartò, & vltimò post communionem. Hi etiam seruiunt Episcopo ad induendas, exuendasq. caligas, & sandalia. Si celebrans esset Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, vel Archiepiscopus, aut Episcopus valde insignis, possent ad huiusmodi ministerium lotionis manuum ipsius celebrantis inuitari aliqui ex proceribus, & nobilibus viris illius ciuitatis, qui velo sericeo circum spatulas extenso, duas argenteas lances, seu fontes, si commodum erit, quos bacilia vocant, cum aqua odorifera extremitate eiusdem veli coopertos suo tempore ministrent, præeunte clauigero,

seu mazzerio cum claua argentea, si est Cardinalis: quo casu conuenit etiam prægustationē dictæ aquæ fieri apud abacum à ministris, vel scutiferis illam ipsi nobili exhibentibus; omnesq. prædicti, siue ex familiaribus Episcopi, siue ex nobilibus ciuitatis sint, eundo, & redeundo genuflectunt vsque ad terram ante altare, ante Legatum, si adsit, & ante Episcopum; sed præsentē Legato, Cardinali, vel Metropolitano, non ita profundè ante Episcopum genuflectant. Eorum locus, si fuerint ex familiaribus Episcopi, erit apud abacum, vbi stabunt inter mensam, & murum, capite detecto semper, & versa facie ad Episcopum; si ex nobilioribus ciuitatis, sedebunt in loco pro ipsis nobilibus deputato, vnde suo tempore per cærimoniarium vocabuntur, & associabuntur euntes, & redeuntes. Idem ministri adhibentur, si Episcopus celebrans non sit proprius illius ciuitatis, perinde ac si in propria Ecclesia celebraret, excepto Acolito de baculo pastorali. Dicti omnes ministri necessarij sunt etiam in Missis non per Episcopum celebratis in Ecclesijs Collegiatis præter illos, qui ministrant mitram, baculum pastorem, & gremiale, quæ sunt Episcopalis dignitatis propria. Familiares autem minimè sunt necessarij, cum nec abacus, aut mensa erigatur, sed ad lotionem manuum celebrantis post offertorium seruiet Acolitus.

* Cardi-
nals non
Legato,

**DE ORNATV ECCLESIAE, ET
præparandis in ea ante aduentum Episcopi.**

Cap. XII.

Via regulariter in Ecclesia solemnia facra peraguntur, consentaneum est, vt de eius ornatu, ac de officijs, & sacrificijs, quæ ibidem fiunt, sermo habeatur: igitur habenda est ratio in ea ordinanda temporis, & loci, ac personarum. Decet enim, vt in diebus festis splendidior appareat, quàm in alijs non festiuis, eoque magis, quò ipsi dies festiui erunt solemniores. Sic maior etiam cura adhibenda erit in ornatu Ecclesiæ Cathedralis, aut Collegiatæ, quæ & numerosum clerum habeat, & supellectilem amplam, quæuè congruè situata, & suis partibus aptè distincta commodiorem ornandi præbeat facultatem. Personarum etiam, quæ ad Ecclesias in celebritatibus conueniunt, & diuinis officijs præsent, aut interfunt, dignitas, prout maior, vel minor erit, maiorem, minoremue apparatus exposcit. Si igitur festiuitas erit præcipua, & de solemnioribus illius Ecclesiæ, primum à parte exteriori ornandæ erunt valuæ ipsius floribus, ramis, & frondibus virentibus, bracteolis, aut fascijs diuersi coloris appensis, vel colligatis, quò splendidiùs pro locorum consuetudine, ac temporum qualitate fieri poterit; supra verò portæ superliminare imago Sancti, vel Sanctorum, quorum dies festus agitur, pariter ornata, & sub ea insignia summi Pontificis, Legati, Cardinalium, aut Nuntij Apostolici, Episcopi, Reipublicæ, Principis, aut ciuitatis, pro libito ponen-

tur, seruando in eorum positione ordinem dignitatum. Inferioris verò ordinis hominum, maximè laicorum, insignia non sunt apponenda. Si Ecclesia habebit porticum, congruum erit & illam pannis alijs pulchris ex serico, siue ex corio, ex alia uè honesta materia confectis, seu elaboratis, prout haberi poterūt, exornari; in quibus tamen picturæ intextæ, seu pictæ, nō sint profanæ, vel indecentes; quod & in alijs pannis in apparatu interiori, & exteriori Ecclesiæ obseruandum erit, & maximè vt non ponantur ibidem vllæ effigies, nisi Sanctorum, vel summorum Pontificum. Intus quoque, si fieri poterit, parietes Ecclesiæ aulæis, tribunæ verò holosericis, aut nobilioribus cortinis coloris cæterorum paramentorum pro festi qualitate. In primis autem sedes Episcopalis aliquantò etiam pulchrioribus, insignioribusque tegumentis ornetur, eiusdem coloris festiuitati congruentis. Similiter & sedes Legati Apostolici, aut alterius Cardinalis, qui fortè sacris officijs interesse debeat, loco, & ornamentis condecētibz præparabitur. Subsellia quoque pro Prælatis, Canonicis, Magistratibus, alijsque magnatibus, nobilibusque laicis pro Ecclesiarum, locorumque consuetudine, cōmoditateq. ornari decet. Cum Episcopus est venturus ad Ecclesiam, antea præparandum est faldistorium, seu genuflexorium accommodatū ad genuflectendū ante altare maius, pāno viridi, seu violaceo, pro qualitate temporū coopertū: sed si Episcopus erit Cardinalis, serico, vel pāno rubei, seu violacei coloris, prout erūt vestes ipsius Cardinalis, pro

tempo-

temporū diuersitate, appositis puluinariis superiùs, & inferiùs, super quæ Episcopus genuflexus orabit. Aliud simile ante altare, seu aliū locum, vbi est sanctissimum Sacramentum. Quod diuersum esse solet ab altari maiore, & ab eo, in quo Episcopus, vel alius est Missam solemne celebraturus. Nam licet sacrosancto Domini nostri Iesu Christi corpori, omnium Sacramentorum fonti, præcellentissimus, ac nobilissimus omnium locus in Ecclesia conueniat, neque humanis viribus tantum illud venerari, & colere vquam valemus, quantum decet, tenemurque; tamē valde opportunum est, vt illud nō collocetur in maiori, vel in alio altari, in quo Episcopus, vel alius solemniter est Missam, seu Vesperas celebraturus; sed in alio facello, vel loco ornatissimo, cum omni decetia, & reuerentia reponatur. Quod si in altari maiori, vel alio, in quo celebrandum erit, collocatum reperiatur, ab eo altari in aliud omnino transferendum est, ne propterea ritus, & ordo caerimoniarum, qui in huiusmodi Missis, & officijs seruandus est, turbetur; quod utique absque dubio eueniret, si illud ibi remaneret: siquidem nec altaris thurificatio, nec celebrantis actio, nec ministrorum operatio rite fieri, aut seruari possent; cum necesse sit, quoties ante illud trāsimus, genua ad terram flectere, nec deceat celebrantem ante illud stare, aut sedere cum mitra. Quod si aliquando contingeret coram Episcopo, vel per ipsum Episcopum celebrari, existente sanctissimo Sacramento super altari, quod feria quinta in cæna Domini, & feria sexta in Parasceue, & in Missa, quæ ce-

lebra-

lebratur in fefto fanctiffimi corporis Chrifti, ante proceffionem euenire folet; tunc omnes genuflexiones, & reuerentiæ ad vnguem obferuari debent; & Epifcopus numquàm federe, fed ftare fine mitra, prout fuis locis declaratur. Et ideo non incongruū, fed maximè decens eft, vt in altari, vbi fanctiffimum Sacramentū fitum eft, Miffæ non celebrentur, quod antiquitùs obferuatum efle videmus. Aut faltem celebrans in eo, fiue folemnes, fiue planas Miffas, reuerentias, & genuflexiones prædictas omninò obferuat. Ante fanctiffimam Euchariftiam Epifcopus genuflektens priùs in plana terra, deinde fuper faldiftorio, vel genuflexorio ibidem præparato orabit, priuſquàm ad altare maius fe conferat; & furgens iterum genuflektet, vt priùs. Ante altare maius caput cruci profundè inclinabit, poſtea genuflektet, & orabit, demùm furgens iterum caput, vt prius, inclinabit. Faldiftorium quoque, fi eo vtendum erit, pro feſſione Epifcopi celebrantis, parum diſtans ab infimo gradu altaris à latere Epistolæ locandum eſt, ita vt Epifcopus celebrans in eo fedens habeat ad dexteram ſuam altare reſpiciens eandem partem, quam ipſa anterior facies altaris reſpicit, fiue illa verſa ſit ad tribunam, fiue ad reliquum corpus Eccleſiæ, & populum, ſecundùm varios altarium ſitus: quod quidè faldiftorium coopertum ſit vndique ad terram ſerico eiufdem coloris, cuius erunt cætera paramenta, & ſub dicto ſerico tegumento aptetur puluinum. Regulariter autem faldiftorium huiufmodi ponitur in plano, ſeu pauimento presbyterij, quod totum vſ-

*enct**obſervant
debent*

que ad infimum gradum altaris conuenienter deberet pannis viridibus contegi. Sed si altare haberet plures gradus, ita vt faldistorium in pauimento positum remaneret nimis depressum, possit ei supponi aliquod suggestum, seu tabulatum æqualis altitudinis à terra cum infimo gradu altaris, si super eo sessurus sit proprius Episcopus celebrans, qui tamē regulariter non in faldistorio, sed in propria Episcopali sede stare, & sedere debet. Ipsum verò altare maius in festiuitatibus solemnioribus, aut Episcopo celebraturo, quò splendidiùs poterit, pro temporum tamen varietate, & exigentia, ornabitur: quòd si à pariete disiunctum, & separatum sit, apponentur tam à parte anteriori, quàm posteriori illius pallia aurea, vel argentea, aut sericea, auro perpulchrè contexta, coloris festiuitati congruentis, eaque sectis, quadratisque lignis munita, quæ telaria vocant, ne rugosa, aut sinuosa, sed extensa, & explicata decentiùs conspiciantur. Tum supernæ lineæ mappæ mūdæ tres saltem explicentur, quæ totam altaris planitiem, & latera contegant. Nullæ tamen coronides ligneæ circa altaris angulos ducantur, sed earum loco apponi poterunt fasciæ ex auro, vel serico laboratæ, ac variegatæ, quibus ipsa altaris facies aptè redimita ornatior appareat. Supra verò in planitie altaris adsint candelabra sex argētea, si haberi possunt; sin minùs ex aurichalco, aut cupro aurato pulchrè fabricata, & aliquantò altiora, spectabilioraque his, quæ cæteris diebus non festiuis apponi solent, & super illis cerei albi, in quorum medio locabitur crux ex eodem

metallo, & opere præalta, ita vt pes crucis æquet altitudinem vicinorum candelaborum, & crux ipsa tota candelabris superemineat cum imagine sanctissimi crucifixi versa ad anteriorem altaris faciem. Ipsa candelabra non omninò inter se æqualia sint, sed paulatim, quasi per gradus ab utroque altaris latere surgentia, ita vt ex eis altiora sint immediatè hinc, inde à lateribus crucis posita. Celebrante verò Episcopo, candelabra septem super altari ponantur, quo casu crux non in medio illorum, sed ante altius candelabrum in medio cereorum positum locabitur; à cuius lateribus, si haberentur aliquæ Reliquiæ, aut tabernacula cum Reliquijs Sanctorum, vel Sanctorum imagines argentæ, seu ex alia materia staturæ competentis, congruè apponi possent. Quæ quidem sacræ Reliquiæ, & imagines, cum sex tantum candelabra super altari erunt, disponi poterunt alternatim inter ipsa candelabra, si modò ipsa altaris dispositio, & longitudo id patitur; sed & vascula cum flosculis, frondibusque odoriferis, seu serico contextis studiosè ornata adhiberi poterunt. Quòd si altare parieti adhæreat, applicari poterit ipsi parieti supra altare pannus aliquis cæteris nobilior, & speciosior, ubi intextæ sint Domini nostri Iesu Christi, aut gloriosæ Virginis, vel Sanctorum imagines, nisi iam in ipso pariete essent depictæ, & decenter ornata. Supra verò in altum appendatur umbraculum, quod baldachinum vocant, formæ quadratæ, cooperiens altare, & ipsius altaris scabellum, coloris cæterorum paramentorum. Quod baldachinum

etiam super statuendum erit, si altare sit à pariete se-
iunctum, nec supra habebit aliquod ciborium ex la-
pide, aut ex marmore confectum. Si autem adfit ta-
le ciborium, non est opus vmbraculo, sed ipsum ci-
borium floribus, frondibusque ornari poterit. Cum
Episcopus erit celebraturus Missam solemnem, po-
nentur omnia paramenta Pontificalia in medio alta-
ris ordine retrogrado. Videlicet, annulus inclusus in
aliqua capsula seorsum ab alijs, planeta, chirothecæ,
dalmatica, tunicella, stola, crux pectoralis, cingulū,
alba, & amictus; manipulus verò ad partem ibidem
ponetur. Sed in Ecclesijs, vbi esset secretarium, siue
locus, vbi Episcopus paretur, paramenta prædicta
possent ibi præparari, non autem super altari, vt suo
loco dicitur. Libri verò, Missalis, Euangeliorum,
& Epistolarum tecti serico eiusdem coloris, quo
cætera paramenta, cum puluino ex eodem serico,
& colore ponuntur super gradu altaris sub cornu
Epistolæ. Gradus altaris omnes cooperiantur ali-
quo amplo, & pulchro tapete, vt (si fieri potest)
sint magis conspicui, & ornati, quàm reliqua pars
Presbyterij, quæ pannis viridibus contegitur. Si ve-
rò tale tapete amplum haberi non posset, saltem sca-
bellum, seu suppedaneum, quod est proximum al-
tari, sit tapete aliquo coopertum. Similiter & lo-
cum, qui in plerisque Ecclesijs sub altari maiori esse
solet, vbi Sanctorum Martyrum corpora requie-
scunt, qui Martyrium, seu Confessio appellatur, de-
cet floribus, frondibusque, omni que ornamento de-
corari. Cætera altaria per Ecclesiam pariter pallijs

concoloribus, decentibusque ornentur, absque cor-
nide, & cum fascia, vt supra de maiori dictum est; &
habeant quolibet duo candelabra cum cereis, & in
medio crucem imagine crucifixi argenteam, vel ex
aliquo metallo, aut cupro aurato. Scabella eorum,
si fieri possit, tapetibus, vel saltem pannis cooperian-
tur. Altare verò, vel locus, vbi est repositum san-
ctissimum Sacramentum præ cæteris sumptuosius,
ac nitidius exornandum est. Lampades quoque ar-
dentes numero impari in Ecclesijs, tum ad cultum,
& ornatum, tum ad mysticum sensum, vt & multa
ex superius narratis pertinent. Hæ verò in primis
adhibendæ sunt ante altare, vel locum, vbi asserua-
tur sanctissimum Sacramentum, & ante altare ma-
ius, quibus in locis lampadarios pensiles esse decet,
plures sustinentes lampades, ex quibus, qui ante alta-
re maius erit, tres ad minus, qui ante Sacramentum,
saltem quinque lucernas habeat. Ante verò reliqua
singula altaria singulæ possunt lampades appendi.
Quæ quidem in præcipuis festis, saltè dum Vesperæ,
& Missa solemnis decantantur, continuè ardeant.
Ante sanctissimum Sacramentum, si non omnes,
ad minus tres accensæ tota die adsint. Sed & ante
locum, & fenestellam Confessionis supradictæ, vbi
consuetudo est lampadem ardere seruanda est. Pos-
sunt etiam in altari maiori, vel alijs, quæ habent cibo-
ria, circumcirca lampades appendi. Ambones, vbi
Epistolæ, & Euangelia decantari solent, si qui erunt,
necnò & pulpitu, vbi sermo, vel cōcio haberi solet,
consentaneu est pannis sericeis eiusdē coloris, cuius

sunt cætera paramenta, exornari, ita tamen, ut locus Euangelij pulchrius apparetur. Restat, ut de mensa, seu abaco, quam credentiam vocant, pauca subiiciamus. Ea verò in Missis tantum solemnibus præparari solet a latere Epistolæ in plano Presbyterij, si loci dispositio patietur, atque a pariete parumper disiuncta, ita ut inter illam, & parietem stare possint familiares Episcopi ad manuû lotionem destinati, nisi ubi propter loci angustiam id fieri non possit; quo casu fiet, prout melius poterit. Eius mensura regulariter erit palmorum octo in longitudine, in latitudine quatuor, vel circa, in altitudine quinque, vel modicū ultra; lineoq. mantili mundo superstrato usq. ad terrâ circumcirca pendenti cõtegetur. Super ea ponetur duo candelabra cū cereis albis altitudinis, & forme, prout duo minora ex his, quæ super altari posita sunt, & in ipsius medio calix cum patena palla, purificatorio & bursa corporalia continēs, atque ibi proxime hostiaria cū hostijs, & peluicula cū ampullis vini & aquæ; eaq. omnia cooperietur velo pulchro, quo uti debet Subdiaconus, cū patenā tenebit. Super ea de mēsa apponetur mitra pretiosa, vel auriphrygiata, & altera simplex cū bireto paruo quod mitræ supponitur, necnon velū pro cappellano seruiente de mitra, bacile, & buccale argentea cū aqua pro manuû lotionem, quatuor mappulæ ad tergēdas manus, thuribulū cū nauicula, & in ea cochlear, & thus, cum quo possent misceri aromata bene olētia, dū tamē thuris quātitas superet; gremiale, caligæ & sandalia, liber pro Psalmis legēdis, ac deniq. omnia quæ vsui esse possūt

celebrāti,præter paramēta Missalia, quæ super altari vel in secretario ponūtur,vt supra dictū fuit,& baculū pastoralem,qui manu ministri ad id constitutus sustinebitur. Vasa quq. argētea ampla & magnifica, si haberētur,ad ornatū adhiberi possent maximè celebrāte aliquo S. R. E. Cardinale: sed neque crux, neq. Sanctorū imagines in ea ponēdæ sunt. Prope ipsam mensam in loco opportuno, & ab oculis populi, quantū fieri potest, remoto, vel in sacristia erit vas cū carbonibus accēsis, ac forcipibus pro vsu thuribuli: Itē funalia ex cera alba pro eleuatione sanctissimi Sacramēti ad minus quatuor, ad summū octo: item alia sex vel septē ad summū funalia apponi possēt in alto loco, in frontispicio tribunæ; maximè si celebraret aliquis S. R. E. Cardinalis, & locus esset ad id aptus. Hæc, vt diximus, obseruanda erunt in solēnioribus Ecclesiæ festiuitatibus, ac celebrante Episcopo, plus autē, vel minùs, pro celebrantis qualitate & gradu. Non celebrante Episcopo, sed præsentē, simpliciori ornatu erit agendum. In Ecclesijs Collegiatis, vbi Episcopus nec celebrās, nec præsens est, eadē circa ornatū Ecclesiæ & altaris cōueniūt, exceptis his, quæ Episcoporū sunt propria. Paramēta verò in sacristia parari conuenit. Mēsa vel nulla, vel multo breuior, & demissior erit adhibēda, cū pauca sint in ea reponēda, nēpè peluicula cū vrceolis vini & aquæ, calix cū bursa, & corporalibus, & quādoq. alia pro celebrationis necessitate, & vsu; sed satis erit scamnū oblongū coopertum aliquo tapete, aut panno aptari à latere Epistolæ, in quo sedeat Sacerdos celebrās cū Diacono & Subdia-

cono. In solemnitatibus maioribus, quæ ubique per annum occurrunt, videlicet Natiuitate Domini, Paschate, & Pentecoste, eadem erunt seruanda, nisi quòd valuæ porticus, & parietes Ecclesiæ non ornantur regulariter; sed, si in aliquibus Ecclesijs consuetudo esset tunc quoque ornandi, retinenda erit, cum circa maiorem ornatum semper sit laudabilis. Id tamen in huiusmodi festis non ommittatur, vt saltem tribuna, altare maius, & alia minora, sedes Episcopalis, abacus, & ambones eadem forma ornentur. Dominicis diebus, & alijs festis, quibus populi ab opere cessant, in ornatu altarium, sedis Episcopalis, sedium Canonicorum, & aliorum, eadem, sed aliquanto parcius fieri debent; videlicet, vt paramenta non sint ita sumptuosa, coloris tamen tempori congruentis, & omninò pretiosiora illis, quæ festis duplicibus minoribus, semiduplicibus, & Octauis, ferijs Quadragesimæ, & Aduentus, quatuor temporum, & vigiliarum adhibentur: quibus quidem diebus sufficient in altari quatuor candelabra; sed in festis simplicibus, & ferijs per annum duo. Eadem respectiuè & in Collegiatis obseruantur. Erit autem valdè opportunum, vbi fieri possit, præsertim in Ecclesijs maioribus, & opulentioribus, si constituatur minister aliquis, cui curæ sit, vt Ecclesia continuè ab omni eius parte munda sit, & niteat, tam in pauimento, quàm parietibus, columnis, fornicibus, & laquearibus, nec per eam discurrere permittat mendicos, canes, aut alia animalia diuina officia perturbantia. Quædam verò,

quæ

quæ in quibusdam solemnitatibus, aut officijs specialius requiruntur, suis locis dicentur.

DE SEDIBVS EPISCOPI LEGATI.

Cardinalium, Prælatorumque, necnon

Principum, Magistratum, virorumq.

illustrum in Ecclesia collocandis

ornandisque. Cap. XIII.

SEDES Episcopi vario modo collocatur pro diuersitate altarium, apud quæ statui debet. Nam aut altare est in medio sub tribuna à pariete disiunctum, ita vt in spatio illo constitutus sit chorus; & tunc sedes Episcopalis è regione altaris parieti applicabitur, ita vt Episcopus in ea sedens respiciat recta linea mediam altaris partem; habebitque hinc inde sedilia Canonorum. Si verò chorus sit in medio Ecclesiæ, & altare adhæreat parieti, vel ab eo modico sit interuallo separatum, ipsa sedes Episcopalis erit collocanda à latere Euangelij. Vtroque autem casu tribus gradibus ad eam ascendatur, qui panis, aut tapetibus tegantur. Forma sedis erit præalta, & sublimis, siue ex ligno, siue ex marmore, aut alia materia fabricata in modum cathedræ, & throni immobilis, quales in multis Ecclesijs antiquis videmus; quæ debet tegi, & ornari aliquo panno serico concolori cū alijs paramentis, non tamen aureo, nisi Episcopus esset Cardinalis; & super eam vmbraculum, seu baldachinum eiusdem coloris appendi pote

rit, dummodò & super altari aliud simile, vel etiam sumptuosius appendatur; nisi vbi super altari est ciborium marmoreum, vel lapideum; quia tunc superfluum est, nec aptari commodè potest. Huiusmodi sede vtetur Episcopus, dum Vesperæ, & Missæ per ipsum solemniter celebrantur. Cum verò Missis non solemnibus, & horis Matutinalibus, aut alijs Episcopus assistit; si fuerit in medio Ecclesiæ chorus ante altare, poterit ibi in sede pro ipso ordinata residere; quæ remanebit in eo loco, vbi ex consuetudine Ecclesiæ esse solet, siue longius siue propius ab altari distet. At vbi chorus est sub tribuna, poterit in sede Episcopali supradicta, tam in solemnibus, quam non solemnibus officijs esse. Si fortè aliquis S. R. E. Cardinalis Legatus de latere, vel non Legatus rei diuinæ interesset, conuenit eis sedes Episcopalis supradicta. Episcopus vero, si celebret, in faldistorio in cornu Epistolæ; si non celebret, & chorus sit in presbyterio sub tribuna, sedebit in digniore parte chori. Quòd si Episcopus quoque esset Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, si Legatus haberet sedem à latere Euangelij, sedebit quoque Episcopus Cardinalis non celebrans in eodem loco & plano, & sedibus æqualibus prope Legatum. Eodem quoque modo sedebunt si plures adessent Cardinales, dūmodo Episcopus Cardinalis sit omnium postremus. Celebrans verò in faldistorio, vt supra. Si verò Legatus esset in sede Episcopali sub tribuna, sedebit Episcopus Cardinalis, & alij Cardinales, si adessent, prope Legatum, vt supradictum est. Ipse autem simplex Episcopus federet,

 vel

ex opposito in sede humiliori, vel in digniore parte chori, aut in faldistorio prout dictum est de Cardinali Legato, vel non Legato præsentē, pro diuersitate situationis chori, & Episcopi celebrantis, vel non celebrantis.

Quòd si Episcopus sit Cardinalis, & intersit alter, vel plures Cardinales non Legati, poterunt omnes ab eadem parte Euangelij, vbi solet esse sedes Episcopalis, sedere in sedibus æqualibus, vel in digniori parte chori, quando est sub tribuna; dummodo Cardinalis Episcopus sit omnium postremus. Et Episcopalia munia remittet exercenda Cardinali præsentī vel si plures sint priori in ordine: Quæ si Cardinalis præsens facere recusauerit, po-

terit Episcopus Cardinalis omnia prædicta munia, vel remittere ad celebrantem, vel ipse exercere, ut in fine quando benedictionem solemnem erit daturus accedere ad altare, & inde populo benedicere, ut supra cap. 4. dictum est. Metropolitanus absente Legato vel alio Cardinali habebit aliam sedem ex opposito in cornu epistolæ, similiter ornatam ut sedes Episcopalis. Alij verò Episcopi hospites sedebunt in digniori loco post Episcopum diocesenum supra omnes Canonicos. Abbates diocesani benedicti habentes usum mitræ & baculi habebunt locum condecens pro iudicio, & providentia Episcopi dummodo non supra, nec inter Canonicos. Nuntij Apostolici habentes in eo loco facultates Legati de latere sedebunt in alia sede ornata prout de Metropolitano dictum est, non tamen in sede propria Episcopi, & habebunt honores ante Episcopum non celebrantem. Alij verò Nuntij Apostolici non habentes facultates Legati de latere, vel habentes, sed non in eo loco, & dum sunt in itinere, & contingat eos transire per aliquas ciuitates vel Ecclesias Cathedrales, seu Metropolitanas sedebunt in digniori & eminente sede chori, & habebunt honores immediate post Episcopum, & in processionibus, & alijs actibus similibus habebunt præeminentiam supra omnes Prothonotarios, & supra Canonicos. Visitator Apostolicus, si erit Episcopus habebit sedem sicut Nuntius non habens facultatem Legati de latere: Nisi talis Nuntius esset præsens, cui tunc cedit sedens post eum Vicario Generali

dabitur locus, vbi habere solet pro consuetudine diuerfarum Ecclesiarum. Protonotarij Apostolici non participantes post Abbates, participantes verò præcedunt Abbates. Post Protonotarios Generales Ordinum, deinde alij Prælati Apostolici. Sedes autem pro nobilibus, atque illustribus viris laicis, Magistratibus, ac Principibus, quantumlibet magnis, & excelsis, plus, minusuè, pro cuiusque dignitate; & gradu ornatas decet extra chorum, & presbyterium collocari, iuxta sacrorum Canonum præscriptum, laudabilisque antiquæ disciplinæ documenta, iam inde ab exordijs Christianæ religionis introductæ, ac longo tempore obseruatæ.

DE VSV VMBRACVLI,
seu baldachini. Cap. XIII.

Vmbaculum; seu baldachinum duplex est, aliud quod appendi in altum debet supra altare, & supra sedem Episcopi, forma quadrata, colore, vbi commodè fieri posset, conformi colori cæterorum paramentorum pro temporum, ac celebritatum varietate: aliud, quod supra Episcopum, ac res sacras in processionibus gestari consuetum est, sex, vel octo hastis subleuatum, quæ quidem per nobiliores laicos deferri solent; ita vt, cum via est longior, qua procedendum est, primo loco illustriores viri illas deferant, quæ ante Episcopum gradatim primæ conspiciuntur. Ordo autem huiusmodi hastas gestandi talis est, vt di-

gnior ferat primam hastam, quæ est ante Episcopi dexteram; secundus alteram, quæ prima est ante Episcopi sinistram; tertius aliam, quæ immediatè est sub prima à parte dextera; quartus aliam, quæ succedit primæ à parte sinistra; quintus tertiam hastam à parte dextera; sextus, tertiam a parte sinistra; & sic deinceps; ita vt minùs digni habeant postremas hastas post tergum Episcopi. Deinde, si via erit longa, distribuendum erit onus ferendi hastas prædictas ceteris ciuibus, & nobilibus ciuitatis, sen officialibus, vel sodalitatibus, aut alijs pro locorum consuetudine, iudicio Episcopi moderanda, vbi opus videbitur, ne rixæ, aut contentiones oriantur.

Quod si inter digniores, & illustriores plures essent, qui de æquali gradu, aut præ eminentia contenderent, adeò vt omnibus his primo loco hastæ baldachini assignari nequirent, relinquitur his vltimus locus; id est, vbi processio iam peruenit ad Ecclesiam, ad quam dirigitur; talis enim locus reputatur primo æqualis. Illud etiam obseruari solet, vt cum sanctissimum Sacramentum in processione sub baldachino deferatur, primo loco deferant hastas Sacerdotes digniores de Capitulo, siue sint dignitates, siue Canonici, siue sint parati sacris vestibus, siue non; prout processio fit cum paramentis, vel sine eis, vt in capitulo de processionibus dicitur.

DE HABITU ECCLESIASTICO

Episcopi, & Canonorum, & de accessu
ad Ecclesiam, & reditu eorundem.

Cap. XV.

CVM Episcopus rei diuinæ peragenda causa ad Ecclesiam venturus erit, siue ipsemet celebraturus sit, siue alter, debent Canonici omnes in eorum Ecclesiastico, & Canonicali habitu, appropinquante hora, ad illum accedere; eumque cappa indutum ex ea aula, seu camera, quam ad hoc destinauerit, ad Ecclesiam progredientem comitari, & deducere. Præbunt familiares Episcopi, &, si adierit, Magi.

stratus, aut alij nobiles, & illustres viri immediate ante Episcopum; tum ipse Episcopus, & post eum sequuntur Canonici bini, iuxta antiquam, & Canonicam disciplinam. Quod si fuerit Archiepiscopus, aut alius vtens cruce, ipsa crux immediate ante Archiepiscopum per aliquem cappellanum deferetur imagine Crucifixi ad Archiepiscopum versa, inter quam, & Archiepiscopum nullus omnino incedat; est enim insigne ipsius. Eo ordine procedent vsque ad portam primariam Ecclesie; ibi dignior ex Capitulo porriget Episcopo aspersorium cum osculo aspersorij, & manus. Episcopus asperget primò se ipsum, detecto capite, deinde Canonicos, & alios circumstantes incipiendo a digniori. Sed si fortè sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinalis Legatus, vel non Legatus venturus esset ad Ecclesiam, & rei diuinę interfuturus, tunc Episcopus ei obuiam ire debet vsque ad portam Ecclesie prædictam, & aspersorium porrigere ipsi Legato, qui se, & alios aspergat. Interim (nisi celebretur pro mortuis, vel in diebus ferilibus) campanæ Ecclesie pulsabuntur, & in festis solemnibus etiam organa. Mox perget Episcopus ad altare sanctissimi Sacramenti, vbi genuflexus super puluino, aut genuflexorio ibi parato orabit; sed ante dictam genuflexionem genuflectet prius in plano solo absque puluino; & similiter, cum voluerit discedere ab oratione, ob reuerentiam sanctissimi Corporis Christi. Mox accedet ante altare maius, vbi pariter genuflexus orabit. Si fuerit festus, solemnisque dies, & ipsemet Epi-

scopus Vesperas sit celebraturus, postquam peruenit ad Ecclesiam ordine supradicto, dum genuflexus orabit ante altare maius, vel aliud, vbi Vesperæ sunt celebrandæ; poterit in genuflexione aliquantisper morari, dum Canonici capiant sacra Paramenta post Episcopum stantes; videlicet, illi, qui habent dignitates pluuiaria; Presbyteri casulas; Diaconi, & Subdiaconi dalmaticas, & tunicellas coloris conuenientis, acceptis prius ab eisdem Canonicis, & circa collum compositis amictibus.

Sed, si haberi non possunt paramenta pro omnibus, saltem quatuor, aut sex primi habeant pluuiaria. Epi-

si in solemnioribus festiuitatibus Episcopus etiam non celebraturus procederet ad Ecclesiam; & tam Vesperis, quàm Missæ interesset amictu, alba, cingulo, stola, pluuiali, & mitra paratus. In redeundo idem ordo seruatur, non tamen in sacris paramentis, quæ statim expletis Vesperis, aut Missa deponuntur ibidem in choro. In Ecclesijs Collegiatis Canonici in eorum habitu Canonicali ad Vesperas procedent à sacristia bini, & bini, præcedentibus duobus ceroferarijs, & alijs de Capitulo, vltimo loco celebrans paratus pluuiali officio, & festo, quod celebratur, conuenienti, & ante ipsum quatuor, aut sex alij pluuialibus induti.

Ad Missas eodem ordine proceditur, nisi quòd celebrantem paratum planeta, & reliquis paramentis Missalibus præcedunt Diaconus, & Subdiaconus parati dalmatica, & tunicella, vel, pro temporis qualitate, planetis ante pectus plicatis, vt suo loco dicitur: Diaconus scilicet immediatè ante celebrantem, Subdiaconus verò ante Diaconum manibus iunctis, nec alij præter ipsos erunt parati. Dominicis verò diebus, quia clerus, & populus ante Missam aqua benedicta per celebrantem est aspergendus, oportet illum procedere pluuiali indutum inter Diaconum à dexteris, & Subdiaconum à sinistris de more paratos, qui postea facta aquæ sanctæ aspersione, & dicta oratione, deposito pluuiali, accipiet planetam, & incipiet Missam. Calix verò cum patena, & bursa, liber Missalis, & alia necessaria præparètur priùs per clericos apud altare in mensa ad id composita.

DE PALLIO, ET EIVS VSV.

Cap. XVI.

IN tradendo Pallio extra Romanam Curiam cōsuetudo ab immemorabili tempore est, vt summus Pontifex vni, aut duobus Episcopis committat illius traditionem, qui præstituta die conuenire debent cum ipso Electo, cui Pallium tradendum est, in Ecclesia Metropolitana, vel alia suæ provinciæ magis commoda, nisi necessitas aliud suadeat; vbi Missa celebranda erit, & post communionem celebran-

tis ponetur in medio altaris Pallium extensum serico coopertum; ac, finita Missa, Episcopus, siue Episcopi commissarij induti amictu, stola, pluuiali, & mitra simplici, sedentes ante altare super faldistorijs, aut alijs sedibus, iuramentum fidelitatis nomine sedis Apostolicæ accipient ab ipso Electo induto omnibus Pontificalibus paramentis, præter chirothecas, & mitram; nisi illud prius præstitisse legitimè docuerit, iuxta formam litterarum Apostolicarum felicitis record. Sixti Papæ V. Quo præstito, surgent Episcopi, vel Episcopus, cum mitris, & accipient de altari Pallium, quorū senior illud super humeros Electi ante se genuflexi imponet, dicēs

[Ad honorem omnipotentis Dei &c.] vt in Pontificali habetur. Quo facto, surget Patriarcha, vel Archiepiscopus cum Pallio, ascendet ad altare crucem ante se habens, & detecto capite populo solemniter benedicet, dicens [Sit nomen Domini &c.] Deinde dimissis in Ecclesia paramentis, omnes recedent. Pallio utitur Archiepiscopus in singulis Ecclesijs prouinciæ suæ, non autem extra prouinciam; & dumtaxat dum Missam solemnem celebrat præscriptis quibusdam diebus, qui in priuilegijs Ecclesię Metropolitanæ exprimi solent. Quod si non reperiuntur expressi, recurrendum erit ad communem consuetudinem, quæ est, vt eo utatur diebus infra scriptis; videlicet, Natiuitatis Domini Nostri Iesu Christi, Sancti Stephani, Sancti Ioannis Euangelistæ, Circumcisionis, & Epiphaniæ Domini, Dominica in ramis palmarum, Feria V. in cæna Domini, Sabbato Sancto, Resurrectionis Domini cum duobus sequentibus, Ascensionis, Pentecostes, Sancti Ioannis Baptistæ, duodecim Apostolorum festiuitatibus, in festo corporis Christi, quatuor festiuitatibus gloriosæ Virginis, idest, Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, & Natiuitatis, in festo omnium sanctorum, in dedicationibus Ecclesiarum, in principalibus festiuitatibus Ecclesiæ Metropolitanæ, in ordinationibus clericorum, consecrationibus Ecclesiarum, Episcoporum, & Virginum, in diebus anniuersarijs consecrationis Ecclesiæ principalis, & suæ. Alijs autem diebus in priuilegijs non expressis, vel inter prædictos non comprehensis, Ar-

chiepiscopus, si voluerit in Pontificalibus celebrare, vti non debet Pallio. Quando autem Pallium imponitur Archiepiscopo, semper imponitur super planeta, ita vt pars duplex Pallij ponatur super sinistrum humerum. Modus autem impositionis Pallij, & trium spinularum gemmatarum, quæ in illud infiguntur, exponitur infra in capitulo de Missa solemnè Episcopo celebrante. Electi verò ad Patriarchales, vel Metropolitanas Ecclesias non ante Patriarchæ, vel Archiepiscopi appellari possunt, quàm Pallium receperint; sed nec translati de vna Ecclesia Metropolitana ad aliã vti possunt Pallio, quod pro prima Ecclesia acceperant; nec Pallio sui predecessoris defuncti, nec translati: sed opus est, vt iterum pro noua Ecclesia petatur, & habeatur nouum Pallium; nec interim ipsis Electis licet Põtificalia munia exercere. Post obitum debent Archiepiscopi cū Pallio sepeliri, si quidem sepeliãtur in prouincia sua, circa humeros super planetam: si verò extra prouinciam, ponendum erit Pallium plicatum sub eorum capite. Curent igitur Archiepiscopi; vt Pallium, in quo tanta est antiquitatis veneratio, & auctoritas, dignè, & honorificè asseruetur, puta serico obuolutum, ac in capsula intus, & extra pulchrè ornata, vel serico obducta inclusum, tamquam venerabile ipsius Archiepiscopi insigne mysticis sensibus plenū.

DE MITRA, ET BACVLO
pastorali.

Cap. XVII.

Itræ vsus antiquissimus est , & eius tri-
 plex est species : vna , quæ pretiosa dici-
 tur , quia gemmis , & lapidibus pretio-
 sis , vel laminibus aureis , vel argenteis
 contexta esse solet ; altera auriphrygiata sine gem-
 mis , & sine laminibus aureis , vel argenteis ; sed vel
 aliquibus paruis margaritis composita , vel ex serico
 albo auro intermisto , vel ex tela aurea simplici sine
 laminibus , & margaritis ; tertia , quæ simplex voca-
 tur , sine auro , ex simplici serico Damasceno , vel a-
 lio , aut etiam linea , ex tela alba confecta , rubeis
 lacinis , seu frangijs , & vittis pendentibus . Pretio-
 sa vtitur Episcopus in solemnioribus festis , & gene-
 raliter quandocumque in officio dicitur hymnus
 [Te Deum laudamus &c.] & in Missa [Gloria in
 excelsis Deo.] Nihilominus in eisdem festis etiam
 auriphrygiata vti poterit , sed potius ad commodi-
 tatem , quàm ex necessitate ; ne scilicet Episcopus
 nimis grauetur , si in toto officio pretiosa vtatur ;
 propterea vsu receptum est , tam in Vesperis , quàm
 in Missis , vt pretiosa vtatur Episcopus ⁱⁿ principio ,
 & in fine Vesperarum , & Missarum solèmnium , ac
 veniendo , & redeundo ab Ecclesia ; & quando la-
 uat manus , & dat benedictionem solemnem . Inter-
 medio autem spatio loco pretiosæ accipit auriphry-
 giatam iuxta normam iam superius declaratam in
 titulo de numero , & officio ministrorum seruien-
 tium Episcopo in diuinis &c. Vbi de officio , & cura

iunctis an
 ei. et rede-
 undo ab ea

seruien-

seruientis de mitra dictum fuit. Auriphrygiata mitra vtitur Episcopus ab Aduentu Domini vsque ad festum Natiuitatis, excepta Dominica tertia Aduentus, in qua dicitur Introitus [Gaudete &c.] ideoque in signum lætitiæ vtitur tunc pretiosa. Item à Septuagesima vsque ad feriam quartam maioris hebdomadæ inclusiue, excepta Dominica quarta Quadragesimæ, in qua dicitur Introitus [Lætare &c.] Item in omnibus vigilijs, quæ ieiunantur, & in omnibus quatuor temporibus; in Rogationibus, Litanij, & processionibus, quæ ex causa pænitiæ fiunt; in festo Innocentium, nisi veniat in Dominica; in officijs trium lectionum, & in benedictionibus, & consecrationibus, quæ priuatè aguntur. Quibus quidem temporibus abstinet Episcopus à mitra pretiosa. Poterit tamen Episcopus, dum vtitur auriphrygiata, vti etiam simplici eodè modo, & forma, prout de pretiosa, & auriphrygiata dictum est. Simplici verò mitra vtitur Episcopus feria sexta in Parasceue, & in officijs, & Missis defunctorum. Sed quia, cū Episcopus vtitur mitra, vtitur etiam baculo pastoralis in sua diœcesi, de eo etiam breuiter dicendum est. Vtitur ergo Episcopus baculo pastoralis in sua tantum ciuitate, vel diœcesi, & etiā alibi, vbi consecrationes, aut ordinationes, vel benedictiones personales facere ei Apostolica auctoritate conceditur. Vtitur autē in omnibus processionibus, quæ filio-rijs viæ fuerint, faciet illū ante se immediatè deferri à ministro, qui de eo seruit, pluuiali induto, quē portabit ambabus manibus à terra eleuatū; & si in aliqua

de osculationibus manuum Episcopi, vel celebrantis.
Cap. XVIII.

Episcopus, à quo cæteri exemplum sumūt, cum primum Ecclesiam ingreditur, detecto capite, sumptaq. aqua benedicta, vt suo loco declaratum fuit, procedet ad locum sanctissimi Sacramenti; deinde ad altare maius, & vtroque genuflexus orabit deuotè, & congruenti mora, facta prius ante altare sanctissimi Sacramenti genuflexione in plana terra, antequàm in faldistorio genuflectat; & similiter finita oratione antequàm discedat, vt explicatum fuit in capitulo de ornatu Ecclesiæ &c. Si mitram habebit, deponet eam, dum orat, & post orationem resumet; & cum ea faciet altari reuerentiam, caput inclinando, antequàm inde discedat: & cum incipit ascendere ad sedem suam, salutatur leui capitis inclinatione Canonicos hinc, inde stantes. Ipsi verò Canonici, cum peruenerint ad altare maius, simul cum Episcopo profundè se inclinant, & statim accedunt ad loca sua in choro, vbi etiam genuflectunt, & permanent orantes, quamdiù Episcopus orat, quo surgente, & ipsi surgunt; & cum Episcopus eos salutatur, capite detecto, profundè se inclinant: & regulariter quoties ipsi Canonici transeunt directè ante altare, vel ante Episcopum, caput, & humeros profundè inclinant: beneficiati autem, & cæteri de clero genuflectere debent transeundo, tam ante altare, quàm ante Episcopum. Si autem quispiam Canonicus superueniat,

genuflectere

inchoato iam officio, vel Missa, absque eo, vt aliquos salutet, vel ab alijs salutetur, statim genuflectit, versus altare parumper oras; mox surgit, & facit reuerentiam profundā altari, & Episcopo, deinde salutat Canonicos, & alios de choro circūstantes, tunc, & non prius ei assurgentes, & eum consalutātes, & vadit ad locū suum. Et, si fortē tūc esset principium horarū, & diceretur in choro [Deus in adiutorium &c.] vel [Gloria Patri &c.] aut Hymnus, vel in Missa oratio, aut Euangeliū, expectabit stās, donec ea perficiātur, mox factis reuerētijs, & salutationibus, vt supra, ibit ad locū suum. Idē obseruatur, si aliquis Prælati, aut nobilis laicus, vel ex Magistratu, aut officialibus ciuitatis, qui diuinis officijs interesse soleat, superuenierit, officio, vel Missa iam incepta: non enim prius ad suum locum ibit, quā fecerit genuflexus orationem versus altare, deinde reuerentiam Episcopo, & Canonicos, aliosque nobiles laicos, aut Magistratū, suosq. æquales capitis nutu salutauerit: &, si aliquid ex supradictis recitabitur in Missa, vel in choro, expectabit finem stans, vt de Canonicis dictum est; & mox surgentibus eisdem Canonicis, & laicis, quos ipse salutauerit, ab eis resalutabitur. Mansionarijs vero, seu beneficiatis, & alijs de clero superuenientibus, vt supra, facta oratione, & reuerentia Episcopo, & Canonicis, nulli ex Canonicis, aut Magistratu, vel nobilibus supradictis assurgunt, sed tantummodò alij mansionarij, & clerici eorum æquales, vel inferiores. Et qui solent gestare almutium, dum assurgunt, à scapulis ad brachia dimittant. Illud quoque pro

regula obseruandū erit, vt equaliter omnes prædicti, qui de eodē corpore sunt, cum sedendū erit, sedeāt, cum verò surgendum, surgant. Sunt enim diuersa corpora, seu chori ministrantium, dum diuina res solemniter celebratur. Primus siquidem chorus est assistentium, & ministrantium Episcopo celebranti. Alter Canonorum in suis subsellijs residentium. Alter Magistratuum, vel nobilium laicorum. Alter beneficiatorum, & reliquorum clericorum. Cum igitur aliquis ex assistentibus Episcopo surgit facturus aliquid ad officium suæ assistentiæ pertinens, pariter & alij coassistentes, & ministri circumstantes surgere debent, non tamen Episcopus; & sic stare, donec ille sedeat: nec ideo tunc reliqui Canonici in choro sedentes, nec alij de choro surgunt, tamquàm diuersi chori. Similiter aliquo ex Canonici in choro residentibus surgente, vt aliquid faciat ad publicū, & cōmune chori officiū spectans, puta cū intonatur Antiphona, seu aliquid simile, omnes alij Canonici, ac etiā beneficiati, & clerici assurgūt, præter prædictos, qui Episcopo assistūt. Inter laicos quoque vno surgēte ratione officij, vt cum datur illis incēsum, aut pax, cæteri quoque surgūt, secūs verò surgētibus alijs nō sui ordinis. Si Episcopus nō celebraret, sed aliquis Suffraganeus, vel alius Episcopus, præsentē ipso Episcopo, adhuc efficeretur alius chorus ministrantium celebrāti, qui eandē regulam seruaret, quo ad sedendum, & surgendum, prout de alijs dictum est. Cum autem Episcopus surgit, omnes chori, tam Canonorum, & beneficiatorum,

quàm laicorum, & celebrantis confurgere debent. Est & alia regula circa reuerentias obseruanda; videlicet, cum aliquis ex Canonicis, vel ministris trāseundo ante celebrantem, altare, & Episcopum, vel aliquem maiorem, facturus erit plures reuerentias, non inspicitur cui prius, vel postea reuerentia exhibeatur, sed tantum commoditas gradientis; puta si ille discedit à celebrante iturus ad Episcopum, & transiturus ante altare, primò faciet reuerentiam celebranti, tum altari, & vltimo loco Episcopo: & pari ratione, si discedit ab Episcopo, iturus ad celebrantem, primò Episcopo, deinde altari, ante quod transit, vltimò celebranti reuerentiam faciet. Et breuiter reuerentia fieri debet semper primò ei, à quo disceditur, & vltimò ei, ad quem itur, nullo habito respectu, quis eorum sit maior. Regula etiam est, vt si plures in eodem loco veniant Prælati, ac etiam Legatus, & Cardinales, & vni tantum ex ipsis, qui erit maior, puta Legato, & celebranti reuerentia exhibeatur. Cum Episcopus celebrat, familiares, vel nobiles, qui ei ad lotionem manuum ministrant, genuflexi officium suum peragunt, nisi adesset Legatus, vel suus Metropolitanus, quo casu ob reuerentiam illius, non genuflexi, sed inclinati ministrant. Et pari modo, si aliquis Suffraganeus, vel alius Episcopus celebraret præsentem Episcopo proprio. Illud quoque sciendum est, quoties aliquid offertur Episcopo, celebranti, aut Legato, qui rei diuinæ interfint; ac etiam cum aliquid ab eis recipimus, toties osculanda est res, quæ offertur, ac deinde manus re-

ipientis, & cum ab eisdem aliquid recipimus, primò manus, deinde res, quæ recipitur: præterquam in Missis defunctorum, in quibus talis deosculatio mittitur, vt suo loco dicitur. Idem obseruatur erga alios celebrantes absente Episcopo.

DE ORDINE, ET MODO IUNGENDI, disiungendi, eleuandi, tenendique manus per Episcopum, vel alterum celebrantem: & quomodo vertere, & conuertere se debeat ad altare, vel faldistoriũ, vel econtra: & de osculatione altaris.

Cap. XIX.

Illud in primis obseruandum erit ab Episcopo, vt cum sacris vestibus paratus ad Missam, seu Vesperarum solemniam progreditur, nisi pastorem baculum deferat, semper iunctis manibus eat, hoc est, palmas extensas, ac simul iunctas ante pectus habeat, pollice dextero super sinistro in crucis modum posito. Interdum tamen illas disiungit, vt populo manu dextera aperta benedicat; ac mox iterum iungit, easque sic iunctas semper tenet, dum genuflexus orat, dum ab altari ad sedem, vel à sede, ad altare procedit. Cũ autem sederit, siue in sede sua Episcopali, siue in faldistorio, si est paratus planeta, palmas disiunctas apertas super gremiali hinc, inde positas, quasi illud retinens habebit: sed cũ surgit dicturus [Gloria in excelsis Deo &c. Pax vobis.] seu [Dominus vobiscũ.] vel [Credo in vnum Deum.] & similia, easdem sic

iunctas

iunctas tenens, cum ea verba incipit proferre, aliquantulum disiungit, & mox dum pronunciat vltima verba ex prædictis, eas iterum ante oculos eleuatas iungit, & cum aliqua ex prædictis versus altare dicit, vt [Gloria. Credo.] & similia, caput aliquantulum versus altaris crucem inclinat. Idem facit, cū in Præfatione dicit [Gratias agamus &c.] & cū ante Orationes dicit [Oremus.] Cum verò Orationes cantat, manus ipsas eleuatas, ac rectas ad humerorū æqualitatem retinet, ita vt palma palmam respiciat vsque ad conclusionem Orationis, idest [Per Dominum nostrū &c.] Quod cum dicere incipit, illico manus iungit, & cum profert nomen I E S V, caput inclinat. Quoties autem dextera oblata super altari, vel alia signat, sinistram super altari extra corporalia tenet, & dextera manu aperta benedicit. Si verò extra altare se ipsum signat, sinistram extensam tenet infra pectus. Quoties autem, & quomodo post lectum offertorium vsque ad cōmunionem signare super hostiam, aut calicem, tam ante, quàm post consecrationem debeat, ac quo pacto manus, & digiti sint tenendi, in capitulo de Missa solemnī &c. latè declaratur, & habetur in rubricis Missalis, ideo superuacuuus labor est, ea hic repetere. Quando verò, & quomodo vertere, & conuertere se debeat, hoc regulariter obseruandum erit, vt quādo Episcopus, vel Suffraganeus, aut alius Prælatus celebrat apud faldistoriū, prout Episcopo occurrere potest, præsentē Legato, vel suo Metropolitano, vt alibi dictū fuit, tūc diuerso modo obseruatur, si altare erit

sub tribuna; ita ut sedes Episcopalis sit è regione illius parieti adhærens, habens hinc, inde sedilia Canonicorū, quo casu Episcopus sedens in faldistorio vertit terga populo: & tunc surgens salutaturus populum dicendo [Pax vobis.] vel [Dominus vobiscū.] vertit se per latus suum dexterū versus altare ad populum; & per idem latus reuoluit se, stans facie versa ad altare, & cantat orationes; seu legit, quæ sunt legenda, & pariter ab eodem latere vertit se versus altare, cum dicturus est [Gloria in excelsis Deo.] aut [Credo.] Si verò altare sit adhærens parieti, & sedes Episcopalis in latere Euangelij iuxta differentiā positam in capitulo de sedibus Episcopi, aliorumq. &c. tunc, quia celebrans in faldistorio sedens habet faciē suā versus populū, cum surgit salutaturus populum, non vertit se, sed eo salutato, voluit se per latus sinistrum, nō versus altare, sed potius versus credentiā, & legit, quæ sunt legenda ex libro. Hi autem modi vertendi, ac conuertendi se apud faldistorium secundum diuersas positiones altaris, quamquā videantur inter se diuersi, tamen in substantia non differūt, nam utroque casu id fit respectu altaris, quod primo casu præsupponitur esse ante faciem celebrantis; ideo cum se vertit ad populum, vertit se per latus suū dexterum; secundo verò casu, quia celebrans sedet in faldistorio versa facie ad populum, præsupponitur vertere terga altari, ideo salutato populo, vel cum dicturus est [Gloria.] aut [Credo.] absque salutatione vertit se ad faldistorium, quasi ad altare per latus suum sinistrum, prout faceret quisque celebrans

stans apud altare, qui, vt dictum est, regulariter vertit se ad populum per latus suum dexterum, & per idem latus se reuoluit, quod reuoluendo est sibi sinistrum : numquam enim perficit circulum, nisi cum vertit se dicend[um] *[Orate fratres.]* & in fine Missæ, quando dat benedictionem : nam tunc vertit se per latus Epistolæ, & conuertit per latus Euangelij perficiendo circulum. Postremò aduertendum est, dū celebrans stat ante altare, se ad populum vertit, vt prius osculetur altare in medio, nullam tamen ibi crucem manu, vel pollice designans. Et regulariter, quoties à sede, vel faldistorio ad altare accedit, illud in medio osculatur.

**DE LIBRO TENENDO APVD EPI-
scopum non celebrantem, sed in Vesperis,
aut in Missa solemni præsentem : & quid
ex eo legere debeat.
Cap. X X.**

V M Episcopus in Missis solemnibus præsens est, quamuis ipsemet officium minimè faciat, siue sit pluuiali, & mitra, seu tantummodò cappa Pontificali indutus, habendus est propè ipsum liber Missalis, quem aliquis ipsius minister cotta indutus custodiet; & cū opus erit, illum supra caput apertum tenens offert ante Episcopum, accedēte cum eo altero ministro, instrumentum argenteum, quod Buciam vocant, cum candela desuper accensa tenente, etiamsi aer

fit lucidus, vt opus non sit lumine ad legendum. Ex huiusmodi libro Episcopus quatuor leget infra scripta; videlicet, primò Introitum; secundò Epistolam, Graduale, Alleluia, Sequentiam, siue Tractum, & cætera vsque ad Euangelium inclusiue; tertio Offertorium; quartò Postcommunionem. Obseruandum tamen est, quod si fortè huiusmodi Missæ interesset aliquis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, siue Legatus de latere, siue non, aut aliquis Prælatus ipso Episcopo superior, vt suus Metropolitanus, tunc ob eorum reuerentiam Episcopus libro huiusmodi non vtetur. Cum verò ipsemet Episcopus celebrat, omnia prorsus, quæ ad Missam pertinent, ex libro recitabit, vt latius in capitulo de Missa solemni, quæ ab Episcopo celebratur, exponitur. In Vesperis autem Episcopus nihil ex libro legit, nisi orationem, quam cantat in fine, vt in cap. de Vesperis dicitur.

DE CIRCVLIS INFRA MISSAM SO-
lemnem, quæ coram Episcopo celebratur,
faciendis ante Episcopum, qualiter,
& quoties. Cap. XXI.

Votiescumque Episcopus sacris paramentis induitur in secretario, vel alibi ad Missam solemnem, vel ad processionem iturus, dignitates, & Canonici debent circa illum stare, dum paramenta capit, detestis capitibus, quos tamen semel, aut iterum inuita-

ri ab Episcopo decet, vt caput tegant, cui illi reuerenter obtemperent se cooperiendo. Quo casu dignior ex omnibus tam dignitatibus, quàm Canonicis stare debet à sinistris Episcopi, & alij per ordinem apud illum facientes circulum vsque ad vltimum, qui versus dexteram Episcopi stabit; quod ita fiet, vt commodior, & facilior sit exitus, cum vltimi, qui ad dexteram consistunt, debeant esse primi exeundo de dicto loco: aliàs regulariter digniores semper à dexteris Episcopi debent stare.

In Missa quoque solemini, quæ non ab Episcopo, sed coram eo celebratur, quater circuli fiunt; primò cum Episcopus stans in sua sede legit Introi-

tum,

tum, & Kyrie eleison, & successiue Hymnum Angelicum, Gloria in excelsis, postquam intonatus erit à celebrante (si Missa sit talis, in qua recitandus sit) Cum enim per cantores, siue organum cantabitur vltimum Kyrie eleison, Canonici discedentes ab eorum sedilibus, procedunt ad medium chori, factis altari, & Episcopo reuerentijs, & sistunt in circulum ante Episcopi faciem, quod diuersimodè fit pro diuersitate situationis altaris, & sedis Episcopalis. Si enim altare adhærebit parieti, & sedes Episcopalis sit in latere Euangelij, incipient procedere iuniores Canonici à sedili Diaconorum, ita vt vltimus Canonicus sistat ante faciem Episcopi, quos gradatim alij sequuntur perficiendo circulum; & dignior Canonicus, siue dignitas, modicum à suo sedili digressus stat ad dexteram Episcopi. Si verò altare erit sub tribuna, & sedes Episcopalis ex opposito altaris, tunc Canonici venientes ad circulum procedunt simul ab vtraque parte non perficientes circulum, nè terga vertant altari, sed facientes hinc, inde semicirculum, & sic stantes dicunt cum Episcopo **Kyrie eleison.** quo dicto, si dicendum sit **Gloria in excelsis &c.** expectant ibidè donec celebras incipiat **Gloria in excelsis Deo.** & ipsi cum Episcopo prosequantur vsque ad finè. Quo finito, producente super eos Episcopo signo crucis (quod sic semper in fine circuli obseruatur) factaque illi, & altari reuerentia, recedunt ad loca sua. Eundemq. ordinem seruant, quoties in Missa veniunt ad circulum; quod

secundò erit, cum dicitur Symbolum, si dicendum est, in quo simul cum Episcopo genuflectunt ad articulum [Et incarnatus est &c.] Et si fortè, cum redeunt ad loca sua, idem articulus cantetur à choro, vbicumque erunt, genuflectēt, donec articulus perficiatur; tertio loco veniunt ad circulum circa finē Præfationis, vt dicant cum Episcopo [Sanctus, Sanctus &c.] non tamen pectus percutientes: dicto [Benedictus, qui venit &c.] & facto super eos signo crucis ab Episcopo, recedūt; quartò, & vltimò paulò antequàm celebrās dicat [Per omnia sæcula &c.] ante [Pax Domini &c.] iterum veniunt ad circulū, vt dicant cum Episcopo [Agnus Dei &c.] Et tunc, dum veniunt ad circulum, & dum discedunt ambo- bus genibus versus altare genuflectant propter reuerentiam sanctissimi Sacramenti, quod est super eo. Cum Canonici à circulis reuertuntur ad sedes suas, faciunt contrario modo, quàm faciunt veniendo; quia primò reuertuntur seniores, mox iuniores. Illud demùm sciendum est, huiusmodi circulos fieri tantùm in Missis, non autem in Vesperis, & cum Episcopus præsens est Missæ per alterum cantatæ, siue diebus festis, siue ferialibus; numquam autem, quando ipsemet Episcopus celebrat: nec fieri ante vllum quantumvis Episcopo superiorem, etiam Legatum de latere, aut eius Metropolitanum, & multò minùs ante inferiorem, vt Suffraganeum, vel aliū Episcopum, sed dumtaxat ante ipsum proprium Episcopum: qui tamen, præsente Legato de latere, vel Prælato superiore, ob eorum reuerentiam omit-

tuntur.

tuntur . In Missis verò defunctorum circuli non fiunt, nec feria sexta in Parasceue .

DE CONCIONIBVS SEV SERMO-
nibus infra Missam solemnem habendis, seu
post Missam in funere Episcopi, aut ali-
cuius magni viri; & de habitu ser-
mocinantis . Cap. XXII.

Quemadmodum in capit. de Missa solemni, &c. dicitur, Episcopo solemniter celebrante, non decet omnino sermonem haberi, nisi vel ab ipsomet Episcopo, vel ab aliquo Canonico, qui eo casu seruit Episcopo in officio Presbyteri assistentis; atque ibidem, & in cap. de officio Presbyteri assistentis declaratur, qua forma, & modo id agere debeat . Si verò Episcopus non celebret, sed Missæ per alium cantatæ interfit, tunc ab aliquo ex clericis idoneo, de Episcopi licentia, sermo habendus erit. Eius habitus erit cappa supra Rocchettum, vel alius, qui fuerit in Ecclesia proprius habitus Canonicalis . Si autem fuerit clericus Regularis, erit in habitu suæ religionis . Sermo verò regulariter infra Missam debet esse de Euangelio currenti . Quicumque sermonem habiturus finito Euangelio ducendus est per cærimoniarium cum debitis reuerentijs ad osculum manus Episcopi, quam, nisi fuerit Canonicus, genuflexus osculatur; Canonicus autem stans profundè inclina-

tus osculatur manum, deinde benedictionem petit dicendo[Iube Domne benedicere.] cui Episcopus respondet[Dominus sit in corde tuo, &c.] Accepta ab Episcopo benedictione, petit mox ab eodem indulgentias dicendo[Indulgentias Pater

concedit] Cui Episcopus mandat indulgentias consuetas; quibus habitis, cum debitis reuerentijs recedit, ac vadit ad ambonem, seu pulpitu, in quod cum conscendit, aliquantulum quiescit; ac se componit cooperiens caput; & statim, capite detecto, signat se signo crucis, & genuflexus recitat salutationem Angelicam voce intelligibili, & deuote; mox surgit, &, capite cooperto, facit sermonem.

Inter concionem cum conuertit se ad Episcopum, aut Legatum ibi præsentem, caput profundè inclinat. Finito sermone, capite detecto, genuflexus expectat finem confessionis, quam facit Diaconus; & ea finita, surgit, & stans in eodem pulpito, seu suggestu, publicat indulgentias ab Episcopo concessas, & statim descendit, receditq. in pace: aduertat propterea, vt formam pronunciandi indulgentias memoriter teneat. Si verò habendus sit sermo extraordinariè, velut ad publicandum aliquod Iubilæum, vel pro gratiarum actione ad Deum de aliquo felici nuntio; aut publicatione fœderis, seu in aduentu alicuius maximi Principis, vel ex alia quacumque simili occasione, non debet infra Missam fieri, sed ea finita, nec tunc petitur benedictio. Idem dicitur, si in Missa defunctorum, vel in laudem alicuius magni viri defuncti habeatur; quo casu fit statim, finita Missa, antequàm fiat absolutio, vt in cap. de Missa defunctorum dicitur, & in habitu ordinario.

DE ORDINE, ET MODO IMPO-
nendi thus in thuribulum, illudq. benedicen-
di; & de thurificatione in Vesperis,
& Missis solemnibus.
Cap. XXIII.

CIRCA thuris benedictionem hoc seruandum est, vt, cum Acolitus, siue cærimoniarus affert thuribulum cum prunis ardentibus sinistra, nauiculam

autem cum thure, & cochleari dextera ad Episcopum, vel celebrantem, illicò adest, vel primus Presbyter assistens, vel, si Episcopus celebrans est apud altare, Diaconus Euangelij iuxta regulas suis locis traditas, & accipit de manu prædicti Acoliti nauiculam semiapertam, & cochlear in ea existens cum osculo cochlearis, & manus Episcopi offert eam Episcopo dicens [Benedicite Pater, &c.] Episcopus verò, accepto cochleari, fumit cum eo ter ex nauicula thus, illudq. etiam ter in thuribulum immittit dicens interim [Ab illo benedicaris, in cuius honore cremaberis.] Quo facto, ac reddito cochleari eidem ministro, qui rursus manum, & illud osculatur, ipse Episcopus producit manu dextera signum crucis super thus in thuribulo: ipse verò Acolitus thuribulū deferens illud portat; &, cum opus est, operculum per catenulam sursum trahit iuxta normam in capitulo de numero, qualitate, & officio ministrorum Episcopo seruientium positam. Materies autem, quæ adhibetur, vel solum, & purum thus esse debet boni odoris; vel, si aliqua addantur, aduertatur, ut quantitas thuris longè superet. Huiusmodi thurificatio principaliter fit versus altare, & crucē, ac Reliquias, & imagines Sanctorum super eo positas, hoc ordine. Nam imposito, & benedicto thure, ut supra, Episcopus, vel celebrans capit de manu Diaconi in Missa, vel de manu Presbyteri assistentis in Vesperis thuribulum: videlicet, sinistra catenulas, quibus thuribulum sustinetur, in earum summitate, dextera verò easdem catenulas simul iunctas prope thuri-

bulum

bulum tenet, ac thuribulum sustinet; ita vt illud com-
modè ducere versus crucem, & imagines prædictas,
& ad se retrahere possit: quod rectè fit, si ipse Episco-
pus, aut celebrans accepto thuribulo, teneat dexte-
ram, quò fieri potest, proximiorē ipsi thuribulo; ita
vt paruum catenularum spatium remaneat inter ip-
sius manum dexteram, & thuribulum, præsertim cū
thurificantur oblata; nam, si nimis thuribulum pen-
deat, nec commodè, nec securè, nec cum decoro illā
actionem expedire posset; &, facta cruci profunda
reuerentia, thurificet illam triplici ductu; mox iterū
facta cruci reuerentia, si erunt super altari Reliquiæ,
aut imagines Sanctorum hinc, inde a lateribus cru-
cis thurificabit primò Reliquias, seu imaginē à dex-
teris, scilicet, à latere Euangelij existentes duplici
ductu; & deinde, facta prius cruci reuerentia, ima-
ginem, seu Reliquias à sinistris pariter duplici du-
ctu. Procedet deinde ab eadem parte sinistra, seu
cornu Epistolæ, & thurificabit alias Reliquias, seu
imagines ab eodem latere sinistro crucis existentes,
ter thuribulum ducens eundo versus cornu Epi-
istolæ, etiamsi plures essent Reliquiæ, aut imagi-
nes, quàm tres ab eo latere; vel etiamsi nullæ sint
Reliquiæ, aut imagines, thurificabit earum loco
altare, ter thuribulum ducens æquali distantia,
prout distribuuntur candelabra: &, cum erit in
cornu Epistolæ, demissa manu, illud primū infe-
rius, mox superius, bis ducto thuribulo, thurifica-
bit: ~~mox conuersus~~ ad altare ab eodem latere illius
planitiē in anteriori parte triplici ductu thurificabit

vsque ad medium, vbi iterum facta cruci reuerentia, procedet thurificando alias Reliquias, seu imagines, aut earum loco altare, prout in latere antedicto Epistolæ fecit: & pariter in cornu Euangelij manu demissa, illud inferiùs, superiùsque duplici ductu thurificabit; tum ad altare se conuertens manu aliquantulum demissa, thurificabit frontem, seu anteriore partem altaris, ter ducendo thuribulum vsque ad mediũ illius; vbi denuò facta cruci reuerentia, thurificabit reliquam partem anteriorem altaris procedendo versus cornu Epistolæ, vbi firmat se, reddens thuribulũ Diacono, seu Presbytero assistenti; à quo, si celebrat Missam, accepta mitra, ibidem triplici ductu thurificabitur, vt infra dicetur. Dum autem Episcopus, seu alius celebrans prædictam altaris thurificationem facit, aduertat, vt se in ea grauter, & cum decoro gerat, non personam, aut caput, dum thuribulum ducit, reducitq. mouens; sinistram, quæ summitatem catenularũ retinet, firmam, stabilemque tenebit: dexteram verò manũ, ac brachiũ cõmodè, ac tractim cũ thuribulo mouebit; ita vt, cum thuribulũ ad se retrahit, illud sub brachio leuiter, & competentimora reducat; & dũ procedit thurificando altare eundo, & redeundo, semper illum pedẽ priùs moueat, qui proximior est altari; totque omnino passus faciat, quot thuribuli tractus, vt manus, pedesq. in motu decenter concordent. Hæc, quæ dicta sunt, obseruantur, cũ Episcopus, vel alius in Vesperis, vel in principio Missæ thurificat altare. Cum verò post officium oblata, & altare iterũ thurificantur, Diaconus Euangelij

porrigens nauiculam Episcopo, vel celebranti dicit, vt prius [Benedicite Pater &c.] cui ille respondet, [Per intercessionem beati Michaelis, &c.] & accipiens thuribulum de manu Diaconi, nulla facta tunc cruci reuerentia, ter facit signum crucis cū eo super calicem, & hostiā dicendo [Incensum istud à te benedictū, &c.] Deinde circumfert ter ipsum thuribulū, girans illud super oblata: primò, & secundò incipiendo a dextera, & tertio à sinistra, semper perficiendo circulū; tum, amoto calice per Diaconum, ne impediat thurificationē crucis, proseguendo illa verba [Dirigatur Domine, &c.] & facta tunc cruci reuerentia, illā thurificat, deinde Reliquias, seu imagines,

& altare, vt paulò ante dictum est; & aduertat, vt verba illa [Incensum istud, &c. Dirigatur Domine, &c.] vsque ad verba [Accendat in nobis Dominus ignem sui amoris, &c.] ita dispenset, vt eodem tempore finiantur verba, & thurificatio. Peragenda autem est huiusmodi thurificatio à quocumque celebrante semper detecto capite. Et in Vesperis quidē semel tantum altaris, & celebrātis, deinde Episcopi, nisi ipsemet celebret, mox aliorum thurificatio fit; videlicet, inchoata Cantico Magnificat; sed in Missis solemnibus ter modo supradicto thus benedicitur; videlicet, in principio, antequàm dicatur Introitus, & tunc thurificatur altare, celebrans, & Episcopus, quando adest in Missa per alium celebrata cū pluuiali, & mitra, & non alij; secundò ante Euangelium, & tunc thurificatur tantummodò liber Euangeliorum, & Episcopus post Euangelium illicò, si est paratus pluuiali, & mitra, & nulli alij. Præterquàm si adesset Cardinalis Legatus, vel alius Cardinalis, quia tunc post Euangelium non thurificatur Episcopus, sed Legatus, vel Cardinalis, Nam Episcopus præfente Legato vel alio Cardinali non debet assistere missæ paratus cum pluuiali & mitra, tertio post oblata, & tunc thurificantur oblata, altare, celebrans, Episcopus, mox dignitates, & Canonici, & alij omnes ordine, vt infra dicetur. Imponitur autem, & benedicitur thus ab Episcopo si celebret regulariter apud sedem suam vel apud faldistorium, præter quàm in principio missæ, & ad oblata, quia tunc imponit, & benedicit thus stans apud Altare. Si non celebret,

sed cum pluuiali, & mitra, vel saltem cum cappa assistat missæ solemni, semper imponit & benedicit thus apud sedem suam. In Vesperis pro defunctis nulla prorsus, nec altaris, nec hominum fit thurificatio, sed in missis defunctorum semel tantum post oblata; & tunc oblata, altare celebrans, & Episcopus tantum, si ipse non celebrat, & nulli alij thurificatur; & fit benedictio thuris, prout in alijs Missis ad oblata, videlicet dicendo [Per intercessionem, &c.] Aduertat autem thuriferarius; vt, cum dat thuribulum in manibus, vel Presbyteri assistentis, vel Diaconi, qui mox illud ad manus Episcopi altare thurificaturi porrigunt, catenularum summam in dextera, thuribulum verò in sinistra dicti ministri ponat, vt ipse deinceps minister commodè ad manus Episcopi contrario modo porrigat; videlicet, catenulas in sinistra, thuribulum in dextera. Illud obseruandum est, vt Episcopus, siue Archiepiscopus, siue etiam Legatus, aut alius S. R. E. Cardinalis, siue paratus sacris indumentis, siue non, numquam sedens, sed stans thurificetur, aliquando tamen cooperto capite, aliquando eo detecto. Nam in principio Missæ altari thurificato, Episcopus, si est paratus, stans cum mitra thurificatur, post verò Euangelium sine mitra, post oblata cum mitra: si verò non est paratus, post oblata tantum stans capite detecto. In Vesperis, si ipse Episcopus paratus celebrat, thurificato altari, capit mitram, & reuertitur ad sedem, ibique mitram retinens thurificatur. Si verò interest Vesperis non paratus, sed in cappa, thurificato per celebrantem al-

tari, ipse apud sedem suam stans detecto capite thurificatur. Nullatenus autem permittat, siue paratus, siue non, sedentem se ab ullo genuflexo thurificari, neque in principio Missæ, neque post oblata, quæ est specialis prærogatiua summi Pontificis. Si sanctissimum Sacramentum super altari expositum sit, semper ab Episcopo, vel alio celebrante genuflexo thurificandum est triplici ductu; quod si ipsum solum Sacramentum sit thurificandum, ut in principio, & fine processionis feria quinta, & sexta maioris hebdomadæ, & in festo eiusdem sanctissimi corporis Christi, nunquam debet ab Episcopo, neque ab alio thus benedici, sed simpliciter poni in thuribulum, & porrigitur sine osculatione manus Episcopi: similiter & quando per caerimoniarium, vel Acolitum, aut Subdiaconum in eleuatione thurificatur, quo casu ab eodem Acolito, seu à quocumque alio clerico ponitur in thuribulum simpliciter absque benedictione. Sed thurificandum est altare, super quod positum sit sanctissimum Sacramentum apertum, ut in Vesperis festiuitatis eiusdem corporis Christi, tunc benedicatur thus, sed thurificatio Sacramenti fit cum genuflexione; & quoties ante illud transit celebrans, toties genuflectit. Cum in Missa post thurificationem oblatores, Episcopi, & Canonicorum, seu dignitatum ad eius latus assistentium sit generalis omnium thurificatio in choro, omnes, præter Episcopum, & dictos eius assistentes, stant. Ipsi autem, quibus thus datur, obseruare solent, ut alter alterum immediatè subsequentem capitis nutu modestè inuitet ad thurificationem prius capiendam, siue

ſæculares ſint: &c, ſi is, qui thurificat, ſit æqualis digni-
tatis, cum eo, qui thurificādus eſt, aut etiam maioris,
inuicem capite inclinato ſibi reuerentias faciunt an-
te, & poſt thurificationem: ſi verò, qui thurificat, mi-
nor eſt, ipſe quidem verſus maiores caput profunde
inclinat ante, & poſt, illi autem parum, vel nihil ver-
ſus thurificantem corréſpondent pro qualitate ipſius
thurificantis, qui & ipſe thurificando alios poſt Canō-
nicos parum, vel nihil verſus eos caput inclināt pro
eorum qualitate. Sed Epiſcopus, vel Legatus, cū thu-
rificatur, nullatenus verſus thurificantem caput, nec
modicum quidem, inclinet, ſed manu dextera ſuper
eum ſignum crucis faciat. Perſonæ autem, quibus
hoc officium thurificandi alios competit, ſolent eſſe
diuerſæ pro diuerſitate celebrantium, & ſolemni-
tatum, ac perſonarum, quæ thurificandæ ſunt. Nam
Epiſcopus ſolemniſter celebrans Veſperas, thurifica-
to per ipſum altari, thurificatur ſtans apud ſedem,
à primo Presbytero aſſiſtente parato, qui poſtmodū
dat thuribulum in manibus Subdiaconi, qui in crā-
ſtinum cantaturus eſt Epiſtolam in Miſſa, vel alicui-
us Acoliti, vel aliàs, vt dicitur in cap. de Veſper. &c.
qui thurificat reliquos omnes de choro. In Miſſa ve-
rò, cum Epiſcopus eſt apud altare, thurificatur ſem-
per a Diacono Euangelij parato, cum verò eſt apud
ſedem, videlicet, finito Euangelio, thurificatur a præ-
dicto Presbytero aſſiſtente pluuiali parato, qui ac-
cipit thuribulum de manu Acoliti, qui illud tenebat.
Sed ſi celebret apud ſal-diſtorium, puta præſente Le-
gato, vel alio Cardinali, vel Metropolitano, thurifica-

tur ab eodem Diacono, qui & alios de choro thurificat: deinde dat thuribulū in manum alicuius Acoliti, qui primò ipsum Diaconum, à quo recipit thuribulū, mox alios, si qui in choro supersunt, & reliquū populum thurificat. Diaconus verò tunc reuertitur ad officium suum. Quòd si adesset Legatus, Rex, aut Princeps magnus, nihilominus eadem personę ipsos thurificarent, quas diximus Episcopum celebrantem thurificare, & non alia, præsertim quæ in dignitate Episcopali sunt constitutę, quas nullo modo cōuenit alios, quantumlibet maximos Principes, thurificare. Si autem Episcopus non celebret, sed interest Vesperis, vel Missæ per alium celebratę, ipse Episcopus semper à primo Presbytero assistente thurificandus est, Canonici verò, & alij de choro in Vesperis ab aliquo Acolito, in Missa à Diacono, qui cantat Euangelium, thurificantur, qui & cæteros omnes thurificat. Antequàm inchoetur Euangelium, videlicet, lecto per Diaconum titulo Euangelij, ipse ter thurificat librum Euangeliorum; primò in medio, tum à parte dextera libri, mox à sinistra. Ordo autem thurificandi, siue in Vesperis, siue in Missa, erit talis. Primò in Vesperis thurificato altari, thurificatur Episcopus celebrans, vel alius quicumque celebrans, cum dicitur [Magnificat. &c.] Idem obseruatur in Missa, tam in principio, quàm post oblata; tum Legatus Cardinalis, si aderit, vel etiam Cardinalis non Legatus; mox Archiepiscopus illius prouinciæ, si aderit, & post eum Episcopus non celebrans, sed præsens in sacrificio; post quem immediatè Pres-

byter assistens, & duo Diaconi assistentes, nisi adsint maiores Episcopo; & in casu, quo non sit Episcopo assistentia, vt quia est sine paramentis sacris. Si fortè aderunt Nuntius Apostolicus cum facultate Legati de latere, intra fines suæ legationis, aut Visitator Apostolicus Episcopi, thurificantur ante Archiepiscopum, & Episcopum: sed si Nuntius Apostolicus nō habet talem facultatem, vel Visitator non sit Episcopus, post Episcopum, & Archiepiscopum; & hoc intelligatur, quando Nuntius, & Visitator sunt in loco eorum iurisdictionis: si aderunt Episcopus, vel Archiepiscopus hospites, thurificandi sunt post Episcopum proprium. Si fortè aliquis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis esset Episcopus Suffraganeus præsentē suo Metropolitano non Cardinali, thurificandus est prius ipse Cardinalis ob reuerentiā officij, & dignitatis Cardinalaris; post prædictos thurificantur (si aderunt) Prothonotarij de numero participantium; deinde Nuntij Apostolici Prælati nō existentes in loco eorum iurisdictionis, sed transeuntes; tum dignitates, & Canonici secundum eorum ordinem; videlicet, primò dignitates, deinde Canonici Presbyteri, tum Diaconi, mox Subdiaconi, si præbendæ sint distinctæ; tum, si aderunt, Abbates benedicti; & post eos, si erunt aliqui, Prothonotarij supernumerarij; nisi essent consanguinei alicuius maximi Principis, qui pro iudicio, & prudentia Episcopi thurificari poterunt loco conuenienti ante dignitates, & Canonicos; Generales ordinū, post Abbates, & Prothonotarios^{super} numerarios; Vicarius Epi-

scopi pro consuetudine Ecclesiarum : & hæc quoad personas Ecclesiasticas . Quo verò ad laicos , Dominus loci Princeps magnus non recognoscens superiorem thurificatur immediatè post Episcopum . Imperator tamen, & Reges indistinctè ante Episcopum sunt thurificandi . Proreges verò , & Gubernatores regnorum , ac prouinciarum immediatè post Episcopum ; Magistratus ciuitatũ thurificantur post dignitates , & Canonicos , nisi sint de maioribus , & perpetuis , qui thurificantur ante Canonicos , nisi rursus Canonici sint parati ; quia tunc & ipsi thurificantur post Canonicos paratos . Barones , & Domicelli sine titulo post Magistratus omnes . Si adesset aliqua mulier insignis , vt Regina , vel magna Principissa , vtique & ipsi thus dari conuenit in loco , vbi daretur eius viro , si adesset . Demũm aduertere debet thurificator , vt numerum thurificationum obseruet pro qualitate rerum , & personarum , quæ thurificantur . Nam sanctissimum Sacramentum , crux altaris , Episcopus , vel Archiepiscopus thurificatur triplici ductu , dignitates , & Canonici duplici ductu ; inferiores vnico ductu : si adesset Legatus , vel alij Cardinales , ipsi ter , Episcopus , & celebrans bis , dignitates , & Canonici semel , cæteri sine mora . Si vero adsit Dominus loci laicus , vel alius Princeps maximus , ter , vt Episcopus ; celebrans , dignitates , & Canonici bis , cæteri semel , nisi rursus adessent Legatus , vel alij Cardinales , quo casu duplici ductu thurificatur , sicut Episcopus , dignitates verò , & Canonici tunc vnico tantũ ductu thurificantur , vt proximè dictum est .

DE ORDINE DANDI PACEM.

Cap. XXIIII.

Pacis osculum alio modo, ac per diuer-
 sos ministros præberi consuevit, cum
 Episcopus ipse celebrat solemniter Mis-
 sam; aliter, cum Missæ per alium Præla-
 tum, vel non Prælatum cantatæ interest; aliter, cum
 ipso Episcopo absente, vel in Collegiatis Ecclesijs
 Missa sollemnis celebratur; & demùm aliter in Mis-
 sa plana. Episcopo igitur celebrâte, postquàm cum
 Presbytero assistente à sinistro, ac Diacono à dexte-
 ro latere dixerit [Agnus Dei &c.] ipse Presbyter
 assistens accedit ad eius dexteram, & genuflectit an-
te sanctissimum Sacramentum, ac surgēs osculatur
altare simul, & eodem tempore cum ipso celebran-
te; mox appropinquans sinistram genam sinistrae
celebrantis, accipit ab eodem celebrante dicente
[Pax tecum.] osculum pacis, cui ipse respondet
[Et cum spiritu tuo.] factaq. ibi iterum genuflexio-
 ne, discedit, comitante cærimoniarario, osculumque
 prædictum per chorum ordine distribuit, incipien-
 do à dignioribus: ordo autem idem erit, prout in
 proximo præcedenti capitulo de thuris incensi mi-
 nistratione descriptum fuit, hoc excepto, quod ipse
 assistens non dat osculū Diacono Euangelij, & Sub-
 diacono Epistolæ, nec duobus Diaconis assistenti-
 bus: isti enim capiunt pacem ab eodem celebrante
 statim, postquàm illam dedit Presbytero assistenti

genuflectentes prius, & post ante Sacramentum, nō tamen osculantes altare. Illi verò, hoc est, Diaconus Euangelij, & Subdiaconus Epistolæ capiunt pacem ab eodem Episcopo celebrante, cum ab eo accipiūt communionem. Obseruabit autem ipse Presbyter assistens osculum ferens, vt nulli, quantumuis supremo Principi, etiamsi esset Imperator, vel Rex, vllam reuerentiam faciat, antequàm ei pacem det, sed post datam pacem, cui etiam ipsi, qui acceperunt pacem ab eo, pari reuerentia correspondent, cum sit ex primis dignitatibus, vel Canonicis Ecclesiæ. Legatus tamen, aut Princeps supremus parum correspondēt in reuerētia. Regulare est, vt pax detur primo cuius, eumq; ordinis, videlicet, primo ex Canonicis Pres-

byteris, primo ex Canonicis Diaconis, & primo ex Canonicis Subdiaconis, vbi distinctæ sunt præbendæ; vel, vbi præbendæ nō sunt distinctæ, primo ab utroque latere stanti, qui successiue pacem dat alteri subsequenti, & ille dat alteri: & si aderunt laici, vt Magistratus, & Barones, ac nobiles, detur pax cum instrumento, quod instrumentum osculetur prius Presbyter assistens. Postquàm vero prædictus assistens pacem dignitatibus, & Canonicis, ac Magistratui dederit, dabit eam alicui Acolito, vel cærimoniarario, qui cæteris de choro distribuit. Nulli autem Ecclesiastico osculum huiusmodi dandum est, nisi stanti, quando Episcopus ipse non celebrat, sed Missæ per alium celebratæ præsens fuerit: idē Presbyter assistens accipiet pacem à celebrante, acceptamque Episcopo defert, qui eam duobus Diaconis assistentibus dat. Aduertendum est tamen, si is, qui celebrat, sit Prælatus, ita vt habeat cappellannum assistentem cum pluuiali in Missa, tunc ipse cappellanus assistens, postquàm Episcopus pacem dederit duobus Diaconis assistentibus, accedit in choro ad locum dicti Presbyteri assistentis, qui dedit pacem Episcopo, & ab eo accipit pacem, quam ad alios de choro ordine superius dicto deferet. Quod si is, qui celebrat, non sit Prælatus, nec habeat cappellannum assistentem cum pluuiali, eodem modo Presbyter Episcopi assistens accipit pacem à celebrante, eamque ad Episcopum defert, qui dat illam Diaconis assistentibus, vt supra, mox stans in loco suo inter Canonicos illam dabit Subdiacono,

qui

qui cantauit Epistolam in Missa, qui ad alios defert, nisi adesset maior Episcopo: quia tali casu semper illis dabitur pax ab eodem Presbytero assistente, qui pacem dat Episcopo, ut in capitulo de thurificatione dictum est. Absente Episcopo, ut in Ecclesijs Collegiatis, seruabitur ordo, ut in rubricis Missalis; videlicet, ut Subdiaconus accepta pace à Diacono illam per chorum distribuatur: sed quicumque sit, qui pacis osculum defert, siue Presbyter assistens, siue cappellanus, siue Subdiaconus, eadem obseruabit, quæ de Presbytero assistente supradicta sunt, quoad reuerentias, & formam dandi osculum. In Missis planis, quæ coram Episcopo dicuntur, adhiberi solet instrumentum pacis, ut in capitulo de Missis lectis dicitur.

D E F O R M A D A N D I B E-
nedictionem solemnem ab Episcopo, &
publicandi indulgentiam, ubi, quo-
ties, & quando.
Cap. XXV.

DVAE sunt formæ, quibus Ecclesia Romana utitur in benedictionibus, quæ ab Episcopo dantur in Missis; una est, quando infra Missam sermo habetur, hoc est, statim facta confessione per Diaconum, & publicata indulgentia per fermocinantem, cuius forma est in Pontificali descripta in titulo, & Missa Pontificali; & tunc, cum Episcopus benedictionem

¶
*linea duntaxat
 volumini*

profert, dicendo [Et benedictio Dei omnipotentis &c.] eodem contextu, capit baculum pastorem manu sinistra sibi à ministro de eo seruiente porrectum, dextera autem benedictionem dat, primò signans versus latus suum sinistrum, videlicet in verbo [Patris] deinde cum dicit [& Filij] directè ante faciem suam, & demùm dum dicit [& Spiritus sancti] signat versus latus suum dexterum: cum autem dicit [Super vos &c.] manus iunctas ante pectus applicat : & cum datur huiusmodi benedictio, si sit Archiepiscopus, vel aliàs vtens cruce, quæ ante ipsum tunc ponitur, erit sine mitra; si verò non vtitur cruce, cum mitra.

Altera forma benedictionis est, quæ datur in fine Missæ, idest, dicto [Placeat tibi sancta Trinitas &c.] Tunc enim Episcopus, qui non vitur cruce, accepta mitra, stans in medio altaris pollice dexteræ manus format sibi signum crucis in pectore cantās [Sit nomen Domini benedictum.] interim sinistram super altari retinens, & dum à choro respondetur [Ex hoc nunc, &c.] etiam ipsam manum dexteram super altari tenet; deinde dicens [Adiutorium nostrū &c.] eadem dextera manu signat se signo crucis à fronte ad pectus, & à sinistro humero in dexterum, tangens se in vnoquoque verbo; videlicet, dum dicit [Adiutorium] in fronte [Nostrum] infra pectus [In nomine] in sinistro humero [Domini] in dextero; & iterum ipsam manum dexteram super altari reponit, donec à choro respondeatur [Qui fecit cælum, &c.] Deinde dicens [Benedicat vos omnipotens Deus] eleuat ad cælum simul oculos, & manus, quas ante faciem iungit; & accipiens manu sinistra baculum, dum dicit [Pater] vertit se ad latus Epistolæ, & ibi signat populum; & dicens [& filius] vertit se directè ad populum in medio Ecclesiæ stantem signans iterum; dicens verò [& Spiritus sanctus] vertit se totum ad latus Euangelij, & ibi tertio signat populum perficiendo circulum. Vbi verò altare est sub tribuna, & populus non ante ipsius altaris faciem, sed post stat, Episcopus non vertit se, sed stans ante medium signat primo à latere Euangelij, deinde in medio, demùm à latere Epistolæ. Si verò erit Archiepiscopus, aut alius crucem ante se habēs,

eodem modo faciet benedictionem, sed sine mitra. Simili modo, & forma in fine Vesperarum, ac Matutinarum, seu Laudum Episcopus benedicit, cum ipse solemniter officium facit. Hanc eandem benedictionis formulam seruabit Episcopus, quando danda erit in fine alicuius processions, quæ etiam in usu est in primo ingressu Episcopi, vel Archiepiscopi ad ciuitates, & oppida suæ diœcesis, vel prouinciæ, postquam ad earum Ecclesias peruenit, vt supra in secundo cap. huius operis diximus. Reliquum est, vt de publicatione indulgentiæ pauca subiiciamus. Consuevit enim, cum datur benedictio sollemnis, per Episcopum plerumque (non tamen in Vesperis) concedi etiam indulgentias, pro eorum facultate; videlicet, si est Episcopus, vel Archiepiscopus, dierum quadraginta de iure communi, si verò Episcopus esset sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, centum: quæ quidem indulgentia, cum datur benedictio infra Missam, post sermonem, & confessionem ab ipso fermocinante publicatur statim finita confessione, antequàm detur benedictio; quo casu non publicatur ampliùs post benedictionem in fine Missæ. Cum verò non habetur sermo in fine Missæ Pontificalis, statim post solemnem benedictionem publicatur per Presbyterum Assistentem, si Episcopus celebret, vel eo non celebrante, per ipsummet Prælatum, vel Canonicum celebrantem, præsentem Episcopo, cuius publicationis formula hæc est.

[Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus,

Dominus **N.** Dei, & Apostolicæ sedis gratia Episcopus **N.** dat, & concedit omnibus hic præsentibus quadraginta dies de vera indulgentia in forma Ecclesiæ consueta. Rogate Deum pro felici statu Sanctissimi D. **N.** Domini **N.** Papæ **N.** Dominationis suæ Reuerendissimæ, & sanctæ matris Ecclesiæ.] Si verò Episcopus esset Cardinalis, additur nomen proprium ipsius, videlicet.

[Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus tituli Sancti **N.** sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis **N.** & Episcopus **N.** dat, & concedit &c. vt supra centum dies, &c.]

Ad quem autem spectet has benedictiones, & indulgentias dare, & concedere, cum adest simul cum Episcopo Legatus de latere, aut etiam Cardinalis non Legatus, aut Metropolitanus, aut Nuntius Apostolicus, vel alij Prælati officio, & auctoritate præstantes supra cap. iij. expositum fuit.

DE SUPPLENDIS VICIBVS

Canonicorum, aliorumque ministrorum deficientium.

Cap. XXVI.

PLERVMQVE euenit, vt ex his, qui in aliquo peculiari ministerio, dum officia diuina peraguntur, seruire solent, siue illi dignitates, siue Canonici, seu etiam inferioris ordinis sint legitimo impedimento detenti; vt quia absentes, vel infirmi, vel senio lan-

guen-

guentes, seu aliter occupati, munus eis competens obire nequeant. Quo casu, ne debitum ministerium deferatur, dum alter alterius onus, aut curam subire negligit, vel recusat, deficientium vices ab alijs suppleri debent; & nihilominus, si qui sine iusta causa deficiunt, arbitrio Episcopi, vel iuxta consuetudinem Ecclesiæ in diuisione distributionum multandi erunt: & quidem regulariter maiores minorum vices non suppleant, nisi ex necessitate; sed contra inferiores superiorum vices subeunt, præterquam in hijs, quæ sunt ordini peculiaria; vt si in aliqua Ecclesia gradus, & ordines distincti sint; nempe dignitates, Canonici Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi; tum beneficiati, & clerici, deficiente prima dignitate, seu primo Presbytero Canonico, in officio Presbyteri assistentis, supplebit alter ei proximus, siue dignitas, siue Presbyter Canonicus; quo etiam deficiente, subintrant alij Presbyteri proximiores: sic etiam ex duobus Canonicis Diaconis assistentibus si alter, vel ambo deficiant, alij subsequentes Diaconi, & Subdiaconi supplebunt: quod si vnus tantum Diaconus, vel Subdiaconus adesset, tunc ex necessitate vltimus Presbyter, licet maior, supplet loco Diaconi, vel Subdiaconi deficientis: & si Canonici essent sacris vestibus parati, vt quia Episcopus celebraret, ipse vltimus Presbyter induere deberet dalmaticam more Diaconi, cuius loco seruit: sed eo casu Diaconus, qui aderit, sedebit à dexteris Episcopi, cui imponet, & deponet mitram; nempe cum proprium suum ministerium

exerceat, Presbyter autem Canonicus a sinistris loco secundi Diaconi assistentis adiuuabit. Quod si omnes prorsus Diaconi, & Subdiaconi deficerent, duo ultimi Presbyteri eorum locum supplerent. Diaconi autem nullatenus loco dignitatum Presbyteralium, aut Presbyterorum Canonici suppleant. Si nullus Presbyter Canonicus adesset, præter dignitates, tunc aliquis ex ipsis dignitatibus suppleret locum Diaconi deficientis: sed tali casu ipse dignitatem obtinens maneret ad dexteram Episcopi, Diaconus verò ad sinistram; sed ipse Diaconus à sinistris manens seruiret in ministerio imponendi, & deponendi mitram Episcopo. Hæc autem, quæ diximus, procedunt, ubi ordines, & præbendæ sunt distinctæ; ubi verò ordines non sunt distincti, duo Canonici immediatè sedentes post Canonicum, qui seruit in officio Presbyteri assistentis, erunt apud Episcopum loco Diaconorum assistentium. Eadem ratione, & regula etiam alij inferiores de Capitulo, ut beneficiati, & clerici, alterius sibi immediatè præcedentis vices, cum opus erit, supplebunt.

DE ORATIONIBVS, SEV

collectis, & diuersis earum tonis.

Cap. XXVII.

SCIENDVM est, duos esse orationum tonos, alterum solemnem, alterum simplicem; seu alterum festiuum, alterum feriale: & tono quidem so-

lemni

lemni vtimur in festis duplicibus, & semiduplicibus in Matutinis, Missis, & Vesperis; altero verò simplici in ferialibus, & festis simplicibus, ac pro defunctis, & in alijs, quæ occurrunt extra Matutinum, Missas, & Vesperas, etiamsi in diebus solemnibus recitentur, vt in cæteris horis Canonicis, in benedictionibus candelarum, palmarum, & similibus. Differentia autem inter solemnem, & simplicem tonum est iuxta antiquum ritum, & obseruantiam cappellæ Papalis; quia solemnis duas tantum habet variationes, & regulariter prima variatio fit per duas notas descendendo, & redeundo ad eundem tonum, videlicet.

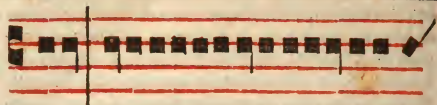
F a m i r e f a.

& in prima clausula orationis, quæ habet verbum videlicet in fine dictæ clausulæ, quæ gemino puncto à sequenti clausula solet designari secundum rectam orthographiam; quemadmodum apparet ex propositæ orationis modulatione.

D eus, qui inter cætera potenti æ tu æ mi ra-

cula

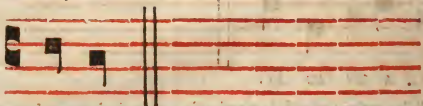

cu la e ti am in sexu fragi li victo ri am

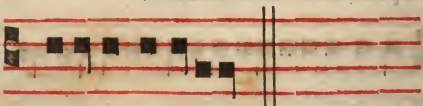
marty ri j contu listi.

Secunda verò variatio fit per vnam notam descen-
dendo, videlicet.

F a mi.

in fine secundæ clausulæ sequentis, quæ pariter, vel
gemino puncto, vel puncto, & commate constat.

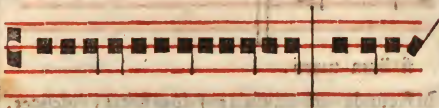

Con ce de pro pi ti us:

ac deinceps ſequente clauſula finali, vniformi tono ſine declinatione vocis completur, videlicet.

Vt qui be a tæ Catharinæ virginis, & mar-

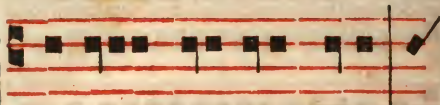

ty ris tu æ nata li ti a co li mus, per e ius

ad te exem pla gradi amur.

Concluſiones etiam earundem orationum in tono ſolemni diuerſimodè variantur; prout ipſæ concluſiones diuerſo modo ſunt conceptæ. Aut enim dicitur [Per Dominum noſtrum &c.] aut [Qui viuus, & regnas &c.] Primo caſu fit variatio per vnicam notam in fine primæ clauſulæ ſine verbo, videlicet.

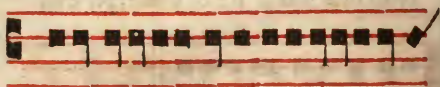

Per Dominum nostrum Iesum Christum

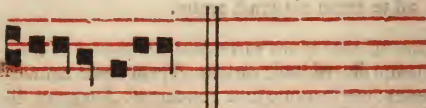

fi lium tuum.

In secunda verò clausula per duas notas, videlicet.

Qui tecum viuit, & regnat in vni ta te Spi-

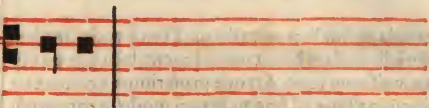
ritus sancti Deus.

In tertia verò, & vltima nulla fit variatio, prout de oratione dictum est, nimirum.

Per

Per om ni a fa cu la fa cu-

lo rum .

Secundo casu, cum dicitur [Qui viuis & regnas, &c.] in qua sunt duæ tantum clausulæ, prima variatur per duas notas, videlicet.

Qui vi uis, & re gnas cum De o

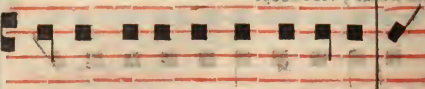

Pa tre in v ni ta te Spi ri-

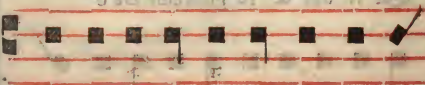

tus fan cti Deus.

secunda, & finalis non variatur. Tonus verò simplex, & ferialis nullam habet variationem, sed cum eo utimur, vniiformi tono, & voce proferimus orationes a principio vsque ad finem, & pari modo in earum cōclusionibus, vt patet in hoc modulationis exemplo,

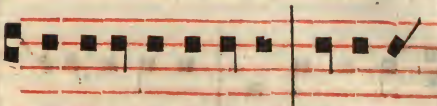
De us qui in ter A po sto li-

cos Sa cer do tes fa mu lum.

tu um Pon ti fi ca li fe ci fti

di gni ta te vi ge re præsta,

quæ fumus, vt e o rum quo-

que per pe tu o ag gregentur

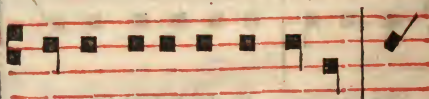

con for ti o.

Excipiuntur etiam ab hac regula orationes, & versiculi, qui cantantur pro defunctis extra Missas, vt in vesperis, & Matutinis, & alijs officijs, in quibus in fine orationum, & versiculorum deprimitur vox per tertiam, hoc est, à Fa, ad Re in vltimis syllabis, vt pariter ex proximo alio exemplo constat.

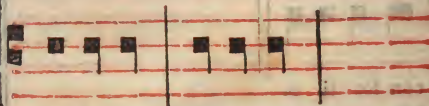
Pa ter no fter Et ne nos in-

du cas in ten ta ti o nem.

A port a in fe ri. Do mi nus

vo biscum. O re mus. Re-

Regulare autem est, vt in vtroque tono, voce graui, & competenti interposita aliqua mora in fine cuiuslibet clausulæ, & præsertim in clausula finali, ac cum decore, & grauitate recitentur orationes. De tonis verò Euangeliorum, Epistolarum, Capitulorum, Antiphonarum, & aliorum multorum, quæ frequenter in Ecclesijs recitantur, nulla in hoc libro fit mentio, cū libri impressi reperiantur, qui de his abunde dixerūt, vt in Pontificali, Sacerdotali, Directorijs chori, & similibus, ex quibus singuli instrui possunt. Nam hic ea tantum apposuiamus, quæ ad personam celebrantis in proferendis orationibus spectant ob varium vsum eas recitandi.

DE ORGANO, ORGANISTA, ET
musicis seu cantoribus, & norma per eos seruanda in diuinis. Cap. XXVIII.

IN omnibus Dominicis, & omnibus festis per annum occurrētibus, in quibus populi à seruilibus operibus abstinere solent, decet in Ecclesia organum, & musicorum cantus adhiberi; inter eas non connumerantur Dominicæ Aduentus, & Quadragesimæ, excepta Dominica tertia Aduentus, quæ dicitur: Gaudete, & quarta Quadragesimæ, quæ dicitur Lætare. item exceptis festis, & ferijs infra Aduentum, aut Quadragesimam occurrentibus, quæ cum solemnitate ab Ecclesia celebrantur: vt in die Annuntiationis, Feria quinta in cæna Domini, Sab-

bato sancto, & similibus, & quodcumque occurreret celebrare solemniter, & cum lætitia pro aliqua re graui. Quotiescumque Episcopus solemniter celebraturus Ecclesiam ingreditur, aut, re diuina peracta, discedit, conuenit pulsari organum. Idem in ingressu Legati Apostolici, Cardinalis, Archiepiscopi, aut alterius Episcopi, quem Episcopus diœcesanus honorare voluerit, donec prædicti orauerint, & res diuina sit inchoanda. In Matutinis, quæ solemniter celebrantur in festis maioribus, possunt pulsari organa ab Hymno [Te Deum laudamus, &c.] prout in Vesperis; & in Matutinis noctis Natiuitatis Domini, etiam à principio ipsarum. Regulare est, siue in Vesperis, siue in Matutinis, siue in Missa, vt primus versus Canticorum, & Hymnorum, & pariter versus Hymnorum, in quibus genuflectendum est, qualis est Versiculus [Te ergo quæsumus, &c.] & Versiculus [Tantum ergo Sacramentum, &c.] quando ipsum Sacramentum est super altari, & similes, cantentur a choro in tono intelligibili, non autem ab organo; sic etiam Versiculus [Gloria Patri, &c.] etiam si Versiculus immediatè præcedens fuerit à choro pariter decantatus; idem seruatur in vltimis versibus Hymnorum. In alijs autem horis Canonicis, quæ in choro recitantur, non est consuetum interponere organum. Sed si in aliquibus locis consuetum esset organa pulsari inter horas Canonicas, aut aliquas earum, vt est hora Tertia; præsertim quando cātatur, dū Episcopus solēniter celebraturus capit sacra paramēta, poterit talis cōsuetudo seruari; sed ad-

uertendum erit, vt, quandocumque per organū figuratur aliquid cantari, seu responderi alternatim versiculis Hymnorum, aut Canticorū, ab aliquo de choro intelligibili voce pronuntietur id, quod ab organo respondendum est. Et laudabile esset, vt aliquis cantor coniunctim cum organo voce clara idem cantaret. In Vesperis solemnibus organum pulsari solet in fine cuiuslibet Psalmi, & alternatim in versiculis Hymni, & Cantici [Magnificat &c.] seruatis tamen regulis supradictis. In Missa solemnī pulsatur alternatim, cum dicitur [Kyrie eleison.] & [Gloria in excelsis, &c.] in principio Missę; item finita Epistola; item ad offertorium; item ad [Sanctus, &c.] alternatim; item dum eleuatur sanctissimum Sacramentum grauiori, & dulciori sono; item ad [Agnus Dei, &c.] alternatim; & in versiculo ante orationem post Cōmunionem; ac in fine Missę. Sed cum dicitur Symbolū in Missa, non est intermiscendum organū, sed ea per chorum cantu intelligibili proferantur. Cauendū autem, nè sonus organi sit lasciuus, aut impurus, & nè cum eo proferantur cantus, qui ad officiū, quod agitur, non spectent, nedū profani, aut ludici, nec alia instrumenta musicalia præter ipsum organum addantur. Idem quoque cantores, & musici obseruent, nè vocum harmonia, quæ ad pietatem augendam ordinata est, aliquid leuitatis, aut lasciuie præ se ferat: ac potius audientium animos à rei diuinę cōtemplatione auocet, sed eorū sit deuota, distincta, & intelligibilis. In Missis, & officijs defūctorū, nec organo nec musica, quā figuratā vocāt, vtimur, sed cantu firmo, quē etiam

etiam in tempore Aduentus, & Quadragesimæ in ferialibus diebus adhiberi conuenit.

DE MISSA QVAE SINE CANTV

ab Episcopo celebratur. Cap. XXXIX.

Cum Episcopus celebrabit Missam, conuenit, vt paramenta Missæ non de Sacristia, sed ex ipso altari, vbi celebrabit, ordine disposita accipiat, postquam aliquo eius scutifero ministrante lauerit manus; Calicem, Missale, & alia necessaria prius per aliquem eius Cappellanium, partim super ipso altari, partim super aliqua mensula præparabuntur: Ideò valdè cōueniens esset, vt duos Cappellanos ad minus, cottis mūdis indutos apud se ministrantes haberet, qui ea omnia disponere sciant, & possint. Paramentis in Missa vtetur coloris congruentis tēpori, & festis, ijs tantum, quæ in rubricis Missalis, pro Prælati expressa sunt, & non alijs indumentis Pontificalibus, præter crucem pectoralem, & annulum. Altare quoque in quo celebrat, sit mundis tobaleis, & pallio condecienti ornatum, pro qualitate temporū, & festorum. Nam in festis solemnibus decet in eo apponi quatuor candelabra cum candelis accensis, & in eorum medio erit crux argentea, vel ex alia materia: in alijs festis non ita solemnioribus, & ferijs sufficiunt duo candelabra. Præfati duo Cappellani seruient ei in Missa, in respondendo, in transferendo librū ab vno latere altaris ad aliud, cooperiēdo, & discooperiēdo calicē, cū opus est, in porrigēdo mātili,

cum

cum lauat manus , in ministrando ampullas , & in cæteris omnibus faciendis, vsque ad finem Missæ necessarijs . Si erunt tres cappellani , poterunt duo ex his, dum eleuatur sanctissimum Sacramentum, post Episcopum celebrantem genuflexi à lateribus sustinere duo funalia accensa, tertius verò Episcopo assistere ; & cum opus est , tintinnabulum tangere ; videlicet, ter dum eleuatur hostia , & toties dum eleuatur sanguis , & non vltra.

Si verò non adsint tres cappellani , poterunt ad funalia supplere duo scutiferi, aut alij familiares arbitrio Episcopi, honestè vestiti ; sed & si copia non esset eorum, qui sustinerent funalia , poterunt eadem

funalia, seu cerei maiores positi super duobus candelabris magnis accendi, dum eleuatur corpus, & sanguis Domini, & post eleuationem extingui. Si forte interfit aliquis Prælatus, Cardinalis, aut Princeps huiusmodi Missæ, primus ex dictis cappellanis, postquàm Episcopus celebrans dixerit [Agnus Dei.] accepto instrumento pacis cum velo appenso, genuflexus à dextero latere Episcopi illud ipsi Episcopo offert osculandum, cui Episcopus dicit [Pax tecum.] & ille respondet [Et cum spiritu tuo.] deinde idem instrumentum cum pace portat osculandum Prælato vni, vel pluribus, aut Principibus præsentibus, dicens vnicuique [Pax tecum.] qui respondent [Et cum spiritu tuo.] Sed aduertat, vt nullatenus genuflectat, nec se inclinet, nec vllum reuerentiæ signum faciat alicui ex dictis Prælati, aut Principibus, antequàm dictam imaginem eis porrexerit osculandam, sed tantùm post illam osculatam: quia ante non habetur consideratio ipsius ministri deferentis, sed pacis, quæ à sacrificio altaris ad illum defertur; post verò pacem datam, conuenit ministrum pro qualitate Prælati, aut Principis reuerentiam facere genuflexum, vel inclinatum. Liber Euangelij, celebrante Episcopo, nulli, etiam magno Principi, aut Prælato Missæ præsentī datur osculandus post lectū Euāgelium, sed si adesset aliquis maximus Princeps, vel sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, cui liber Euangelij osculandus porrigendus esset, non utique liber Euangelij, quo utitur Episcopus, sed alius codex porrigatur. Episcopus manus bis lauat in hu-

iusmodi

iustmodi Missa; videlicet, post offertorium, & post Communionem; & semper in lotionem scutifer aliquis ministrat aquam, & peluim, cappellani verò mantile. In fine Missæ Episcopus celebrans dabit benedictionem more Episcopali dicens [Sit nomen Domini &c.] sed non vitur in ea baculo, nec mitra, nec cruce, si sit Archiepiscopus. Cætera omnia Episcopus celebrans seruat, prout alij Sacerdotes iuxta rubricas Missalis.

DE MISSA, QVAE SINE CANTV
coram Episcopo celebratur in
locis suæ iurisdictionis.
Cap. XXX*

Episcopus præsens Missæ per alium celebratæ genuflectit super genuflexorio sibi parato ante medium altaris, vel è regione in cornu Epistolæ, nisi aliud situs loci suadeat; & sic genuflexus audit totam Missam, nec surgit, nisi cum dicitur Euangelium; quo finito, iterum genuflectit, & deferitur ei liber Euangeliorum deosculandus per cappellannum cotta indutum, qui Missæ assistit; & pariter post [Agnus Dei] ab eodem offertur ei pacis instrumentum, quod Episcopus osculatur: semper tamen cappellannus, siue Euangelium, siue pacem deferens obseruet, ne vllam prius reuerentiam faciat versus Episcopum, aut alios, quàm librum, aut instrumentum pacis osculandum præbuerit.

Et, si fortè simul cum Episcopo essent alij Prælati exteri, seu etiam ipso maiores, vt Archiepiscopus, aut Cardinales, vel alij, de quibus in cap. de thurificatione dictum fuit, liber Euangelij dabitur osculandus semper maiori, seu digniori omnium; vel, si essent plures æquales, nulli. Pax verò primo digniori, deinde alijs iuxta ordinem, & regulam in dicto capitulo traditam. Ad offertorium Episcopus non benedicet aquam, nec in fine dabit benedictionem, sed celebrans, antequàm in fine Missæ benedicat, faciet Episcopo profundam reuerentiam. Et hæc intelligantur existente Episcopo in sua diocesi, vel Archiepiscopo, aut Legato in sua provincia, aliàs seruabitur ordo rubricarum Missalis.

DE CAERIMONIIS OBSERVANDIS

in Synodo prouinciali, vel diœcesana.

Cap. XXXI.

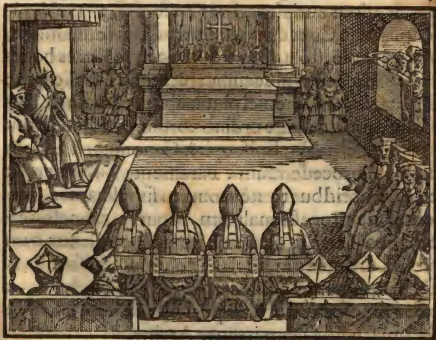
IN Synodo prouinciali, quæ à Patriarcha, Primate, vel Metropolitano, ac etiã in Synodo diœcesana, quæ à proprio cuiusque diœcesis Episcopo congregatur, nonnulli ritus, & cærimonix sunt obseruandæ ultra eas, quæ in Pontificali libro sub rubrica de ordine ad Concilium prouinciale, seu Synodum celebrãdam explicantur, quas iuxta sanctorum Patrum traditiones, diuersorumque Conciliorum decreta obseruari maximè decet. Omisissis igitur his, quæ potius ad legem iurisdictionis, vel diœcesanam pertinent, quædam cærimonias, videlicet, quando, & quoties, tam prouinciales, quàm diœcesanæ Synodi indici debeant; quæ personæ conuocandæ sint; quo anni tempore; qui in eis consultiũ, vel decisiũ votum habeant; quæ in his tractanda sint; & his similibus; quæ cum ex alijs, tum ex sacro Tridentino Concilio, diuersisque sacrorum Canonum interpretibus intelligi possunt. Primò erit aduertendum, præsertim in Concilio prouinciali habendo, vt dies inchoationis huiusmodi Concilij per publica documenta omnibus, qui de iure, vel consuetudine interesse debent, denuntietur; & vt plenius diuulgetur, in die Epiphaniæ, dum frequenti populo intra Missarum solemnia festiuitates eius anni solemniore

denun-

denuntiantur, poterit loco suo inter ipsos dies festos pronuntiari, ac promulgari, tam in Ecclesia Metropolitana, quàm in quibuscumque alijs Cathedralibus ei subiectis, & per duos, aut saltem vnum mensem ante dictam diem schedula manu Notarij, seu Cancellarij subscripta Ecclesiæ Cathedralis valuis affigi sub huiusmodi, aut simili tenore.

[Concilium prouinciale, seu Synodus diœcesana **N.** per Reuerendissimum Dominum **N.** Archiepiscopum, vel Episcopum **N.** indictum, vel indicta hoc anno &c. Mense &c. Die &c. Deo adiuuante, in Metropolitana, seu Cathedrali Ecclesia inchoabitur.] Rursus tribus proximis diebus Dominicis ante dictam diem conueniens erit, si tam in ipsa Ecclesia Metropolitana per Concionatorem, quàm in singulis parochialibus per Parochos iterum, atque iterum denuntietur, populique fideles ad deuotionem, orationes, ieiunia, Sacramentum pœnitentiæ, sanctissimæ Eucharistiæ sumptionem, aliaque pia opera hortentur; vt actio huiusmodi, Deo opitulante, dignum sortiatur exordium, felicemq. & fructuosum progressum, & exitum habeat. Illis verò, qui in ipso Concilio interfuturi sunt, vt ea studeant sedulo obseruare, quæ per sanctè dictum Concilium Tridentinum sessione secunda salubri decreto statuit de modo viuendi, & alijs in Concilio seruandis. Cum autem prædicta Concilij dies appropinquauerit, ornabitur Ecclesia, vbi Synodus habenda est, festiuo, & solemni ritu, prout in capitulo de ornatu Ecclesiæ plenè dictum est. Sedilia in ea disponentur in pro-

uincialibus quidem capacia pro numero Episcoporum, Abbatum, aliorumque Ecclesiastica dignitate fulgentium; item pro Canonicis, ac etiam pro laicis, si qui interfuturi sunt. Sedes Metropolitana collocabitur apud altare, vt in Pontificali habetur, & ante faciem ipsius sedilia Episcoporum, in girum; deinde cōduplicatis sedilibus post Episcopos cæteri proximiores, vel remotiores pro graduum diuersitate, vt mox dicetur.

In diœcesanis verò, quia non interueniunt Episcopi, disponentur dignitates, & Canonici Ecclesiæ Cathedralis parati hinc, inde à lateribus Episcopi, vel ante Episcopū semicirculū facientes. Pridie eius

diei, quo Synodus inchoanda erit, debent campanæ Ecclesiæ Cathedralis, aliarumq. Ecclesiarum in eadem ciuitate sitarum solemnî ritu pulsari à primis Vesperis per totam diem, & ipsa die sequenti, quousque Archiepiscopus, vel Episcopus ingressus fuerit Ecclesiam. Ipsa die inchoationis Concilij summo mane congregatis Episcopis, & alijs, qui Concilio interesse debent, in domo ipsius Archiepiscopi, vel alio conuenienti loco, Episcopi capient sacros paratus, hoc est, supra Rocchettum amictus, pluuialia, & mitras auriphrygiatas vniformes; Archiepiscopus verò Concilij præsidens indutus erit amictu, alba, cingulo, stola, & mitra pretiosa; Abbates benedicti pariter cum pluuialibus, & mitris simplicibus; dignitates, & Canonici pluuialibus, planetis, & dalmaticis pro qualitate ordinis eorum, vt dictum fuit in titulo de habitu Episcopi, & Canonicoꝝ ad rem diuinam procedentium. Paramenta omnia erunt coloris rubri. Ibunt autem omnes supplicantes, psallentesque processionali ritu, prout in processionibus, quæ Litanix dicuntur, vt suo loco dicitur, campanis, & organo in Ecclesia continuo pulsantibus. Quibus omnibus Ecclesiam ingressis, & ostensis, si ostendendæ erunt, Reliquijs, cantabitur Missa de Spiritu sancto solemniter per Archiepiscopum cum cærimonijs in capitulo de Missa solemnî explicatis; vel, eo impedito, ab antiquiore eiusdem prouinciæ Episcopo. Qua finita, non tamen data benedictione, Archiepiscopus genuflexus ante altare super genuflexorio ibi parato omnibus alijs etiam genufle-

ſentibus incipiet Antiphonam [Exaudi Domine
 &c.] deinde ſucceſſiuè fit, prout in Pontificali. In
 ſeſſione verò, & ordine proferendi vota obſeruan-
 dum eſt, vt Epifcopi præcedant, iuxta ordinem
 eorum promotionis, nullo habito reſpectu ad di-
 gnitatem, vel præminentiam Eccleſiarum; di-
 gnitates, & Canonici Cathedralis Eccleſiæ, cum
 capitulariter procedunt, aut ſunt, præferuntur
 cæteris omnibus; aliàs Abbates titulares, & ha-
 bentes uſum mitræ præcedunt, & poſt eos Com-
 mendatarij, deinde dignitates, mox procurato-
 res Capitulorum, Eccleſiarum Cathedralium, de-
 inde cæteri pro cuiuſque dignitate, & gradu, vt
 ex capitulo de ordine thurificandi colligere licet.
 Eadem omnia ferè obſeruantur, quoties in Conci-
 lio habetur ſeſſio, non tamen neceſſaria eſt ſolem-
 nis ſupplicatio, niſi primâ vice, & ſi vltra tres ſeſ-
 ſiones fiant, repetentur eadem Euangelia, quæ
 in Pontificali poſita ſunt. Durante autem Conci-
 lio, decens eſt, vt ſingulis quintis ferijs in Eccle-
 ſia Cathedrali cantetur Miſſa ſolemnis de Spiritu
 ſancto, vt in Tridentino Concilio eadem ſeſſio-
 ne ſecunda ſancitum fuit. Officiales quoque, &
 miniſtri neceſſarij deputandi ſunt in huiuſmodi
 Concilijs, vt Notarii, Oſtiani, Magiſtri cærimo-
 niarum, & alij, vt habetur in Concilio Toletano.
 In fine Concilij prouincialis poſt eius approbatio-
 nem, dicto per Diaconum [Eamus in pace.] & ſa-
 tis acclamationibus, omnes Epifcopi ſurgentes
 accedunt ad oſculum pacis à Metropolitanò ac-

recedunt

· cipiendū, quod deinceps inter se dant, & accipiunt,
vt caritatem, coniunctionemq. animorum osten-
dant. Quod in Concilio Toletano quar-
to statutum legitur. In Synodis
diœcesanis magis deceret, vt
omitterentur acclama-
tiones, & pacis
oscula.

LIBRI PRIMI FINIS.

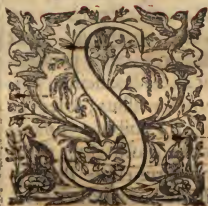
1. The first of these is the fact that the
 2. of the system, and the fact that the
 3. of the system, and the fact that the
 4. of the system, and the fact that the
 5. of the system, and the fact that the
 6. of the system, and the fact that the
 7. of the system, and the fact that the
 8. of the system, and the fact that the
 9. of the system, and the fact that the
 10. of the system, and the fact that the

CAERIMONIALIS

EPISCOPORVM

LIBER SECVNDVS.

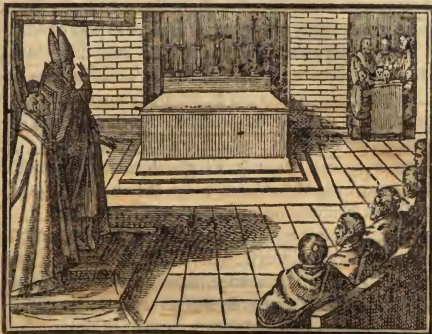
DE VESPERIS SOLEMNIBVS EPI-
scopo in crastinum celebraturo.
CAP. I.

ACR AE solemnitates
regulariter à primis Vesp-
ris initium sumunt. Expli-
catis igitur superiori libro
his, quæ ad diuina officia
in Ecclesia præparanda
pertinent, consequens est,
vt de ipsis Vesperis videa-
mus. Si ergo Episcopus e-
rit solemniter Missam sequenti die celebraturus, Ve-
speræ solemnius peraguntur, quàm si non esset cele-
braturus. Quod præcipue his vigilijs obseruari solet;
videlicet, Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, E-
piphaniæ, Ascensionis, Pentecostes, sanctorum A-
postolorum Petri, & Pauli, Assumptionis beatæ Ma-
riæ Virginis, omnium Sanctorum, Dedicationis
Ecclesiæ, & Sancti ~~patroni~~. Secundæ Vesperæ po-
terunt etiam per Episcopum eadem solemnitate ce-

T
simil e
et patro
militat

lebrari, saltem in Dominica Resurrectionis, & in die Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, ac in festo Sancti patroni Ecclesiæ. Postquàm ergo Episcopus ad Ecclesiam peruenerit, orationemque ante sanctissimum Sacramentum, & altare maius fecerit, ordine superius in capitulo de habitu Ecclesiastico Episcopi &c. narrato, paratisque omnibus Canonicis amictibus, & sacris paramentis, iuxta normam in eodem capitulo traditam, ipse Episcopus paululum sedet in sua sede; deinde surgens, deponet cappam, capietque sacra indumenta, ordine sumpta ex altari ab Acolitis, & ministris; videlicet, primò amictum, quem in medio, vbi est parua crux, osculatur; deinde albam, tum cingulum, mox crucem pectoralem, & stolam à collo pendentem, quas similiter osculatur in medio; deinde pluuiale cum pectorali in coniunctura illius; & sedens mitram pretiosam, ac annulum: quibus omnibus paramentis induitur per Diaconos assistentes paratos, præter annulum, qui imponitur ei per Presbyterum assistentem. Interim, si ad est organum in Ecclesia, pulsatur. Cum Episcopus sic paratus paululum sederit, surgit, deposita mitra, surgentibus omnibus; & versus ad altare dicit secreto [Pater noster &c.] & [Aue Maria &c.] integrè, & tenens sinistram manum ante pectus, dextera aperta facit sibi crucis signum à fronte ad pectus, cantans intelligibili voce [Deus in adiutorium meum intende.] Et pro vnoquoque verbo tangit manu primò frontem, deinde pectus, mox humerum sinistram, vltimò dexterum,

& in fine iungit manus ante pectus. Cum chorus cantat versiculum [Gloria Patri &c.] Episcopus, & omnes caput inclinant versus crucem super altari vsque ad Versiculum [Sicut erat &c.] Interim cærimoniaris ducit Subdiaconum, vel alium, ad quem de Ecclesiæ consuetudine spectat, intimare Antiphonas in habitu, in quo reperitur ante Episcopum, factis debitis reuerentijs altari cum genuflexione, & Episcopo cum profunda inclinatione; cui, dicto per chorum Versiculo [Sicut erat &c.] vsque ad [Amen.] inclusiue, Subdiaconus præintonat primam Antiphonam; & donec per Episcopum non fuerit præintonatio repetita, cærimoniaris, &

* dicto al
leluia, vel
laus tibi
Domine,

Subdia-

Subdiaconus præintonator expectant ibidem stantes; ea autem repetita intelligibili voce, siue ex libro, siue memoriter, prout magis Episcopo placuerit, facta iterum profunda inclinatione, inde discedunt, & cum debita reuerentia ante altare ad sua loca redeunt. Episcopus verò sic perstat, donec expleta per chorū Antiphona, inceptus fuerit primus Psalmus; tunc sedet, accepta mitra leuiori, si placet, & omnes pariter sedent. Psalmi decantari debent à choro, & ab ipsismet Canonicis, & beneficiatis, aliisque de Capitulo in tono, & cantu Gregoriano cum grauitate, & decoro, ita vt eorum verba ab omnibus intelligantur; sed Versiculus [Gloria Patri &c.] poterit solemniore vocis modulatione recitari, ad quē Episcopus cum mitra, & omnes alij detectis capitibus sedentes, vel, prout reperiuntur, inclinant: & si placuerit, finito quolibet Psalmo, poterit Antiphona per organum repeti, dum tamen per aliquos Mansionarios, aut alios ad id deputatos eadem Antiphona clara voce repetatur. Et, si quis esset, qui cum organo cantare vellet, nihil aliud cantet, quàm ipsam Antiphonā, vt latius in capitulo de organo explicatur. Reliquæ quatuor Antiphonæ iuxta debitum, & condecentem ordinem, ritumq; antiquum, per eundem Subdiaconum, seu alterum, ad quem spectat, præintonari debent, hoc ordine; videlicet, secunda Diacono assistenti à dexteris Episcopi; tertia Presbytero assistenti; quarta primo Canonico in choro manenti, siue ille sit Archidiaconus, siue Archipresbyter; quinta Diacono assistenti à sinistris

Episcopi . Eadem omnia etiam in præintonatione
aliarum Antiphonarum obseruantur, quæ in prima
seruari debere dictum est; nisi quòd erga Canonicos
parcior fiet reuerentia; videlicet, sola capitis inclina-
tionem. Surgente autem Canonico, cui præintonatur
Antiphona, Canonici, & omnes alij in choro præ-
sentes surgunt: sed quando præintonatur alicui ex
assistentibus Episcopi, surgunt tantummodò alij coas-
sistentes. Expleta Psalmorum, & Antiphonarum de-
cantatione, ducitur per cærimoniarium idem Sub-
diaconus, seu alius, cui ex consuetudine Ecclesia-
rum Capitulum cantare conuenit in habitu, in quo
reperitur, factis debitis reuerentijs ad locum, vbi de-
cantari solet Epistola in Missa, qui tenens sibi met li-
brum, cantabit Capitulum alta, & æquali voce, ad
quod Episcopus cum mitra, reliqui omnes, detecto
capite, surgunt; & responso per cantores Deo gra-
tias.] ducitur per cærimoniarium aliquis Canoni-
cus, seu alius, ad quem de Ecclesiæ consuetudine spe-
ctat, qui præintonat Episcopo cū mitra stanti Hym-
num: & Episcopus statim, deposita mitra, præinto-
nationem Hymni repetit, quem chorus prosequitur
in cantu plano, vel musicali, prout magis placuerit;
dummodò verba distinctè intelligantur: cui etiam
intermisceri organum poterit; dum tamen verba ip-
sa Hymni clara voce per aliquos ad id deputatos re-
petantur, vel cū organo cantentur. Si fuerint Hym-
ni [Veni creator Spiritus.] aut [Ave maris stella.]
dum Episcopus Hymnum intonat, omnes genufle-
ctunt, & statim ipse quoque Episcopus ibi in suo ge-

nufflexorio, si adest, genuflectit; sin minus, super aliquo puluino ad id parato, permanens in genuflectione vsque ad finem primi Versus; quo finito surgit, surgentibus omnibus, & stat, quousque perficiatur Hymnus cum Versiculo, & Responsorio. Tunc per caerimoniarium ducitur idem Subdiaconus, seu alter, qui prius Antiphonas Psalmorum praeintonauit, cum eisdem reuerentijs ante Episcopum, cui stanti adhuc sine mitra praeintonat Antiphonam Cantici [Magnificat.] qua repetita, Episcopus sedet, & accipit mitram pretiosam, & pariter omnes sedent. Et dum cantatur per chorum Antiphona, imponit thus in thuribulum per Acolitum thuriferarium allatum, Presbytero assistente nauiculam thuris porrigente, sub ea forma, & verbis, quae in capitulo de generali omnium thurificatione explicatur. Interim duo Acoliti praecedunt ad altare eleuantes hinc, inde anteriorem partem superioris tabulae, seu veli super altari positi, illamque conduplicant vsque ad medium. Cum vero chorus incipit Canticum [Magnificat.] surgit Episcopus cum mitra, omnibus surgentibus; & facto sibi crucis signo a fronte ad petus, acceptoque sinistra manu baculo pastorali, medius inter Diaconum, & Subdiaconum assistentes pluviale hinc, inde eleuantes pergit ad altare; ante cuius infimum gradum depositis baculo, & mitra, ascendit ante medium ipsius altaris, & eo osculato, capit de manu Presbyteri assistentis thuribulum, quod ipse assitens de manu thuriferarij acceperat; & thurificat crucem, & altare. Qua autem forma dictum thuribu-

lum ad manus Episcopi porrigatur, ac rursus quo ordine, & modo ipsum thuribulum sit ducendum, & ante altare thurificandum, in dicto capitulo de thurificatione latius demonstratur. Thurificato altari, ibique mitra, & baculo receptis, Episcopus redit ad sedem suam, ubi stans cum mitra ab assistente Presbytero thurificatur; & duo Acoliti supradicti velum, seu tobaleam paulo ante plicatam reducunt, prout erat super altari: ipse vero Episcopus, mitra deposita, retento tamen baculo, stat usque ad finem Cantici, & Responsorii [Sicut erat &c.] Interim per Subdiaconum, seu alterum, qui Antiphonas præintonaui, thurificatur primò Presbyter assistens, deinde Diaconus, & Subdiaconus assistentes, mox Canonici, & alij ordine suo, ut in dicto capitulo de thurificatione explicatur. Quòd si interim, expleto Cantico, Episcopus inciperet Versiculum [Dominus vobiscum] pro oratione dicenda, debet cessare thurificatio. Cum per chorum repetitur Antiphona Cantici, Episcopus sedet, deponit baculum, & recipit mitram. Interim cærimoniaris medius inter duos Acolitos ceroferarios eos cum debitis reuerentijs ducit ante Episcopum, qui finita Antiphona, & organo silente, deposita mitra, surgit, & stans versus altare, ex libro sibi per assistentem porrecto cantat Versiculum [Dominus vobiscum]. Deinde [Oremus.] & mox orationem competentem manibus junctis, omnibus stantibus; qua finita, dum repetit [Dominus vobiscum.] cærimoniaris cum ceroferarijs, factis debitis reuerentijs, discedunt, & redeunt ad altare, ubi in

fuo loco reponunt candelabra. Dicto per chorum
Benedicamus Domino. dum respondetur per
eundem chorum, siue per organum Deo gratias.

Episcopus, reassumpta mitra, stans in sua sede, si inde
à populo commodè videri potest, sin minus, acce-
pto bâculo pastorali, accedit ad altare, & facta ibi-
dem profunda reuerentia cum mitra, benedictionē
dat dicens Sit nomen Domini &c. iuxta formam
in suo capitulo traditam. Si verò sit Archiepiscopus,
aut aliàs vtens cruce, allata illi per cappellanum an-
te se, depolita mitra, illi caput profundè inclinât ;
mox benedictionem dat : sed indulgentiæ in Vesp-
ris nunquàm publicantur. Si adesset Cardinâlis non

Legatus, vel Metropolitanus ex vrbanitate Episcopus mittit ad eū cærimoniarium, siue aliquē cappellanum, vt placeat illi benedictionem dare, quam Legatus, seu Metropolitanus remittit ipsi Episcopo celebrantidandam. Mox reuertitur ad suam sedem, siue ad faldistorium, si eo vtatur, ibique exiit suis paramentis; & pariter Canonici in suis locis deponunt paramenta sacra, quibus induti erant: mox Episcopum saltem extra portam Ecclesiæ comitantur, vt supra dictum fuit, organo interim hilari modulatione continuo personante.

* Cardialis non

DE VESPERIS SOLEMNIBVS EPI- scopo in crastinum non celebraturo.

Cap. II.

SI Episcopus vel ob aliquod impedimentum, vel alia de causa in festis præcedenti capitulo enumeratis, vel in alijs festis, & Dominicis solemnibus non sit ipsemet solemniter Missam celebraturus, velit tamen Vesperis siue primis, siue secundis interesse, & officium facere, obseruabit eadem ferè omnia, quoad se, ac si in crastinum esset celebraturus. Nam & eisdem sacris paramētis indutus erit, quibus non in sede sua, vt supra dictum est, sed in sacristia, vel alio loco ad id præparato induetur; & in eadem sede residebit, incipiet, & perficiet Vesperas, prout ibi dictum est. Differentia erit solūmodò in infra scriptis; quia hoc casu non omnes Canonici, sed quatuor, aut sex tan-

tum cum pluuiialibus parantur; assistentes verò Canonici Diaconi hinc, inde à lateribus Episcopi erūt in eorū habitu Canonicali, sic & Presbyter assistens. Antiphonæ verò non eodem ordine, nec per Subdiaconum, sed per aliquem ex Canonicis, aut alium, ad quem de consuetudine Ecclesiæ spectet, intonantur; primò ipsi Episcopo, deinde alijs Canonicis, incipiendo à dignioribus, prout Ecclesiarum circa hoc vsus obseruabit. Capitulum autem per aliquem ex cantoribus alta voce recitabitur. Cætera omnia fiūt, & dicuntur, prout in præcedēti capitulo expositum fuit. Quòd si Episcopus velit huiusmodi Vesperis interesse cum cappa, tunc minimè conuenit, vt ipse in tali habitu officium faciat; sed Canonicus hebdomadarius indutus amictu, & pluuiali supra cottam, seu Rocchettum, si illo vtatur, totum officium faciet, petita prius ab Episcopo licentia, incipiendo [Deus in adiutorium &c.] vsque ad finem stans à latere Epistolæ, assistentibus sibi quatuor, aut sex beneficiatis pro diuersitate festiuitatum, prout suo loco dicitur, pariter cum pluuiialibus, quibus absque alijs paramentis simpliciter super cottam, vel Rocchettum induuntur. Episcopus verò in sua sede tantummodò benedicit incēsum: & in fine solemnem benedictionem dabit, quidquid in hoc alibi statutum fuerit. Antiphonæ autem præintonantur ab aliquo ex beneficiatis paratis antedictis primò ipsi Canonico celebranti, deinde alijs Canonicis dignioribus iuxta morem Ecclesiæ. Organifonus eodem modo poterit intermisceri, prout in proximo præ-

cedenti

cedenti capitulo declaratum fuit . Ipse celebrans
 Canonicus vnà cum quatuor , aut sex benefi-
 ciatis assistentibus , dum Psalmi recitantur , fede-
 re poterunt cooperto capite in aliquo sedili, seu scā-
 no præparato, & ornato à latere Epistolæ; videlicet,
 celebrans in medio, assistentes verò hinc, inde, vel a-
 liàs, prout in Ecclesia vsitatum est. Capitulū decanta-
 bitur ab aliquo cantore. Hymnus, & Antiphona, ad
 [Magnificat .] præintonatur ab eodem assistente
 ipsi celebranti . Dū cantatur per chorum Antipho-
 na ad [Magnificat .] dignior Canonicus ex Presby-
 teris, accedente Acolito thuriferario, offert nauicu-
 lam incensi Episcopo , qui imponit, & benedicit

incen-

incensum more consueto. Incepto Cantico [Magnificat.] ipse Canonicus celebrans cum suis assistentibus surgit, & facta reuerentia Episcopo, thurificat more solito altare; quo thurificato, ipse stans in cornu Epistolæ, capite detecto, ab altero ex dictis duobus beneficiatis assistentibus pluuiali induto thurificatur duplici ductu thuribuli. Mox Episcopus stans capite detecto, à Presbytero Canonico assistente thurificatur apud suam sedem triplici ductu: & demùm omnes Canonici, & alij ordine suo thurificantur. Finito Cantico, & repetita per chorum Antiphona, celebrans cantat orationem stans versus altare à latere Epistolæ, duobus Acolitis ceroferarijs candelabra cum cereis accensis afferentibus, & alio inter illos medio librum tenente. Qua finita, & dicta per chorum [Benedicamus Domino &c.] Episcopus stans in sua sede, si inde à populo videri possit, aliàs apud altare, capite cooperto, nisi sit Archiepiscopus, aut aliàs vtens cruce, quia capite detecto versus crucē, quæ per aliquem eius cappellanum genuflexum tenetur, solemniter benedicit: non tamen tunc vtitur baculo pastoralis, quia non est paratus. Reliqua omnia fiunt, prout proximè præcedenti capitulo dictum fuit.

DE VESPERIS IN ECCLESIIS Cathedralibus, absente Episcopo, vel in Collegiatis solemniter celebrandis; & de eisdem in diebus ferialibus.

Cap. III.

IN Ecclesijs Cathedralibus, absente Episcopo, & in Collegiatis Canonicus hebdomadarius paratur in sacristia pluuiali coloris tēpori conuenientis super Rochetto, si eo vtatur, aut super cotta, & cum eo parantur quatuor, aut sex Presbyteri de gremio ipsius Ecclesiæ, non tamen Canonici; coadunatisque Canonici, & alij de clero in chorum, prædictus Canonicus celebrans procedet è sacristia hoc ordine; præcedunt duo Acoliti deferentes candelabra cum candelis accensis, deinde cærimoniarius, & aliqui ministri cottis induti, mox Presbyteri pluuialibus parati bini, & bini, vltimo loco Canonicus celebrans pluuiali indutus medius inter duos ex dictis Presbyteris, qui fimbrias anteriores pluuialis ipsius parumper eleuant, parati procedunt manibus iunctis, & cooperto capite. Cum perueniunt ante altare, stabunt omnes recta linea: ceroferarij erunt omnium postremi hinc, inde à lateribus, in eorum medio Presbyteri pluuialibus parati, & inter ipsos medius Canonicus celebrans paratus, simulque omnes detecto capite genuflectent, genuflexique parumper orabunt, præter Acolitos ceroferarios, & ministros supradictos cottis indutos, qui statim discedunt ad latera altaris, ibique Acoliti candelabra cum cereis extinctis super gradu, vel plano inferiori deponunt. Presbyteri parati cum Canonico celebrante postquam orauerint, surgunt, & profundè altari caput, humerosq.

inclinant. Si verò sanctissimum Sacramentum in eo
asseruatur, denuò genuflectunt; deinde saluant ab

vtraque parte chori Canonicos capitis inclinatione,
Canonicus verò paratus celebrans accedit ad stal-
lum, seu primam sedem chori ab ea parte, quæ illi il-
la hebdomada obtigerit, in qua sede ponetur pului-
num, & alterum cum tapete super scamno, seu genu-
flexorio ante se posito; super quo etiam ponitur li-
ber serico coloris cæterorum parametorum textus;
& vbi non adest tale scamnum, in aliquo legili, quod
ponitur ante celebrantem, & remouetur, prout o-
pus est; quo casu tapete sternitur ante ipsum cele-
brantem. Sedet ibi paululum, Presbyteri verò para-

stant

ti stant ante eum in plano; & cum per cærimoniarium
 fit signum inchoandi, ipse Canonicus celebrans sur-
 git, surgentibus omnibus de choro, qui secretò dicit
 [Pater noster &c.] & [Aue Maria &c.] integrè;
 quibus dictis, eleuatur ei pars dextera pluuiialis ali-
 quantulum per cærimoniarium, & ipse se signat si-
 gno crucis à fronte ad pectus, dicens clara voce, &
 in cantu cōpetenti [Deus in adiutorium &c.] pro-
 ut supra, celebrante Episcopo, dictum est. Tūc vnus
 ex dictis Presbyteris, paratis facta altari reuerentia,
 ac ducente cærimoniaro, accedit ante ipsum Cano-
 nicum celebrantem, & illi profundè inclinatur, & ex-
 plecto per chorum Versiculo [Sicut erat &c.] & [Al-
 leluia] vel [Laus tibi Domine &c.] ipse stans præ-
 intonat illi Antiphonam primi Psalmi, qua per Ca-
 nicum celebrantem repetita, ipse iterum facta re-
 uerentia ante illum, & altare, vt prius, recedit cum
 cærimoniaro ad sedilia in plano chori disposita hinc,
 inde, & ornata panno viridi, aut tapetibus, vbi sedet
 cum alijs Presbyteris paratis. Expleta per chorū An-
 tiphona, duo cātores cottis induti intonant Psalmos
 in medio chori; & incepto primo versu Psalmi, om-
 nes sedent; & sic remanent sedentes vsque ad Capi-
 tulū, nisi quatenus pro intonatione Antiphonarum
 surgunt, vt mox dicetur. Cū dicitur Versiculus [Glo-
 ria Patri &c.] in fine cuiuslibet Psalmi, omnes caput
 detegunt, illudque sedentes profundè inclinant, eo
 modo inclinati permanentes vsque ad Versiculum
 [Sicut erat &c.] Cantores duo prædicti præintonāt
 cæteras Antiphonas Canonicis ab vtraque parte

chori per ordinem incipiendo à dignioribus; & cum aliquis ex Canonicis resumpturus Antiphonam surgit, pariter omnes tam Canonici, quàm alij de clero surgunt, & illo sedente, sedent. Finitis Psalmis, duo Acoliti simul cum dictis Presbyteris paratis accedunt ad Canonicum celebrantem, eique faciunt reuerentiam, & hinc, inde ad eius latus assunt in plano chori; ipse verò Canonicus, finita Antiphona, seu sono organi, surgit, capite detecto, iunctisq. manibus, cantat Capitulum; & eo finito, aliquis ex dictis Presbyteris paratis accedens propius ante eius faciem intonat illi Hymnum; quo per eum repetito, prædicti Acoliti, ac Presbyteri parati, facta Canonico reuerentia, recedunt ad loca sua, ubi parati stant manibus iunctis, donec perficiatur Hymnus. Quo expleto, duo ex eisdem paratis accedentes ad medium chori ante altare cum debita reuerentia æqualiter ibi stantes cantant simul versum voce altiori, quibus chorus respondet: alter verò ex ipsis rediens ante celebrantem cum debita reuerentia præintonat illi Antiphonam ad [Magnificat.] qua per celebrantem repetita, ipse celebrans, & alij omnes in choro sedent: & cum inchoatur Canticum [Magnificat.] quod à duobus Presbyteris paratis pluuiatibus intonatur, omnes surgunt, & ipse celebrans salutans hinc, inde Canonicos capitis inclinatione, qui ei assurgere debent, capitibus detectis, vadit ad altare cum dictis Presbyteris paratis ordine, quo venerant, & faciunt altari profundam reuerentiam: aut, si super eo sit

Sacramentum, genuflectūt ante infimum gradum. Celebrans cum duobus ex dictis paratis ascendit ad medium altaris, quod osculatur, mox vertens se versus cornu Epistolæ altaris, vbi thuriferarius ante eū stans inclinatus offert illi thuribulum apertum cum prunis ardentibus: celebrans, ministrante ei Presbytero parato à dextera illius assistēte nauculam cum cochleari, imponit thus in thuribulum, & benedicit more consueto; acceptoque thuribulo de manu eiusdem Presbyteri parati, thurificat altare debito ritu, mox thuribulum reddit eidem Presbytero parato, à quo acceperat, & ille thuriferario: & facta altari reuerentia, simul cum dictis Presbyteris paratis ordine, quo venerant, recedunt ad sua loca, salutatis iterum redeundo Canonicis, ab vtraque parte chori, vt prius. Canonicus celebrans stans in loco suo, inuitato prius ad honorem incensationis proximiori Canonico caput inclinando, aut, si adsit, Vicario Episcopi, vel alio digniori, qui immediatè post eum debeat incensari, incensatur ab aliquo ex dictis Presbyteris paratis triplici ductu thuribuli cum profunda capitis inclinatione ante, & post incensationē. Thuriferarius, accepto de manu eiusdem Presbyteri thuribulo, thurificat omnes Canonicos ordine suo cum reuerentijs, ante, & post, duplici ductu, deinde cæteros de choro vnico ductu, primo tantum in ordine capite inclinato. Aduertant cantores, & organista, vt cantum, & sonum inuicem alternatim ita dimittantur, vt ante repetitionem Antiphonæ incensatio sit expleta. Cum repetitur à choro Antiphona,

omnes sedent . Interim Acoliti duo cum candelabris, ac cereis accensis, & Presbyteri parati accedunt ad Canonicum celebrantem assistendo, vt supra, factis solitis reuerentijs . Expleta Antiphona , omnes surgunt; Canonicus verò celebrans stans iunctis manibus cantat [Dominus vobiscum . Oremus.] & orationem competentem cum sua conclusione, vel plures, pro qualitate temporum, secundum regulas, & rubricas Breuiarij. Qua, seu quibus finitis, duo ex dictis Presbyteris paratis accedunt ad medium chori ad altare versi, & ibi voce altiori cantant [Benedicamus Domino.] & redeunt ad celebrantem, qui dicto [Fidelium animæ &c.] si Completorium continuetur, salutatis Canonicis ab vtraque parte chori, discedit cum prædictis paratis ordine, quo venerat : si verò non sequatur Completorium, dicit Antiphonam beatæ Mariæ genuflexus, pariter omnibus genuflectentibus, quando iuxta regulas Breuiarij est genuflectendum, & in fine dicit voce summissa versiculum, orationem, & [Diuinum auxilium &c.] deinde discedit, vt supra. Supradicto ordine sæper diebus Dominicis, & festiuis, quæ à populo obseruantur, à Canonico hebdomadario, tam in Collegiatis, quàm in Cathedralibus Ecclesijs, absente Episcopo, Vesperarum officia celebrantur: ea tamen moderatione adhibita, quòd in festis solemnioribus, vt in Natali Domini, Epiphania, Paschate Resurrectionis, Ascensione, Pentecoste, festo corporis Christi, Apostolorum Petri, & Pauli, Assumptionis beatæ Mariæ Virginis, omnium Sanctorum, Sancti patroni ciuitatis, vel

Ecclesiæ dedicatione, sex pluuialia à Presbyteris, seu clericis totidem hebdomadario assistentibus fumantur. In alijs festis immediatè subsequentibus diem Natalis Domini, Paschæ, & Pentecostes; item in festis Circumcisionis Domini, Purificationis, & Annuntiationis beatæ Mariæ Virginis, Trinitatis, & sancti Ioannis Baptistæ, quatuor tantum pluuialia fumantur in Dominicis, & alijs festis duo.

DE COMPLETORIO.

Cap. IV.

SI Episcopus Completorio interesse, & officium facere voluerit, erit cum sua cappa in choro in suo loco, seu stallò, panno aliquo, vel tapeti cum puluinaribus parato. Officium verò ipsius erit circa hæc; videlicet, vt dicente cantore [Iube Domne benedicere.] ipse stans respondeat [Noctem quietam &c.] & post lectionem breuem [Adiutorium nostrum &c.] deinde [Pater noster.] tum confels. & absolut. & alia vsq. ad [Deus in adiutorium &c.] inclusiue, & incepto Psalmo, sedebit. Cætera omnia dicentur per chorum, & hebdomadariū vsque ad orationem, quam ipse Episcopus cantabit, & demum benedictionem dabit dicens [Benedicat nos omnipotens Deus &c.] Nulla autē fiet altaris thurificatio ad Canticum [Nunc dimittis &c.] nec organum pulsabitur, nisi fortè in aliquibus

dexteræ manus labia paruo signo crucis altiori voce cantando dicet [Domine labia mea &c.] deinde [Deus in adiutorium &c.] quod cum dicit, facit sibi signum crucis à fronte ad pectus, prout supra in Vesperis dictum est: & sic permanet stans, donec per chorum decantatum sit Inuitatorium cum Psalmo [Venite exultemus &c.] ac Hymnus, quem ipse decenter aliquo præintonante competenti voce incipiet, si erit celebraturus, aliàs non. Incepto primo Psalmo, sedebit, & omnes de choro, ac alij ministri sedebunt. Psalmi decantabuntur cantu plano, pausatè ad puncta, & clara voce per Canonicos, & alios de choro cum deuotione, & reuerentia, & ad Versiculum [Gloria Patri &c.] omnes se inclinabunt, prout supra in Vesperis dictum fuit. Antiphonæ per aliquem Mansionarium, vel eū, cui ex consuetudine Ecclesiæ competit, præintonabuntur Canonicis, incipiendo à dignioribus gradatim. Lectiones autem octo à totidem Canonicis iunioribus incipiendo à iuniore, prius à cærimoniaro instructis, competenti voce, & tono recitabuntur, apud legile in medio chori collocatum, quarum septimam, & octauam cantabunt hi, qui futuri sunt assistentes à lateribus Episcopi in Missa; nona verò, & vltima lectio dicetur ab ipsomet Episcopo stante. Igitur finitis tribus Psalmis primi Nocturni, cū cantatur Versiculus, cærimoniarus ducit iuniorem Canonicum, qui est cantaturus primam lectionem, ad legile, paulo ante cum libro lectionum præparatum in medio chori nudum, id est, sine aliquo panno, vel cooperto-

rio; & ibi facta reuerentia altari cum genuflexione, Episcopo verò cum profunda inclinatione, respicit aliquantulum in libro lectionem, quam lecturus est, & sic stans expectat, donec Episcopus stans, detecto capite, inceperit alta voce [Pater noster &c.] & illud secretò perfecerit vsque ad Versiculum [Et ne nos &c.] & successiue ex libro sibi allato, vel memoriter cantauerit absolutionē, videlicet [Exaudi Domine &c.] cui responso per chorum [Amen.] ipse Canonicus stās apud legile inclinat profundè se versus Episcopum, & petit ab eo intelligibili voce benedictionem dicens [Iube Domne benedicere.] & nō [Domine.] ad quem sic inclinatum permanentem Episcopus conuersus stans respondet benedicens, videlicet [Benedictione perpetua &c.] non tamen manu signans; & responso per chorum [Amen.] Episcopus sedet cooperto capite, cuius fimbriæ in girum aptantur, vt supra, & pater omnes sedent. Canonicus verò tunc, & non prius incipit, & profequitur suam lectionem altiori voce, distinctè, & modestè, in tono, prout suo loco, & capitulo demonstratur. Qua finita, cum dicturus est [Tu autem Domine &c.] genuflectit versus altare. Tum surgens, facta solita reuerentia Episcopo, qui versus eum facit signum crucis, reuertitur ad locum suum, absque osculo manus Episcopi: sed si fortè non essent Canonici, qui cantarent, oscularentur manum. Idem per omnia facit secundus, & tertius Canonicus, ac successiue alij in secundo, & tertio Nocturno lectiones cantaturi, idemq. per Episcopum, & chorum obser-

uatur, quoad absolutiones, benedictiones, & alia, quæ occurrunt, dum Psalmi, & lectiones cantantur, quod in primo nocturno seruatum fuit: hoc tantum excepto, quod ad primam, quartam, & septimam benedictiones Episcopus stat, prout stetit cantans absolutiones, ad alias verò sedet. Cum cantatur per Canonicum textus Euangelij pro septima lectione, Episcopus, & reliqui omnes stant, donec dicatur per dictum Canonicum [Et reliqua.] & incepta homelia, sedent. Ipse autem Canonicus non debet recitando textum Euangelij librum, nec seipsum signare, nec manus iunctas tenere, sed super libro, prout in alijs lectionibus. Ad octauam lectionem Episcopus dat benedictionem sedendo, vt supra. Nonam lectionem cantat ipse Episcopus stans cum cappa, detecto capite, versa facie ad altare, ad quem tunc, & non priùs, accedunt duo assistentes Diaconi, & alius de libro seruiens. Episcopus autem, si non dixerit in choro maior se, stans, vt supra, dicit cantando versus altare [Iube Domine benedicere.] & non [Domne.] cui absolutè respondetur per chorum [Amen.] Si verò adesset Legatus, aut aliquis Prælatus maior se, Episcopus versus ad illum peteret benedictionem, ille verò stans in loco suo responderet [Ad societatem ciuium &c.] vel [Per Euangelica dicta &c.] factis tamen priùs mutuis reuerentijs inter Episcopum, & Legatum, seu alium Superiorem maiorem. Et dum Episcopus cantat suam lectionem, omnes pro eius reuerentia stant. Qua finita, Episcopus profundè

caput versus altare inclinans dicit [Tu autem Domine &c.] & responso per chorum [Deo gratias.] accedit cum debitis reuerentijs præintonator, de quo superius à nobis dictum est, ante Episcopum, & præintonat ei [Te Deum &c.] si est celebraturus. Quo per Episcopum repetito ex libro, vel memoriter, prout magis placuerit; chorus illū prosequitur, cui & organum intermisceri poterit, cum regula superius tradita, dummodò Versiculus [Te ergo quæsumus.] exprimatur voce clara, alioquin cum suaui harmonia sine organo. Qui Versiculus dum recitatur, Episcopus, & omnes genuflectunt.

DE MATVTINIS IN CATHEDRALIBUS, & Collegiatis Ecclesijs absente Episcopo.
Cap. VI.

IN Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesijs absente Episcopo hora competenti congregantur in sacristia omnes Canonici, ubi induuntur suo cōsuetō habitu Canonicali. Canonicus quoque, seu alius dignior Presbyter Ecclesiæ Missam celebraturus induitur eodē habitu Canonicali, vel alio suæ dignitati conuenienti, quo in Ecclesia uti consuevit. Qui sic congregati incipiunt progredi versus chorum. Præcedunt magistri cærimoniarum; deinde duo clerici cantores; tertio loco Canonicus seu Presbyter facturus officium; sequuntur alij Canonici se-

niores,

niores, & digniores, deinde iuniores, & minùs digni. Cum peruenerint ante altare, omnes genuflexi aliquantulum orent, Canonicus, seu Presbyter facturus officium cum suis clericis post ipsum in plano chori, seu ante altare. Alij hinc, inde in eodem plano ab vtraque parte chori: surgente Canonico, aut Presbytero prædicto cum suis clericis, omnes pariter surgunt. Qui facta hinc, inde Canonicis reuerentia, ascendit chorum in primo stallò; seu sede ex ea parte, vbi ea hebdomada chorus assignatur. Sistit se, & propè ipsum stat vnus magister cærimoniarum. Sub ipso in plano chori erunt duo cantores, qui simul venerant, alij omnes ad sua scabella ascendant. Interim Canonicus facturus officium sedet in puluinari supra sedem suam posito habens ante se tapete super scabello cū puluinari, super quo positus sit liber apertus cōtinens Antiphonas, Hymnū, & orationem, quæ legenda sunt, vel super legili, vt dictum est in Vesperis. Postquàm omnes venerint ad sua loca, indicante cærimoniario surgit Canonicus prædictus, dicit secretò [Pater noster: Ave Maria, & Credo] Deinde signans sibi pollice dexteræ manus os cantat tono competenti [Domine labia mea aperies.] Et responso à choro [Et os meum annuntiabit laudem tuam.] eadē manu dextera producens sibi crucem à fronte ad pectus eodem tono dicit [Deus in adiutorium meum intende.] Cum dicitur Versiculus [Gloria Patri, & Filio &c.] tam ipse, quàm alij omnes profundè inclinant se. Cum dicitur [Sicut erat] erigunt se: & interim duo illi can-

tores accedunt ad medium chori, facta prius altari genuflexione, cantât ex libro super legili ante se posito Inuitatorium, quod à choro resumitur, & Psalmum [Venite] Interim omnes stant vsque ad primum Versiculum primi Psalmi Nocturni. Cum cātatur [Et procidamus ante Deum.] tā ipsi cantores, & celebrās, quàm alij omnes genuflectūt, postea surgunt, & prosequūtur. [Ploremus ante Dominū, qui fecit nos &c.] Repetito Inuitatorio, duo illi cātōres accedunt ad Canonicum officium facientem, & stātes in plano ante ipsum, facta ei profunda reuerētia, vnus ex illis à dexteris præintonat Canonico prædicto Hymnū; quo per Canonicum intonato, chorus prosequitur ab eadem parte, vbi est Canonicus officium faciens, deinde vicissim ex altera parte, donec Hymnus expleatur. Et in fine, cum nominatur sancta Trinitas, omnes profundè inclinant. Expleto Hymno, idem cantor, qui intonauit Hymnum, stans ante Canonicum, facta illi profunda reuerentia, præintonat ei Antiphonam primi Nocturni, quam ille intonat ex libro ante se posito. Qua intonata, duo illi cantores, facta reuerentia, accedunt ad librum Antiphonarium in medio chori existentem; & facta primū in plano genuflexione versus altare, expleta Antiphona, incipiunt Psalmos primi Nocturni, cantantes primū versum in tono Antiphonarij assignato. Quo primo versu Psalmi intonato, Canonicus faciens officium, & cæteri omnes sedent: cantores iterum genu facta reuerentia altari, redeunt ad suum locum in plano chori ante Ca-

nonicum facientem officium, & ibi faciebus ad altare versis, in scabello parum oblongo panno viridi cooperto sedent. Et circa finem cuiusque Psalmi surgunt, & ambo accedunt ad alteram partem chori: cumque pertranseunt ante altare, in medio genuflectentes reuerentiam faciunt altari: deinde Canonicum in primo stallo, seu sede ab illa parte chori sedentem adeunt; & repetita prima Antiphona, facta ei debita reuerentia, alter ex eis, vt supra, illi intonat secundam Antiphonam, & sic vicissim semper faciunt successiue singulis Canonicis Antiphonas præintonantes: & semper post inchoatum Psalmum ad suum scabellum redeunt, vbi sedent, dum Psalmus perficitur. Circa finem tertij Psalmi cuiusque Nocturni surgunt, & accedunt ad librum, & factis debitis inclinationibus altari, & choro, cantant Versiculum, quo incepto, omnes surgunt; & responso à choro, Canonicus faciens officium intonat [Pater noster] & reliquum dicit secretò. Interim dum cantatur Versiculus, cærimoniaris accedit ad Canonicum iuniorem, qui lecturus est lectionem, & facta ei reuerentia, ipsum ducit ad legile, vbi lectiones legi solent, quod locari debet in medio chori versus altare; quò cum peruenerit, genuflectit cum cærimoniaro versus altare: deinde profundè facit reuerentiam Canonicis, primùm à parte chori, vbi est Canonicus faciens officium, deinde ab altera parte; & mox propius accedit ad legile; & cum tempus erit, petit benedictionem caput pro-

fundè versus celebrantem inclinans ; cui ille stans benedicit, quod & in alijs benedictionibus seruat, hoc est, vt stans semper, detecto capite, benedicat. Lectiones leguntur, festis præsertim diebus, à Canonicis, incipiendo à iunioribus ad seniores ; & quando non adsunt tot Canonici, primas legunt alij clerici in choro existentes. Legant autem distinctè, & deuotè in tono consueto in Ecclesia Romana, vt suo loco dicetur. Si noctu legantur, cærimoniarius adhibet paruum candelam, & alia fiunt, vt supra in Matutinis Episcopalibus dictum est, præter osculum manus Canonici facientis officium ; sed lector cum dicit [Tu autem Domine &c.] in fine lectionis genuflectit, & factis debitis reuerentijs x̄iis, qui in choro existunt, discedit. Circa finem tertij nocturni Canonicus faciens officium accipit pluuiale coloris temporis congruentis, & duo cantores similiter, cum cantatur octauum responsorium, duo Acoliti sumunt candelabra duo, quæ cum candelis accensis deferunt ante Canonicum paratum ; & ea tenent, donec legerit totam lectionem, & inceperit Hymnū [Te Deum &c.] quem Hymnum alter ex dictis cantoribus paratis pluuiali, facta illi debita reuerentia, præintonat. Cum dicitur [Te ergo &c.] genuflectit in suo loco, & alij omnes similiter. Hymno expleto, incipit Laudes, in quibus omnia seruantur, quæ de Vesperis in Collegiatis superius dicta sunt.

DE LAVDIBVS, RELIQUISQUE
horis Canonici. Cap. VII.

DXpleto Hymno [Te Deum &c.] si Episcopus in Matutinis solemne officium peregit, congruum erit, vt etiam Laudes solemniter celebret: in quibus ea omnia ferè seruari conueniet, quæ supra dicta sunt de Vesperis solemniter per Episcopum celebrandis, ipso in crastinum Missam non celebraturo. Nam statim finito Hymno, Episcopus in sua sede Episcopali capiet pluuiale, & mitram, & alia paramenta, prout in dictis Vesperis dictum fuit, & cum eo quatuor, aut sex Canonici ex dignitatibus capient pariter pluuialia, alij verò Canonici non parantur. Episcopus inchoabit Laudes absolute cantando [Deus in adiutorium.] signando se signo crucis à fronte ad pectus, prout ibi dictum fuit. Antiphonas eodem modo, & iidem præintonabunt Canonici dignioribus, vt in dictis Vesperis, eademque obseruabuntur in sessione, surrectione, & reuerentijs, dum Psalmi, & Antiphonæ decantantur, quæ ibidem dicta sunt. Sic etiam quoad Capitulum, & Hymnum: & cum inchoatur Canticum [Benedictus.] Episcopus, posito prius thure in thuribulum, dum per chorum cantatur Antiphona, surget cum mitra, & baculo, associatus à prædictis Canonici paratis, & thurificabit altare, & deinde thurificabitur ipse apud suam sedem stans

cum mitra, à digniori ex dictis Canonicis paratis, vel alio, cui competat, prout ibidem explicatum fuit. Organum quoque ad Hymnum, & Canticum [Benedictus &c.] & in fine Psalmorum poterit adhiberi, cum eadē norma, & regula superiūs tradita. Denique dum repetitur Antiphona per Chorum; finito Cantico [Benedictus] cærimoniaris cum ceroferarijs accedit ante Episcopum, qui cantabit orationem; & mox dabit benedictionem; & denique omnia alia fient, prout ibi latiūs enarratum fuit. Pariter absente Episcopo, & in Ecclesijs Collegiatis eadem omnia seruabuntur, prout in dictis Vesperis continetur.

Ad reliquas horas Canonicas Episcopus non solet interuenire : si tamen uolet interesse , erit in choro cum cappa, & nullum officium faciet, sed omnia fient per Canonicos, & hebdomadarios iuxta stylū Ecclesiarum. Excipitur tantummodo hora Tertia, quam, si Episcopus est solemniter Missam celebraturus, pariter & ab illo celebrari conuenit, prout latius sequenti Capitulo declarabitur.

DE MISSA SOLEMNI EPI-
scopo celebrante. Cap. VIII.

VO ordine, quoue comitatu Episcopus ad Ecclesiam siue pro Vesperis, siue pro Missa, alijsque officijs accedere debeat, superius explicatum fuit. Nunc uidentia sunt ea, quæ ad Missam solemnem, ipso Episcopo celebrante, spectant, explicaturi postmodum suis locis in singulis festiuitatibus, si quid addendum, minuendum, vel immutandum erit. Diximus iam valde conuenire, atque antiquæ Ecclesiasticæ disciplinæ consonum esse, ut in Ecclesijs Cathedralibus locus aliquis, siue sacellum, ab antiquis Secretarium appellatum, deputetur, ad quem Episcopus solemniter celebraturus Missam, postquam sua cappa indutus ingressus fuerit Ecclesiam, sacrasq. preces ad altaria superius memorata effuderit, cum suis Canonicis, & choro conueniat. Qui locus præparatus, ornatusq. esse debet altari condecenti cum cruce, & candelabris, ac cereis accensis, super quo erunt repo-

sita sacra Missalia, & indumenta pro Episcopo suo ordine. Aderunt etiam ibi sedes pro Episcopo versus cornu dexterum, vel sinistrum altaris pro situatione, & commoditate loci, & sedilia pro Canonicis, & alijs circum circa. In eum locum ingressus Episcopus, factaque reuerentia cruci super altari prædicto existenti, sedebit aliquantulum super dicta sede sibi præparata, donec Canonici extra illum locum capiant sacra indumenta, remanentibus duobus Diaconis assistentibus apud Episcopum, dum alij parantur, qui & ipsi postea accipiunt paramenta: quibus paratis, atque in eundem locum ingressis cum debitis reuerentijs altari, & Episcopo, ac apud eorum sedilia stantibus, Episcopus surget, & stans capite detecto versus altare dicet secretò totum **[Pater noster]** & **[Aue Maria]** Tum faciens sibi crucis signum a fronte ad pectus, ea forma, quæ superius expressa fuit, altiori voce incipit horâ Tertiam dicens **[Deus in adiutorium &c.]** Choro prosequente **[Domine ad adiuvandum &c.]** & Hymnum **[Nunc sancte nobis Spiritus]** cui organum intermisceri poterit, secundum regulam superius traditam. Quo Hymno finito, cantor dicit Antiphonam, atque incepto Psalmo **[Legem pone &c.]** Episcopus sedebit, sedentibus etiam Canonicis, exceptis his, qui Episcopo ministraturi sunt; chorus autem prosequetur Psalmos. Tunc minister de libro seruans cotta indutus, una cum altero candelam accensam tenente, accedent cum libro ante Episcopum, qui poterunt esse aliqui ex suis cappellanis: & qui de libro seruiet, genufle-

rus manebit, dum Episcopus legit sedēs: Episcopus
 verò sedens legit Antiphona **Nē reminiscaris, &c.**
 & Psalmos consuetos, duobus Canonicis sibi à lateri-
 bus assistentibus, qui debent per totā Missam defer-
 uire, alternatim respondentibus. Interim Subdiacono
 cantaturus Epistola, qui simul cum Diacono E-
 uangelium cantaturo, ac alijs Canonicis erit iam Sub-
 diaconalibus parametis indutus, depto manipulo, vt
 in capitulo de eorum officio dicitur, afferet ex altari
 sandalia, & caligas manibus velo coopertis, alio velo
 cooperta, ambabus manibus eleuata, ante Episcopu,
 illaque adiuuantibus duobus Episcopi scutiferis, qui
 ad abacum solent assistere, genuflexus induit pri-
 mō in dextero, deinde in sinistro pede Episcopi, de-
 tractis prius ordinarijs calceis: eodemque tempore
 lex, vel octo Acoliti cum cottis genuflexi, fimbrias
 cappæ circum circa eleuant, & dilatant, cooperiēdo
 dictum Subdiaconum, & scutiferos, quò commo-
 dius, & decentius officium suum peragere possint.
 Quibus expeditis, Subdiaconi, & scutiferi prædicti re-
 cedunt ad loca sua. Acoliti, aptatis in girum cappæ
 Pontificalis fimbrijs, ad altare redeunt, vt præstō sint
 pro paramentis Episcopo deferendis. Episcopus pro-
 sequitur lectionem Psalmorum, quibus dictis vsq. ad
Kyrie eleison surgens detecto capite, versus alta-
 re dicit orationes. Chorus autem admoneatur, vt
 Psalmos Tertię lentē prosequatur, interposito etiam,
 si opus videbitur, post quemlibet Psalmum organo,
 ita vt eodem tempore illos perficiant, quo Episcopus
 suos Psalmos cum suis versiculis legerit, & paratus

fuerit, vt infra. Leſtis Pfalmis, & orationibus vſque
ad orationem, quæ pro lotione manuum dicitur, ex-
cluſiue, Episcopuſ, depoſita cappa, incipit legere, vel
memoriter dicere orationes, quæ pro paramentiſ in-
duendis ordinatæ ſunt, dicendo ſingulaſ orationeſ
ad ſingulaſ paramenta, cum illiſ induitur; excepta
oratione, quæ dicitur ad manipulũ, quæ ſtatim poſt
aliaſ dicenda erit, cum dici non poſſit eo tempore,
quo accipit manipulum. Melius, & decentiuſ fieret,
ſi Episcopuſ legeret omneſ orationeſ ſimul, vt facit
Summuſ Pontifex. Cum Episcopuſ exiit cappam,
dicet orationem [Exue me Domine, &c.] & dicta
per eundem oratione [Da Domine, &c.] pro lotio-
ne manuum, extractiſq; ei per aſſiſtenteſ Diaconoſ
annuliſ, lauat manuſ: & tunc laiçi tantũ, & cleriçi
omneſ, præter Canonicoſ, & Prælateſ, debent ge-
nuſfleſtere, niſi a deſſet Legatuſ, aut alter dignior E-
piſcopo, quo caſu non debet permittere, vt genuſfle-
ctant. Cum verò ſumitur aqua ex abaco pro lotione
manuum Episcopii ab aliquo nobili viro, poterit fieri
præguſtatio illiuſ à miniſtriſ, vel ſcutiferiſ illam ſug-
gerentibuſ, vt ſuperiũ dictũ fuit. Sed ſi ipſi portæ-
teſ aquam non ſunt ex nobilibuſ ciuitatiſ, ſed ex ip-
ſiſ ſcutiferiſ, ſeu familiaribuſ Episcopii, non vtique ea
forma portabunt, prout dicti nobileſ, ſed dextera
manu vrceum cum aqua, ſiniſtra verò lancem; & cũ
fuerint ante Episcopum genuſflexi, infundunt pau-
culum aquæ ſuper labio ipſiuſ lanciſ, eamq; præſen-
te Episcopo deguſtant, tum aquam ſuppoſita lance
ſuper manuſ Episcopii infundunt: duo autem cap-

pellani genuflexi hinc, inde tenent mappam extensam sub lance pro tergendis manibus ipsius Episcopi; quibus teris, reponuntur ei annuli ab eodẽ Diacono assistente; & hæc forma lotionis manuum seruatur semper, quando Episcopus intra Missarum solennia, & in alijs quibusdam sacris actibus publice lauat manus. Statim lotis manibus adsint Acoliti prælati, qui afferant ex altari paramenta Episcopi per ordinem, vnus post aliũ; videlicet, amictu, albam, cingulum, crucem pectoralem, stolã, pluuiale, & mitram, quibus induitur Episcopus per Diaconũ à dexteris, & Subdiaconum à sinistris paratos, vt supra, hoc modo videlicet: Diaconus, & Subdiaconus capientes

singula huiusmodi paramenta de manibus Acolito-
rum, quique eorum à latere suo adiuuat vestien-
do Episcopum, sed principaliter Diaconus omnia
operatur. Subdiaconus verò solummodo coadiu-
uat, vbi opus est; & primò offerunt Episcopo ami-
ctum osculandum in medio, vbi est designata par-
ua crux, mox illum diligenter aptant circa collum
Episcopi, ita vt vestium summitates, quæ vulgò col-
laria vocantur, omnino tegat, deinde cordulas ex
eo pendentes post tergum ductas, ante pectus redu-
ctas striete colligant. Accipiunt deinde albam,
eamque circa collum, humeros, & brachia disten-
dunt, & aptant: tertio loco cingulum, quo albam
constringunt, incipientes à tergo, & ante corpus
illam religantes, tum albæ extremitates circum
circa Acoliti subleuant, & aptant, ita vt æqualiter
defluat, & vestes contegat. Diaconus postea, sum-
pta cruce pectorali, eam ab Episcopo osculatam
eius collo imponit, ita vt ante pectus pendeat; of-
fert deinde Episcopo stolam deosculandam, eamq.
super eius humeros applicat, ita vt nec eius collum
tegat, nec transuersa sit in modum crucis, sed æqua-
liter ante pectus pendeat: quod commodius fiet, si
ei cordulæ retro, & ante sint annexæ, quibus firma-
ri possit, nec huc, illuc vagetur. Demùm Diaconus,
& Subdiaconus imponunt Episcopo pluuiale, & mi-
tram, & si Psalmi Tertiæ non sint perfecti, sedet
Episcopus expectans, donec perficiantur. quibus
hinitis, & repetita Antiphona, Subdiaconus, vel alter,
eui ex consuetudine Ecclesiæ competat, in habitu,

videlicet, cotta indutus, in quo reperitur, Capitulum cantabit in loco, ubi legi solet Epistola, sibi ipsi librum tenens; dummodò nec altari, nec Episcopo humeros vertat. Tunc Episcopus surgit cum mitra, surgentibus omnibus, versa facie ad ipsum Diaconum cantantem Capitulum: & sic stat, donec cantes cantent responsum ultimi versiculi. Finito Capitulo, Subdiaconus reddit librum cærimoniarum, & vadit ad locum suum. Interea verò duo Acoliti, acceptis duobus candelabris cum cereis accensis, versis inuicem faciebus, dummodò nec altari, nec Episcopo renes vertant, accedunt. Presbyter verò assistens paratus in eorum mediotenebit librum supra caput; & finito Responso, Episcopus, deposita tunc mitra, stans, ut erat, cantat in tono feriat [Dominus vobiscum.] & orationem: & dicto per Chorum [Benedicamus Domino] ipse Episcopus, depositis pluuiali, & mitra, à Diacono, & Subdiacono induitur tunicella, qui constringunt cordulas hinc, inde super humeros positas, & deinde eodem modo dalmaticam. Tum Episcopus sedet, & imponuntur ei chirothecæ per Diaconum in dextera, & per Subdiaconum in sinistra, manibus illi prius, & mox chirothecis per eosdem deosculatis. Mox surgit Episcopus, & induitur ab eisdem planeta, quæ hinc, inde super brachia aptatur, & reuoluitur diligenter, ne illum impediat. Si Episcopus pallio uti possit, & eo die uti conueniat, affertur per aliquem Subdiaconum ex altari ambabus manibus, velo aliquo supposito, quod Diaconus ca-

piens Episcopo offert osculandum in cruce posteriori: & aduertat, dum illud capit, vt partem duplicem pallij capiat sinistra manu, simplicem verò dextera; & dum illud imponit, Subdiaconus manu dextera eleuat partem, quæ à tergo pendere debet, illudque aptant, vt humeros Episcopi æqualiter ambiat, & pars duplex pallij ponatur super sinistro humero Episcopi. Quo factò, idem Diaconus capit vnā ex tribus spinulis per aliquem Acolitum allatis; videlicet pulchriorem, eamq. infigit cruci anteriori pallij ante pectus existenti, aliam in cruce sinistri humeri, tertiam Subdiaconus infigit cruci posteriori, quæ omnia ita infigantur, vt tertio transeant per crucem; non tamen pallium perforent, neque planetam tangent; & gemmæ spinulis appositæ remaneant ad dexteram infigentis. Tum sedenti Episcopo imponitur per Diaconum mitra pretiosa sumpta de manibus cappellani de illa seruientis, Subdiacono vittas eleuante. Demum imponitur per Presbyterum assistentē annulus Pontificalis annulari digito dexteræ manus Episcopi, manu, & annulo prius deosculatis. Episcopo parato, accedunt ad eum Archidiaconus, & alter Diaconus, seu duo digniores Canonici Diaconi, parati dalmaticis, qui ei à lateribus assistunt à principio. Diaconus verò, & Subdiaconus capiunt suos manipulos, & accedente Acolito thuriferario cum thuribulo, & naucula, ministranteq. Presbytero assistente nauculam, Episcopus imponit, & benedicit thus, vt supra in Vesperis dictū fuit. Deinde Episcopus cum suis ministris, facta reuerētia

cruci super altari in dicto Sacello , seu Secretario
existenti, processionali ritu procedunt ad altare , in
quo Missa est celebranda , hoc ordine .

Thuriferarius cum thuribulo , deinde cerōferarij cū
candelis accensis medium habentes cappellānū
crucem deferentem , deinde clerici , & beneficiati
Ecclesiæ cum suis cottis bini , incipiendo à iuniori-
ribus , si est celebrans Archiepiscopus , vel maior,
aut habeat priuilegium crucem ante se deferri faciē-
di ; aliās crux non portatur . Hos sequuntur Cano-
nici parati bini , incipiendo à iunioribus , seu minus
dignis , & post illos Subdiaconus Epistolā cātaturus ,
gerēs librū Euangeliorū clausum ante pectus , in quo

includitur manipulus Episcopi, deinde Diaconus
 ad sinistram Presbyteri assistentis pluuiali induti,
 demum Episcopus cum baculo pastoralis in manu
 sinistra, parte curua baculi ad populum versa, ac dex-
 tera benedicens, si sit in sua ciuitate, vel diœcesi,
 medius inter Archidiaconum, & Diaconum assi-
 stentes paratos. Post Episcopum sequitur cappel-
 lanus seruans de mitra, & alij cappellani cum cottis
 bini incedentes. Cum Episcopus fuerit prope alta-
 re, salutat exigua capitis inclinatione Canonicos pa-
 ratos apud eorum sedilia stantes, ipsi verò Canonici
 faciunt ei profundam reuerentiam. Si fortè adesset
 Legatus Apostolicus, vel aliquis Cardinalis, aut Ar-
 chiepiscopus, vel alij Prælati, vel magnus Princeps
 loci, illos prius debet Episcopus cum mitra saluta-
 re, & illi Episcopo aliquantulum assurgentes, denu-
 dato capite, respondere, præter Cardinalem, qui
 non debet assurgere, sed tantum discooperire caput.
 Cum verò Episcopus peruenerit ante infimum gra-
 dum altaris, reddito baculo pastoralis ministro, qui
 de eo seruit, & deposita ei per Diaconum mitra, fa-
 cit profundam reuerentiam cruci super altari positæ
 simul cum suis ministris. Interim recedunt alij mi-
 nistri, qui eum illuc usque sequuti fuerant, excepto
 eo, qui de baculo, & altero, qui de thuribulo ser-
 uiunt, duobusq. Diaconis assistentibus, qui reman-
 ent. Episcopus verò habens à dexteris Presbyte-
 rum assistentem, & à sinistris Diaconum, & apud eū
 modicum retro Subdiaconum, qui tunc relinquit li-
 brum Euangeliorum in manibus cærimoniarum, facit

cum eis confessionem, iunctis manibus stans aliquātulum inclinatus. Interim cessat sonitus organorū, & chorus incipit Introitum. Dum facit confessionem Episcopus, profert verba erga dictos eius ministros stantes apud eum capite inclinato in plurali dicens [Vobis fratres.] & [Misereatur vestri &c.] Illi verò erga Episcopum in singulari, id est, [Tibi Pater] & [Te Pater] & [Misereatur tui.] Quæ dum dicunt, caput versus Episcopū profundius inclināt.

Cum Episcopus dixerit [Indulgentiam, & remissionem &c.] Subdiaconus capit manipulum, qui fuerat inclusus in libro Euangeliorum, & illum applicat sinistro Episcopi brachio cum osculis manus, &

manipuli, & strictè religat. Canonici parati stantes in suis locis faciunt simul confessionem bini, similiter alij, si quierunt parati, aliàs genuflexi, prout etiam laici omnes tunc genuflectunt. Finita confessione, Episcopus inclinatus dicit summissa voce orationem **Aufer à nobis, &c.** & deinde ascendens apud altare aliam, videlicet **Oramus te Domine, &c.** adhuc iunctas manus retinens, & alias, prout habetur in rubricis Missalis sub titulo de Introitu, &c. & cum dicit **Quorum reliquiæ hic sunt &c.** positis hinc, inde super altari manibus extensis, osculatur illud in medio, nullam tamen ibi designans crucem: & statim ambabus manibus tangens librū Euan-

geliorum sibi à Subdiacono à sinistris stāte oblatum in folio Euangelij currentis, illum osculatur, adiuvante Presbytero assistente. Tunc accedit ad altare thuriferarius cum thuribulo, & naucula, quam porrigit Diacono, & ille Episcopo, qui imponit, & benedicit thus more solito; & accepto thuribulo de manu Diaconi, thurificat altare, prout suo loco explicatur. Reddit deinde thuribulum Diacono, & accepta mitra pretiosa ab Archidiacono, seu alio digniori Diacono in officio assistentis seruiēte, stans in cornu Epistolæ manibus iunctis incensatur à Diacono triplici ductu thuribuli: tum facta cruci reuerentia in medio altaris, acceptoq. baculo in manu sinistra, medius inter Archidiaconū, & alium Diaconum assistentes (nam Diaconus, & Subdiaconus remanent apud altare) vadit ad sedem suam, ubi stans, deposita mitra, & facto sibi signo crucis à fronte ad pectus, legit Introitū ex libro, quē sustinet capellanus de eo seruiēs supra caput, altero cādelā accensam tenēte. Assistentes vero hinc, inde ostendūt digito, quæ sunt legenda, & vertunt folia. Deinde dicit cū suis ministris [Kyrie eleison] novies repetēdo. Diaconus, & Subdiaconus idē dicūt inter se apud altare. Quo dicto, sedet, accepta mitra auriphrygiatā simplici, si placet, & gremiali, & pariter omnes sedēt. Presbyter assistens sedet in scabello non ad dexterā Episcopi; Archidiaconus, & Diaconus sedent hinc, inde à lateribus Episcopi in scabellis nudis: Diaconus verò, & Subdiaconus in Missa ministrantes apud altare super aliquo scamno apud cornu Epistolæ

sedent.

sedent. Cum cantatur à choro vltimum [Kyrie eleison] surgunt omnes ministri circum stantes Episcopum : aufertur Episcopo per Diaconum à dexteris assistentem gremiale , & per alterum à sinistris mitra , biretum verò ab eodem assistente à dexteris, complanatis cum eo capillis, quod penes se retinet; sed mitra, & gremiale ministris ea seruantibus traduntur : & finito à choro cantu [Kyrie eleison] surgit Episcopus, adiuuantibus eum ministris assistentibus, versa facie ad altare, illi capite inclinato reuerentiam faciens & allato ante eum libro , & candela, si ea uti velit, cantat ex eo alta voce [Gloria in excelsis Deo] disiunctis, eleuatisque manibus ad altitudinem humerorum ; ita vt vola vnus manus respiciat alteram : quod semper in huiusmodi manuū eleuatione obseruatur : & cum dicit [Deo] iungit manus, & caput inclinat: librum verò sustinet supra caput Presbyter assistens paratus pluuiali, quem regulariter sustinere eo modo debet, quoties Episcopus aliquid alta voce cantat : quo casu minister, qui alias seruit de libro, adiuuat ad sustinendum illum ; secus, quando Episcopus summissa voce legit : Diaconi verò assistentes hinc, inde indicant digito, quæ sunt legenda, & vertunt folia. Postquam Episcopus incepit cantando præfatum Hymnum, prosequitur illum summissa voce cum suis ministris. Diaconus, & Subdiaconus, ac Prælati, & Canonici in suis locis idem bini simul faciunt ; & in fine Episcopus sedet, accepta mitra simplici, & gremiali ; & similiter sedent omnes vsquequo per chorum perficiatur Hy-

mnus cum organo: quo finito, & organo cessante, surgit Episcopus, deposita mitra, & gremiali, surgentibus omnibus, vt prius; & stans versus populum eleuatis, & statim iunctis manibus cantat [Pax vobis.] deinde conuersus ad altare extensis, & statim iunctis manibus [Oremus.] & iterum extensis manibus, orationem, & cum dicit conclusionem vltimæ orationis, idest [Per Dominum nostrum] denudò iungit manus, prout plenius circa huiusmodi iunctionem, & disiunctionem manuum in rubricis Missalis declaratur. Sedet deinde Episcopus, sedentibus omnibus. Subdiaconus autem accipiens librû, factisque debitis reuerentijs altari, & Episcopo, comitante ad eius sinistram cærimoniaro, & sibi ipse

tenens librum, extra presbyteriū à latere sinistro altaris, vel, vbi ita consuetū sit, in ambone cantat Epistolam alta voce. Qua finita, & factis debitis reuerētijs, portat eodē modo, quo supra, ante Episcopū librum clausum, quem inclinatus porrigit illi super eius genibus, & manū dexteram illius super libro positam reuerenter osculatur, & habito signo crucis ab Episcopo, redit ad altare, & ibi expectat, donec fuerit tempus eundi ad Euangeliū. Interim accedunt duo ministri seruiantes de libro, & candela ante Episcopum, qui sedēs ex libro Missali legit Tractum, & alia usque ad finem Euangelij, quod ante quā incipiat, dicit [Munda cor meum] & [Iube Domine, &c.] & [Dominus sit in corde meo &c.] & [Dominus vobiscum] cui Diaconi assistentes respondent [Et cum spiritu tuo.] Et legens titulum Euangelij signat pollice dextero textum Euangelij, deinde seipsum in fronte, ore, & pectore, mox iunctis manibus, prosequitur Euangelium. Quo finito, assistens^{tes} respondēt ei [Laus tibi Chrīste.] Sed si Episcopus non sit in sua Ecclesia, Subdiaconus, osculata manu Episcopi, tenet ante eum librum Missale apertū, ex quo Episcopus legit, vt supra, & interim omnes sedent. Cum cantatur vltimus versus Gradualis, siue Tractus, seu ante Alleluia, Diaconus, sumpto libro Euangeliorum, factaque reuerentia Episcopo, illum clausum congruenti mora affert ad altare, prius genuflectens in primo illius gradu, tum ascendit, & collocat illum in medio altaris; deinde, facta altari reuerentia, vadit ad Episcopum, cuius manum reueren-

ter deosculatur; tū reuerſus ad altare in eius inferiori gradu genuflexus dicit ſecretè **[Munda cor meum &c.]** & deinde capit librum, & illum portat ante pe-ctus, & apud altare in cornu Epistolæ expectat. Interim accedit Acolitus ad Episcopū cum thuribulo, & nauicula, & ministrante illā Presbytero aſſiſtente, Episcopus imponit, & benedicit incensum. Tum Acolitus, recepta nauicula de manu Presbyteri aſſiſtētis, redit ad altare, & ibidē cum duobus alijs Acolitis ceroferarijs, Diacono, & Subdiacono expectat, donec tempus ſit eundi ad cantandū Euangelium. Circa finem vltimi verſus Gradualis, ſiue Tractus, thuriferarius, ceroferarij, Subdiaconus, & Diaconus portas librum Euangeliorū clauſum ante pectus, facta prius altari reuerentia, veniunt ante Episcopu, vbi Diaconus inclinatus petit benedictione dicens intelligibili voce **[Iube Domne &c.]** Cui Episcopus reſpondet **[Dominus ſit in corde tuo &c.]** & facit ſuper eum ſignū crucis. Tum Diaconus facit Episcopo profundam reuerentiam; miniſtri verò, qui cum eo ſunt, permanent genuflexi, donec Episcopus benedixerit, & ſtatim procedunt ad Euangelium cantandum, hōc ordine. Præcedit cærimoniarius, mox thuriferarius cum thuribulo, & nauicula, ſequuntur duo ceroferarij cum candelabris, ac cereis accenſis, deinde Subdiaconus manibus iunctis, vltimò Diaconus librum Euangeliorū clauſum ante pectus portans. Et tranſeūtes ante altare faciunt illi reuerentiam cū genuflexione. Cum peruenerint ad locū, vbi ſolet Euangelium decantari, Subdiaconus medijs inter dictos

ceroferarios tenet librum Euangeliorum apertum ante pectus, vertens renes non quidem altari, sed versus ipsam partem dexteram, quæ pro Aquilone figuratur. Si vero in Ecclesia fuerint legilia, vel ambones, in illis poterit cantari Euangelium; videlicet, si cantabitur in legili, seu pulpito, Subdiaconus stabit post illum, qui panno aureo, vel serico coloris ceterorum paramentorum coopertus, & ornatus esse debet, amplexens ipsum legile, & manibus hinc,

inde librum tangens. Quod si cantabitur in ambone lapideo, ad quod per gradus ascenditur, prout adhuc in pluribus Ecclesijs, iuxta antiquam consuetudinem, huiusmodi ambones reperiuntur; tunc

Subdiaconus assistet, & ministrabit Diacono opportuna stans à latere eius dextero; videlicet, porrigens thuribulum, & vertens folia libri Euangeliorum, cum opus erit. Diaconus, cum tempus est, iunctis manibus ante pectus, incipit Euangelium, & cum dicit [Dominus vobiscum] Episcopus, depositis gremiali, & mitra, cum Diaconus dicit [Initium] vel [Sequentia sancti Euangelij &c.] signat librum, ubi est textus Euangelij, deinde seipsum in fronte, ore, & pectore: Episcopus autem, accepto baculo pastoralis, eodem modo signat se in fronte, ore, & pectore; idem faciunt & omnes alij: tum ipse Episcopus retinet baculum inter ambas eius manus iunctas, stans versus Diaconum cantantem: & cum respondetur à choro [Gloria tibi Domine] cærimoniaris, accepto thuribulo de manu thuriferarum ibi propè adstantis, illud offert Diacono, qui thurificat librum, primo in medio, deinde à parte dextera libri, mox à sinistra triplici ductu, & reddit thuribulum cærimoniaris: tum manibus iunctis profectur Euangelium, & cum profert nomen, Iesu, vel Mariæ, inclinat se, sed profundius, cum dicit, Iesus; quod & omnes faciunt: Subdiaconus autem, & ceroterarum perstant, velut immobiles. Finito Euangelio, Subdiaconus, nulla facta reuerentia altari, portat librum apertum in folio, ubi est principium Euangelij cantati, & illum offert osculandum Episcopo, nulla ei facta reuerentia, nisi postea libro clauso. Diaconus, & alij cum debitis reuerentijs eodem ordine reuertuntur, & Presbyter assistens,

accepto thuribulo de manu cærimoniarij, vel thuriferarij, stans thurificat Episcopum stantem. Si erit habendus sermo (quem, Episcopo celebrante, ab eo fieri conuenit, vel ab aliquo Canonico Presbytero) si quidem Episcopus erit concionaturus, id faciet in propria sua sede, quando est versa ad populum, vel quando altare adhæret parieti, apud ipsum altare sedens ibi super faldistorio, aut sede ad id parata, versis altari renibus. Sedebunt ad eius dexteram Presbyter assistens, & modicum post eum Diaconus Euangelij, & Archidiaconus; à sinistris verò sedebunt Subdiaconus, & alter Diaconus assistens. Expletoque sermone, Diaconus, qui cantauit Euangelium, stans ad sinistram Episcopi aliquātulum inclinatus, faciet confessionem ante Episcopum, vt in capitulo de officio Diaconi explicatur: qua finita, Presbyter assistens pronuntiat Indulgentias, & Episcopus stans sine mitra in eodem loco legit absolutione: videlicet [Precibus, & meritis &c.] & dat benedictionem; &, si est Archiepiscopus, vel aliàs vtens cruce, portatur ante eum crux per cappellanium, qui eam tenet genuflexus, spatio congruenti, imagine Crucifixi ad Archiepiscopum versa: & statim, si Episcopus ante altare sermonem habuit, reuertitur ad sedem suam, vbi dicit [Credo.] vel [Dominus vobiscum] prout conuenit. Si verò sermo habendus sit per Canonicum (qui eo casu debet esse in habitu ordinis, seu dignitatis suæ) suo tempore ibit ad osculum manus Episcopi, & ab eo profundè inclinatus petet benedictionem, & Indulgentias in

forma,

forma, prout suo loco explicabitur, & sic paratus habitu suæ dignitati conuenienti ascendit pulpitem, siue ambonem, & faciet sermonem: ac deinde, finita per Diaconum confessione, in eodem loco publicabit Indulgentias in forma, prout suo loco dicitur. Episcopus verò legit absolutionem, & dat benedictionem, vt supra. Quòd si sermo habendus non sit, ipse Episcopus statim incensatus post Euangelium, conuersus ad altare incipit cantando ex libro per Presbyterum assistentem, alijs coadiuantibus, vt supra sustentato [Credo in vnum Deum.] Quod cum suis ministris summissa voce profequitur; pariter & Diaconus, & Subdiaconus apud altare, & Canonici illud inter se dicunt, & ad versiculum [Et incarnatus est &c.] Episcopus genuflectit, & pariter omnes de choro genuflectunt. Quo finito, sedet Episcopus cum mitra, & omnes sedent: & cum prædictus Versiculus cantatur à choro, pariter Canonici sedentes capite detecto, & Episcopus cum mitra profunde inclinant caput versus altare; alij genuflectunt, donec perficiatur dictus Versiculus. In nocte verò, & die Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, ac in die Annuntiationis beatæ Mariæ Virginis Episcopus cum mitra apud suam sedem, & Canonici, ac omnes alij in suis locis genuflectunt, quando cantatur dictus Versiculus à choro, & eo finito, omnes sedent. Diaconus tunc accedit ad abacum, & capit bursam cum corporalibus, quam ambabus manibus eleuatis vsque ad oculos,

cum decenti mora, & gressu, ac cum debitis reuerentijs portat ad altare, vbi extrahit corporalia, ea-
 que explicata ponit super altari in medio, bursam
 vero seorsim in eodem altari collocat; ita vt non præ-
 beat impedimentum, & statim redit ad locum suum,
 & sedet. Circa finem symboli surgunt omnes mini-
 stri, eo vero prorsus à choro cantato, surgit Episco-
 pus, depositis gremiali, & mitra; & stans in sua sede
 cantat versus populum [Dominus vobiscum.] &
 [Oremus.] manibus prius parumper extensis, &
 mox statim iunctis, vt supra de oratione dictum est.
 Quòd si sederet in faldistorio, vt quia Legatus, vel
 Cardinalis adesset, ob cuius præsentiam abstineret à
 sua sede Episcopali, tunc seruabit regulam vertendo
 se ad populum, vel ad altare, prout suo loco expli-
 cabitur. Legit mox offertorium summissa, sed intel-
 ligibili voce ex libro, quem tenet cappellanus de eo
 seruiens. Quo lecto, assistentens portat librum cum
 puluino ad altare cum debitis reuerentijs, comitan-
 te caerimoniario, illumque reponit super dicto alta-
 ri in cornu Euangelij apertum in folio, vbi sunt ea,
 quæ celebrans est lecturus, supposito puluino; ibi-
 que extra dictum cornu expectat celebrantem; qui
 statim, lecto offertorio, sedet, & accipit mitram pre-
 tiosam, deponitque annulum, & chirothecas, quæ
 omnia extrahuntur ab assistentibus Diaconis, & ac-
 cedente scutifero, vel alio Nobili, lauat manus, &
 tergit iuxta formam, & regulam, quæ suo loco ex-
 ponitur. Interim organum tangitur, si erit, prout e-
 tiam suo loco dicitur: Episcopus statim lotis mani-
 bus,

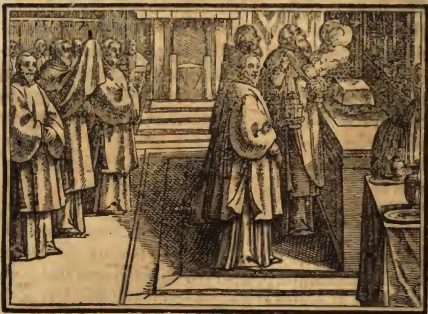

bus, reassumit an nulum, & surgit accipiens manu sinistra baculū pastoralem, & medius inter duos Diaconos assistentes, ac subsequente ministro de mitra seruiente, procedit ante infimum gradum altaris in medio, vbi depositis baculo, & mitra, factaq. profunda reuerentia cruci, ascendit ad altare, auxiliantibus ipsi ascendenti gradus Presbytero assistente a sinistris, Diacono vero Euangelij à dexteris: & cum fuerit ante altare, illud in medio osculatur, positis hinc, inde manibus. Subdiaconus, postquam Episcopus lauit, & tersit manus, accedit ad abacum, vbi velum illud sericeum, quo calix, patena, & alia super ipsa mensa cooperiebantur, circum circa humeros acci-

pit adiuuantibus Acolitis, ita vt longius pendeat à parte dextera; deinde capit manu dextera calicem cum patena, super qua duæ sint hostiæ mundæ palla coopertæ, ac dictam partem longiorem veli super ea extendit; sinistramque supra ipsum velum, & calicem leuiter apponit, ne aliquid decidat, & sic ad altare procedit, quem sequitur Acolitus vrceolos vini, & aquæ portans, sumptos ex eodem abaco, & prægustatos à credentiarijs, ita vt eodem tempore cum Episcopo ad altare perueniant, vbi Subdiaconus calicem cum patena ponit in cornu Epistolæ, remoto velo: Diaconus verò capit de manu Subdiaconi patenam cum hostijs, ex quibus vnā accipiens, & cum ea tangens alterā, ac patenam, & calicem intus, & extra, eandem Sacristæ ibi præfenti prægustandam præbet: mox patenam cum altera hostia ad manus Episcopi cum osculo porrigit, qui illam ambabus manibus ante pectus eleuatā tenens, & oculos sursum dirigens dicit [Suscipe sancte Pater &c.] & in fine faciens cum ea signum crucis collocat hostiam super corporali versus se; patenam verò ponit ad dexteram sub corporali. Interim Diaconus parū vini, & aquæ ex ampullis, quas ibidem Acolitus tenet, in aliquem cyathum infundit, ex quo Sacrista illud bibit, mox calicem tergit purificatorio, & accepto de manu Subdiaconi vrceolo vini, quem illi Acolitus ministrat, imponit vinum in calicem, quantum sufficiat, Episcopo inspiciente: Subdiaconus verò vrceolum aquæ parū per versus Episcopum eleuans dicit [Benedicite Pa-

ter &c.] Episcopus autem facto versus eū signo crucis, dum infundit pauculū aquæ in calicē, dicit orationem [Deus, qui humanæ substantiæ &c.] Diaconus deinde porrigit ad manus Episcopi celebrantis calicē, quē ille ambabus manibus capit, dextera scilicet nodū, sinistra pedē illius tenens, illumque offert dicēs simul cū Diacono orationem [Offerimus tibi Domine calicē &c.] Qua dicta, eundem calicem, facto cū eo signo crucis, ponit super corporali in medio retrō hostiā, ita vt hostia sit inter ipsum celebrantem, & calicem, quem Diaconus palla cooperit. Tū idem Diaconus capiens patenam ponit illā in manu dextera Subdiaconi, ac extremitate veli ab ea parte pēdentis contegit, quā Subdiaconus stans post Episcopū, & Diaconū spatio congruenti sustinet eleuatam vlg. ad [Pater noster] Prosequitur interim Episcopus cum cærimonijs, prout in Missali ordinario, orationes, videlicet [In spiritu humilitatis &c.] & [Veni sãctificator] & cū dixerit [Benedic sacrificiū tuo sancto nomini præparatū] ministrante Diacono nauiculā, & dicente [Benedicite Pater &c.] Acolito verō thuribulū sustinente, dicit [Per intercessionē, &c.] & alia, prout in ordinario; & accipiēs thuribulū de manu Diaconi thurificat oblata, & altare iuxta formā suo particulari capitulo traditā, dicēs interim Vers. [Dirigatur oratio mea &c.] Quo thurificato, reddit thuribulū Diacono in cornu Epistolæ, dicēs [Accēdat in nobis Dominus &c.] & accepta mitra pretiosa ab assistētibus, vel ipsis deficiētibus, de manu cærimoniarij, vel alterius, thurificatur in eodē loco.

stās à Diacono triplici ductu, & statim lauat manus more solito, dicens Psal. [Lauabo &c.] ministrātib. mappulam pro illis tergendis assistentibus, vel illis deficientibus, cærimoniario cum aliquo Acolito, cū Diaconus, & assistens tunc reperiantur impediti: Diaconus verò interim thurificat Prælatos, dignita-

tes, Canonicos, Magistratus, & alios de choro ordine, prout latè suo loco explicatur. Postquàm Episcopus lauerit, & absterferit manus, aufertur ei mitra à præfatis assistentibus, vel illis absentibus, à cærimoniario, vel altero, qui eam illi proximè imposuit, quā minister de ea seruiens reportat ad abacum. Episcopus verò rediens ad medium altaris, inclinatus, &

iunctis

iunctis manibus dicit orationē [Suscipe sancta Trinitas, &c.] Qua dicta, osculatur altare, deinde erectus, conuertit se iunctis manibus ad populum per latus suum sinistrum dicens voce intelligibili, ac manibus parumper extensis [Orate fratres &c.] & statim eas iungens perficit circulum prosequendo [Ut meum, ac vestrum &c.] Tum extensis manibus, stās dicit orationes secretas summissa voce; & cum peruenierit ad conclusionem, id est, ad [Per omnia secula] positis hinc, inde super altari manibus, clara voce cantando profert, deinde [Dominus vobiscum] cum præfatione competenti, & dicens [Sursum corda] manus aliquantulū eleuat; ac dicens [Gratias agamus &c.] manus eleuatas iungit in verbo [Deo nostro] oculos eleuans, & statim caput aliquantulum inclinans, mox disiungit manus, easq. expansas tenet vsque ad finem præfationis; & iterum cum dicit [Sanctus, Sanctus &c.] illas iungit capite aliquantulum inclinato, prosequens cætera cum ministris, summissa voce; videlicet, assistente Presbytero, & Diacono, qui tunc ad eum accedit. Et cū dicit [Benedictus &c.] erigens se facit sibi signū crucis à fronte ad pectus, sinistram super altari tenens extra corporalia: tum manibus iunctis, & super altari positis, deuotè inclinatus extollit ad crucem oculos, & eos statim demittit, & incipit, ac prosequitur secretè totum Canonem, quem adiuuat Diaconus eleuando dalmaticam ad brachium, & discooperiendo, ac cooperiendo calicem, dum signat, & alios actus facit, prout in ordinario, attentè, & deuotè vsque ad ele-

uationem,aduertens ad illa verba [Vnà cum famulo tuo &c.] & [Antistite nostro &c.] vt ea proferrat secundum regulas in rubricis Missalis positas; videlicet [Me indigno seruo tuo &c.] Interim quatuor, sex, aut ad summum octo ministri cottis induti afferant totidem funalia ceræ albæ accensa, & factis debitis reuerentijs, collocāt se genuflexi hinc inde à lateribus Subdiaconi tenentis patenam, vel si magis commodum, ad latera altaris. Tunc verò omnestam in choro, quàm extra genuflectūt, præter assistentem, & Diaconum, ac Subdiaconum, qui non nisi cum celebrante genuflectunt: & dum eleuatur sanctissimum Sacramentum, cum celebrans profert verba canonis [Quam oblationem &c.]

Diaconus

Diaconus accedit ad eius dexteram aduertens ad discooperiendum, & cooperiendum calicem, cum Episcopus super eo signat, & cum sanctissimum Sacramentum eleuatur, genuflexus subleuat extremitatem planetæ Episcopi celebrantis, prout de his plenius in capitulo de officio Diaconi dictum fuit. Interim cærimoniaris, seu aliquis Acolitus, imposito à se ipso, vel ab alio thure absque benedictione in thuribulum, thurificat Sacramentum corporis, & sanguinis Domini, dum eleuatur, ter pro vnoquoque ducens thuribulum. Chorus profequitur cātum vsq. ad [Benedictus] exclusiue, quo finito, & non prius, eleuatur Sacramentum. Tunc filet chorus, & adorat cum alijs. Organum verò, si habetur, cum omni tunc melodia, & grauitate pulsandum est. Eleuato Sacramento, chorus profequitur cantum [Benedictus, qui venit, &c.] ministri funalia habentes surgunt, & factis debitis reuerentijs discedunt, ac funalia extra presbyterium extinguunt (nisi facienda sit communio, quia tunc remanent cum funalibus accensis vsque ad finitam communionem) & pariter tunc omnes surgunt. Celebrans continuat canonem Missæ cum signis, & cæimonijs, prout in ordinario: Diaconus verò aduertit ad detegendum calicem, cum opus est, aliaque faciendum, quæ latiùs in capitulo de officio Diaconi in Missa explicantur. Cum celebras peruenerit ad Versiculū [Per omnia sæcula &c.] manibus super ~~corporali~~ positis; dicit intelligibili voce [Per omnia sæcula sæculorum.] cū dicit [Oremus.]

Altare

iungit

iungit manus caput Sacramento inclinans: cū verò incipit [Pater noster] eleuat illas ante pectus, easq. sic eleuatas, extensasq. tenet vsque ad finem dictę orationis Dominicę: cum dicitur [Et dimitte nobis &c.] Subdiaconus, facta altari reuerentia cum genuflexione, accedit cum patena cooperta ad cornu Epistolę altaris, vbi Diaconus, remoto velo ex patena, illam capit de manu Subdiaconi, quam cum manus osculo porrigit Episcopo celebranti, statim finita oratione Dominica, qui illam inter digitū medium, & alios dexterę manus capiens absque eo, vt indicem à pollice disiungat, incepta oratione [Libera nos, quęsumus, Domine, &c.] antequam dicat verba [Da propitius pacem &c.] signat se cum ea à fronte ad pectus, & reliqua dicit, & facit, quę in ordinario Missę ponuntur. Subdiaconus, statim reddita patena Diacono, deponit velum ad manus cærimoniarij, vel alicuius Acoliti, qui illud ad abacum reportat, ipse verò ad locum suum retrò celebrantē redit. Cum celebrās dixerit [Hęc commistio, &c.] dicat [Agnus Dei &c.] simul cum assistēte, & Diacono: quibus dictis, Presbyter assistens accedit ad dexterum latus celebrantis, Diaconus verò ad sinistrum, vbi supplet ad librum loco assistentis; ipse verò assistens, dicta per celebrantem oratione [Domine Iesu Christe, qui dixisti &c.] genuflectit, & statim surgit, osculatur altare simul cum celebrante, a quo dicente ei [Pax tecum.] accipit pacem, cui ipse respondet [Et cum spiritu tuo.] Dumq. pacem accipit, appropinquat sinistram genam suam sinistra

celebran-

celebrantis, ita vt se inuicem leuiter tangant: & iterum ante Sacramentum genuflectens, ac statim surgens recedit, & comitante cærimoniaro, pacem in choro distribuit, prout in capitulo, De ordine dandi pacem, plenè demonstratur. Quo facto, reuertitur

ad locum, & officium suum. Interim Diaconus supplet ad librum loco Presbyteri assistentis à sinistris, & Subdiaconus à dexteris seruit discooperiendo calicem, & alia faciendo, quæ erunt opportuna, donec Episcopus comunice. Celebrans prolequitur Missam, prout in ordinario; & cum sacram communionem corporis, & sanguinis Domini sumplerit, ac se purificauerit, digitoque abluerit, accedit Acolitus

de mitra feruiens, illamq. porrigit Diacono, & Diaconus eam imponit celebranti; qui stans in cornu Epistolæ lauat manus, afferente lances scutifero, seu nobili, ordine superius dicto. Interim Presbyter assistens transfert librum ex latere Euangelij ad latus Epistolæ, nisi iam translatus erit à Diacono. Subdiaconus verò complicat corporale, tergit, & mundat calicem, & omnia, quæ prius attulerat, colligit, & componit, bursam super calicem reponendo, eamque ad abacum reportat per gradus anteriores altaris, facta illi reuerentia. Episcopus verò, tersis manibus, deponit mitram, legitq. communionem ex libro, quæ etiâ cātatur à choro immediatè post [Agnus Dei] dum Episcopus capit communionem; & ea cantata, Episcopus accedit ad medium altaris, quod osculatur more solito, & vertens se ad populum per latus suum dexterum cantat [Dominus vobiscum.] & reuersus ad librum per eandem partem [Oremus.] versa facie ad crucem altaris; deinde orationem, seu orationes competentes; quibus cum sua conclusione finitis, redit iterum ante medium altaris, quod, vt prius, osculatur, & rursus ad populum versus cantat [Dominus vobiscum.] & responso per chorum [Et cum spiritu tuo.] Diaconus vertit faciem ad populum, renes autem celebranti, vel aliàs iuxta dispositionem altaris, & regulariter stat versus, prout celebrans, & cantat [Ite missa est.] in tono festiuo; quo dicto, ipse, & celebrans simul vertunt se per latus Epistolæ ad altare, & celebrans dicit [Placeat tibi, sancta Trinitas &c.] Quo dicto, si adsit Cardinalis non Legatus,

seu Archiepiscopus suus, aut alius eius Superior, retrocedit paulum ad latus Epistolæ, quasi benedictionē ipsi Superiōri dandam remittens: ipse tamē Superior omnino illam ipsi Episcopo relinquat. Sed præsente Legato de latere, conuenit, vt ipse Legatus benedicat. Cum verò Episcopus benedictionem daturus est, sumpta mitra, in medio altaris benedicit more solito, prout in Vesperis dictum fuit. Et si indulgen-

tia non fuit publicata post sermonem, publicabitur ibi tunc per Presbyterum assistentem versus populum, qua publicata, Episcopus, deposita mitra, dicit Dominus vobiscum. summissa voce, & facto signo

crucis super altari, dicit **[**Initium sancti Euangelij secundum Ioannem . **]** quod prolequitur, procedendo ad locum, vbi à principio accepit paramenta associatus à Canonicis; ibique per eodẽ ministros exiit sacris paramentis: Canonici verò deponunt sua paramenta in locis suis. Si celebrans sit Archiepiscopus, dat benedictionem sine mitra versus ad suam crucem, & deponit pallium super altari. Quod si in huiusmodi Missa esset facienda communio generalis, vel particularis aliquorum, obseruabuntur ea, quæ in Capitulo de Missa solemni in die Paschæ dicuntur.

DE MISSA SOLEMNI,
quæ coram Pontifice celebratur.
Cap. IX.

Ergo

Vemadmodum superius de Vesperis solemnibus coram Episcopo celebrandis diximus, Episcopum pluuiali, ac alijs paramentis ibidem expressis indutum conuenienter interesse, & officium facere; sic etiam, cum ipsemet non erit celebraturus, sed Missæ per alium celebrandæ intererit, iisdem sacris indumentis vestitus esse poterit, eodemque modo, ordine, & loco ea sumere, prout ibidem demonstratum fuit. Quo casu debent ei assistere duo antiquiores Diaconi, siue ex dignitatibus, siue, his deficientibus, ex Canonicis, & his deficientibus, iuniores Presbyteri in eorum habitu Canonicali, sed sine sacris paramentis. Ordo autem, quoad accessum ad Ecclesiam, deductionem, & obuiationem Canonorum, ac redditum in fine idem erit, prout supra in capitulo, De habitu Ecclesiastico, declaratur. In solemnioribus festiuitatibus Episcopus erit semper cum pluuiali, vt supra dictum est. Poterit tamen, si magis placebit, huiusmodi Missæ in festis minùs solemnibus cū sua cappa Pontificali interesse. Quæ autem ab ipso Episcopo agenda, exercendaue erunt, in huiusmodi Missa diuerso modo statuuntur. Nam aut Missa celebrabitur per aliquem alium Episcopum, seu Suffraganeum, & tunc Episcopus proprius interesse de-

bet cum cappa, & omnia deferre Episcopo celebrā-
 ti, præter absolutionem, & benedictionem post ser-
 monem, ac indulgentiarum concessionem, quæ
 omnino ab ipso proprio Episcopo peragenda sunt.
 Cætera in Missa occurrentia, vt benedictionem in-
 censi, & aquæ, benedictionem Diaconi ante Euā-
 gelium, deoscultationem manus, quæ fit ab eodem
 Diacono, & Subdiacono, benedictionem in fine
 Missæ, & similia relinquit Episcopo celebranti, qui
 in benedictione solemnī in fine Missæ vertens se ver-
 sus Episcopum quasi veniam petet, & ipse nutu an-
 nuet. Circuli tamen Canonicorum fient ante ipsum
 Episcopum proprium, quamuis cappa indutum.

Sed

Sed si Episcopus proprius forte vellet esse paratus in huiusmodi Missa ab alio Episcopo celebrata, quod non conuenit, nisi celebrans sit Suffraganeus, vel aliàs subditur Episcopo, deberet omnia prædicta ipse facere. Si verò Episcopus intererit Missæ celebratæ per aliquem inferiorem Episcopo, siue cum pluuiali, & mitra, siue cum cappa, omnes præeminentiae, honores, & actus præfati conueniunt ipsi soli Episcopo, excepto quoad thurificationem: quia quando non est paratus, vt supra, non debet thurificari, nisi post thurificationem oblato- rum tantum. An autem, quomodo, & à quibus Episcopo non celebranti fiat assistentia tam Presbyteralis, quàm Diaconalis, suis locis explicatum fuit, quod superfluum est hic repetere.

DE VESPERIS, ET MATV-

tinis pro Defunctis.

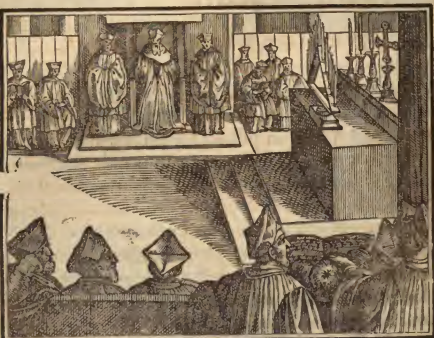
Cap. X.

QUIA in officijs Defunctorum diuersæ ab alijs cærimoniæ in multis obseruantur, ideo de eis est subiungendum: & primò de Vesperis, & Matutinis, quæ celebrantur quotânis pro commemoratione, & suffragijs omnium fidelium Defunctorum immediate post secundas Vesperas festiuitatis omnium Sanctorum, quæ simul, & iunctim in multis Ecclesijs recitari solent; hoc est, statim post Vesperas omniū Sanctorum Vesperæ, & Matutinæ Defunctorum, ad hoc,

vt po-

ut populi commodiùs, & frequentiùs illis interesse possint. Et tunc, si Episcopus ipsemet erit in crastinum celebraturus Missam solemnem pro defunctis. debet etiam & in his Vesperis, & Matutinis officium facere: & quidem hoc pacto. Postquam enim in secundis Vesperis omnium Sanctorum obserauerit ea omnia, quæ supra expressa sunt in capitulis de Vesperis solemnibus: & ipsis secundis Vesperis expletis, si eis Episcopus interfuit cum pluuiali, & mitra, ea deponit, & assumit cappam Pontificalem laneam, & parumper sedebit in sua sede, nullis tamen tunc ei Canonicis à lateribus assistentibus; sed tantummodo aliquibus cappellânis, seu ministris cū cottis, præsertim qui de libro seruiunt, & cum eis cæ-

rimoniario indicante quid, & quomodo agendum sit: & cum opus est, cappæ fimbrias aptant, atque interim mutari poterit pallium altaris, & candelæ; videlicet, remotis albis, apponi ex cera communi. Post pauculum moræ surget Episcopus, & detecto capite, versus altare dicit secretò [Pater noster] usque in finem, & chorus incipit Antiphonam [Placabo Domino, &c.] illam integrè recitando; qua finita, & incepto Psalmo [Dilexi &c.] Episcopus caput cooperit, & sedet; & sic sedens manet, quousque inchoetur à choro [Magnificat &c.] tunc surgit, & stat detecto capite usque in finem: & cum repetitur per chorum Antiphona post Magnificat, sedet; & ea finita surgit, detecto capite, & competentī voce dicit [Pater noster] quod secretè complet. Interim duo Acoliti ceroferarij accedunt ante Episcopum cum candelabris, & cereis accensis, qui solent fieri ex cera communi, & inter eos erit medius cappellanus de libro seruiens. Episcopus altè pronunciat ea verba orationis Dominicæ; videlicet [Et ne nos inducas &c.] cum alijs Versiculis, respondente choro, quæ habentur in Breuiario post Vesperas defunctorum, & orationem [Fideliū Deus &c.] qua finita, Versiculum [Requiem æternam &c.] choro respondente [Et lux perpetua &c.] deinde chorus [Requiescant in pace.] Quo dicto, sedet ~~Pontifex~~, cooperto capite, & post modicam moram surgit, capite detecto, dicit secretò [Pater noster] quo dicto, adhuc stans capite aperto chorus incipit Inuitatorium [Regem, cui omnia viuunt] pro Ma-

tutinis cum Psalmo **[Venite exultemus &c.]** Cum chorus incipit Psalmum primi nocturni, Episcopus sedet cooperto capite, & sic manet, quousque dicatur per chorum Responsorium Versiculi ante primam lectionem primi nocturni; tunc surgit, & detecto capite, dicit secrete **[Pater noster &c.]** vsque in finem: mox sedet capite cooperto, quousque dictum fuerit Responsorium Versiculi ante quartam lectionem secundi nocturni; & tunc pariter surgit, detecto capite, dicens **[Pater noster]** mox sedens, prout in primo nocturno, idem facit post Responsorium Versiculi tertij nocturni ante septimam lectionem. Lectiones ipsæ cantantur per cantores, vel per Canonicos, iuxta consuetudinem loci, in tono consueto lectionum, & Responsorialia lectionum per chorum. Dicuntur deinde Psalmi cum suis Antiphonis pro Laudibus; & cum inchoatur canticum **[Benedictus]** Episcopus surgit, detecto capite vsque in finem, & cum repetitur Antiphona, sedet cooperiens caput. Interim accedunt duo ceroferarij cum cappellano librum tenente ante Episcopum, & omnia fiunt, prout supra proximè dictum fuit in fine Vesperarum huiusmodi. Quibus finitis, Episcopus discedit cum alijs ad suas mansiones, nec datur benedictio, nec Indulgentiæ. Cum verò Vesperæ, & Matutinæ huiusmodi recitandæ erunt alijs temporibus, quàm prædicta die anniuersaria omnium defunctorum, tunc seruandæ erunt rubricæ positæ in Breuiario, in ipso officio Defunctorum, nisi essent celebrandæ pro anniuersario Episcopi defuncti, vel pro aliquo summo viro Principe,

vel Prælato proximè defuncto, quo casu quædam specialia obseruantur, quæ suo loco explicabuntur. Hæc, vt dixi, seruantur, si ipse Episcopus sit in his Vesperis, & Matutinis officium facturur; sin minùs, posset manere cum cappa in choro in loco suo, & Canonicus hebdomadarius paratus pluuiali nigro supra Rocchettum, vel cottam, aut saltem stola nigra faceret, aut diceret omnia prædicta. Neque hoc casu requiritur, vt aliqui Canonici, vel beneficiati cum eo parentur, prout in alijs Vesperis solemnibus. Et idem in Collegiatis, vel Cathedralibus, absente Episcopo.

DE MISSA PONTIFICALI

pro defunctis per Episcopum celebranda; & de sermone,

& absolutionibus

post Missam.

Cap. XI.

SI velit Episcopus celebrare die anniuersaria omnium Defunctorum, vel aliàs quandocumque pro defunctis, hæc præparentur, & fiant; videlicet, altare nullo ornatu festiuo, sed simpliciter, & nullis imaginibus, sed sola cruce, & sex candelabris paretur, & duo super credentia cum candelis ex cera communis; super ea nulla ornamenta ponantur, sed tantum, quæ sunt necessaria; videlicet, bacile, & buccale simplex, liber orationum, vas aquæ benedictæ cum

Missale

asperforio,thuribulum cum nauicella ; item pannus niger extendendus pro absolutione facienda ; finita Missa, nisi adesset lectus, seu lectica mortuorum, aut castrum doloris ; gradus altaris , & totum presbyterium sit nudū, excepto quod vnum tapete sub faldistorio, & aliud super primo gradu suppedaneo apud altare ponetur, omnia paramenta tam altaris, quàm celebrantis, & ministrorum, librorum, & faldistorij sint nigra, & in his nullæ imagines mortuorum, vel crucis albæ ponantur. Canonici non parentur paramentis sacris, prout in alijs Missis, celebrante Episcopo. Episcopus ipse non vtatur in hac Missa sandalijs, & chirothecis, nec baculo pastoralis ; non dicet Antiphonam [Ne reminiscaris] nec leget Psalmos [Quam dilecta &c.] nec orationes, quæ in alijs Missis dicendæ sunt, antequàm induatur ; sed dicet tantummodo orationes pro paramentis, incipiendo ab ea [Exue me Domine &c.] & tunc deponit cappā, & lauabit manus, ac parabitur, dicendo ad aquam, & indumenta consuetas orationes, exceptis, quæ dicuntur pro sandalijs, & chirothecis. Diaconus, & Subdiaconus vtentur tunicella, & dalmatica, & assistens pluuiali ; & aderunt cappellani soliti cum cottis, & scutiferi pro lotione manuum apud abacum, prout in alijs Missis. Cum Episcopus accedet ad altare, finita confessione, non osculabitur librum, sed altare tantum, & statim redit ad sedem suam ; nec altare, nec ipse thurificabitur, sed apud sedem versus altare leget Introitum. Ministri aliquid dantes, vel ministrantes Episcopo in tota Missa numquam eius ma-

num, aut rem osculentur. Non fiant in hac Missa circuli. Cum dicuntur orationes, tam ante Epistolā, quàm post communionē, omnes genuflectunt, præter celebrantem, & ministros; videlicet, Diaconum, & Subdiaconum, ac assistentem. Epistola, & Euangelium non legatur in ambone, sed in presbyterio in loco conuenienti. Subdiaconus, cantata Epistola, non osculetur manum Episcopi. Si distribuendæ sunt candelæ tunc post Epistolam, dum cantatur Prosa, idest, Sequentia, distribuuntur, quæ accendantur ad Euangelium, ad eleuationem Sacramenti, ac finita Missa, dum fit absolutio. Lecta Epistola, Diaconus non petat benedictionem pro Euangelio, nec deferantur luminaria, nec incensum. Diaconus dicet tantummodo [Munda cor meum] & procedet ad cantandum Euangelium cum ministris ordine infra scripto; videlicet, primò ipse Diaconus, tum Subdiaconus, vltimo loco duo cappellani. Finito Euangelio, Episcopus non osculabitur librum, sed statim dicet [Dominus vobiscum] & [Oremus] pro offertorio, deinde lauabit manus more solito, & ad altare accedet. Non benedicet aquam ponendam in calice pro oblatione; nec Subdiaconus sustinebit patenam: imponet tamen post offertorium Episcopus thus in thuribulum, more solito, cum benedictione [Per intercessionem &c.] & thurificabit oblata, & altare; & demùm ipse solus thurificabitur à Diacono. Dū dicitur [Sanctus, Sanctus &c.] quatuor cappellani cū quatuor funalibus ex eadem cera communi accensis pro eleuatione Sacramenti accedunt, &

genuflectunt, more solito, & similiter omnes genuflectunt sic permanētes vsq. ad [Per omnia sæcula] ante [Pax Domini] Cappellani verò cum funalibus vsque post Communionē. Subdiaconus ad eleuationē imposito per aliquem Acolitum thure in thuribulū, thurificabit sanctissimum Sacramentum genuflexus in cornu Epistolæ. Non datur pax, nec percutitur pectus ad [Agnus Dei] In fine Missæ non datur per celebrantem benedictio, nec publicantur Indulgentiæ, sed Diaconus dicat [Requiescant in pace.] & Episcopus, dicto in altari [Placeat &c.] redibit ad suam sedem, & interim dicet [Initium Euangelij sancti Ioannis, &c.] & ibidem deposita planeta, ac etiam dalmatica, & tunicella, capiet pluuiale nigrum, Diacono, & Subdiacono paratis remanentibus, & Episcopum ad exuendum planeta, & induendum pluuiali adiuuantibus. Si sermo habēdus erit in laudem defuncti, pro quo Missa celebrata erit, tunc ea finita de toto, ante absolutionem accedet fermocinaturus vestibus nigris indutus, & facta oratione ante medium altaris, nulla petita benedictione ab Episcopo, ascēdet pulpitem panno nigro coopertum, vbi facta Episcopo reuerentia, signans se signo crucis, faciet suum sermonem. Quo finito, vel si sermo non sit habendus, statim finita Missa, accepto pluuiali per Episcopum, vt supra, ante infimum gradum solij extendetur pannus niger, vel portabitur lectica mortuorū pro absolutione faciēda ante infimum gradū presbyterij; nisi aliàs lectus mortuorum, vel castrum doloris adsit in medio Ecclesiæ. Quo casu Episcopus plu-

uiali paratus ibidem vel solus, vel cum alijs quatuor absoluentibus, vt infra dicetur, accedere deberet. Si verò Episcopus erit in faldistorio, tunc pannus niger ante infimum gradum altaris extendetur, vel ibidem portabitur lectica mortuorum pro absolutione facienda. Interim dum extenditur pannus, vel portatur lectica, Episcopus sedet, & cantores incipient Responorium [Liberame Domine &c.] & dum repetitur dictum Responorium, accedunt ad Episcopum duo Acoliti, vnus cumthuribulo, & nauicula, alius cum aspersorio, & vase aquæ benedictæ. Tunc Episcopus, ministrante nauiculam Diacono à dextris sine osculis, imponet thus inthuribulum, & statim, si est in faldistorio, accedit ad altare, vbi cū à choro dicitur [Kyrie eleison.] deponet mitram, & stans versus altare dicit intelligibili voce [Pater noster] Si verò erit in sede, surget, & deposita mitra, dicto ultimo [Kyrie eleison.] versus altare dicet similiter [Pater noster] Quod secretè complendo, ministrante Diacono assistente aspersorium, & eleuantibus hinc, inde Diacono, & Subdiacono oras pluuiialis, Episcopus stans aspergit tertio super pannum nigrum, vel lecticam mortuorum; & reddito aspersorio Diacono, & ab eodē acceptothuribulo,thurificabit eodem modo tertiothuribulum ducens super pannum, vel lecticam, ministris oras pluuialis similiter eleuantibus. Tunc accedent duo Acoliti cum duobus candelabris, & candelis accensis, & sistent ante pedes Episcopi, qui ex libro sibi per ministrum solitum in capite posito leget Versiculum [Et ne nos] & alios

Verficulos, & orationem Missæ, pro qua nullus tūc genuflectet, & in fine repetit Versiculum [Requie æternam] & cantores dicent [Requiescant in pace.] Et Episcopus, depositis paramentis, facta oratione, discedit.

Si aderit in Ecclesia lectus mortuorum, seu castrum doloris, & Missa celebrata sit pro anima cuius Summi Pontificis, vel S. R. E. Cardinalis, seu Metropolitanus, aut Episcopi proprii, seu Imperatoris, Regis, vel Ducis magni, aut Domini loci, conueniens est, vt fiant absolutiones apud castrum doloris, tam ab ipso Episcopo celebrante, quàm ab alijs quatuor Episcopis, vel Prælati, si adsunt; & in defectum Episcoporum, à quatuor primis dignitatibus, vel Canonicis, ordine infra scripto; videlicet, finita Missa, & sermone, si habitus sit, quatuor Prælati, seu dignitates, vel Canonici præfati accedant ad sacristiam, vel alium locum conuenientem, & propinquum, vbi quilibet eorum accipiat super Rochettum, vel super cottam, si sit Religiosus, amictum, stolam, & pluuiale nigrum, ac mitram simplicem, si ea uti possunt; sin minùs, biretum, & omnes sic parati conueniant apud Episcopum celebrantem paratum, vt supra, cum quo ibunt ad feretrum, seu castrum doloris, hoc ordine. Præcedent duo Acoliti, vnus cum thuribulo, & nauicula, & alius cum vase aquæ benedictæ, & aspersorio; tum duo alij Acoliti cum duobus alijs candelabris, & candelis accensis, in quorum medio erit Subdiaconus, qui in Missa cantauit Epistolam, paratus, deferens crucem;

post

post eum duo iuniores Prælati, deinde duo seniores, & quilibet eorum habebit penes se vnum cappellatum superpelliceo indutum, qui de mitra seruiet, & vnum scutiferum, qui cereum accensum portet; ultimo loco incedet Episcopus celebrans habens ad sinistram Diaconum paratum, qui eum comitetur, & post eum cappellani cum cottis. Cum peruenerint ad castrum doloris, seu locum destinatum pro absolutionibus faciendis, thuriferarius cum alio Acolito deferente aquam benedictam firmabunt se in capite loci à parte dextera; Acoliti verò ceroferarij, ac Subdiaconus cum cruce ibunt ad pedes loci, & Subdiaconus cum cruce collocabit se in medio eorum. Iunior Prælatus sedebit in scabello in angulo castri

doloris ad pedem dexterum, alius post eum in angulo ad humerum sinistrum, tertius in angulo ad pedē sinistrum, quartus, qui erit senior, in angulo ad humerum dexterum. Celebrans verò sedebit in faldistorio in capite loci in medio, ita vt crucem directē respiciat. Omnibus sic ordinatis, surget celebrans, detecto capite, omnibus similiter surgentibus, & incipiet in tono lectionis absolutē orationem. [Nō intres in iudicio &c.] qua finita, omnes sedebunt coopertis capitibus, & cantores incipient Responsorium [Subuenite Sancti Dei &c.] tunc duo Acoliti cum thuribulo, & naucula, & aqua benedicta. & asperforio accedent ad angulum dexterum capitis, vbi est dignior Prælatus, & se ad eius dexteram collocabunt. Incepto Versiculo [Requiem æternā &c.] Acolitus dabit nauculam Diacono, & ipse accedet cum thuribulo ante dictum digniorem Prælatum, qui, ministrante Diacono nauculam, imponet thus in thuribulum. Cum per chorum dicetur primū [Kyrie eleison.] surgent omnes, detectis capitibus; & prædictus dignior Prælatus voce intelligibili dicet [Pater noster] quod secretē complebit: & interim accepto asperforio cum aqua benedicta de manu Diaconi, asperget lectum circum circa ambulans, incipiens à sua parte dextera, tertio aspergens quamlibet lecti partem; Diacono à sinistris comitante, & fimbrias pluuiæ subleuante: & dum transibit ante alios Prælatos, illos salutabit, & similiter cruci reuerentiam faciet transiens ante illam ad pedes lecti. Postquam cum asperforio circūierit lectum, & ad locum

suum

suum redierit, ibidem ab eodem Diacono capiet thuribulum, & lectum similiter circumcirca thurificabit, tertio in qualibet parte thuribulum ducēs. Cum redierit post thurificationem ad locum suum, ante scabellum stans dicet Versiculos [Et ne nos &c.] & alios Versiculos, & orationem [Deus, cui omnia viuunt &c.] prout in Pontificali. Qua finita, omnes sedent cum mitra, & cantores incipient Responsorium [Qui Lazarum &c.] dum dicent Versiculum [Requiem æternam] vt supra, ministri accedent ad secundum digniorem Prælatum sedentem in agulo ad sinistrum pedem, qui imposito thure, vt de primo dictum est, dicto vltimo [kyrie eleison.] à choro, surget, omnibus similiter surgentibus, dicet Pater noster, asperget, & thurificabit lectum, vt supra, & demùm dicet Versiculos, & orationem [Fac quæsumus &c.] Qua finita, omnes similiter sedebunt, & cantores cantabunt Responsorium [Domine, quando venies &c.] & tertius dignior Prælati sedens ad sinistrum humerum seruabit omnia, quæ superius primus, & secundus seruauerunt, & demùm dicet orationem [Inclina, Domine, aurē tuam &c.] Quæ similiter finita, quartus, & iunior Prælati sedens in angulo ad dexterum pedem faciet similiter, & in fine dicet orationem [Absolue, quæsumus, vt in resurrectione &c.] Demùm cantato à choro Responsorio [Libera me, Domine, de morte æterna &c.] celebrans ipse, imposito thure in thuribulo, vt supra, dicto [Pater noster] asperget, & thurificabit lectum, prout de primo, & alijs dictum est; & in fine

dictis Versiculis, dicet Orationem [Absoluē, quæsumus &c. vt defunctus sæculo &c.] & responso per chorum [Amen] ipse Episcopus dicet [Requiem æternam &c.] & demum duo cantores dicent [Requiescant in pace.] Quo dicto, receptis ab omnibus Prælati mitris, seu biretis, si mitris non vtantur, omnes eo ordine, quo venerant, reuertuntur ad sacrificium, vel alium locum deputatum, & ibidem depositis paramētis, quilibet recedit ad propria.

Quatuor, seu quinque istas absolutiones non semper in omnibus exequiis fieri conuenit, sed tantum in primis exequiis, quæ solent fieri post obitum, vt sunt exequiæ nouemdiales, quæ in Romana Curia fiunt pro anima Pontificis defuncti. In exequiis vero anniuersarijs non debent fieri huiusmodi quatuor absolutiones, sed vna tantum per celebrantem, vt supra dictum est, post Missam: vel, si adesset castrum doloris, vel alius locus, vbi eundem esset ad absoluendum. Celebrans solus paratus, vt supra, præcedente cruce cum omnibus ministris superius narratis, & sequentibus cum suis cappellanis, accedet ad castrum doloris, & ibidem dispositis ministris, vt supra dictum est, stans ante suum faldistorium in capite lecti dicet orationem [Non intres &c.] qua finita, sedet, & cantato per chorum Responsorio [Libera &c.] imposito thure in thuribulo, vt supra, asperget, & thurificabit lectum ordine, quo supra dictum est: & demum dicet vnā ex quinque præfatis orationibus, quam maluerit, & reuertetur ordine, quo veniet. Quod similiter seruari poterit, etiam in primis exe-

quijs, vbi commodè quatuor Prælati, qui post Missam, vt supra dictum est, absoluant, haberi non poterunt.

DE MISSA PRO DEFUNCTIS,
quæ coram Episcopo celebratur.
Cap. XII.

SI Episcopus noluerit celebrare, sed huiusmodi Missæ pro defunctis per aliū celebratæ interesse, eadem norma in omnibus seruabitur, quæ superius expressa est in capitulo præcedenti: ipse verò Episcopus, cum cappa facta confessione cum celebrante, ibit cū suis assistentibus ad sedem suam, quæ debet esse parata ex panno violaceo, non autem ex serico. Cum celebrans dicit [Dominus vobiscum.] ante orationem, Episcopus veniet ad faldistorium ante altare, & ibi genuflectet, capite detecto, sic manens vsque ad finem orationis. Qua finita, redibit ad sedem suam, & tunc, & non prius Presbyter assistens ibit ad scabellum assistentiæ. Ad offertorium Episcopus, more solito ministrante nauiculam Presbytero assistente, imponet thus in thuribulum, dicens [Per intercessionem &c.] & thurificatis oblatis, & altari, thurificabitur celebrans à Diacono, & Episcopus à Presbytero assistente more solito. Dicto [Sanctus] Episcopus ibit ad faldistorium, vbi genuflexus permanebit vsque ad [Agnus Dei] exclusiue, & tunc redibit ad sedem, & dicet [Agnus Dei] cum suis assistenti-

bus,

bus, non percutiendo pectus; & iterum ad orationē post Communionem redibit ad faldistorium, & genuflectet, similiter omnibus genuflectentibus, quoties Episcopus genuflectet. Finita oratione, Episcopus redibit ad sedem: & non dabit benedictionem, nec publicabuntur Indulgentiæ. Finita Missa, si sermo habendus sit, sermocinator accedet, & absque aliqua benedictionis petitione, facta tantummodo altari reuerētia cum genuflexione, & Episcopo cum profunda capitis inclinatione, ibit ad pulpitem, ubi sermonem suum recitabit. Quo finito, si Episcopus voluerit ipse absolueret, deposita cappa apud sedem, capiet amictum supra Rocchettum, & stolam, & demum pluuiale nigrum, & mitram simplicem, & omnia fient, quæ superius in proximo præcedenti capitulo dicta sunt.

DE VESPERIS, ET MISSIS

in Dominicis Aduentus siue ab Episcopo, siue ab alio, præsentē Episcopo, celebrandis.

Cap. XIII.

IN Vesperis, & Missis solemnibus in singulis Dominicis Aduentus eadē omnia seruabuntur, Episcopo celebrante, vel non celebrante, quæ superius expressa fuerunt, dum generaliter de his disseruimus, exceptis tamen infrascriptis. Quia primò Ecclesia, altare, & chorus simpliciore apparatu ornantur.

Item

Item celebrante Episcopo Missam solemnem; non erit opus paramenta sacra pro Missa sumere in sacello, seu secretario supra memorato, sed apud suam sedem, ubi cappa indutus incipit Tertiam; & incepto primo Psalmo, sedet, accipit sandalia, legit Psalmos, & Versiculos, ac orationes consuetas, & in fine cantat orationem pro Tertia, Canonico Presbytero assistente librum supra caput tenente in suo habitu Canonicali. Subdiaconus cantaturus Epistolam, paulo ante, quàm Episcopus in chorum veniat, capiet omnia paramenta sibi conuenientia, præter manipulum, & planetam ante plicatam, quæ capiet postea. Diaconi assistentes capiunt sua paramenta, idest, planetam ante plicatam supra cottam, vel Rocchettum circa finem Tertiæ, antequàm Episcopus cantet orationem, & cum eis Diaconus cantaturus Euangelium, qui accipit amictum, albam, cingulum, & stolam. Dum prædicti Diaconi assistentes parantur, assistunt Episcopo duo alij Diaconi illis proximi in suo habitu Canonicali, & in eorum defectu duo vltimi Presbyteri. Finita Tertia, præfati duo Diaconi assistentes cum Diacono cantaturo Euangelium iam parati reuertuntur ad Episcopum, dum lauat manus, ministrante Presbytero assistente. Episcopus, postquàm lauerit manus, more consueto accipit paramenta consueta, quæ esse debent violacei coloris. Subdiaconus, & Diaconus capiunt planetas ante pectus plicatas, & tunc pariter omnes Canonici capiunt in suis locis paramenta ipsis conuenientia, eiusdem coloris. Episcopus ante orationes dicit

Dominus vobiscum.] non autem [Pax vobis.] Subdiaconus, dum Episcopus celebrans cantat ultimam orationem, deposita planeta, accipit librum Epistolarum, & cantata Epistola, osculataque manu Episcopi, planetam reassumit. Diaconus ante primū Alleluia post Graduale deponit & ipse suam planetam, quæ conuoluitur, vel alia iam conuoluta, & complicata super eius sinistrum humerum, & super stolum ponitur sub eius brachio, strictè cordulis ad id aptatis colligatur, ne decidat, & sic permanet, quousque Episcopus sumpserit sacram communionem. Tunc reassumit planetam ante pectus plicatam, deposita alia, quæ erat super humerum sinistrum. Cætera omnia fiunt, prout suis locis explicatum fuit. Si verò Episcopus non celebret, sed interfuit Missæ solemni, eadem observantur, quæ in capitulo de Missa solemni præsentē Episcopo dicta sunt. In tertia Dominica eadem observantur, nisi quod paramenta altaris, & celebrantis adhiberi solent aliquantò sumptuosiora, sed coloris violacei; & ministri, videlicet, Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, & idem in Vigilia Natiuitatis Domini, si venerit in Dominica, & etiam in vigilia, quæ non venerit in Dominica, vt capitulo sequenti: in Collegiatis pariter idem observatur.

DE VIGILIA NATIVITATIS DOMINI nostri Iesu Christi, & de Matutinis, & Missa in nocte celebranda.

Cap. XIII.

N die Vigiliæ Natiuitatis D. N. Iesu Christi, siue venerit in Dominica, siue alio die, celebrari solet de mane Missa solemnis in paramentis violaceis, iuxta regulas præcedenti capitulo de Dominicis Aduentus traditas, hoc tantum excepto, quod Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, prout in tertia Dominica Aduentus.

Hora Vesperarum cantantur Vesperæ solemnes pariter secundum regulas superius in capitulis de Vesperis positas, quas hic repetere superfluum est. Nocte sequenti hora competeti, prout ab Episcopo fuerit præordinatū, celebrantur Matutinæ, prout in capitulo de Matutinis dictum fuit. Hæc tamen particulariūs in his Matutinis obseruanda erunt. Primò vltra luminaria solita altaris, & abaci præparāda erūt sex, vel octo funalia ceræ albæ, vel quot erunt necessaria pro consuetudine, & dispositione loci ad illuminandū chorum, & tribunam, seu presbyterium, quæ super totidem candelabris ferreis magnis spatijs æqualibus inter se distantibus collocabuntur. Præparabuntur etiam aliquot parux candelæ albæ pro Episcopo, & Canonicis cantaturis lectiones. Super aliqua mensa separata ab abaco, collocari poterunt paramenta omnia pro Episcopo Missam celebraturo, & pluuiale album pulchrum pro eodem cātaturō orationem in fine nocturnorū. Sed si Episco-

pus non erit celebraturus primam Missam, non erūt ibi præparanda Missalia indumenta, sed tantum pluuiale: nam alius celebraturus Missam, siue Prælati, siue Canonicus capiet paramenta in sacristia vnà cū suis ministris: sed celebraturo Episcopo, ipsi ministri, idest, Diaconus, & Subdiaconus vtique in sacristia parari poterunt; Presbyter autē assistens in loco suo vna cum cæteris Canonicis. Itē celebraturo primam Missam Episcopo, præintonatur Hymnus [Christe redemptor &c.] quem dum Episcopus repetit, eleuat, & iungit manus, caput versus altare inclinans, ob reuerētiam diuinæ inuocationis. Cærimoniarius, quoties ducit aliquem Canonicum ante pulpitum, seu legile, vbi cantare debet lectionem, gerat manibus paruam candelam; nec ab ipso legili longiùs discedat, donec cuiusque nocturni lectiones recitatae sint. In tertio nocturno, cum dicitur à choro Psalmus [Misericordias Domini &c.] si Episcopus est primam Missam celebraturus, duo ex suis scutiferis clericali habitu indutis subeuntes fimbrias cappæ Episcopalis imponent illi caligas, & sandalia, subleuantibus fimbrias in girum cappellani, seu Acolitis cottis superindutis, ac genuflexis: interim accedunt duo Canonici assistentes ad Episcopum, nec non duo cappellani, alter de libro, alter de candela seruiens; ac librum apertum ante Episcopum sustinent, ex quo ipse Episcopus legit Antiphonam [Ne reminiscaris &c.] & Psalmum [Quam dilecta &c.] cum cæteris Psalmis, Versiculis, & orationibus, prout supra in capitulo de Missa Episcopo celebrante,

explicatum fuit. Quibus per Episcopum lectis, duo illi Canonici assistentes, ac alij ministri recedunt: Diaconus, & Subdiaconus ministraturi in Missa (nisi quis eorum, vel ambo sint cantaturi lectiones vltimi nocturni) præueniunt ad sacristiam, vbi capiunt sua paramenta. Aduertatur tamen, vt tempus commodè dispensetur, hoc est, vt finitis tribus Psalmis vltimi nocturni à choro, pariter Episcopus expedierit lectionem Psalmorum, & orationum prædictarum, vt præstò sit ad absolutionem [A vinculis] dicendâ, benedictionemq. dandam Canonico cantaturo primam lectionem tertij nocturni. Câtata nona lectione per Episcopum, & Hymno [Te Deum &c.] inchoato, eo ordine, quo in dicto capitulo de Matutinis dictû fuit, Episcopus descēdens è sede in plano solij Pontificalis deponit cappam, & stans lauat manus, accedentibus tunc, & adiuuantibus Diacono, & Subdiacono paratis; & ab eisdem induitur omnibus paramentis Missalibus, aliquanto celerius solito, præter chirothecas, & annulum, & tunicellam, ac dalmaticam, & planetam, cuius loco induitur pluuiali; denuò sedem ascendit, vbi stans sine mitra expectat finem Hymni prædicti, qui decâtari poterit prolixiori nota, & cum organi interpositione, vt commodè interim Episcopus, & omnes Canonici indui possint suis paramentis. Quo finito, accedunt duo Acoliti cum candelabris, & cereis accensis, & medius inter eos alter de libro seruiens ad Episcopum, adhærente alio cum candela parua accensa, qui versus populû cantat [Dominus vobiscum.] deinde versus altare

[Oremus.] iunctis manibus , deinde orationem
 [Concede quæsumus &c.] cum sua conclusione ;
 & iterum repetito [Dominus vobiscum.] dum cho-
 rus cum organo prosequitur lentè [Benedicamus
 Domino.] & [Deo gratias.] ipse deposito pluuiali
 stans , accipit tunicellam , & dalmaticam , & sedens
 chirothecas , & super illas annulum Pontificalem ,
 deinde stans planetam , & rursus sedens mitram pre-
 tiosam ; demùm accedit ante infimum gradum alta-
 ris pro Missa inchoanda . Quæ in omnibus , & per
 omnia celebratur , prout in capitulo de Missa solem-
 ni per Episcopum celebranda explicatum fuit , ex-
 cepto , quod dum in Missa cantatur à choro Versi-

culus symboli Et incarnatus est &c. Episcopus, & omnes genuflectere debent vsque ad terram, hac nocte, & die sequenti in Missa maiori, prout etiam in die Annuntiationis: Episcopus verò non sumet purificationem, & in fine post benedictionem non dabit indulgentiam; quia in tertia Missa, quam omninò cantabit Episcopus, in die erit indulgentia publicanda. Cætera omnia, vt in supradictis capitulis, tam celebrante, quàm non celebrante Episcopo, respectiuè erunt obseruanda.

DE FESTIS, QUAE OCCVRRVNT

vsque ad diem Purificationis, solemniter celebrandis: .Cap. XV.

ESTA, quæ occurrunt post diem Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi vsque addiē Purificationis Beatæ Mariæ Virginis, celebrabuntur solemnitus, vel minus solemniter, prout Episcopo videbitur, iuxta qualitatem festi, & consuetudinem loci. In die tamen Circumcisionis Domini Episcopus deberet interesse Missæ paratus cum pluuiali. In die verò Epiphaniæ deberet ipse celebrare, si poterit. Quo die cantato Euangelio, aliquis Canonicus, vel beneficia- tus, aut alius, iuxta consuetudinem loci, paratus plu- uiali ascendet ambonem, vel pulpitem, & ibidem populo publicabit festa mobilia anni currentis in for- ma, prout in Pontificali. In alijs verò festiuitatibus prædictis poterit Episcopus interesse cum cappa, vel prout ipsi melius videbitur, & omnia seruabuntur, quæ superius expressa sunt in præcedentibus capitu- lis, De Missa solemnī per Episcopum celebranda, & de Missa, quæ coram Episcopo celebratur,

DE FESTO PURIFICATIONIS

beatæ Virginis, & benedictione, ac di-
tributione candelarum.

Cap. XVI.

QUÀ à Vigilia Natiuitatis Domini ¹⁷⁴⁴ ~~mil-~~ le occurrunt festiuitates, quæ in Vespè- ris, & Missis, quoad cærimonias, in- digeant speciali declaratione, cum ex regulis in superioribus capitulis traditis, & alijs gene-

rali-

ralibus, quæ libro superiori abundè explicata fuerunt, sumi possint; videndum est de festo Purificationis beatæ Mariæ Virginis, in quo plura adhuc, neque in Missali, aut Pontificali declarata recensenda veniunt. Præparanda igitur in primis erit candelarû ceræ albæ ea copia, quæ sufficiens videbitur pro Ecclesiæ qualitate, ac Canonicorum, aliorumque de gremio Ecclesiæ numero, nec non & pro laicis, quibus iuxta consuetudinem Ecclesiæ distribui soleant. Hæ omnes collocari poterunt super aliqua mensa inter altare, & sedem Episcopi, ita vt Episcopus in sua sede stans commodè possit eas aspergere, & thurificare post illarum benedictionem. Paretur etiam abacus, iuxta consuetum, à latere Epistolæ, super quo ponantur vltra duo candelabra cum luminaribus, & alia consueta, & ordinaria, quæ superioribus capitulis demonstrata fuerunt, vas aquæ benedictæ cum aspersorio, thuribulum cum nauicula, vasa ad abluendum manus cum medulla panis, mantile ad extergendum, mappa altera linea pulchrè laborata apponenda super gremio Episcopi, cum incipit candelas distribuere. Super altari ponentur per Sacristam paramenta pro Episcopo suo ordine coloris violacei; videlicet, alba, cingulum, stola, pluuiale, & mitra simplex: ipsum verò altare habeat duo pallia, videlicet alterum album, & supra illud alterum violaceum remouendum post processionem; nisi festum venerit in Dominicis Sexagesimæ, vel Septuagesimæ, vt infra dicemus. Deputentur custodes, qui populum arceant, si fortè tumultuosius irrueret, ne

indecenter Episcopum opprimat. His præordinatis, hora competenti Episcopus in sua cappa à Canonici-
 cis associatus venit ad Ecclesiam, & facta oratione,
 accedit ad sedem suam, vbi deposita cappa, accipit
 paramenta supradicta suo ordine, afferentibus ea ab
 altari Acolitis, seu ministris cottis indutis, accepto-
 que pluuiali, & mitra, sedet. Interim Canonici om-
 nes in locis suis stantes, seu in sacristia, si prope est,
 accipiunt sacra paramenta eis conuenientia, prout
 superius declaratum fuit; eo excepto, quod Diaconi,
 aut Subdiaconi non quidem dalmaticis, & tuni-
 cellis, sed planetis ante pectus plicatis in huiusmodi
 officio vtuntur, cum sit feriale; & si commodè para-
 mēta haberi nequeant pro omnibus Canonicis, qua-
 tuor, aut sex digniores saltem induantur pluuialibus,
 vt ibidem dictum fuit. Quibus paratis, salutatisque
 Canonicis modica capitis inclinatione, Episcopus
 in dicta sua sede stans benedictionem candelarum
 faciet, cappellano, qui de eo seruit, librum sustinen-
 te, manibus extensis hinc inde, incipiens competenti
 voce in tono feriali benedictionem dicens | Domi-
 nus vobiscum. cum orationibus, prout in ordina-
 rio: & respiciens aliquantulum versus candelas, cum
 incipit quintam orationem, videlicet | Domine Iesu
 Christe, qui hodierna die &c. accedunt ad eū duo
 Acoliti; vnus cum thuribulo, & nauicula, alter ve-
 rò cum vase aquæ benedictæ, & asperforio. Finita
 benedictione, Episcopus, ministrante nauiculam
 Presbytero assistente parato, imponit incensum in
 thuribulum, & benedicit more solito: deinde acce-

pto asperforio de manu eiusdem assistentis, aspergit in medio à dexteris, & à sinistris ter candelas; & ab eodem accipiens thuribulum, simili modo ter illas thurificat. Tum sedet, accepta mitra, & dignior Canonicus paratus, accipit de manu Sacristæ, siue Camerarij candelam pulchrè ornatam, & cum debita reuerentia illam osculatam dat in manu Episcopi, quam pariter osculatur; Episcopus verò illam tradit alicui ex suis cappellanis tenendam prope altare.

Tum eleuatis hinc, inde fimbrijs pluuiialis Episcopi per Diaconos afsistentes, ponitur super eius gremio per duos cappellanos mappa prædicta, & statim per cappellanos, siue Acolitos capiuntur de mensa, siue de manu Camerarij, aut Sacristæ, aut alterius ad eam curam deputati candelæ grandiores pro Canonicis, & porriguntur ad manus Diaconi assistentis ad sinistram Episcopi, qui illas continuo ministrat Episcopo; eodemque tempore dignior ille Canonicus pluuiali indutus facit reuerentiam, primò altari, deinde Episcopo; ascendit ad eum, & accipit ab eo candelam osculando illam, & manum Episcopi reuerenter, & tunc cantores incipiunt cantare Antiphonam [Lumen &c.] Similiter & alij Canonici parati ordine suo accipiunt candelas; post eos Magistratus, & officiales maiores ciuitatis, deinde alij Presbyteri, Acoliti, & clerici de gremio Ecclesiæ, & cappellani Episcopi cottis induti, demùm alij nobiles ciuitatis, & familiares ipsius Episcopi, & alij de populo, quibus, & quot Episcopo placuerit dare. Sed Canonici parati non genuflectunt an-

te Episcopum, quando capiunt candelas, sed tantum profundè inclinant: laici verò, & alij Ecclesiastici cum cottis genuflexi capiunt, & manum Episcopi cum candela osculantur. Interim aliquis de Capitulo, ad quem spectat, si Episcopo placet, & sit consuetudo Ecclesiæ, seorsum distribuit candelas minutiores populo vtriusque sexus. Finita distributione, Episcopus, portante lances nobili, vel scutifero, lauat manus more solito, prout supra in Missa dictum fuit, & amouetur de eius gremio mappa prædicta; ipse verò surgit, & deposita mitra, versus altare cantat **[Oremus.]** & si est tempus infra Septuagesimam, Diaconus assitens à dexteris dicit alta voce **[Flectamus genua.]** & omnes genuflectunt; alter

verò

verò à sinistris **[Leuate.]** & omnes surgūt, & Episcopus cātat orationē **[Exaudi &c.]** cū sua cōclusionē, prout in ordinario, accedētibus Acolitis cū candelabris, vt aliàs. Qua finita, sedet, & accipit mitrā, & iterū imponit incensum in thuribulum, ministrantibus Presbytero assistēte, & Acolito, vt supra. Interim accēditur candela Episcopi, quā tenet eius cubicularius, seu cappellanus, vt supra, & pariter omniū aliorū, maximē de clero, nisi à principio fuissent accēsæ; prout in Missali; & ordinatur per cærimoniarīū processio circum circa Ecclesiam, vel aliàs, iuxta ritum Ecclesiarum, in qua ante crucem præcedit thuriferarius, & ante thuriferariū cantores; post thuriferarium duo Acoliti cū candelabris, & cereis ardētibus,

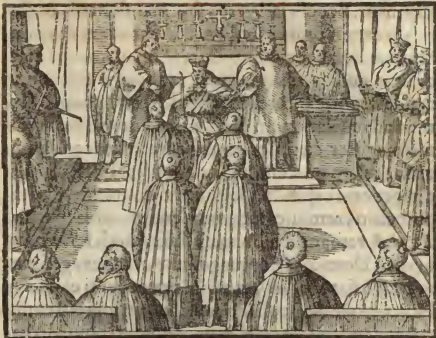
& inter eos medius Subdiaconus paratus planeta ante pectus plicata portans crucem; post crucem beneficiati, & alij de clero cum cottis bini, & post eos Canonici parati pariter bini, & mox Episcopus medius inter duos Diaconos assistentes paratos, pluuiialis latera eleuantes, omnesque suas candelas accensas manibus proprijs deferentes; Episcopus suam candelam sinistra gerit, & dextera benedicit. Quòd si Archiepiscopus erit, crux portabitur solummodò ante Canonicos tantùm. Interea, dum fit processio, Canonicus, aut alius Missam celebraturus cum Diacono, & Subdiacono capiunt sua paramenta conuenientia, idest, albi coloris; & Diaconus, & Subdiaconus accipiunt dalmaticam, & tunicellam; pariter mutantur paramenta altaris, & sedis Episcopalis, & amouetur abacus, & loco illius ponitur parua mensula, vt supra suo loco dictum fuit esse faciendum, non celebrante Episcopo. Sed si huiusmodi festum veniret in Dominica Septuagesimæ, vel Sexagesimæ, non mutantur paramenta altaris, nec Episcopi, sed remanent eadem violacea; & Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, quia fit Missa de Dominica, secundùm regulam in rubricis Missalis, sub hoc festo positam, nisi festum huiusmodi ageretur in aliqua Ecclesia Beatissimæ Virgini dicata: quia tunc fieret Missa de festo cum commemoratione Dominicæ, & paramenta essent alba. Finita processione, Canonici chorum ingressi deponunt paramenta, & candelas extinguunt, quæ conseruantur accenden-

dæ, vt infra: Episcopus verò, cum peruenērīt ad altare, ante infimum gradum, si Missa sit de festo, deponit pluuiale, & paramenta violacea, & accipit alba, quod decentiùs esset, vel cappam, & incipit confessionem stans à dexteris celebrantis. Missa verò continuatur, prout in capitulo de Missa, quæ coram Episcopo celebratur: excepto, quòd dum inchoatur Euangelium, Episcopus, & omnes capiunt suas candelas accensas in manibus vsque ad finem Euangelij, & iterum ad eleuationem sanctissimi Sacramentieas tenent accensas vsque post Communionem. Sed si Episcopus vellet etiam Missam celebrare, quod conuenit, si festum Purificationis sit titulus Ecclesiæ, non remouetur abacus: & Episcopus stans incipit Tertiam, vt aliàs, deinde accipit caligas, & sandalia, & legit Psalmos [Quam dilecta, &c.] & omnes orationes sequentes: tum lauat manus, & deposito pluuiali, cingulum, & stolam albam accipit, depositis violaceis, tum crucem petoralem, dalmaticam, tunicellam, chirothecas, planetam, mitram, annulum, & baculum pastorale, vt aliàs. Canonici etiam in reditu à processione debent eo casu, depositis paramentis violaceis, accipere alba, & illa retinere ad totam Missam. In reliquis, vt supra, & Missa celebratur cum cærimonijs, & solemnitatibus, prout in capitulo de Missa solemniori, celebrante Episcopo.

DE FESTO PURIFICATIONIS
in Cathedralibus, absente Episcopo, & in
Collegiatis. Cap. XVII.

ABSENTE Episcopo, & in Collegiatis paretur altare, vt supra præcedenti capitulo dictum est: candelæ verò benedicendæ collocentur in cornu Epistolæ super aliqua parua mensa, & ibidem ponatur vas cum aqua benedicta, & aspersorio, ac thuribulum cum naucula, & incenso: & hora competenti, id est, dicta Tertia, Canonicus hebdomadarius, siue dignitas, vel alius, ad quem de consuetudine Ecclesiæ celebrare spectat, paretur in sacristia amictu, alba, cingulo, stola, & pluuiali violaceo, vnà cum duobus alijs Canonicis habitu Diaconali, & Subdiaconali eiusdem coloris indutis, excepto manipulo; videlicet, cum planetis plicatis ante pectus: & confidentibus omnibus alijs Canonicis eorum habitu Canonicali indutis hinc, inde in locis suis, vnà cum beneficiatis, seu mansionarijs, & clericis, accedet dictus Canonicus celebraturus cum ministris, & facta reuerentia altari cum genuflexione, si ibi aderit sanctissimum Sacramentum, sin minùs, cum profunda capitis inclinatione, & deinde salutatis hinc, inde Canonicis, ascendet ad altare, & ibidem in cornu Epistolæ stans benedicet candelas, prout in Missali; & finita vltima oratione, videlicet [Domine Iesu Christe] celebrans, ministrante Diacono, imponit thus in thuribulum; quo imposito, accipiet de manu eiusdem Diaconi

asper-

asperforium cū aqua benediſta, & cādelas asperget; & mox accepto thuribulo, triplici ductu illas thurificabit. Quo facto, retrahat ſe ante medium altaris, renes eidem vertens, & ſtabit medius inter Diaconū, & Subdiaconum. Tūc primus Sacerdos de choro, ſiue Vicarius, ſiue dignitas, vel Canonicus, accepta vna ex candelis benediſtis, illā cum debita reuerentia deoſculatam dabit in manu celebrātis, qui illam tradet alicui cappellano tenendā; & ſtatim miniſtrāte Diacono, ipſe celebrās incipiet diſtribuire candelas, primò eidē digniori, deinde Diacono, & Subdiacono paratis, ſi ſunt Canonici; mox alijs omnibus Canonicis per ordinem habitu Canonicali indutis, qui bini accedent ad celebrantem, & inclinati ab eo candelas accipient, quas acceptas deoſcu-

labun-

labuntur. Beneficiati verò, seu mansionarij, & clerici, & cæteri omnes similiter bini accedent, & genuflexi candelas accipient, illas, ac etiam manus celebrantis deosculantes. Cum inchoatur distributio candelarum, cantores incipient Antiphonam [Lumen ad reuelationem &c.] Circa finem distributionis magister cærimoniarum curet, vt accendantur candelæ pro processione, quæ fiat per Ecclesiam, vt præcedenti capitulo dictum est: & interim, dum fit processio, remoueat paramentum violaceum ab altari, & remaneat album, nisi huiusmodi festum venerit in Dominica Septuagesimæ, vel Sexagesimæ, quo casu fiat, vt dictum est in præcedenti capitulo. Finita processione, Canonici chorum ingressi extinguunt candelas, & celebrans, deposito pluuiali, capiet planetam albam, seu violaceam, iuxta regulam superius traditam, similiter & ministri dalmaticam, & tunicellam eiusdem coloris, & inchoabitur Missa, quæ iuxta solitum perficietur, in qua hoc solum erit speciale, quod Canonici, & cæteri de choro, dum cantatur Euangelium, accendent candelas, & illas accensas tenent vsque ad finem Euangelij, & iterum ad eleuationem vsque post communionem.

DE OFFICIO, ET MISSA FERIA

quarta Cinerū, Episcopo celebrante, vel non celebrante, sed præsente. Cap. XVIII.

 VART A feria ante primam Dominicam Quadragesimæ, quæ à cinerum aspersione cinerum appellatur, quia officium, & Missa est de feria, altare, & tri-

buna,

buna, & omnia simpliciùs parantur, quàm in festis solemnioribus. Et, si Episcopus non sit Missam celebraturus, nulla paratur mensa, siue abacus à cornu Epistolæ, vt aliàs, sed tantùm parua mensula à latere Euangelij, vbi ponuntur vasa pro abluendis manibus, cum mica panis, mappa pro abstersione manuum, & altera ponenda super genibus Episcopi in distributione cinerum; vas autem aquæ benedictæ cum aspersorio, & thuribulum cum nauicula poterunt poni super angulo altaris, & super eodem altari in medio ponitur paruum vas argenteum cum cineribus mundis ex ramis oliuarum benedictis anni præteriti combustis. Item paramenta pro Episcopo suo ordine, coloris violacei, prout in die Purificationis, ita vt dictum vas non cooperiant, nec impediant. In Ecclesijs, vbi viget consuetudo reconciliandi solemniter pœnitentes, seruetur forma in Põtificali posita, præsertim in casibus grauioribus. Hora competēti Canonicus celebraturus Missam cum Diacono, & Subdiacono capiunt paramenta violacea. Diaconus, & Subdiaconus vtuntur planetis ante pectus plicatis, quas induunt finita distributione cinerum, expectantes aduentum Episcopi, sedentesque in aliquo scamno pro ipsis parato, ac viridi panno cooperto à latere Epistolæ; & Episcopo aduenienti assurgunt, & faciunt reuerentiam: Canonicus celebrans, videlicet, caput profundè inclinando, ministri verò genuflectentes, si non sunt Canonici. Episcopus associatus more solito ad Ecclesiam, factisque consuetis orationibus, stans apud suam sedē

accipit paramenta eodem ordine, quo in die Purificationis dictum fuit; & pariter omnes Canonici capiunt sua, prout ibi dictum fuit. Quibus paratis, Subdiaconus, qui est cantaturus Epistolam in Missa, siue alius ex beneficiatis Ecclesiæ paratus planeta violacea ante pectus plicata, accedit ad altare cum debitis reuerentijs; & capit vas illud cum cineribus ambabus manibus, quod eleuatum portat ante Episcopum, vbi genuflexus illud retinet vsque in finem distributionis ad dexteram Episcopi. Tum Episcopus, accedente cappellano cum libro, & altero cum candela, assistentibus Diaconis hinc, inde legit sedes Antiphonam [Exaudi nos, Domine &c.] Qua cū Psalmo repetita, deposita mitra, surgit, & dicit [Dominus vobiscum.] & [Oremus.] ac orationes benedictionis cinerum, quæ sunt quatuor, prout in Missali ordinario. Quibus finitis, & iam ante eum stantibus, Presbytero assistente parato, & Acolitis cum thuribulo, nauicula, & aspersorio cum aqua benedicta, imponit incensum in thuribulum, more solito aspergit, & thurificat cineres. Tum sedet sine mitra, & sine bireto; & Canonicus celebraturus Missam solus accedit ad eum, facta altari reuerentia, & imponit cineres in caput ipsius sedentis dicens [Memento homo, quia puluis &c.] Quo facto, Episcopus accipit mitram, & extenditur super eius gremio mappa munda per duos Acolitos, & imponit cineres eidem Canonico celebranti ante se inclinato dicens [Memēto &c.] vt supra. Celebrans, acceptis cineribus sine osculo manus Episcopi, reuertitur ad suum locum.

Tunc

Tunc incipiunt venire omnes Canonici parati ad capiendos cineres, eodem modo incipiendo à dignioribus cum debitis reuerentijs altari, & Episcopo; & chorus incipit [Immutemur habitu &c.] cū sequentibus. Si quis Prælatus adesset, qui alias supra Canonicos stare, vel sedere soleat, ei dabit Episcopus

cineres stāti: si aliquis Princeps, vel Oratores Regū, vel Principum maximorū, aut Rerumpublicarum liberarum laici adessent, capiunt hac die cineres post Canonicos paratos: Magistratus verò, & officiales, ac alij laici post omnes de clero. Quod sic obseruatur hac die: & feria sexta in Parasceue in adoratione crucis; vt ibi dicitur, ex antiqua laudabili Ecclesiastica disciplina, propter humilitatē, quæ in hoc actu

repræsentatur ijs diebus. Ideoque promptius, libè-
 tiusque laici in his cedere debent omnino Ecclesia-
 sticis, prout etiam respectiue obseruatur per Impe-
 ratores, Reges, & Principes, quando sunt præsentés
 in cappella Sanctissimi Domini nostri Papæ. Præla-
 ti, & Canonici parati capiunt cineres inclinati: reli-
 qui verò tam clerici, quàm laici genuflexi, & omnes
 sine osculo manus, cum commodè osculum exhibe-
 ri nequeat hoc actu. Datis cineribus, Episcopus se-
 dens in eodem loco lauat manus more solito; mox
 deposita mitra, surgit, & cantat [Dominus vobiscū.
 Oremus.] & orationem [Concede nobis Domi-
 ne, &c.] ad quam, more solito, veniunt duo Acoliti
 cum candelabris, & cereis accensis, & finita oratio-
 ne discedunt. Quibus expeditis, si Episcopus non
 est celebraturus Missam, prout regulariter hac die
 non solet, Canonici omnes deponunt sua paramen-
 ta; Episcopus retinebit sua paramenta, vel illa depo-
 net, & accipiet cappam, prout magis libuerit, ob-
 seruans tamen regulam superius traditam; & de-
 scendens de sua sede faciet confessionem cum cele-
 brante; qua finita, reuertitur ad suam sedem, vbi sta-
 tim cum ministris, & cærimoniarijs solitis imponit
 incensum in thuribulum, & thurificatur altare per
 celebrantem, & mox ipse celebrans. Tum Episco-
 pus legit Introitum ex libro, & dicit [Kyrie eleison.]
 cum Canonicis in circulo stantibus. Et celebrans in
 Missa dicit tres orationes, prout in Missali in æquali
 cantu feriali, & cum dicitur [Dominus vobiscum.]
 ante primam orationem, Episcopus descendet è so-

lio ad faldistorium, in quo, simul ac eò peruenerit, genuflectet, omnibus pariter cum eo genuflectentibus, exceptis celebrante, Diacono, & Subdiacono, qui in hac Missa non genuflectunt, nisi ad Versiculum [Adiuua nos Deus &c.] vt infra dicetur. Dicta vltima oratione, Episcopus surgens redit ad sedem suam, & iterum antequam inchoetur Versiculus [Adiuua nos Deus &c.] descendet ad faldistorium, & genuflectit, vt priùs, sic manens vsque ad finem Versus, genuflectentibus etiam celebrante, ac ministris altaris. Quo versu dicto, & non priùs, Diaconus cum solitis ministris, deposita iam planeta plicata, & eadem, vel alia iam inuoluta, & complicata super sinistrum humerum, & super stolam posita, & sub eius brachio strictè cordulis colligata, ne decidat, accedit ante vltimum gradum sedis Episcopi, & ab ipso sedente petit benedictionem pro Euangelio recitando; quo finito, Episcopus deosculatur textum Euangelij sibi à Subdiacono delatum, & adhuc stans sine mitra à Presbytero assistente thurificatur. Tunc accedit, qui sermonem, vel concionem habiturus est, & petit benedictionem, & Indulgentias ab Episcopo; & alia fiunt, & profequitur Missa, prout in capitulo de concionibus, & sermonibus, & alijs locis opportunis explicatū fuit. Finita præfatione, & dicto per Episcopum cum Canonici ad circulum venientibus [Sāctus &c.] iterum Episcopus descendit ad faldistorium, & ibidem genuflectit, sic manens vsque ad Per omnia sæcula ante [Pax Domini] & tunc reuertitur ad sedem suam,

suam, & dicit **[Agnus Dei]** cum Canonicis, qui simili-
liter veniunt ad circulos. Subdiaconus in hac Missa
sustinet patenam, prout in alijs Missis; & Diaconus,
& Subdiaconus cantaturi Euangelium, & Epistolā
respectuē deponunt planetam, & osculantur ma-
num Episcopi, prout in Dominicis Aduentus. Post
communionem, antequam celebrans dicat **[Domi-
nus vobiscum.]** Episcopus iterum descendit ad fal-
distorium, permanens genuflexus ad omnes oratio-
nes, quæ post communionem dicuntur. Dicta vlti-
ma, post communionem, Diaconus vertit se ad po-
pulum, & dicit Versiculum Humiliate capita ve-
stra Deo. Episcopo, & alijs genuflexis manenti-
bus, & capita inclinantibus: finita vltima oratio-

ne, Episcopus reuertitur ad sedem suam, & ibidem dat benedictionem solemnem more solito. Quæ dicta sunt superius circa genuflexiones ad orationes, & præfationem, seruabuntur in omnibus alijs Missis ferialibus, tempore Quadragesimæ, & Vigiliarum, præfente Episcopo.

Si Episcopus vellet hac die solemniter celebrare, finita oratione post cinerum asperfusionem, sedet aliquantulum, & mox surgens sine mitra incipiet [Deus in adiutorium] pro Nona; & cum inchoatur Psalmus [Mirabilia &c.] sedet, & leget Psalmum [Quam dilecta &c.] & interim imponentur eidem sandalia, Canonicis, & alijs omnibus remanentibus paratis. Finita Nona, Episcopus lauabit manus cum cærimonijs consuetis, prout finita Tertia in alijs Missis per ipsum celebratis: & dum lauat manus, accedet Presbyter assistens cum pluuiiali, & adiuuabit incipiendo seruire Episcopo in officio assistentiæ, lotis manibus. Diaconus Euangelij, & Subdiaconus parati vsque ad planetam exclusiue absque manipulis induent Episcopum paramentis Missalibus, adiuuantibus duobus Diaconis assistentibus cum planetis plicatis ante pectus. Parato Episcopo, Diaconus, & Subdiaconus capient planetas plicatas, & manipulos pro Missa, & fiet processio ad altare, & inchoatur Missa, in qua omnia seruantur, quæ in capitulo de Missa solenni per Episcopum celebranda, explicata sunt, exceptis his, quæ hac die particulariter facienda sunt, vt supra narratum est. Ante primam orationem Episcopus non dicet [Pax vobis.] sed

[Do-

[Dominus vobiscum .] & cum dicitur Versiculus
[Adiuua nos Deus Episcopus genuflectet, non in
faldistorio, sed apud sedem suam . In reliquis om-
nia fient, vt supra explicatum est, & prout dicitur
in dicto capitulo de Missa solemni, Episcopo cele-
brante.

DE EADEM FERIA QVARTA
Cinerum, Episcopo absente, & in Collegiatis.
Cap. X I X.

EADEM omnia, quæ superius in præ-
cedenti capitulo expressa sunt, excep-
tis his, quæ ad Episcopum pertinent,
præparentur, & seruentur, absente Epi-
scopo, & in Ecclesijs Collegiatis, pau-
cis infra scriptis mutatis. Nam celebrans parabitur
cum ministris in sacristia, & accedet ad altare cum
debitis reuerentijs, vt dictum fuit in capitulo de fe-
sto Purificationis, absente Episcopo. Ministri verò
erunt hac die tam in benedictione cinerum, quàm
in Missa cum planetis plicatis, quæ, quando tempus
erit, in Missa deponent, & reassument, iuxta regulas
traditas in capitulis de Dominicis Aduentus, & de
Dominicis Quadragesimæ. Vas cum cineribus col-
locatur super altare à latere Epistolæ: vas autem cū
aqua benedicta, & aspersorio, ac thuribulum cum
naucula, & incenso ponentur in angulo altaris. Ce-
lebrans stans in cornu Epistolæ benedicit cineres,
prout in Missali, & imponet incensum, & illos asper-

get aqua benedicta, & thurificabit, prout de candelis dictum fuit. Et similiter, finita benedictione, medius inter Diaconum, & Subdiaconum stabit, & Diaconus tenet vas cum cineribus. Tunc accedit dignior Sacerdos de choro, & cineres celebranti, capite inclinato, imponet, dicens [Memento homo, quia pulvis es &c.] & statim celebrans eidem digniori stanti, capite similiter inclinato, ante ipsum celebrantem cineres imponet; mox Diacono, & Subdiacono, & cæteris Canonicis per ordinem; qui omnes in habitu Canonicali capite inclinato stantes, à celebrante cineres accipient; beneficiati, seu mansionarii, & clerici, & cæteri omnes genuflexi. Finita distributione, celebrans, deposito pluuiali, lauabit manus priuatè in angulo altaris, & statim, accepta planeta, incipiet, & prosequetur Missam, prout in ordinario huius diei, seruatis circa genuflexiones, ad orationes, & ad Versiculum [A diuua nos Deus] omnibus, quæ in præcedenti capitulo expressa sunt. Post Euangelium fiet sermo, seu habebitur concio, nulla tamen petita per fermocinaturum benedictione.

DE DOMINICIS QVADRAGESIMAE

vsque ad Dominicam Palmarum.

Cap. LX. X.

IN Dominicis Quadragesimæ eadē omnia seruentur tam circa ornatum Ecclesiæ, & paramenta altaris, ac ministrorū, quàm circa cærimonias in Missa, quæ

superius expressa sunt in capitulo de Vesperis, & Missis in Dominicis Aduentus, siue ab Episcopo, siue ab alio, præsente Episcopo, celebrandis. Quæ autem ibidem dicta sunt, de Dominica tertia Aduentus, circa paramenta altaris, & ministrorum, obseruantur eodem modo in quarta Dominica Quadragesimæ. In quinta verò Dominica, quæ de Passione dicitur, cooperiantur, antequàm officium inchoetur, omnes cruces, & imagines Saluatoris per Ecclesiã, & super altare nullæ ponantur imagines Sanctorum. Cantores verò ab hac Dominica quinta Quadragesimæ vsque ad Pascha, excepta feria quinta in cæna Domini, non vtantur cantu figurato, sed Gregoriano.

DE OFFICIO, ET MISSA IN DOMINICA Palmarum. Cap. XXI.

FFICIUM in Dominica Palmarum, hoc est, benedictio, & distributio illarum, ac deinde processio, simile est ferè in omnibus officio, quod fit in die Purificationis beatæ Mariæ Virginis in benedictione, & distributione candelarum, & demùm in processione. Remissiùs tamen aliquantò hac die paratur altare, & tribuna, quam illa. Præparantur igitur in mensa apud altare, & sedem Episcopi, vt de candelis dictum fuit, palmæ, seu ramì oliuarum benedicendi, inter quos si palmæ haberi nõ possent, ornentur, & aptentur ex dictis ramis aliquot flosculis, & paruis crucibus ex palmarum folijs compositis, vt speciosiores

cæteris appareant pro Episcopo, Canonicis, & Magistratibus: & saltem palmæ perquirantur pro Episcopo, Prælati, & maioribus Magistratibus, aut aliquibus magnis viris, si aderunt. Abacus quoque à latere Epistolæ ea omnia, quæ in dicta die Purificationis enumerauimus, continēs accommodetur. Super altari etiam ponentur eadē paramenta, pro Episcopo, eodem ordine, vt ibi dictū fuit: ante altare palliū violaceum. Custodes etiā, si opus erit, adhibeantur, qui populi pressurā cohibeant. Episcopus hora competenti eodē modo, & ordine cum cappa veniet ad Ecclesiā, orabit, ascēdet ad sedem suam, capiet paramenta, & pariter Canonici, prout ibidē latius explicatū fuit. Quibus expeditis, dictis Epistola, & Evangelio, prout in Missali, Episcopus stans in sua sede sine mitra incipiet benedictionem Palmarum, manibus iunctis dicens [Dominus vobiscum.] cappellano librū sustinente, deinde cātans orationes, & in tono feriali incipiēs ab ea, videlicet [Auge fidem &c.] tū præfationem, & alias quinq; orationes sequētes. Cū dicitur quinta oratio, videlicet [Deus, qui per oliuæ ramū &c.] accedunt duo Acoliti, vnus cum thuribulo, & nauicella; alter cū vase aquæ benedictæ, & asperforio ad Episcopū cum debitis reuerentijs; qui, dicta per eū sexta oratione, videlicet [Benedic, quæsumus Domine &c.] imponit thus in thuribulū; cū solita benedictione aspergit palmas, & thurificat, ministrante Presbytero assistēte parato, vt ibi: tū adhuc stans eodē vocis tono dicit [Dominus vobiscū.] & septimā orationē, videlicet [Deus, qui filiū &c.] qua

completā, sedet, & accipit mitram. Tunc dignior ex Canonicis præbet ei palmam pulchriorem, acceptam de manibus Sacristæ, vel alterius ad id deputati, osculando palmam, & manum; quam Episcopus tradit tenendam alicui suo cappellano: nec refert, an dicta palma pro commoditate Episcopi sit breuior, vel longior cæteris; dummodò sit pulchrior ornatu. Ponitur deinde mappa per Acolitos ex abaco allata super gremio Episcopi, quam ipsi hinc, inde genuflexi tenent vsque ad finem distributionis palmarum; & eleuantur hinc, inde fimbriæ pluuiæ ipsius per Diaconos assistentes; Episcopus tunc incipit palmas distribuere Canonicis, & alijs eodem ordine, prout de candelis dictum fuit; & chorus

tunc incipit Antiphonam [Pueri Hebræorum &c.]
Finita distributione, Episcopus more consueto lauat manus; accedunt ad eum duo Acoliti ceroferarii cum candelabris, ac cereis accensis: ipse verò, deposita mitra, surgit, & cantat ex libro [Dominus vobiscum.] deinde orationem vltimā, videlicet Omnipotens sempiterne Deus &c.] Qua finita, sedet, accipit mitram, ponit thus in thuribulum, ministratibus Presbytero assistente, & Acolito; ordinatur per cærimoniarium processio circum Ecclesiam eodem ordine, prout ibi dictum fuit; & omnes gerunt suas palmas in manibus; Episcopus autem illam sinistra defert, & dextera benedicit. Exire debet processio extra portam Ecclesiæ, & antequam crux processionis ingrediatur dictam portam, præueniunt aliqui cantores illam ingredienti, & mox claudentes, & versus ipsam processionem cantantes Versiculum [Gloria laus, & honor &c.] respondentes alijs cantoribus extra portam, prout traditur in Missali ordinario. Cantatis omnibus Versiculis, vel eorum parte, prout tempus, & occasio postulabit, Subdiaconus portans crucem tangit cum illius hasta portam, quæ statim aperitur, & processio ingreditur, choro cantante Antiphonam [Ingrediente Domino &c.] Interim Canonicus Missam celebraturus cum Diacono, & Subdiacono debent esse parati, & remota mensa, Canonici ingressi chorum deponunt paramenta, & palmas; quas resumunt, dum cantatur Passio, & Euangelium. Proceditur ad Missam, & omnia obseruantur, prout in die Purifica-

tionis diximus ; siue celebraturus sit Episcopus , siue non, vt ibi. Differentia erit tantum, quod Diaconus, & Subdiaconus hac die vtuntur planetis ante plicatis, & obseruant regulam, illas deponendo , & accipiendo, prout supra in capitulo de Dominicis Aduetus dictum fuit . Cum Subdiaconus in Epistola pronuntiabit verba illa [Vt in nomine Iesu omne genu flectatur] Episcopus, & omnes vsque ad terram genuflectent , & permanent genuflexi vsque ad illa verba [Et infernoru] inclusiue. Tres, qui Passionem sunt cantaturi, dum cantatur Epistola, & Tractus paratur amictu, alba, cingulo, stola ab humero sinistro pendente, coloris violacei, in sacristia, & circa finem Tractus procedunt à sacristia hoc ordine . Antecedit cærimoniarius, tum ille , qui Euangelistæ personam agit, portans sibi librum, deinde qui turbarum , vltimò qui Christi, sequentibus tribus cappellanis cum cottis sine candelabris, & sine incenso: & factis altari, & Episcopo debitis reuerentijs, accedunt ipsi tres ad osculum manus Episcopi eodem ordine ; nullam tamen petunt benedictionem: deinde descendunt ad locum, vbi cantant Passionem versus cornu Euangelij, seu in pulpito, secundum consuetudinem Ecclesiarum. Et cappellani tres antedicti stant contra illos , quorum qui est medius, tenet librum , quem inter se mutuunt æquali spatio, dum recitatur Passio , prout cærimoniarius eos prius admonuit, & in ipso actu, cum tempus est, eisdem significat nutu. Cum Passio inchoatur , celebrans cum suis assistentibus legit Passionem tenens palmam in manibus, & stans in cornu Epistolæ: & Epi-

scopus, & omnes surgunt, detecto capite, palmas manibus tenentes vsque ad finem Passionis, in qua dum recitatur [Iesus autem exclamans voce magna emisit spiritum.] Episcopus in sua sede, & omnes in suis locis genuflectunt, etiam ipsi cantores, & cappellani. Deinde surgunt, & is, qui Euangelistam agit, perficit suam lectionem, iisdem comministris assistantibus, vt prius: qua finita, Episcopus sedet, & accipit mitram, deposita palma. Tunc Diaconus Euangelij, deposita planeta, eaque, siue alia duplicata, super humerum sinistrum posita, & sub brachio dextero colligata, portat librum ad altare, mox vadit ad osculum manus Episcopi, ducente cærimoniaro, & reuertitur ad altare, dicens genuflexus [Munda cor meum &c.] Interim Episcopus, ministrante Acolito, vel cærimoniaro, ac Presbytero assistente, imponit incensum more consueto. Diaconus cum libro ante pectus, præcedentibus thuriferario, & duobus Acolitis sine candelabris, subsequente Subdiacono, petit benedictionem, incensat librum, & cantat Euāgelium [Altera autem die &c.] Ad eleuationem solus Episcopus tenet palmā: cætera, vt in alijs Missis.

DE MATVTINIS TENEBRARVM

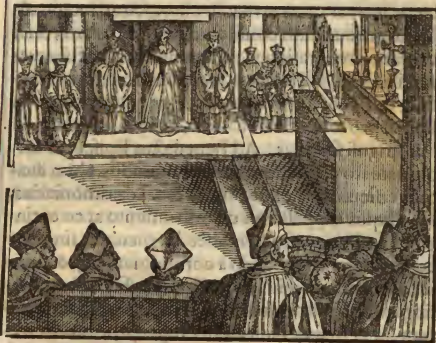
quartæ, quintæ, & sextæ feriæ maioris hebdomadæ. Cap. XXII.

O S T Dominicam Palmarum nullæ occurrunt solemnitates, quæ indigeant speciali declaratione, ante officium Tenebrarum: nam licet tertia, & quarta feria celebrari solet Missa so-

lemnīs, & infra eam decantari Passio D.N. Iesu Christi, celebrabitur secundum ritum, & cærimonias, quæ obseruari solent in diebus ferialibus, prout superius declaratum fuit, præfente, vel absente Episcopo. Passio autem recitabitur, prout præcedenti Dominica dictum fuit, tam quoad habitum, & numerum ministrorum, quàm quoad alias cærimonias. Ipsa verò quarta feria hora vigesima prima, vel circa, Episcopus veniet cum cappa ad Ecclesiam, sequentibus Canonicis: & ingrediens Ecclesiam cooperit sibi caput caputio cappæ; & si erit Archiepiscopus, non defertur crux ante eum in Matutinis horum trium dierum. Ecclesia autem, tribuna, altare, & sedes Episcopi, poterunt remanere parata, prout fuerunt Dominica præterita, seu aliquantò parcius, vel remissiùs: & à latere Epistolæ ponitur candelabrum ^{trina} singulare accommodatum ad sustinendos quindècim cereos ceræ communis ponderis vnus libræ, vel circa singulos, qui paulò ante aduentum Episcopi acceduntur simul cum cereis altaris ex eadem cera communi. Episcopus, factis solitis orationibus, sibi ipsi trahens cappæ caudam per terram, accedit ad suam sedem, nullo sibi tunc Canonico assistente, sed tantummodò aliquibus cappellanis cum cottis circa eum stantibus. Quòd si magis placeret accedere ad chorum apud Canonicos, esset laudabile. Postquàm Episcopus aliquantulum quieuerit in sua sede, surgit, surgentibus omnibus, & detecto capite, dicit versus altare secrete [Pater noster, Ave Maria, & Credo.] vsque ad finem, tum sibi ipse

caput tegit eodem caputio, & sic stat, quousque chorus dixerit Antiphonam [Zelus domus tuæ &c.] qua finita, & incepto Psalmo, sedet, & cappellani aptant fimbrias cappæ; similiter Canonici, & alij omnes sedent. Finito quolibet Psalmo, cærimoniaris,

vel aliquis cappellanus accedit cum debitis reuerentijs cum instrumento apto ad extinguendum ad candelabrum triangulare, & extinguit cereum in illius extremitate positum à latere Euangelij; deinde in fine alterius Psalmi alterum ab alio latere, & sic successiuè alternatim ab vtroque latere singulos cereos extinguit in fine cuiuslibet Psalmi, tam primi, quàm sequentium Nocturnorum, & Laudum. Finita An-

tiphona tertij Psalmi, in quolibet Nocturno, cum dicuntur versiculi, Episcopus surgit, surgentibus omnibus; caput detegit; & finito responso, dicit secretè totum [Pater noster] vt prius; quo finito, tecto capite, sedet, sedentibus omnibus. Tunc cantores accedunt cum debitis reuerentijs altari, & Episcopo ad legile præparatum in medio chori, seu ad locum consuetum, secundum consuetudines Ecclesiarum, & ibi cantant lamentationes, quibus finitis, ac factis reuerentijs altari, & Episcopo, recedunt. Lectiones secundæ, & tertij nocturni cantant vel ipsi cantores, vel Canonici pro more Ecclesiarum, incipiendo à iunioribus singuli singulas. Ad Benedictus Episcopus surgit, detecto capite, surgentibus omnibus. Cum dicitur versiculus [Vt sine timore &c.] cærimoniaris, seu aliquis cappellanus cū instrumento apto extinguit singulatim ad quemlibet Versiculum singulos cereos altaris, incipiendo à cornu Euangelij, & pariter omnia alia lumina, si qua sunt per Ecclesiam, extinguuntur, præterquàm ante sanctissimū Sacramentum, ita vt in fine Benedictus reperiatur omnia extincta. Cū repetitur Antiphona post [Benedictus] cærimoniaris, siue alius cappellanus remouet ex candelabro triangulari vnicum cereum accensum, in cuspide trianguli positum, eumq. accensum eleuata manu sustinet super cornu Epistolæ altaris, & cū inchoatur [Christus factus est pro nobis] illum sic accensum abscondit retro altare, vel alio modo. Interim Episcopus descendet à sede, & genuflectit super baldistorio præparato ante altare, omnibus genufle-

stentibus: & statim chorus incipit sub silentio [Pa-
ter noster] mox Psalmū [Miserere] modulata, sed
flebili voce. Quo finito, Episcopus genuflexus, ac
capite aliquantulum inclinato, vel ex libro, vel me-
moriter recitat clara voce orationē [Respice quæ-
sumus &c.] vsque ad [Qui tecum] quod secretē cō-
plet. Quā oratione finita, cærimoniarius manu sca-
bellum, seu librum percutiens per breue spatium
strepitum, fragoremque facit, & à cæteris fit, do-
nec cærimoniarius cereum prædictum accensum,
qui fuerat absconditus, in medium profert, quo pro-
lato, omnes cessare debent à strepitu. Finito strepi-
tu, Episcopus, & omnes surgunt, & recedunt eodem
modo, & ordine, quo venerant. Eadem seruantur in
duobus sequentibus Matutinis tenebrosis, hoc tan-
tū excepto, quod altare, sedes Episcopalis, & tota
tribuna, ac pauimentum penitus denudatur: poterit
tamen in sede Episcopi adhiberi puluinar, pro eius
commoditate, si volet; & aduertatur, vt officium per-
ficiatur hora tarda, hoc est, sole occidente.

DE OFFICIO, ET MISSA

Feriæ quintæ in cæna Domini.

Cap. XXIII.

QUIA hac die plura occurrunt officia in
Ecclesia Dei peragenda, scilicet; pæni-
tentium reconciliatio, Oleorum conse-
cratio, Missa, processio, ac repositio san-
ctissimi Sacramenti, ac demū mandatum; subiunge-

mus ea tantum, quæ ad Missam, processionem Sacramenti, & mandatum pertinent. Cætera namque in Pontificali libro latè explicantur, vnde sumi possunt. Præparandum igitur, ornandumque erit aliquod facellum intra Ecclesiam, quò pulchrius, magnificentiusque poterit, multis luminibus ornatum, in quo post Missam vnius diei recondendum sit sanctissimum Sacramentum; & in eo altare cum sex candelabris, ac cereis. Præparetur etiam baldachinum album perpulchrum, thuribula duo cum nauicula, velum vnum paruum pro Sacramento, alterum magnum, & amplum, quod circum humeros Episcopi ponetur, dum Sacramentum portabit; & ambo hæc vela sint sericea, vel aurata, aut pulcherrimè ornata; calix amplior, & pulchrior cæteris, vbi sacratissima hostia reponetur; funalia, seu candelæ ceræ albæ in numero sufficienti pro Canonicis, & clericis; vna inter eas picta, & ornata pro Episcopo, in processione accendendæ; item vas argenteum, seu aureum cū multis particulis consecrandis pro communicandis Canonicis, & clero. Summo mane Episcopus, si ipse semet erit celebraturus, veniet ad Ecclesiam ordine consueto cum cappa, associatus à Canonicis; parabitur in sacristia, vel secretario, vt aliàs; & interim, dū dicetur Nona, capiet sandalia, leget Psalmos; & in fine cum dicitur à choro [Christus factus est &c.] genuflectit ante altare; & finito Psalmo [Misereere &c.] genuflexus dicet orationem [Respice &c.] mox redibit ad sedem; deponet cappam; lauabit manus; accipiet sandalia, & paramenta alba, vt aliàs;

- & cum

& cum eo parabuntur Canonici, & perficiet, si vo-
 let, ea, quæ supra dicta sunt, secundum rubricas libri
 Pontificalis circa reconciliationem pœnitentium, &
 Oleorum consecrationem; procedetque in Missa cū
 solitis cærimonijs, & prout in Missali Romano, &
 Pontificati. Paulò ante communionem cærimonia-
 rius, vel aliquis cappellanus portat ex abaco ad alta-
 re supradictum calicem magnum vacuum, & dicta
 duo vela; sumptaque communionem corporis, & san-
 guinis, antequàm se purificet Episcopus, reponet Sa-
 cramentum in calice, quem Diaconus palla, & pa-
 tena desuper posita, ac demùm velo serico cooperit,
 & in medio altaris collocat reuerenter; deinde, an-
 tequàm se purificet, communicat primum Diaco-
 num, & Subdiaconum, deinde omnes Canonicos
 paratos, & alios Sacerdotes de Ecclesia, qui stolam à
 collo pendentem supra cottam habere debêt, & de-
 nique omnes de clero eo modo, & forma, prout la-
 tius explicatur in capitulo de Missa in die Paschæ
 per Episcopum celebranda, & communionem gene-
 rali. Finita communionem, Episcopus se purificat, &
 abluit digitos, & facta reuerentia cum genuflexione
 sanctissimo Sacramento, retrahit se extra cornu Epi-
 stolæ, versa facie ad populum, ubi lauat manus sine
 mitra: & eundo, & redeundo ad altare semper vsque
 ad terram genuflectit ante Sacramentum: & dum
 vertit se ad populum dicturus [Dominus vobiscū]
 non utique in medio altaris vertit renes Sacramen-
 to, sed versus latus Epistolæ. Dicto [Ite Missa est]
 Episcopus sine mitra stans in latere Epistolæ dabit

ut. S. dicitur
 2 in cap. de
 Missa solenn

benedictionem solemnem; sed Indulgentiæ publicabuntur in loco, ubi reponitur Sacramētum. Cum Episcopus post Missam dicturus erit Euāgelium [In principio &c.] nullum signum faciet super altari, ut aliās; quo finito, retrahens se ad suam sedem deponit sacras vestes vsque ad stolam exclusiue; & accipit pluuiale album. Interim Canonici parati accipiunt cereos accensos: & digniores ex beneficiatis, siue ex mansionarijs parati pluuialibus capiunt hastas baldachini. Episcopus, accepto pluuiali, & mitra, stans ponit incensum in duo thuribula absque benedictione, & non osculata manu Episcopi, ministrante Presbytero assistente, ut aliās. Quo facto, redit ad altare, ubi nudo capite genuflexus super puluino, accepto

altero

altero ex dictis duobus thuribulis ab assistente Presbytero, incensat Sacramentum triplici ductu: tum imponitur super eius humeros velum, & firmatur spinulis: & Diaconus assistens, & non alius cum debitis reuerentijs capit Sacramentum de altari, & illud stans offert Episcopo genuflexo sine reuerentia, & sine osculo versus Episcopum. Sed postquam illud in manibus Episcopi reliquit, genuflectit. Episcopus vero cum Sacramento surgit, & statim cantores incipiunt Hymnū [Pange lingua &c.] Ministri assistentes hinc, inde eleuant fimbrias anteriores pluuias. Cærimoniaris vero, vel aliquis cappellanus, dū Episcopus ascendit, vel descendit per gradus, eleuat extremitatē vestis interioris à parte anteriori, & nobis

lior laicus, vel alius iuxta consuetudinem loci, qui adest, subleuat pluuiale à posteriori parte. Episcopus intrat sub baldachinum portans Sacramentum deuotè, Canonici parati cum cadelis præcedunt ordine solito. Cum peruenerint ad facellum, vbi Sacramentum deponi debet, relinquitur extra illud baldachinum; & cantores in cantu pio, & deuoto cantant [O salutaris hostia &c.] vel [Tantum ergo Sacramentum &c.] donec Sacramentum fuerit per Episcopum repositum, & incensatum. Cum Episcopus erit ante supremum gradum altaris, Diaconus accipiet de manu ipsius stantis Sacramentum genuflexus sine osculo manus, quod deponet super altari in loco præparato, cooperiens velo vndique calicem. Et interim Episcopus paulò retrocedens, stans imponet incensum in altero ex thuribulis, & rursus genuflexus Sacramentum incensabit triplici ductu, & ascendens altare, eodemque cum genuflexione deosculato, dabit benedictionem solemnem, stans sine mitra in latere Epistolæ, accepto baculo pastorali, dum dicit [Pater &c.] & Presbyter assistens tunc publicabit Indulgentias quadraginta dierum more solito; & Canonici deponunt paramenta, & reuertuntur in chorum ad Vesperas; quibus finitis, denudantur altaria, & omnia, & deinde fit mandatum, vt in sequenti capitulo. Quòd si Episcopus necessario impedimento præpeditus non celebraret hanc Missam, sed illi per alterum celebratæ inter esset paratus, vt aliàs, saltem non omittat portare Sacramentum in processione, quo casu Canonici ac-

cipient

cipient paramenta in fine Missæ; & demùm, reposito Sacramento, accedere ad mandatum, & lauare pedes pauperum, vel Canonicorum, vt infra.

DE MANDATO, SEV LOTIONE pedum. Cap. XXIV.

IXPLETIS Vesperis in Ecclesia, Episcopus descendit ante altare, vbi facta oratione, surgit, & deponit pluuiale, stolam, & cingulum albi coloris, & accipit eadem coloris violacei cum mitra simplici; Diaconus autem, & Subdiaconus, qui in Missa ministrarunt, retinent eadem paramenta, prout est in vsu, & præcedentibus Canonicis, & cruce Archiepiscopali, si sit Archiepiscopus, procedit ad locum, vbi parati sunt pauperes, quibus lauandi sunt pedes. Sed quia circa hoc diuersi sunt ritus Ecclesiarum; alicubi enim est in vsu vestire sumptibus Episcopi, vel Capituli tredecim pauperes, eisdemque cibo, & potu reficere, & mox suo tempore eisdem pedes lauare, & eleemosynam præbere; alibi Episcopi lauant pedes tredecim ex suis Canonicis; ideo relinquetur hoc faciendum iuxta consuetudinem Ecclesiarum, vel arbitrio Episcopi, si maluerit pauperibus lauare, etiam in locis, vbi sit consuetudo lauandi Canonicis; videtur enim eo pacto maiorem humilitatem, & charitatem præ se ferre, quàm lauare pedes Canonicis. Si igitur lauandi erunt pedes tredecim pauperibus, præparabuntur in Ecclesia, vbi magis

conueniret, seu in aula capitulari, vel alio loco consueto, & idoneo infra scripta; videlicet, faldistorium, seu sedes pro Episcopo in capite aulae, abacus, seu mensa capax, mappa nitida superposita cum duobus candelabris, & cereis albis ardentibus; erunt super ea plures pelues, seu lances argentei, si haberi poterunt, cum vrceis aqua aliquantulum calida implendis, & ad minus duo; alia lanx similis cum tredecim mappulis ad extergendos pedes, & alia cum pecunijs pro eleemosyna pauperibus donandis, pro vnoquoque æquali portione diuisis; item linteum, quo Episcopus præcingi debet; vas cum aqua calida, & aliud cum frigida; vasa etiam cum mantili pro lauandis manibus Episcopi post lotionem pedum; thuribulum cum nauicula, & incenso per Acolitum tenendum; vas cum carbonibus ardentibus: ipsa mensa iam dicta, ac vasa, & totus ille locus floribus, & herbis odoriferis aspergatur. Præparetur etiam pulpitem, seu legile pallio serico, seu auriphrygiato coopertum, super quo liber Euāgelij ponatur, cum illud cantandum erit, à latere sinistro Episcopi, & aliud nudum pro cantoribus; liber Euangeliorum, liber pro Episcopo, repagula pro Episcopo, ne opprimatur; scamnum oblongum, & præaltum à dexteris panno viridi coopertum, super quo sedebunt pauperes tredecim iam dicti nouis vestibus albicoloris induti, dexterum pedem denudatum habentes. His omnibus præparatis, Episcopus, vt dictum est, finitis Vesperis, vel à prandio, prout Episcopo commodius, & melius videbitur, paratus, vt

dictum

dictum est, cū suis ministris illuc accedit; sedet in sua sede, vel faldistorio sibi parato. Tunc Acolitus cum thuribulo, & nauicula ad eum accedet; & Episcopus, ministrante Presbytero assistente nauiculam, imponit incensum in thuribulum, & benedicit more solito. Quo facto, Diaconus, vt supra, gerens ante pectus librum Euāgeliorum accedit cum Subdiacono, & duobus ceroferarijs ante Episcopum, à quo genuflexus simul cum alijs iam dictis petit benedictionem dicens [Iube Domne &c.] cui Episcopus respondet. [Dominus sit in corde tuo &c.] Diaconus, benedictione accepta, surgit cum ministris suis; accedit ad locum Euangelij cantandi, & posito libro Euangeliorum super legili, quem Subdiaconus à tergo ambabus manibus retinet; &, si erit Archiepiscopus, cappellanus crucem tenens stabit prope ipsum Diaconum, facie crucifixi versa ad Episcopum. Duo ceroferarij stabunt hinc, inde à lateribus legilis, faciebus ad Diaconum cantantem versis. Tunc Diaconus dicit cantando [Dominus vobiscum.] signat, incensat, & cantat Euangelium more solito; videlicet [Ante diem festū Paschę &c.] Quo finito, Subdiaconus portat librum Euangeliorum apertum osculandum Episcopo, nullam ei reuerentiam faciens, nisi post Euangelium deosculatum. Acoliti ceroferarij, factis debitis reuerentijs, reportant tunc candelabra ad abacum, & amouetur legile. Diaconus, capto thuribulo de manu thuriferarij, incensat Episcopum stantem in sua sede cum suis solitis assistentibus hinc, inde triplici ductu;

Archiepiscopus

mox recedit cum Subdiacono ad partem; & cantores tunc incipiunt, & prosequuntur Antiphonam [Mandatum nouum do vobis &c.] prout in Missali: Episcopus deponit pluuiale, & accipit linteum ex abaco allatum per aliquem cappellanium, quo præ-

cingitur; & retinens in capite mitram simplicem, accedit ante primum pauperem, & genuflexus super puluino, quem cærimoniaris, siue aliquis cappellanus continuò trahit, afferentibus pelues, & vrceos scutiferis clericali habitu indutis, lauat illi pedem dexterum, quem lotum tergit, & osculatur, tradens ei eleemosynam: idem facit successiue singulis. Scutiferi autem, sitot erunt, singuli pro singulis pauperibus

manibus
 bus feruiunt, si pauciores, mutantur per vices. Lotis
 manibus, reuertitur Episcopus ad sedem suam, vbi
 lauat manus, scutifero altero, seu nobili ante eum
 lancem cum vrceo portante cum solitis cærimonijs.
 Et illicò adfunt duo ceroferarij cum candelabris, &
 cereis accensis, cærimoniario eos ducente ante Epi-
 scopum, qui deposito linteo, & accepto pluuiali, ac
 deposita mitra, surgit, & dicit voce intelligibili [Pa-
 ter noster] quod secretè complet vsque ad versicu-
 lum [Et ne nos] quem altè pronunciat, responden-
 tibus cantoribus [Sed libera nos à malo.] deinde
 versiculos, & orationem, prout in Missali. Quibus fi-
 nitis, Episcopus altè eleuans manum, facit signum
 crucis versus omnes existentes in dicta aula, nihil di-
 cens; & statim deponit sua paramēta, & pariter eius
 ministri, & recedunt. Si Canonici erunt, quibus la-
 uandi sunt pedes, sedebunt in dicto scamno in eo-
 rum habitu Canonicali, denudatis pedibus dexteris,
 & Episcopus eodem ordine lauabit illis pedes, terget
 bit, & osculabitur, prout de pauperibus dictum est,
 incipiendo à digniori, sed non datur eleemosyna. In
 cæteris seruantur omnia supradicta: absente Episco-
 po, & in Collegiatis seruentur rubricæ Missalis.

DE OFFICIO FERIAE SEXTAE.

Cap. XXV.

SI Episcopus velit ipsemet celebrare in
 die Parasceues, seruentur infra scripta;
 videlicet, altare, sedes Episcopi, sedilia
 Canonicorum, & aliorum, ac tota

tribuna sint penitus denudata. In abaco mappa superponatur, sed à nulla parte pendeat; vbi erit tantum peluis cum vrceo ad lauandas manus, & alia ad recipiendum pecunias, quæ cruci offeruntur; in ipso, & in altari candelæ ex cera communi extinctæ super candelabris sint, sed nullæ imagines, aut alia ornamenta super altari collocentur, præter crucem, & candelabra. Præparetur pannus, vel tapete oblongum, seu pannus violaceus extendendus suo tempore pro adoratione crucis; magnus item pulvinus ex serico villoso violaceo, auroque factus, vbi crux erit ponenda; & velum album serico violaceo intertextum, super eo explicandum; scabellum, seu faldistorium nudum, super quo Episcopus ante altare genuflectat. Paramenta autem Missalia erunt nigri coloris, & pro Diacono, & Subdiacono planetæ ante plicatæ, & pluuiæ eiusdem coloris pro Presbytero assistente. Hora competenti Episcopus veniet ad Ecclesiam cum sua cappa associatus more solito, orat, & intrat secretarium, seu sacristiam, vbi pariter altare, & omnia nudata, præter crucem velatam, & cerei, extincti super eo: ibi cum cappa ascendet ad sedem suam nudam ibidem præparatam, & stans, detecto capite, versus altare dicit secretè [Pater noster.] Quo finito, chorus recitat Nonam. Incepto primo Psalmo, Episcopus sedet. Interim Canonici Euangelium, & Epistolam cantaturi capiunt sua paramenta, præter manipulum, & planetam, & sic in albis remanent, donec erit tempus parandi Episcopum. Cum dicitur in fine Nonæ [Christus sa-

ctus est &c.] Episcopus genuflectit ante altare super scabello, vel faldistorio nudo, capite detecto, & finito Psalmo [Miserere] dicit genuflexus orationem [Respicè quæsumus Domine, &c.] mox reuertitur ad dictam sedem; deponit cappam, & sedens lauat manus more solito. Deinde per Diaconum, & Subdiaconum paratur solitis paramentis, exceptis sandalijs, & chirothecis, quibus hodie non vtitur; dicit orationes solitas ad paramenta, non tamen Psalmum [Quàm dilecta &c.] cum alijs. Episcopus, & omnes vtuntur paramentis nigris, si haberi possunt, & deficientibus nigris, coloris violacei. Cum Episcopus incipit parari, Canonici pariter capiunt paramenta conuenientia, prout suo loco dictum est. Diaconi habeant planetas ante pectus plicatas, & Canonicus Presbyter digniori Presbytero proximus seruiet hac die Episcopo in assistentia cum pluuiali nigro. Episcopus paratus sedet aliquantulum: Diaconus, & Subdiaconus capient manipulos, & planetas ante plicatas. Si erit Archiepiscopus, præcedet cappellanus cum cruce velata inter duos ceroferarios cum candelis extinctis, & sine incenso, præcedentibus clero, & Canonicis paratis, procedet ad altare more solito. Si non erit Archiepiscopus, non portatur crux. Episcopus ante altare procumbit, & genuflexus super nudo genuflexorio diutiùs orat, quod & omnes alij faciunt: & interim extenditur per Acolitos, aut cærimoniaros mappa super altari. Postquàm Episcopus orauit, surgit, osculatur altare,

& sedet

& sedet super nuda cathedra, seu faldistorio posito in cornu Epistolæ altaris, ita ut faciem vertat ad cornu Euangelij. Neque hac die unquam sedet in sua sede Episcopali in hoc officio, nisi in fine, ut infra. Presbyter assistens sedet super primum gradum ad pedes Episcopi, & post eum in eodem gradu Diaconus, & Subdiaconus, & prope ipsos duo alij Diaconi assistentes, ubi solent assistere. Tunc unus ex beneficiatis cotta indutus, comitante cærimoniaro, cum debitis reuerentijs sibi ipsi librum tenens dicit primam Prophetiam sine titulo, in loco, ubi legitur Epistola, & sine osculo manus Episcopi. Qua finita, relinquit librum in manu cærimoniarij; &, factis debitis reuerentijs, reuertitur ad locum suum: Episcopus vero, dum Tractus cantatur, legit ex libro dictam Prophetiam sine candela accensa, ministris tamen assistentibus circa eum stantibus. Finito Tractu, Episcopus surgit, & omnes surgunt, amouetur cathedra, & stans ibidem versus altare dicit [Oremus.] Diaconus à dexteris [Flectamus genua.] & omnes genuflectunt. Subdiaconus à sinistris [Leuate.] & omnes surgunt; Episcopus dicit orationem. Interim Subdiaconus deponit planetam, & portans, & tenens librum cantat Epistolam, siue alteram Prophetiam in loco iam dicto; qua finita, absque osculo manus resumit planetam, & redit ad locum suum. Episcopus legit eandem, & Tractum, seruientibus sibi solitis ministris. Dum per chorum cātatur Tractus, tres cappellani, seu cantores, qui Passionem sunt cantaturi, parantur in sacristia habitu Diaconali, præter dalma-

ticam,

ticam, prout Dominica præterita dictum fuit, coloris tamen nigri; & circa finem Tractus procedunt eodem ordine cum tribus cappellanis sine candelabris, & sine incenso, & cantant Passionem, prout ibi dictum fuit, sed non osculantur manum Episcopi. Episcopus, & omnes, cum inchoatur Passio, surgunt, & stant, detecto capite, usque ad eius finem: & Episcopus apud altare in cornu Epistolæ leget secretè ex libro super altare posito Passionem usque ad finem, versus aliquantulum ad ipsos cantantes. Cum cantores peruenerint ad ea verba **[Et inclinato capite &c.]** Episcopus, & omnes in locis suis genuflectunt, sic parum per manentes, vel orantes; & surgente Diacono, seu cantore, qui Euangelistæ personam gerit, omnes surgunt, stantes, & audientes reliquum Passionis, usquequo legendum sit in tono Euangelij. Tunc Episcopus, & omnes sedent, & cantores, qui cantauerunt Passionem, cum debitis reuerentijs discedunt. Tunc Diaconus Euangelij, deposita planeta, & accepta altera complicata super humerum sinistrum, portat librum ad altare, dicit genuflexus **[Munda cor meum &c.]** reassumit librum, & vadit cum Subdiacono, & duobus Acolitis sine luminibus, & sine incenso, & nulla petita benedictione, cantat reliquum Passionis in tono Euangelij. Quo finito, Diaconus cum alijs, qui secum erunt, factis debitis reuerentijs, reuertuntur ad loca sua. Tunc, si sermo est habendus, ducitur sermocinator in habitu conuenienti ante Episcopum per cærimoniarium, qui genuflexus petit Indulgentias absque benedi-

ctione, & cum debitis reuerentijs vadit ad pulpitum, & habet sermonem. Episcopus tunc sedet in eodem cornu Epistolæ, sed versus ad sermocinantem; alij omnes, sedente Episcopo, sedent. Statim finito sermone, sermocinator pronunciat Indulgentias ab Episcopo concessas. Non fit confessio, nec absolutio, nec datur benedictio, sed statim Episcopus surgit, deposita mitra, & remota cathedra, & stans in eodem loco cantat ex libro orationes, vt in ordinario. Diaconus dicit [Flectamus genua.] Sub diaconus verò [Leuate.] aduertendo vbi dicendum erit, prout in ordinario. Finitis orationibus, Episcopus deponit planetam apud faldistorium: & interim, dum dicuntur vltimæ orationes, ministri extendunt tapete magnum, vel pannum violaceū ante gradus altaris, & super primos eius gradus ponunt puluinar amplum, & super eo velum, seu mappam sericeam, vt supra, vbi ponenda erit crux: Episcopus, deposita planeta, redit ad angulum posteriori cornu Epistolæ, facie ad populum versa. Tunc Sacrista capiens crucem de medio altaris illam porrigit Diacono, qui tandem dat Episcopo, qui eam deuotè accipiens, manu dextera detegit illius summitatem vsque ad transuersum crucis, & ambabus manibus illam eleuans voce graui cantat [Ecce lignum crucis] secundum notas in ordinario appositas, Presbytero assistente librum tenente: quod cum dicit, omnes, detecto capite, surgunt: Cærimoniarus, & alij cappellani, qui circa altare manent, prosequuntur in cantu verba [In quo salus mundi

pependit &c.] & chorus respondet [Venite, adoremus? quo casu omnes genuflectunt, excepto Episcopo celebrante. Idem secundo facit, & catat Episcopus discooperiendo brachiū dexterū crucis, & caput figuræ Crucifixi, procedēs ad anteriorem partē anguli prædicti; & tertio discooperiendo totā crucē ante medium altaris, semper altius vocem extollendo, & idē respondetur per cappellanos, & chorū, vt prima vice: pariter & ad illa verba [Venite adoremus] semper omnes genuflectunt. Quibus peractis, ipse Episcopus celebrans solus absque ministris procedit ad locum, vbi est positum puluinum antedictum, portans crucem ambabus manibus eleuatam deuotē, nullam tunc altari faciens reuerentiā, & eam genuflexus ponit, & firmat cordulis, si opus est, supra dictum puluinum, adiuuante cærimoniario, qui paulò ante ponere debet prope ipsum puluinū lancem, vbi pecuniæ, quæ cruci offeruntur, ponantur, à dexteris adorātis. Deinde Episcopus redit ad suū faldistoriū, vbi ministrātibus scutiferis, deponit calceos, & sic detecto capite descendit ad crucē adorandā, medius inter duos Diaconos assistētes, & gradiens per dictū tapete, seu pannum, ter cum debita distātia genuflectit ante crucē, aliquantulum pro vnaquaq. vice orando; & demum crucem osculatur; prius tamen offert, seu offerre facit in lancem ibi positā pecunias ad libitū. Postquā Episcopus adorauit crucē, reuertitur ad suam cathedrā in cornu Epistolæ, reasumit calceamenta, & sedens legit impropria, ministrantibus solitis cappellanis. Interim Canonici bi-

ad suum
faldistorium

ni, & alij beneficiati, & de clero Ecclesiæ ordine eorum, deinde officiales, & nobiles laici adorant ordine, prout in die cinerum pro capiendis cineribus dictum fuit. Quòd si fortasse adesset Gubernator principalis, aut aliquis maximus vir, vel Princeps, qui alias soleat habere honorem ante Canonicos, in hoc actu ibit post Canonicos, sed ante alios de clero, quia est actus humilitatis, in quo laici debent clericis deferre. Circa finem adorationis accenduntur cerei altaris, abaci, & tribunæ; & Diaconus cum Subdiacono explicant mappam lineam super altari; Subdiaconus portat ex abaco corporalia cum purificatorio, quæ Diaconus extendit super altari; & finita adoratione, Sacrista reportat crucem ad altare, omnibus genuflectentibus, vt supra. Episcopus lauat manus more solito cum mitra, mox, illa deposita, reassumit planetam, & mitram per manus Diaconi, & imponit thus in thuribulum. Interim ordinatur processio ad accipiendum sanctissimum Sacramentum de loco, vbi pridie repositum fuerat, eaque de causa iam præparata esse debent decem, seu ad minus octo funalia ceræ albæ, item baldachinum, & duo thuribula cum incenso, & igne. Præcedet Subdiaconus cum cruce inter duos ceroferarios cereos accensos deferentes, & sequuntur primò clerici, & beneficiati, seu mansionarij, deinde Canonici bini, secundum eorum ordinem; videlicet, primò iuniores, deinde digniores, vltimo loco Episcopus cum mitra medius inter Diaconos assistentes; & cum discedunt, omnes reuerentiam faciunt cruci cum ge-

nuflexione. Cum Episcopus peruenerit ante fores
 sacelli, vbi est repositum Sacramentum, deponit mi-
 tram; & statim ingressus sacellum genuflectit, & an-
 te altare iterum genuflectit super puluino, & orat pa-
 rum per: mox surgit, & stans imponit incensum, mi-
 nistrante Presbytero assistente, in duo thuribula, ni-
 hil dicens; & rursus genuflexus super puluino incen-
 sat triplici ductu Sacramentum, Sacrista aperiente
 capsulam, vbi includitur: & statim apponitur velum
 perpulchrum circa humeros Episcopi, & acubus fir-
 matur, vt æqualiter hinc, inde pendeat: tunc primus
 Diaconus assistens accipit sanctissimum Sacramen-
 tum de dicta capsula, illudque in manibus Episcopi
 reuerenter collocat, & statim genuflectit. Episco-
 pus capit calicem, vbi est Sacramentum, velo coo-
 pertum ambabus manibus velo, quod circum hu-
 meros habet, coopertis, & illud portat reuerenter
 sub baldachino, quod deferunt beneficiati parati cū
 pluuiabibus, si haberi poterunt, & illis deficientibus,
 cum cottis, præeuntibus cappellanis cum funalibus
 accensis, & duobus Acolitis cum duobus thuribulis
 continuo incensantibus Sacramentum; & reuer-
 titur ad cappellam eodem ordine. Cantores cantant
 Hymnum [Vexilla Regis prodeunt.] Cum perue-
 nerit ad cancellos cappellæ, vel, vbi non sunt can-
 celli, ad gradus Presbyterij, remouetur baldachinū,
 & Diaconus Euangelij genuflexus ante gradus al-
 taris accipit Sacramentum de manu Episcopi stan-
 tis, illudque reuerenter collocat super altari: Episco-
 pus adhuc stans, ministrante Presbytero assistente,

ponit incensum in thuribulum, & genuflexus in primo gradu altaris Sacramentum incensat triplici ductu; & tunc aufertur ab eius humeris velum prædictum; & ascendit ad altare, & accipit Sacramentum de calice, & ponit supra patenam, quam Diaconus tenet, nihil dicens. Tunc Diaconus patenam cum Sacramento offert Episcopo; qui hostiam sacram super corporalia ponit, nihil dicendo. Quo facto, iterum ministrante Presbytero assistente, imponit incensum in thuribulum, & facta genuflexione, incensat Sacramentum, & altare more solito dicens! Incensum istud &c.] & [Dirigatur Domine &c.] Cappelani hinc, inde tenent funalia accensa usque post communionem, & obseruantur caerimoniæ prægustationis vini, & aquæ, ut aliàs; & Canonicus proximus priori Presbyterorum infundit vinum in manus Episcopi in purificatione, quod aliàs facere solet prior Presbyterorum, & prosequitur Missa, prout in ordinario. Post communionem Episcopus cum mitra lauat manus in cornu Epistolæ cum solitis caerimonijs, deinde ascendit ad sedem suam Episcopalem nudam, ubi deponit sacra paramenta, & assumit cappam laneam violaceam: interim omnes alij deponunt paramenta, & dicuntur Vesperæ, & in fine Episcopus descendit, & genuflectit ante altare super genuflexorio nudo: cum dicitur | Christus factus est &c. & finito Psalmo | Miserere dicit orationem | Respice &c.] & reuertitur ad domum suam ordine, quo venit.

DE EODEM OFFICIO, EPISCO-
po non celebrante, sed præfente, aut etiam
absente, & in Collegiatis Ecclesijs.
Cap. XXVI.

PARENTVR, & feruentur omnia in præcedenti capitulo expressa, si celebrant sit Prælati habens insignia Pontificalia; si verò non sit Prælati, sed aliquis Canonicus, omnia prædicta similiter parentur, præter faldistorium, & abacum; & ipse celebrans cum suis ministris paretur ante aduentum Episcopi; qui hora congrua indutus cappa ex lana violacei coloris, associatus à Canonicis more consueto, venit ad Ecclesiam, orat prolixius ante altare super genuflexorio nudo genuflexus, & ad eius sinistram aliquantulum post ipsum, celebrans super scabello nudo cum Diacono, & Subdiacono in nudo solo genuflectentibus: cumque orauerint prolixius solito, Episcopus surget, ascendet ad sedem suam, comitantibus duobus suis assistentibus, qui apud eum assistunt more solito; & celebrans vadit ad altare, & illud osculatur; si sit Prælati, ad suum faldistorium; sin minùs, ad scamnum nudum pro ipso, & suis ministris paratum. Tunc verò per clericos, & ministros extenditur tobalia, seu mappa super altari, quæ parum hinc, inde pendeat. Episcopus hac die nulli manu, nec verbo benedicit, neque recipit osculum manus ab aliquo, sed nec ipse osculatur textum Euangelij, nec incensatur, vt aliàs. Cum

celebrans

omnes confederint, aliquis ex beneficiatis, vel cantoribus cotta indutus, ducente cærimoniaro, sibi ipse librum deferens cum debitis reuerentijs celebranti, altari, & Episcopo, accedit ad locum, vbi cantari solet Epistola, vbi alta voce cantat primam Prophetiam sine titulo, librum manibus tenens; qua finita, & factis iterum debitis reuerentijs, redit ad locum suum, relinquendo librum super abaco, vel mensa, & recitatur per chorum Tractus [Domine audiui] Post Prophetiam, quam simul cum Tractu legunt, tam ipse celebrans, quam Episcopus, sedentes in suis sedibus, seruientibus Episcopo de libro solitis cappellani, celebranti verò Subdiacono. Finito Tractu per chorum, celebrans surgit; & si est Prælatus, stans ante faldistorium versus ad altare dicit [Oremus.] & Diaconus retro ipsum [Flectamus genua.] Subdiaconus verò [Leuate.] Episcopus, & omnes tunc genuflectunt, & statim surgunt. Si verò non est Prælatus, apud altare, celebrans autem cantat orationē [Deus, à quo & Iudas &c.] in tono vniformi, & feriali. Qua finita, sedet, sedete Episcopo, & omnibus. Tunc Subdiaconus, deposita planeta plicata, sumptoque libro, vadit cum cærimoniaro, factis debitis reuerentijs, ad cantandum alteram Prophetiam in eodem loco; qua cantata, reassumit planetam plicatam, & celebrans, ac Episcopus legunt ipsam Prophetiam, & Tractum, vt prius, & dum per chorum cantatur præfatus Tractus, tres cappellani, seu cantores, qui Passionem sunt cantaturi, parantur in sacristia, & circa finem Tractus ordine, prout supra

præcedēti capitulo dictum est, cantant Passionem. Episcopus, celebrans, & omnes, cum inchoatur Passio, surgunt, & stant detecto capite vsque ad eius finem: sed celebrans stat apud altare in cornu Epistolæ, & legit secretè ex libro super altari posito Passionem vsque ad finem, versus aliquantulum ad ipsos cantantes, qui Passionem prosequuntur; & ea finita, Diaconus cantat Euangelium, seu reliquum Passionis in tono Euangelij, seruatis omnibus, quæ superius in præcedenti capitulo expressa sunt. Finito Euangelio, Diaconus cum suis focijs, factis debitis reuerentijs, recedit, & remanet in habitu, quo reperitur vsque ad finem officij; & interim, si sermo est habendus, ducitur per cærimoniarium sermocinaturus ante Episcopum, à quo petit tantum Indulgentias absque benedictione; & statim, finito sermone, illas pronunciat, cum non fiat confessio, nec per Episcopum absolutio, nec benedictio. His expletis, vel, si non fiat sermo, statim finita lectione in tono Euangelij, celebrans accedit ad altare in cornu Epistolæ cum suis ministris, & cantat orationes, prout in ordinario, aduertendo, quando dici, & quando omitti debeat [Amen.] per chorum, & [Flectamus genua.] per Diaconum. Quæ verba [Flectamus genua.] cum dicuntur, Episcopus celebrans, & omnes genuflectunt, & surgunt, cum per Subdiaconū dicitur [Leuate.] Antequàm dicatur vltima oratio, ministri extendunt ad longum pannum, seu tapete ante gradus altaris, cum puluino, & mappa, vt præcedenti capitulo dictum est. Completis oratio-

nibus, celebrans, si est Prælatus, accepta mitra, procedit ad faldistorium, vbi deponit mitram; & casulam, & redit ad posteriorem partem cornu Epistolæ altaris: & si non est Prælatus, deponit casulam in eodem loco, cui stanti post angulum dicti lateris altaris, facie versa ad populum, seu chorum, Diaconus offert crucem velatam de altari reuerenter acceptam, quicquid deuotè accipiens, manu dextera detegit illius summam usque ad transversum crucis, prout supra præcedenti capitulo dictum est, & dum celebrans cantat [Ecce lignum crucis] tenet sibi librum, si est Prælatus, assistens, si verò non est Prælatus, cappellanus; & Episcopus tunc, & omnes detecto capite surgunt: & semper, dum chorus respondet [Venite adoremus.] Episcopus, & omnes alij, excepto celebrante solo, genuflectunt. Dicto tertio [Ecce lignum crucis] & seruatis omnibus superius in præcedenti capitulo expressis, celebrans ipse solus absque ministris procedit ad locum, vbi est positum puluinar antedictum, portans crucem ambabus manibus eleuatam cum reuerentia, & deuotione, nullam tunc Episcopo, neque altari reuerentiam faciens, & eam genuflexus ponit, & firmat laqueolis, si opus est, supra dictum puluinar, adiuvante cærimoniarario, qui paulò ante ponere debet lancem prope ipsum puluinar ad dexteram adorantis, vbi pecuniæ, quæ cruci offeruntur, ponantur. Deinde celebrans, facta reuerentia Episcopo, redit ad faldistorium, seu sedile, vbi deponit calceos, seu crepidas: eodemque tempore Episcopus à suis scuti-

tiferis,

feris oras cappæ à cappellanis subleuatas subleuantibus, excalceatur, qui fimbrias posteriores cappæ per terram trahens, anteriores verò sibi ipse eleuans, detecto capite, descendit ad adorationem crucis medius inter duos Diaconos assistentes, & gradiens per dictum tapete, ter cum debita distantia genuflectit ante crucem, aliquantulum pro vnaquaque vice orando, & demùm crucem osculatur, offerens tamen priùs cruci pecunias, quas volet offerre; tum redit ad sedem suam, & accipit calceos, quos deposuerat, dictis scutiferis eodem ordine subeuntibus, vt priùs; & sedens coopertus legit impropria, quæ etiam interim per chorum cantantur in totum, vel in partem, prout numerus adorantium suadebit.

Subeuntibus

Post Episcopum immediatè adorat celebrans, deposita planeta, & retentis dalmatica, & tunicella, si fit Prælat, & procedit medius inter duos digniores Canonicos; & si non fit Prælat, ibit ad dexteram dignioris Canonici casula exutus; sequuntur postea Canonici bini, qui omnes deponere debet calceos, & alij, prout supra expressum est in præcedenti capitulo; & circa finem adorationis accenduntur cerei, ut ibi, & Diaconus portat bursam, explicat corporalia super altari; & peracta adoratione, accipit crucem de puluino, eamque reuerenter portat ad altare, nulli reuerentiam faciens: sed Episcopus, celebrans, & omnes tunc cruci genuflectunt, & statim surgunt, & remouetur puluinus, peluis cum pecunijs, & tapete. Mox ordinatur processio, prout ibi dicitur, & proceditur ad locum, ubi est repositum sanctissimum Sacramentum. Celebras autem solus paratus procedit immediatè ante Episcopum, qui, dum ordinatur processio, deponat cappam, & accipiat amictum, & stolam supra Rocchettum, ac pluuiale, & mitram, & sic deferat Sacramentum, & paratus permaneat usque ad finem Missæ, deinde deponat pluuiale, & reassumat cappam pro Vesperis. Cum peruenerit ante fores sacelli, ubi est Sacramentum, deponit mitram, & statim ingressus sacellum genuflectit, mox surgit, & ante altare iterum genuflectit super puluino, & iterum surgit, & stans imponit incensum in duo thuribula, nihil dicens, ministrante Presbytero assistente; & rursus genuflexus super puluino incensat triplici ductu Sacramentum, Sa-

crifta aperiente capfulam, vt fupra; & ftatim apponitur velum circa humeros Epifcopi, ita vt æqualiter hinc, inde pendeat, vt fupra. Tunc celebrans accipit fanctiffimum Sacramentum de dicta capfula, illudque in manibus Epifcopi collocat, & ftatim genuflectit. Epifcopus capit ambabus manibus calicem, vbi eft fanctiffimum Sacramentum, velo coopertum, quem etiam alio velo, quod circum humeros habet, tegit, & illud portat reuerenter fub baldachino, quod deferunt beneficiati cum cottis, præeuntibus cappellanis cum funalibus accenfis, & duobus Acolitis cum duobus thuribulis continuò incenfantibus Sacramentum, & reuertitur ad cappellam ordine, quo venerat, cantoribus Hymnum [Vexilla Regis prodeunt] cantantibus: cum peruenerint ad cancellos cappellæ, vel ad gradus Presbyterij, vt fupra, remouetur baldachinum, & celebrans genuflexus ante gradus altaris accipit Sacramentum de manu Epifcopi ftantis, illudq. reuerēter collocat fuper altari. Epifcopus adhuc ftās, miniftrante, Presbytero affiftēte, ponit incenfum in thuribulū, & genuflexus in primo gradu altaris Sacramentū incēfat triplici ductu, & tunc aufertur ab eius humeris velū præfatum; ipfe autem reuertitur ad fedē fuam, vbi illicò denuò ftans ponit incēfum in thuribulum per cærimoniarium allatum, miniftrante Presbytero affiftēte. Deinde detecto capite, genuflectit vfque ad communionem perfectam, omnibus fimiliter genuflexis manentibus: cappellani cum funalibus hinc, inde verfis ad inuicem faciebus, fimiliter genuflexi te-

nent funalia accensa vsque post communionem. Celebrans verò postquam Episcopus ad sedem suam peruenerit, extrahat sanctissimum Sacramentum de calice, & ponit super patenam, quam Diaconus nihil dicens, & sine osculo offert celebranti, qui illud super corporale ponit, nihil dicens: Diaconus autem ponit vinum, & aquam in calice sine benedictione, nihil dicens, deinde offert calicem celebranti, qui illum ponit super altari, vt aliàs nihil dicens, & palla tegitur per Diaconum. Tunc, accepto thuribulo de manu Diaconi, quod cærimoniarius ad altare detulit, facta prius genuflexione sanctissimo Sacramento, illudthurificat, & altare, dicens omnes versiculos solitos: non tamen incensatur ipse celebrans, neque Episcopus, sed incensato altari, celebrans extra cornu Epistolæ stans sine mitra, si ea vtatur, lauat manus, deinde ad medium altaris cum genuflexione reuersus, dicit inclinatus summissa, sed intelligibili voce [In spiritu humilitatis &c.] dicit [Orate fratres &c.] girum peragens, vt aliàs, non in medio, sed à latere, vt non vertat tergum sanctissimo Sacramento: deinde omisis omnibus alijs, absolute dicit in cantu feriali [Oremus præceptis &c.] & Chorus respondet [Sed libera nos &c.] & postquam celebrans secrete respondit [Amen] prosequitur in tono feriali absolute dicens [Libera nos quæsumus Domine &c.] vsque ad [Amen.] exclusiue, quod chorus altè respondet. Quo dicto, celebrans, facta vsque ad terram reuerentia, Sacramentum dextera accipit,

quod

quod eleuat sola dextera altius solito ita, vt ab omnibus videri possit, sinistra super altari retenta; & statim deponit hostiam, illamque diuidit in tres partes, quarum vnam mittit in calicem more consueto, nihil dicens; tunc secretè, vt aliàs, dicit [Perceptio corporis &c. Panem cælestem] & [Domine non sum dignus &c.] & continuat [Corpus Domini &c.] quo dicto, signat se cum Sacramento, & illud sumit, & demùm nihil dicens, sumit vinum, & aquam cum particula in calice existente: quo facto, exportantur funalia extinguenda, & omnes surgunt, & sedent. Tunc celebrans, si est Prælatus, accepta mitra in cornu Epistolæ, vt aliàs, lauat manus: deposita mitra, versus ad medium altaris dicit inclinatus manibus iunctis [Quod ore sumpsimus &c.] Si vero non est Prælatus, non lauat manus, sed, sumpto calice, dicit, vt supra [Quod ore sumpsimus] quo dicto, reuertitur, si sit Prælatus, cum mitra ad faldistorium; si non sit Prælatus, ad sacristiam, & exiit se; & interim Episcopus deponit pluuiale, & accipit cappam, & inchoantur Vesperæ, vt supra in præcedenti capitulo dictum est: & in fine Episcopus descendit ad faldistorium, & dicit orationem [Respice &c.] vt ibi. Qua dicta, si sermo non sit habitus, tunc publicantur per Presbyterum assistentem Indulgentiæ. Absente Episcopo, & in Ecclesijs Collegiatis seruantur omnia supradicta, exceptis his, quæ ad Episcopum pertinent, & ad celebrantem Prælatum, & prout adnotatum est in rubricis Missalis.

DE SABBATO SANCTO, EPISCO- po celebrante. Cap. XXVII.

SABBATO sancto summo mane vestiuntur altaria, & sedes Episcopalis ornatur cortinis duplicibus; videlicet, intus alba, exterius violacea: sic etiā duo pallia ante altare maius applicantur, & aptantur; vt, cum opus fuerit, faciliter remoueri citò possit violaceum, & remaneat album, vt infra dicitur. Præparetur etiam cereus Paschalis prægrandis cum quinque granis incensi in eo insigendis, qui ponitur in aliquo magno candelabro condecienti, regulariter in latere Euangelij, vel alibi pro situ loci; & apud illum locatur pulpitum, siue legile coopertum panno albo sericeo, vel auriphrygiato. Item præparetur arundo cum tribus candelis albis in summitate positis. In reliquis ornatur Ecclesia, altare, abacus, & chorus, prout in Dominicis Aduentus, & Quadragesimæ, sed cerei relinquuntur extincti, donec erit tempus accendendi, vt infra. Dicta hora Sexta, excutitur è filice ignis, & accenditur, & per aliquem Sacerdotem, vel Canonicum paratum amictu, alba, cingulo, stola, & pluuiali violaceo, vel, si magis placet, quod erit melius, per ipsummet Episcopum paratum, vt supra, cum mitra, astantibus ministris cum cruce, vase aquæ benedictæ, & aspersorio, thuribulo, nauicula, & granis incensi supradictis in aliquo bacili argenteo, vbi haberi potest, benedicuntur nouus ignis, & grana prædicta, prout habetur in Missali: de-

inde,

inde, si Episcopus benedixit, deposito pluuiali, & accepta cappa, sedet in sua sede, benedicit, & imponit incensum in thuribulum, ministrante Presbytero assistente, more solito. Si verò Episcopus ex aliqua causa vrgenti non benedixit ignem hora competenti, associatus more solito venit ad Ecclesiã cum cappa; orat, ascendit sedem, imponit, & benedicit incensum, vt supra. Subdiaconus Epistolam cantaturus paratus amictu, alba, cingulo, & planeta violacea ante pectus plicata, capit crucem; & factis debitis reuerentijs, vadit cum Diacono, & alijs ministris extra cappellam ad capiendum grana incensi, & arundinem prædictam in sacristiam, vel alibi, hoc ordine. Præcedit aliquis mazzerius, seu minister cum baculo, tum cærimoniarius; sequuntur duo Acoliti cum cottis, quorum qui est à dexteris, portat thuribulum cum nauicula, alter à sinistris nihil fert; post eos incedit Subdiaconus cum cruce, & post eum Diaconus paratus dalmatica albi coloris, manibus iunctis; post Diaconum sequuntur duo, aut quatuor Acoliti, seu cappellani cum cottis. Interim Episcopus, Canonici, & alij de choro sedent, expectantes. Cum peruenierint ad sacristiam, seu locum deputatum, vbi iam erunt præparata grana prædicta, & arundo cum tribus candelis, ac ignis nouus, accenditur vna parua candela ex dicto igne, quam portat cærimoniarius. Diaconus capit arundinem, vnus Acolitus bacile cum quinque granis incensi, & reuertuntur hoc ordine. Primò dictus mazzerius, seu minister cum virga, deinde duo Acoliti, videlicet, vnus cum bacili, &

granis incensi, quod portat ambabus manibus eleuatum à dexteris, & alter cum thuribulo, & nauicula à sinistris, tum Subdiaconus portans crucem, post eum Diaconus cum arundine prædicta, & ad eius sinistram cærimoniarius cum candela vna parua, vel duabus accensis; & vltimò duo, vel quatuor Acoliti prædicti cum cottis. Cum fuerint ante cancellos, siue aditum chori, Diaconus inclinat diligenter, & cautè arundinem, & cærimoniarius accendit vnā ex tribus candelis in eius summitate positis ex igne nouo parue candelæ accensæ, quam manibus gestat, & statim ipse Diaconus arundinem eleuat; & tam ipse, quàm alij omnes cum eo stantes genuflectunt, præter Subdiaconum crucem ferentem. Dia-

conus,

conus alta voce cantat **Lumen Christi** Quo audito, Episcopus, & omnes surgunt, & chorus respōdet in eodem tono **[Deo gratias.]** Surgit Diaconus, & alij, & iterum in medio chori inclinatur arundinem, accenditur altera candela, ut prius, & eodem modo genuflexus, sed altiori voce cantat **[Lumen Christi]** & similiter respōdetur per chorum **[Deo gratias.]** Idē & tertio fit, & dicitur ante gradus altaris; accenditur tertia candela, & Diaconus adhuc altiori voce cantat, & respondetur ei per chorum, ut supra. Tunc Episcopus, & omnes sedent, ipsi verò ministri surgunt, & factis reuerentijs altari, & Episcopo, secedunt ad locū, ubi cantandū est **[Exultet]** Diaconus verò, de posita arundine in manibus vnius ex dictis Acolitis, capit de manu cærimoniarij librū, & accedens cum debitis reuerentijs ante Episcopum, comitante eodē cærimoniarario, genuflexus petit ab eo benedictionē dicens **[Iube Domne &c.]** cui Episcopus respōdet **[Dominus sit in corde tuo &c.]** prout in benedictione pro Euangelio recitando, sed loco Euangelij dicit **[Paschale præconium]** & manu benedicit. Diaconus, habita benedictione, surgit, & accedit, factis debitis reuerentijs, ad legile; ponit super eo librum apertum, quem adolet incensu triplici ductu, sed non signat librum, nec se, prout in Euangelio; ministri circa legile locantur hoc pacto. Subdiaconus cum cruce versa ad Episcopum, & Acolitus thuriferarius stant à dexteris ipsius Diaconi: Acolitus cum arundine, & alter cum grani incensi à sinistris, vertentes

facies, prout ipse Diaconus, & cum Diaconus incipit cantare [Exultet &c.] Episcopus, & omnes surgunt, detectis capitibus. Diaconus prosequitur cantum suum, & suo tempore infingit quinque grana incensi in cereo in modum crucis, quæ respiciat faciem Episcopi; pariter & suo tempore illuminat cereum cum vna ex tribus candelis in arundine positus, prout in Missali ordinario: & aduertat Diaconus, quod si Imperator non est coronatus, debet dicere [Electum Imperatorem nostrum N.] Finito cantu per Diaconum, omnes inde recedunt cum debitis reuerentijs; Diaconus verò, celebraturo Episcopo, deponit dalmaticam, & Subdiaconus planetam, & sic in albis accedunt ad Episcopum; qui stans capite detecto dicit secretè [Pater noster] & mox sedet; & chorus cantat Nonam: in fine Nonæ cum dicitur [Christus factus est &c.] Episcopus descendit, & procumbit super faldistorio, & genuflexus dicit orationem [Respice quæsumus &c.] Quæ finita, surgit, & reuertitur ad sedem suam, vbi sedens accipit sandalia alba, quia illa non mutat, legit Psalmū [Quam dilecta] & alias orationes, & versiculos consuetos; lauat manus, & paratur omnibus indumentis Pontificalibus coloris violacei, ac mitra simplici à dictis Diacono, & Subdiacono in albis assistentibus: & cum Episcopus accipit planetam, pariter Canonici capiunt paramenta ipsis congruentia coloris violacei, & ipsi Diaconus, & Subdiaconus planetas ante plicatas eiusdem coloris, ac manipulos; & Canonicus Presbyter assistit cum pluuiali eiusdem co-

loris,

loris, & alij duo Diaconi, vbi est consuetum, assistūt, vt aliās. Cum Episcopus fuerit paratus, descendit cū mitra, & baculo de sua sede, & comitantibus prædictis assistentibus, & ministris, accedit ad altare, quod sine mitra in medio osculatur, deposito interim baculo; mox recepta mitra, & baculo, reuertitur ad eandem suam sedem: Diaconus verò Euangelij, & Subdiaconus de Epistola, si assistant alij duo digniores Diaconi, sedent in gradibus altaris, vt dictum fuit in capitulo de Missa solemni, Episcopo celebrante. Locatur in medio chori pulpitem, siue legile nudum, & omnibus confedentibus, ducitur à cærimoniarario aliquis Acolitus, siue cantor indutus cotta, qui, factis reuerentijs altari, & Episcopo, cantat sine titulo primam Prophetiam; qua finita, accedit cum debitis reuerentijs ad osculandum manum Episcopi, antequàm surgat pro oratione cantanda. Tum Episcopus surgit, deposita mitra, dicens. **[Oremus.]** & Archidiaconus, siue Diaconus assistens ad eius dexteram dicit. **[Flectamus genua.]** & omnes genuflectunt: alter verò ad sinistram **[Leuate.]** & omnes surgunt; ipse verò Episcopus prosequitur orationem stans manibus extensis, sustinente librum assistente Presbytero more solito: sed vbi non assistunt prædicti duo antiquiores Diaconi, seruiunt in huiusmodi ministerio, & alijs prædicti Diaconus, & Subdiaconus Euangelij, & Epistolæ. Cantantur deinde aliæ Prophetiæ ab Acolitis, vel cantoribus eodem ordine, & post quartam, octauam, & vndecimam lectionem, seu Prophetiam Episcopus legit ex libro

Tractum, dum cantatur à choro, & pariter per eodem Diaconos assistentes suo tempore dicitur [Flectamus genua.] & [Leuate.] vt in Missali ordinario. Finitis lectionibus, si Episcopus voluerit ipse met benedicere fontes, deposita planeta, & sumpto pluuiali, ac baculo ibit, præcedente cruce cum cereo benedicto accenso, qui portabitur immediatè ante crucem, & Canonicis paratis, ac alijs de clero ad illos benedicendum, & alia fiunt, & cantantur etiam circa Baptismum; prout in Missali, & Pontificali. Si verò noluerit, aut non potuerit Episcopus id præstare, destinabit aliquem ex dignioribus Capituli, qui pluuiali paratus, comitantibus aliquot Acolitis, & ministris cum cereo accenso, & cruce, ea omnia faciet. Quibus peractis, si aderunt Cathecumeni, baptizentur more solito. Si Episcopus id præstiterit, eodem ordine redibit ad cappellam, vbi deposita pluuiali cum mitra, procumbit ante altare super faldistorio, & pariter omnes in suis locis genuflectunt; & aliquis ex Subdiaconis genuflexus super scabello versus cornu Epistolæ retro Episcopum habens ante se librum inchoabit Litanias; &, si aderunt ordinandi, prosternent se, dum dicuntur Litanie; & alia fient, prout in Pontificali de ordinibus dandis, respondente choro, & repetente omnia, quæ ipse Subdiaconus dicit, & cum peruentum fuerit ad versiculum [Peccatores.] Episcopus surgit, & ibidem stans deponit paramenta violacea, & accipit alba. Diaconus autem, & Subdiaconus, paulò ante depositis planetis violaceis ante plicatis, assumunt dal-

maticam, & tunicellam albas : vt præsto sint ad adiuuandum Episcopum. Interim remouentur etiã ab altari, & sede Episcopi pallia violacea, & accenduntur luminaria. Subdiaconus verò alter iam dictus prosequitur Litanias vsque in finem, respondente choro, vt supra, & in fine cãtatur **[Kyrie eleison.]** cum pausa conuenienti, donec Episcopus fuerit in sua sede ad cãtandum **[Gloria in excelsis Deo &c.]** Episcopus, postquã est albis paramentis paratus, facit confessionem cum ministris more solito, imponit incensum in thuribulum, & benedicit; ascendit ad altare, illudque osculatur, ac librum Euangeliorum; incensat altare, & incẽsatur ipse à Diacono, & reuertitur ad suam sedẽ, vbi dicto **[kyrie eleison.]** cãtat **[Gloria in excelsis.]** Pulsantur cãpanæ, & organũ, &, prout debet moneri aliæ Ecclesiæ ciuitatis, ne pulsent cãpanas, nisi audito signo cãpanarũ Ecclesiæ Cathedralis. Finito Hymno **[Gloria &c.]** per cãtores, Episcopus surgens sine mitra dicit versus populũ **[Pax vobis.]** deinde orationẽ **[Deus, qui hanc sacratissimã noctem &c.]** Finita Epistola, Subdiaconus dimisso libro in manu cærimoniarij, immediatẽ accedens ante sedem Episcopi submissa voce dicit **[Pater,** annuntio vobis gaudium magnum, quod est Alleluia. **]** & statim accedẽs osculatur eius manum; tunc is, cui ex officio id incumbit, vel aliquis Canonicus præintonat Episcopo **[Alleluia.]** qui surgens sine mitra tertio cantat **[Alleluia.]** semper eleuando vocem gradatim; & chorus post quamlibet vicem repetit il-

lud idem, & postea chorus prosequitur versiculum
 Confitemini &c.] & tunc Episcopus sedet, & prosequitur Missa, prout in ordinario huius diei, seruatis omnibus caerimonijs, quæ latè explicatæ sunt in capitulo de Missa Pontificali Episcopo celebrante. Ad Euangelium non portantur luminaria, sed incensum tantum, & petitur benedictio, dicitur [Pax Domini sit semper vobiscum.] sed non datur pacis osculum, nec dicitur [Agnus Dei] nec postcommunio: post communionem Episcopus, facta purificatione, lauat manus, redit ad sedem, & chorus incipit [Alleluia.] pro Vesperis, Episcopo sedente. Ad Magnificat Subdiaconus præintonat ei Antiphonam, quam surgens repetit, deinde sedet cum mitra, & imponit incensum more solito: & cum inchoatur [Magnificat] Episcopus descendit ad altare, & illud incensat; mox reuertitur ad sedem, & incensatur ipse, & alij more consueto: & ipse stans sine mitra expectat finem Cantici [Magnificat.] Cum repetitur Antiphona, sedet, accepta mitra, & ea finita, descendit ad altare, dicit [Dominus vobiscū.] & orationē, & Diaconus [Ite Missa est] cum duplici [Alleluia.] datur benedictio, & publicantur indulgētiae, vt aliàs.

DE SABBATO SANCTO, EPISCOPO
non celebrante, sed præsentē, & in Collegiatis.

Cap. XXVIII

Si Episcopus noluerit celebrare, sed officio, & Missæ per alium celebratæ interesse, præparantur omnia, quæ superius præcedenti capitulo expressa sunt; &

dicta

dicta Nona, Canonicus, vel alius, qui erit officium factururus, paratus amictu, alba, cingulo, stola, & pluuiali violaceo, in sacristia, vel in alio loco decenti, & consueto, benedicet nouum ignem, & quinque grana incensi, legendo absque cantu orationes benedictionis, prout in Missali. Quo facto, deposito pluuiali apud altare, capiet planetam, & Diaconus stolam, manipulum, & dalmaticam albam, Subdiaconus verò manipulum, & planetam ante pectus plicatam coloris violacei, & sic parati sedebunt in aliquo scāno à sinistris altaris, expectantes aduentum Episcopi, qui statim, finita prædicta benedictione noui ignis, veniet more solito cum cappa ad Ecclesiam; orabit ante altare, & ascendet ad sedem suam cum suis cappellanis; & orante Episcopo, surget celebrans cum ministris, qui, donec Episcopus orabit, stabunt, & Episcopo sedente, sedent. Cum Episcopus aliquantulum in sede sua quieuerit, accedet ad eum Acolitus, vel cærimoniarius cum incenso, & ministrante solito Canonico Presbytero assistente nauiculam, imponet, & benedicet incensum more solito; Subdiaconus capiet crucem, & cum Diacono, & alijs ministris discedent versus sacristiam ad accipiendum arundinem cum tribus candelis, & quinque grana incensi; & alia omnia fient, quæ superius præcedenti capitulo declarata sunt, celebrante interim sedente in suo scamno, & surgente apud illud, cum opus fuerit, donec inchoetur præconium [Exultet] quo incepto, accedet ad altare, & ibi stabit manibus iunctis in cornu Epistolæ, respiciēs Dia-

conum cantantem. Finito præconio, Diaconus reuertitur ad altare, & deposita dalmatica, & stola alba, capiet violaceam, & planetam ante pectus plicatam, & cum Subdiacono accedet ad celebrantem. Item locabitur in medio chori pulpitem nudum, & ducetur à cærimoniario aliquis Acolitus, vel clericus, siue cantor cotta indutus ad cantandum primam Prophetiam sine titulo, quam leget etiam celebrans summissa voce apud altare; & ea finita, accedet, qui illam cantauit, cum debitis reuerentijs ad osculandum manum Episcopi; quo facto, celebrans dicet [Oremus.] Diaconus [Flectamus genua.] & Episcopus, ac omnes genuflectunt, Subdiaconus [Leuate.] & omnes surgunt: tunc celebrans profectitur orationem stans manibus extensis. Cantantur deinde eodem modo aliæ Prophetiæ, quarum primas quatuor cantabunt cantores, vel Acoliti, seu clerici, aliàs quatuor beneficiati, seu mansionarii, vltimas quatuor Canonici, vel aliàs, prout commoditas, & numerus clericorum, vel consuetudo Ecclesiæ suadebit. Post quartam, octauam, & vndecimam Prophetiam Episcopus leget ex libro Tractum, dum idem cantatur à choro, ministrantibus de libro, & candela solitis ministris; celebrans verò apud altare illum leget: Diaconus, & Subdiaconus suo tempore ad alias orationes dicent [Flectamus genua.] & [Leuate.] prout in Missali. Finitis lectionibus, celebrans, deposita planeta, & accepto pluuiali violaceo, præcedente cruce, clero, & Canonicis, & ante crucem aliquo Acolito portante ce-

reum benedictum accensum medio inter Diaconū,
 & Subdiaconum, & post ipsum sequentē Episcopo,
 ibit ad benedicendum fontem Baptismalem, choro
 interim cantante Tractū [Sicut ceruus &c.] & om-
 nia fient, & cantabuntur circa fontis benedictionē,
 quæ habentur in rubricis Missalis. Quibus peractis,
 si aderunt Cathecumeni, baptizentur more solito.
 Interim locatur ante medium altaris faldistorium
 pro Episcopo, & scabellum pro celebrante ad fini-
 stram partem. Completa benedictione fontis, & ba-
 ptizatis Cathecumenis, si aderunt, redeunt omnes
 eodem ordine ad cappellam, & Episcopus genufle-
 ctit super dicto faldistorio, capite detecto; celebrans
 verò, deposito pluuiali, ante dictum scabellum à fini-
 stris Episcopi, & pariter omnes in suis locis genufle-
 ctunt. Duo cappellani, siue cantores genuflexi ante
 scabellum post Episcopum, & celebrantem habentes
 ante se librum inchoabunt Litanias, choro idem
 simul respōdente, prout in Missali: cum peruentum
 fuerit ad versiculum [Peccatores.] surget celebrās,
 & ibit ad sacristiam cum suis ministris ad accipiendū
 paramēta alba pro Missa, nisi sacristia multū distet à
 cappella, quo casu parētur in loco conuenienti pro-
 pè altare, & eodē tempore per alios ministros remo-
 ueatur ab altari pallium violaceum, vt remaneat al-
 bum, & accendantur candelæ altaris, ita vt hæc om-
 nia fiant, donec compleantur Litiariæ; quibus fini-
 tis, surget Episcopus, & remouetur faldistorium an-
 te ipsum. Celebrans verò accedit ad eius sinistram,
 facit cum Episcopo confessionem, cantatur [Kyrie

eleison.] & [Gloria in excelsis] pulsantur campanæ, & perficitur Missa secundum rubricas Missalis huius diei, prout etiam in præcedenti capitulo dicitur, & cum cærimonijs descriptis in capitulo de Missa solemni, quæ coram Episcopo celebratur.

In Ecclesijs Collegiatis eadem omnia seruari debent, quæ in hoc capitulo expressa sunt, exceptis his, quæ ad Episcopum pertinent, seruatis in omnibus rubricis Missalis.

DE MISSA SOLEMNI IN DIE

Paschæ, Episcopo celebrante, & de communione generali. Cap. XXIX.

IN die Paschæ resurrectionis Domini nostri Iesu Christi Episcopus, nisi aliquo legitimo impedimento fuerit prædictus, Missam solemnem omninò celebrare debet, & in ea communio generalis per ipsum Episcopum erit facienda ordine infra scripto. Nam seruatis omnibus, quæ superius in capitulo de Missa solemni, Episcopo celebrante, explicata sunt usque ad offertorium, eo dicto, portatur ad altare per Subdiaconum vas argenteum, vel aureum cum multis particulis, prout populi frequentia requireret, cooperit, quod Diaconus præparat ante crucem ita, vt non impediatur thurificationem altaris: & cum celebrans dicit [Suscipe sancte Pater &c.] discooperit illud, & aliquantulum eleuat, ac statim reponit super altare, & cooperit; & iterum, cum celebrans pro-

fert

fert verba consecrationis, Diaconus illud detegit, & post cōsecrationem cooperit. Cum verò Episcopus sanguinem Domini sumpserit, & mox Diaconum, & Subdiaconum communicauerit, qui osculantur primò manum, deinde faciem Episcopi, qui eis dicit [Pax tecum.] & illi respōdent [Et cum spiritu tuo.] ac etiam postquàm se purificauerit, antequàm digitos abluat, retrahit se ad cornu Euangelij, versa facie ad cornu Epistolæ, & Subdiaconus stabit post ipsum, Diaconus verò stans in cornu Epistolæ versus celebrantem aliquantulum inclinatus, ac manibus iunctis, cantabit confessionem in tono, & notis consuetis, stantibus Canonicis, & clero, exceptis his, qui sunt communicandi, qui genuflectere debent, &

videlicet
 tunc per cærimoniarium vocantur: Episcopus verò celebrans, finita confessione, legit ex libro ante se allato, vel memoriter voce intelligibili absolutionē, **vel** [Misereatur vestri &c.] & [Indulgentiam &c.] & faciet super populum signum crucis, & statim loca permutat; videlicet, celebrans cum Subdiacono accedunt cum debitis genuflexionibus ante Sacramentum ad cornu Epistolæ, Diaconus verò, relicto dicto Epistolæ cornu, vadit ad cornu Euangelij, & capit cum debitis reuerentijs dictum vas, seu pyxidem coopertam cum ostijs; & Episcopus firmat se in medio altaris illi renes vertens, ad cuius dexterā stat Diaconus cum particulis consecratis, ad sinistram Subdiaconus cum patenā de ipso calice sublata; eodemque tempore vocantur duo cappellani, seu Acoliti cottis induti cum albo mantili, quod genuflexi sustinent hinc, inde ambabus manibus per quatuor angulos quousque perfecta fuerit communio, qui autem communionem sumpturi sunt, conuenienter debent singuli cum debitis reuerentijs altari, & Sacramento ante Episcopum accedere; & vnusquisque antequā capiat communionem, osculetur manum Episcopi; & communionem sumpta, per latus sinistrum celebrantis discedat, & ibi in cornu Epistolæ accipiat purificationem de manu Sacristæ, vel ministri calicem cum vino, & mapula ad tergendum appensa ministrantis. Cum autem communio exhibetur Canonicis, vel Magistratui, conuenienter debet aliquis Canonicus, vel eorum vltimus, dummodo tamen sit in sacris

constitutus, purificationem præbere, deinde pro reliquis beneficiatis id munus exequitur aliquis beneficiatus; & pro reliquo clero, & populo aliquis cappellanus. Et, ne confusio inter euntes, & redeuntes fiat, bonum erit adhibere aliquos de clero ad id deputatos, vt omnes quietè, deuotè, & ordine suo progredi curent, & per latus sinistrum reuertantur. Si aliquis Prælatus, non tamen Episcopus consecratus vellet communicare, debet ante communionem osculari manum Episcopi celebrantis, & sumpta communione, faciem, & idem omnes Canonici parati obseruabunt. Reliqui omnes, tam de clero, quàm de populo, & etiam Magistratus osculantur manum Episcopi tantùm ante communionem. Ordo autem euntium ad communionem erit idem, qui seruatur in distributione candelarum, & palmarum, ac incensi, vt suo loco dicitur. Finita cõmunione, asportantur funalia, quæ vsque tunc fuerunt accensa, & celebrans, reposito vase, seu calice cū hostijs super altare, si quæ remanserunt, illud cooperit, vel etiam consignatur alicui Presbytero parato cum stola, & cotta, seu pluuiali, qui illud sub baldachino, si commodè fieri potest, præeuntibus clericis cum funalibus, & aliquibus de clero comitantibus, portat ad locum, vbi asseruatur Sacramentum. Celebrans tunc lauat digitos, sed non sumit ablutionem, sed illa per aliquem Presbyterũ sumitur. Mox celebrans, sumpta mitra, lauat manus, & prosequitur Missam, vt in prædicto capitulo de Missa solenni, Episcopo celebrante, explicatum fuit.

DE EODEM FESTO PASCHAE,

Episcopo absente, & in Collegiatis.

Cap. XXX.

IN Ecclesijs Cathedralibus, absente Episcopo, & in Collegiatis aliquis Canonicus, seu dignitas, velis, ad quem de consuetudine spectat hac die celebrare in absentia Episcopi, paretur in sacristia more solito cum pluuiali albo, & accedat ad altare medius inter Diaconum, & Subdiaconum paratos omnibus paramentis ipsis conuenientibus: & facta altari reuerentia, ac salutatis hinc, inde Canonicis, accepto de manu Diaconi asperforio cum aqua benedicta, dicens [Vidi aquam &c.] prout in Missali, asperget primò altare, deinde seipsum, mox Diaconum, & Subdiaconum, tum alios Canonicos, & omnes de choro more solito. Quo facto, deposito pluuiali, capiet planetam, & facta iterum reuerentia altari, & Canonicis, inchoabit Missam, quam prosequetur more solito secundum rubricas Missalis. Præparentur cū hostia consecranda particulæ in numero sufficienti pro communicandis Canonicis, & alijs de clero communicare volentibus, in vase aureo, vel argenteo saltem, intus deaurato, quod collocetur cum calice super altare, prout supra præcedenti capitulo dictum est. Postquam celebrans sanguinem sumpserit, & se purificauerit, antequam^{et} digitos abluat, dicta confessione per Diaconum, vt in dicto capitulo præcedenti, communicabit primò Diaconum, & Subdia-

conum,

conum, si non sunt Sacerdotes, qui hac die celebrēt, deinde singulos Canonicos, beneficiatos, seu mansionarios, clericos, & cantores non Presbyteros, ac etiam suo loco officiales, Magistratus, si adsint, & cōmunicare voluerint in hac Missa. Cæteri verò de parochia vtriusque sexus communicare poterunt in alio altari, seu cappella ad hoc præparata per parochum, seu Sacristam, vbi continuò tam ante Missam maiorem, quàm post, ac etiam dum Missa decantatur, secundum concursum, & frequentiam populi, adsit Curatus Ecclesiæ, vel alius Sacerdos, qui communionem præbeat singulis accedentibus: qui locus, seu cappella non debet esse in conspectu altaris maioris, sed in naui, seu loco separato, ita vt, quoad fieri possit, non videatur ab his, qui Missæ maiori interfunt, ne continuò genuflectere cogantur, propter reuerentiam sanctissimi Sacramenti. Finita cōmunionem, celebrans abluet digitos, & prosequetur Missam more solito.

DE DOMINICIS PER ANNUM.

Cap. XXXI.

IN Dominicis per annum, si Episcopus voluerit celebrare, aut Missæ solemni per alium celebratæ interesse, feruentur omnia circa cærimonias, quæ superius expressa sunt hoc eodē libro capitulo octauo, & nono. Paramenta tamen altaris, celebrantis, & ministrorum sint viridis coloris, exceptis Dominicis

Aduentus, & à Septuagesima vsque ad Pascha exclusiue: quia tunc violacea; & tempore Paschali, quia tunc alba; ac infra octauas festorum solemnum, quia tunc vel alba, vel rubra, prout solemnitates ipsæ requirunt, adhibentur. Quia tamen in omnibus Dominicis per annum solet fieri aspersio aque benedictæ per Sacerdotem celebrantem, antequam Missa inchoetur, Canonicus, vel alius celebraturus in Dominicis prædictis, paratus amictu, alba, cingulo, stola, & pluuiali, medius inter Diaconum, & Subdiaconum paratos accedet ad altare; ante quod in infimo eius gradu genuflexus, medius inter prædictos duos ministros accipiet ex manibus Diaconi aspersorium cum aqua benedicta, & intonando Antiphonam [Asperges me Domine &c.] seu Antiphonam [Vidi aquam egredientem] iuxta temporum diuersitatem, prout in Missali, ter altare asperget, & statim surgens, dum cantores prosequuntur Antiphonam cum suis Responsorijs, comitatus à cærimoniaro, & Acolito cum vase aqua benedicta pleno, accedit ad Episcopum, cui aspersorium osculatū cum debita reuerentia porrigit; ipse verò Episcopus primò seipsum, deinde Sacerdotem celebrantem asperget, & statim eidem reddit aspersorium, qui rediens ad altare Diaconum, & Subdiaconum paratos, deinde Canonicos, beneficiatos, & clericos ex utraque parte chori, omnesque alios in choro permanentes asperget; & reuersus ante infimum gradum altaris, ubi eum Diaconus, & Subdiaconus expectabunt, medius inter eos cantabit

versiculos, & orationem, prout in Missali, ex libro, quem sustinebunt dicti ministri, vel super legili ibidem posito; qua finita, statim amouetur legile, & liber, & celebrans, deposito pluuiali, capit manipulum, & planetam, & cum Episcopo, qui ex sede descendit ante altare, facit confessionem, & omnia fiunt, & seruantur, vt in supradicto. cap. ix. dicitur.

Si Episcopus celebrare voluerit solemniter, non esset facienda huiusmodi aquæ benedictæ aspersio; absente verò Episcopo, & in Collegiatis semper Dominicis diebus fit, vt supra dictum est. Quo casu celebrans statim atque altare asperferit, se ipsum primò, deinde ministros paratos, mox Canonicos, & alios de choro, vt supra, asperget, qui omnes, aspersione huiusmodi durante, à principio vsque ad finem stare debent, detecto capite: & dum ante ipsos celebrans cum aspersorio accedit, debent illi caput inclinare, & aspersione aquæ benedictæ reuerenter recipere. Memores etiam sint Diaconus, & Subdiaconus, qui altari ministrant Dominicis diebus, valde decere, si & ipsi, postquam celebras cōmunicauerit, sacram communionem ex suis manibus sumpserint prout cauetur in Concil. Trid. sess. xxiiij. cap. xiiij.

DE LITANIIS, ET PROCESSIONIBVS

maioribus, & minoribus, quæ annis singulis fiunt. Cap. XXXII.

N die sancti Marci fiunt Litanie, quas maiores vocamus. Igitur dicta die congregatur de mādato Episcopi totus clerus sæcularis, & regularis, ac etiam,

vbi consuetum est, Confraternitates laicorum cum eorum insignibus ante fores Ecclesiæ, vnde processio discedere debet, seu etiam intra Ecclesiam, si sit capax; ibique expectant, donec erit tempus: tunc incipiet à deputatis dirigi processio ordine solito, in qua prius procedent Cōfraternitates laicorum, deinde religiosi, postmodum clerus, & Ecclesiæ Collegiatae, & vltimo clerus Ecclesiæ Cathedralis, cuius Canonici omnes, si commodè fieri poterit, erunt parati paramentis sibi competentibus, quemadmodū solent, Episcopo celebrante: paramenta tamen erūt coloris violacei, & vltimo loco procedet Episcopus paratus pluuiali violaceo, & mitra simplici, medius inter duos Canonicos Diaconos assistentes paratos

dalmaticis, & manu sinistra baculum pastoralem gestabit, dextera verò populo benedicet. Si erit Archiepiscopus, præibit crux Archiepiscopalis ante Canonicos Ecclesiæ Cathedralis, vt in capitulis superioribus dictum fuit: & si consuetum sit in huiusmodi processione portari aliquas Sanctorum reliquias, & sacras imagines, seruabitur consuetudo: remouenda tamen erunt à processionibus ludicri, & indecori actus. Eo ordine ibit processio vsque ad Ecclesiam, ad quam iuxta consuetudinem ciuitatis dirigitur, cuius Ecclesiæ clerus, vbi ita consuetum est, procedet obuiam vsque extra portam Ecclesiæ processioni, ibique stans eam recipiet. Per viam processionis cantentur Litanie, & alia, quæ in libro Rituali continentur, & nihil vltra: ipsa via prius de mandato Episcopi ab omnibus in ea habitantibus mundetur. Prælati, si qui aderunt de gremio Ecclesiæ, ibunt immediatè ante Episcopum, Magistratus verò, & alij nobiles laici post Episcopum. Cum autem Episcopus, & processio peruenerit ad dictam Ecclesiam, celebretur ibi Missa solemnis, vel ab ipso Episcopo, vel ab aliquo Canonico coram eo cum solitis cærimonijs, vt supra suis locis dictum fuit: & in fine Episcopus dabit benedictionem solemnem, & faciet publicari Indulgentiam. In processionibus verò, & Litanijs minoribus, quæ rogationes vocantur, & fiunt tribus diebus ante Ascensionem Domini, eadem seruantur, sed aliquantò remissiùs; conuenit tamen in his Episcopum paratum cum ministris interuenire, vel saltem cum cappa. Ad similitudinem harum pro-

cessionum regulari poterunt & aliæ processiones extraordinariæ, quæ fieri quandoque contingunt ad placandam iram Dei. Si verò celebrandæ erunt processiones ex causâ lætitiæ, & pro gratiarum actione, aut etiam pro translatione aliquarum insignium reliquiarum Sanctorum, ordinari poterunt ad exemplum processionis sanctissimi Sacramenti, de qua sequenti capitulo dicetur; lumina tamen, seu funalia accensa deferri magis conuenit, cum sanctissimum Sacramentum, vel saltem reliquiæ in processionibus deducuntur.

DE FESTO SANCTISSIMI CORPORIS Christi, & processione. Cap. XXXIII.

VT processio, quæ hac die erit facienda, ritè, & rectè, ac secundum debitas cærimonias in honorem tanti Sacramenti fiat; & ad remouendas omnes contentiones, & lites, quæ forsitan causa præcedentiæ oriri possent, & in ipso actu maxima cum indecentia, & scandalo processionem ipsam turbare, cura erit Episcopi pridie huius diei, vel etiam per aliquos dies ante demandare magistris cærimoniarum, vel alteri, ad quem forsan secundum loci consuetudinem huiusmodi cura spectabit, vt omnia decenter, & diligenter præparentur, & præuideantur. Nempè, vt viæ, per quas processio transire debet, mudentur, & ornentur aulæis, pannis, picturis, floribus, frondibusque virentibus secun-

dum posse, & qualitatem loci. Et ipsa Ecclesia similiter perpulchrè ornata sit, prout dicitur in capitulo de ornatu Ecclesiæ. Item, vt fiat rotulus, in quo describantur per ordinem omnes tam laicorum Confraternitates, religiosi, & Clerus, quàm etiam alij quicumque, qui huic processioni interesse consueuerunt, vel debent: vt secundum debitum ordinem, & absque aliqua contentione procedatur: apposita etiam aliqua pœna pecuniaria, vel etiam, si Episcopo, videbitur, pœna excommunicationis contra inobedientes, & procedere recusantes, secundum ordinem præscriptum in rotulo, de quo iam diximus. Quòd si aliqua præcedentiæ lis inter aliquos religiosos, Confraternitates, seu laicos pendeat, quæ non ita de facili terminari valeat, poterit Episcopus mandare, vt absque præiudicio iurium ambarum partium vel procedant secundum ordinem in dicto rotulo descriptum, vel omnino ab huiusmodi processione abstineant, donec lis fuerit determinata. Et intimentur omnes in rotulo descripti, vt ipsa die festiuitatis sanctissimi Corporis Christi summo mane ad Ecclesiam Cathedralem conueniant, & ibidem, vel in aliquo eiusdem Ecclesiæ atrio, seu platea congregentur, vnaquæque religio, & Confraternitas cum suis insignibus, & cruce, ac etiã cum funalibus, seu candelis in processione deferendis. Omnes enim tam religiosi, quàm laici deberent, si fieri posset, in hac processione, si non funalia, saltem candelas ceræ albæ accensas manibus portare. Ordo autem describendus in prædicto rotulo

erit, vt præcedant Cōfraternitates laicorum, deinde Religioſi, ſecundū ordinem antiquitatis, vel pro- ut de iure, vel conſuetudine præcedere ſolent; poſt- modum curiales, & officiales portantes intorticia accenſa, inter quos vltimo loco ibunt nobiliores, & magiſtratus; deinde clerus, hoc eſt, primò miniſter portans crucem Eccleſiæ Cathedralis, medius inter duos clericos portantes duo candelabra cum can- delis accenſis; deinde, ſi aderūt clerici, ſeminarij, & poſt eos curati Eccleſiarū parochialium cum cottis; tū Eccleſiæ Collegiatæ cū eorum inſignibus, ſi aliàs illa deferre ſolent; & vltimo loco clerus Eccleſiæ Ca- thedralis, cuius Eccleſiæ ſaltem oſto beneficiati, ſeu māſionarij erunt parati cū pluuialibus albis pro defe- rēdis haſtis baldachini in principio proceſſionis, vt infra dicitur; & deinde ibunt ante Canonicos, qui ſi- militer omnes vnà cū dignitatibus erunt parati para- mētis albis ſibi competentibus, quemadmodū ſolent parari, Epifcopo ſolemniter celebrante, incipiendo à iunioribus, & inferioribus ordine; videlicet, primò Subdiaconi, & Diaconi cum dalmaticis, & tunicel- lis, deinde Presbyteri cum planetis, vltimo loco di- gnitates cum pluuialibus; &, ſi erit Archiepiſco- pus, portabitur immediatè ante prædictos oſto be- neficiatos paratos, & Canonicos per aliquem Sub- diaconum paratum medium inter duos Acolitos ceroſerarios crux Archiepiſcopalis. Ante Epifco- pum immediatè ibit miniſter de baculo ſeruiens, ſeu, iuxta loci conſuetudinem, dignitas, vel Canoni- cus paratus pluuiali baculum prædictum à terra ele-

uatum ambabus manibus portās, prout in capitulo de mitra, & baculo pastoralis dicitur. A lateribus hinc, inde ibunt octo cappellani cum cottis, qui in Missa seruient, quatuor pro qualibet parte, portantes eadem funalia accensa, quæ pro Missa seruierūt; & post eos duo Acoliti cum duobus thuribulis continuò sanctissimum Sacramentum per viam thurifi-

cantes. Sequetur Episcopus sub baldachino, capite detecto, portans manibus suis sanctissimum Sacramētum in tabernaculo inclusum, medius inter duos Diaconos assistentes paratos hinc, inde. Post Episcopum immediatè minister de mitra seruient cum cotta, & velo ad collum, mitram ipsam manibus gestās.

Si aderit Legatus de latere, vel alius Cardinalis, aut Metropolitanus, seu Nuntius Apostolicus habens facultatem Legati de latere, vel alius Prælati ipso Episcopo superior, ibunt immediatè post Episcopū cum cappa. Alij verò Episcopi extranei, & Prælati post eos in habitu eorum ordinario, hoc est, mantelletto supra rocchetto. Et si vnà cum Legato, vel alio Cardinali adesset Metropolitanus, vel Nuntius, seu alius Prælati Episcopo superior, tunc solus Cardinalis, vel soli Cardinales, si plures essent, erunt cū cappa, cæteri verò omnes in habitu ordinario, vt supra. Cauendum etiam erit, ne in hac processione actus schænici, vel ludicri, & indecori intermiscéantur, prout & supra in præcedenti capitulo dicitur: sed omnia cum grauitate, & deuotione fiant, & procedant. Deputentur etiam nobiles viri, seu Barones, & alij, qui hastas Baldachini per viam processionis portent, & qui eos in tempore, quando opus erit, vocet secundum regulam supra in capitulo de vsu vmbraculi positam.

Ipsa die summo mane præparetur per Sacristam, vel alios ministros baldachinum album perpulchrū super sanctissimum Sacramentum deferendum. Itē super credentia vltra candelabra, & alia ordinaria pro Missa, tabernaculum pulchrum ex auro, vel argento, in quo sanctissimum Sacramentum ponendum, portandumque erit; item duo thuribula cum nauiculis, & thure; item velum sericeum album, amplum, auratum, seu perpulchre ornatum ponendum super humeros Episcopi, dum Sacramentum

portabit. Præparentur etiam funalia, & candelæ ex cera alba in numero sufficienti pro Canonicis, & alijs deferenda in processione. Quæ omnia per cærimoniarium prouideantur, an sint opportunè, & ad vsum necessarium præparata. Omnibus paratis, Episcopus, quantò citiùs poterit, veniet ad Ecclesiam ordine, prout dicitur de accessu Episcopi ad Ecclesiam, & ibidem Missæ per primam dignitatem, vel digniorem Canonicum celebrandæ paratus amictu, alba, cingulo, stola, pluuiali albo, & mitra assistit, in qua omnia seruabuntur, quæ in capitulo de Missa solemni, quæ coram Episcopo celebratur, expressa sunt, ac etiam post communionem, cum cærimonijs, genuflexionibus, & reuerentijs erga sanctissimum Sacramentum super altare positum, quæ explicatur in capitulo de officio, & Missa feriæ quintæ in cæna Domini. Eleuato sanctissimo Sacramento, vel etiam ante, si opus erit, iunior magister cærimoniarum curabit, vt processio secundum ordinem in prædicto rotulo descriptum dirigatur, & procedat. Postquam celebrans ipse communionem sumpserit, & sanctissimum Sacramentum in processione deferendum in tabernaculo incluserit, dignitates, & Canonici, ac octo beneficiati supradicti, & si qui alij erunt, qui cū paramētis in processione ire debeant, vnusquisq; dignitatū, & Canonicorū in loco suo paramēta sacra albi coloris sibi cōuenientia induet; beneficiati verò prædicti extra chorū capient pluuialia, & discedentibus duobus Diaconis assistentibus ad se parandum in loco suo, duo vltimi

iuniores Canonici venient ad afsistendum Episcopo, donec primi parati reuertantur, quibus reuersis, & ipsi ad se parandum ibunt. Finita Missa, & data per Episcopum benedictione, celebrans discedens ab altari ibit in sacristiam, vbi depositis paramentis Missalibus, induet alia dignitati, & ordini suo conuenientia, deferenda in processione, & reuersus ibit ad locum suum inter alias dignitates, seu Canonicos. Interim accedent ad Episcopum duo Acoliti cum duobus thuribulis, & ministrante nauiculam Presbytero afsistente, absque osculo cochlearis, & manus, Episcopus stans, detecto capite, sine benedictione imponet thus in duobus thuribulis prædictis. Quo facto, accedet ad altare, vbi nudo capite genuflexus super puluino ante sanctissimum Sacramentum, accepto è manibus prædicti Presbyteri afsistentis vno ex duobus thuribulis, thurificabit triplici ductu sanctissimum Sacramentum. Tum per magistrum caerimoniarum imponetur super humeros eius velum perpulchrum supradictum, quod firmabitur spinulis, ne per viam decidat; & Diaconus afsistens à dexteris accedet ad altare, & cum debitis reuerentijs accipiet tabernaculum cum sanctissimo Sacramento de altari, & illud in manibus Episcopi genuflexi collocabit, cui nec manum osculabitur, nec vllam tunc faciet reuerentiam, sed statim atque in eius manibus sanctissimum Sacramentum reliquerit, genuflectet: tunc cantores incipient Hymnum [Pange lingua gloriosi &c.] & Episcopus cum sanctissimo Sacramento surget; & Diaconi afsistentes hinc, inde fim-

brias anteriores pluuialis eleuabunt; & si contingat aliquos gradus ascendere, & descendere, magister cærimoniarum, vel aliquis cappellanus extremitates albæ, & vestes interiores ipsius Episcopi à parte anteriore eleuabit; & aliquis Princeps, si adsit, vel nobilior laicus subleuabit, & portabit per totam processionē pluuiale Episcopi à parte posteriori. Octo verò beneficiati prædicti, vel mansionarij ex dignioribus parati, vt supra, accipient hastas baldachini, quas portabunt per totam Ecclesiam, & in porta Ecclesiæ illas relinquent in manibus laicorum, qui primo loco Barones, & nobiliores, seu Magistratus esse debent, deinde alij, vt supra dictum est. Ipsi verò beneficiati præibunt ad locum suum, id est, ante Canonicos paratos. Per viam processionis semper Episcopus aliquos Psalmos, vel Hymnos summissa voce recitabit, respondentibus Diaconis assistentibus; & sic ordine superius descripto procedent per totā viam processionis; quæ, si longior fuerit, poterit Episcopus in aliqua Ecclesia, & super altare deponere sanctissimum Sacramentum, & aliquantulum quiescere; & ibidem, antequàm discedat, thurificare sanctissimum Sacramentum, & orationem de Sacramento cantare, quod tamen non passim in singulis Ecclesijs, vel ad singula altaria, quæ forsitan per viā constructa, & ornata reperiuntur, faciendum est, sed semel tantum, vel iterum, arbitrio Episcopi. Dum processio erit in fine, id est, prope eandem Ecclesiā, à qua discessit, ante eiusdem Ecclesiæ fores iterum nobiliores laici, vel alij nobilitate eisdem æquales ha-

stas baldachini capient : & Episcopus sub baldachino ibit vsque ad cancellos, vel Presbyterium, vel ad gradus altaris iuxta Ecclesiæ structuram, & situationem. Postquam Episcopus peruenerit ad supremum altaris gradum, Diaconus à dexteris cum debita reuerentia, & genuflexione, ac sine osculo accipiet de manu ipsius Episcopi stantis sanctissimum Sacramentum, & illud super altare collocabit. Interim cantes in cantu pausato, & deuoto cantabunt Versiculum [Tantum ergo Sacramentum &c.] Episcopus vero paulò retrocedens stans imponet incensum in altero ex duobus thuribulis, ministrante nauiculam Presbytero assistente, & sine benedictione, & osculis, vt supra, & genuflexus in supremo gradu altaris ante sanctissimum Sacramentum illud triplici ductu, prout fecerat in principio, thurificabit. Quo facto, duo cantores cantabunt versiculum [Panem de cælo &c.] cum suo Responsorio, & Episcopus surgens ex libro, quem Diaconi assistentes genuflexi hinc, inde sustinebunt, cantabit orationem [Deus, qui nobis &c.] qua finita, accedet ad altare, & accepto tabernaculo cum sanctissimo Sacramento, illud ambabus manibus eleuatum tenens, vertens se ad populum, cum illo signum crucis super populum faciet nihil dicens. Quo facto, Episcopus iterum deponet sanctissimum Sacramentum super altare, & genuflectet, vt supra.

Tunc Presbyter assistens in cornu Epistolæ stans versus populum, facta prius debita reuerentia cum genuflexione sanctissimo Sacramento, publicabit

indulgentias in forma consueta ab Episcopo concessas omnibus, qui processioni interfuerunt. Et aduertatur, vt funalia, & candelæ, quæ in processione delata fuerunt, non extinguantur, donec Episcopus cum sanctissimo Sacramento benedictionem, vt supra dictum est, dederit. Omnibus expeditis, Episcopus, facta aliquantulum oratione ante sanctissimum Sacramentum, discedet cum Canonicis in sacristiâ, vbi paramenta deponet, & solito more associatus ab eis ad domum suam redibit.

Si verò Episcopus voluerit ex sua particulari deuotione hac die celebrare, poterit summo mane Missam planam sine cantu legere, omissa pro hac die, propter processionem ad celeriores actus expeditionem, & ad euitandum calorem, Missa solenni: & in fine Missæ Canonici, & alij, vt supra, capient paramenta. Episcopus verò, deposita planeta, capiet pluuiale, & cætera omnia fient, quæ superius declarata sunt. Et, quia solitum est per totam hanc octauam ponere super altare tabernaculum cum sanctissimo Sacramento discooperto, dum Vesperæ, & officia diuina recitantur, ad quæ magna populi frequentia solet accedere, conueniens esset, vt ob reuerentiam tanti Sacramenti, tam Episcopus, quàm Canonici, & omnes præsentés, & in choro assistentes semper, durâte officio, starent capite detecto, & nunquam sederent. Quòd si ob longitudinem officij præstare non poterunt, non omittant saltem in signum reuerentiæ detecto capite, existente sanctissimo Sacramêto super altare, diuinis officiis assistere:

Solita est etiam octaua die huius festi post Vesperas fieri processio ad reponendum sanctissimum Sacramentum, quæ non tam solemnis, & longa via, vt prima, sed vel per Ecclesiam, vel parum circa extra eam fieri debet, in qua si Episcopus interesse voluerit, debet cum pluuiali sanctissimum Sacramentum portare; & tam in principio, quàm in fine processionis illud thurificare, & alia facere, quæ superius expressa sunt; & demùm in fine illud includere, & reponere in tabernaculo, vbi solet continuò asseruari. Absente Episcopo, & in Collegiatis celebrans ipse, finita Missa, & deposita planeta, capiet pluuiale, & sanctissimum Sacramentum thurificabit, illudque sub baldachino portabit, & omnia, vt supra, fient, exceptis his, quæ ad Episcopum propriè pertinent.

DE ALIIS FESTIS IN GENERE,
*in quibus solemniter est celebrandum vltra
superius expressa. Cap. XXXIV.*

QUIA per annum plura festa occurrunt, vltra superius expressa, in quibus decet vel Episcopum solemniter celebrare, vel saltem Vesperis, & Missæ solemniter per alium celebratæ interesse, de his breuiter aliquid dicendum est. Celebrare igitur poterit Episcopus, nisi legitimè fuerit impeditus, in die Natiuitatis D. N. Iesu Christi, in festo Epiphaniæ Domini, in Dominica Resurrectionis, in die Ascensionis, in Dominica Pentecostes, in festiuitatibus An-

nuntiationis, & Assumptionis beatæ Marię virginis, in festo beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, in festo omnium Sanctorum, in festo Sancti patroni, & in die Dedicationis Cathedralis Ecclesię, vel etiam arbitrio suo in alijs festiuitatibus per annum, quandoque ei placuerit, cum cærimonijs, & solemnitatibus, quę supra in capitulo de Missa solemniter per Episcopum celebrata explicatę fuerunt: ac

etiam cum Vesperis solemnibus in vigilia, seu die, quę festum præcedit, excepto Sabbato sancto, quo die Vesperę non dicuntur, nisi mane in fine Missę, & vigilia Annũtiationis beatę Marię, si venerit in Quadragesima die feriato: quo casu Vesperę

non celebrantur in vigilia, sed tantum in die, finita Missa: & tunc, ne ista solemnitas sine Vesperis solemnibus transeat, poterit Episcopus, depositis Missalibus indumentis, accipere pluuiale, & celebrare Vesperas, Canonicis paratis remanentibus. Sed, si hoc festum venerit feria secunda in Quadragesima, poterunt Vesperæ solemnes in Dominica præcedenti celebrari cum cærimonijs, prout supra dictum est in capitulo de Vesperis solemnibus, Episcopo in crastinum celebraturo. In alijs autem festiuitatibus, videlicet, Sancti Stephani, Sancti Ioannis Euangelistæ, Circumcisionis Domini, feria secunda, & tertia Paschæ, Dominica in Albis, Dominica Trinitatis, in festo Sancti Ioannis Baptistæ, in festo Natiuitatis beatæ Mariæ virginis, in aliquibus principalibus festiuitatibus Ecclesiæ Cathedralis, & pro aliqua re graui ad vniuersalem, vel propriam Ecclesiam spectante, vel aliàs quando-cumque Episcopo placuerit, poterit paratus cum pluuiali, & mitra, vel saltem cum cappa assistere Missæ per aliquem Prælatum, dignitatem, seu Canonicum celebratæ, in qua omnia seruabuntur, quæ supra explicata fuerunt in capitulo de Missa solemnibus, quæ coram Episcopo celebratur: & si præcedenti die Episcopus Vesperis interesse voluerit, celebrabuntur similiter, prout dicitur in capitulo de Vesperis solemnibus, Episcopo in crastinum non celebraturo.

DE ANNIVERSARIIS DIEBVS

Electiois, & Consecrationis Episcopi
solemniter celebrandis.

Cap. XXXV.

SINGVLIS annis in diebus anniuersarijs Electionis, & Consecrationis Episcopi, Missam solemnem, vel per ipsum Episcopum, vel per aliquam dignitatem, seu Canonicum, ipso præsente, celebrari conuenit; quæ si dies Creationis, seu Consecrationis venerit in die aliquo festiuo, celebrabitur de festo cum paramentis festo conuenientibus, & cum ~~communione~~ pro Episcopo; si verò venerit in die feriato, celebrabitur ~~de Cathedra Sancti Petri~~ cum paramentis albis, & vna tantum collecta pro Episcopo, videlicet [Deus omnium fidelium pastor, & rector &c.] & ~~cum Prefatione de Apostolis; nec in ea sermo habendus erit, sed in reliquis~~ omnia circa cærimonias seruabuntur, quæ supra proprijs locis explicata fuerunt.

*Electiois**consecra-
tione.**pro ut in
Missali.**Si Episcopus cele-
brat licet in
oratione me-
in lignum
fornula tunc
que hinc est.*

DE ANNIVERSARIO EPISCOPI

proximè defuncti. Cap. XXXVI.

EPISCOPVS viuens prædecessoris sui proximè ante ipsum defuncti memoriam habere debet, & pro eius anima singulis annis in die obitus anniuersarium celebrare, vel saltem Missæ

pro eius anima ab aliqua dignitate, seu Canonico celebrata præsens assistere, & in fine absolueret. Missa autem erit defunctorum, & in ea omnia tam circa ornatum altaris, & indumenta, ac paramenta Missalia, quàm circa genuflexiones, & cærimonias serua-

buntur, quæ supra declarata fuerunt in capitulo de Missa Pontificali pro defunctis, & de Missa pro Defunctis, quæ corâ Episcopo celebratur. Non tamen post Missam sermo habendus erit, sed finita Missa, solus Episcopus, deposita cappa, apud sedem suam parabitur pluuiali nigro cum cæteris indumētis, & habens ante se pannum nigrum extensum, seu lecticam mortuorum absoluit, prout ibi dicitur.

DE ANNIVERSARIO OMNIUM
Episcoporum, & Canonicorum Ecclesiæ
Cathedralis Defunctorum.
Cap. XXXVII.

ALQVO die non impedito infra octa-
uam defunctorum arbitrio Episcopi Ca-
nonicus aliquis, seu dignitas Ecclesiæ
Cathedralis celebrabit Missam pro ani-
ma^{rum} omnium Episcoporum, & Ecclesiæ Cathedralis
Canonicorum defunctorum cum paramentis ni-
gris, & cærimonijs, prout supra dictum est: cui Mis-
sæ Episcopus præsens erit cum cappa, & in fine, si
voluerit, poterit, deposita cappa, & accepto pluui-
ali, absolvere, prout dicitur in præcedenti capitulo.
Quòd si Episcopus huiusmodi Missæ præsens non
erit, vel absolvere noluerit, celebrans dicto [Pla-
ceat &c.] accedet ad cornu Epistolæ altaris, vbi de-
posita planeta, & manipulo, accipiet pluuiale
nigrum, & stans in dicto cornu Epistolæ versus
ad altare expectabit finem Responsorij, & interim
clerici, seu alij extendent pannum nigrum ante
gradus altaris, vel portabunt ibi lecticam mor-
tuum, nisi aliàs à principio Missæ fuerit accom-
modata. Cum percantores repetitur Responso-
rium post versiculum [Requiem æternam &c.]
accedet cærimoniarius ad Episcopum cum thu-
ribulo, & ministrante nauculam Presbytero
assistente, Episcopus imponet thus in thuribulum,
quod cærimoniarius portabit ad altare, & alicui

cappel-

cappellano celebrantis consignabit tenendum iux-
tā cornu Epistolæ altaris, vbi etiam alius cappella-
nus tenet vas aquæ benedictæ cum aspersorio. Ince-
pto [Kyrie eleison.] surget Episcopus, detecto ca-
pite, celebrans verò dicto vltimo [Kyrie eleison.]
stans detecto capite in dicto cornu versus ad altare
dicet intelligibili voce [Pater noster] Quod secre-
tè complebit; & interim accedet ad medium alta-
ris, & versus dictum pannum, seu lecticam mortuo-
rum, ministrante Diacono aspersorium, asperget ter-
tiò super eundem pannum, seu lecticam, tum mini-
strante eodem Diacono thuribulum, simili modo
ter thuribulum ducens pannum, seu lecticam thuri-
ficabit; deinde conuersus ad altare ex libro super il-
lud posito in eodem cornu Epistolæ dicet versicu-
lum [Et ne nos inducas &c.] & alios versiculos, &
orationem, & in fine versiculum [Requiem æter-
nam &c.] & dicto per cantores versiculo [Requite-
scent in pace.] celebrans signans altare, & seipsum
dicet Euangelium Sancti Ioannis, & redibit in sacri-
stiam ad se exuendum.

**DE AEGROTATIONE, MORTE,
funere, & exequijs Episcopi: & de supplicatio-
nibus ad Deum pro opportuna noui
Episcopi electione impetranda.**

Cap. XXXVIII.

ICET Episcopus, tamquam bonus
pastor, & diligentissimus villicus, omni
tempore paratus esse debeat ad reddend-
dam rationem Domino suo de ouibus

sibi commissis, & de suæ administrationis officio; id tamen diligentiori cura, & studio peragere debet, dum ægrotat, quasi extremo vitæ suæ diei vicinior. Nam etsi semper mortis periculum mortalibus imminet; propinquiore tamen morti sumus, dum ægrotamus. Curet igitur Episcopus, ut quantò magis dignitate cæteris præest, eò maiori studio vltimū huius vitæ actum, quo solo coronari electi solent, cum laude perficiat. Quòd si dum ægrotat, tamquā homo morbi periculum non agnosceret, medici, domestici, familiares, & præcipuè eius confessor secreta, & summa cum reuerentia, & caritate eum de discrimine, in quo versetur, moneant; & hortentur, ut voluntati diuinæ non inuitus adhæreat, & quæ ad animæ salutem pertinent, peragere curet. Nam Episcopum decet non solum verbo, sed etiam opere, & exemplo vsque ad extremum vitæ spiritum alios docere, & ad viam salutis dirigere. Medici verò, & familiares, quæ ad corporis salutem pertinent, diligentissimè curèt, & polliceantur Episcopo, se, quantum humana potest industria, facturos, ut, si fieri poterit, pristinam sanitatem recuperet.

His verbis, & hortationibus excitatus Episcopus ægrotans, vel (quod melius esset) sua sponte, cum extremum diem suum appropinquare cognouerit, primò peccata sua confessori diligentissimè confiteatur, deinde tempore congruo sacrum petat viaticum, & antequam communicet, præsentē sanctissimo Christi corpore, profiteatur Catholicam fidem, quam affirmet se semper inconcusse, & firmiter te-

nuisse, & credidisse, seque in ea velle viuere, & mori cum Deo placuerit. Tum maiori, qua poterit, deuotione, & humilitate, sacrum fumat viaticum, moneatque Sacristam, seu Curatum, vt, cum tempus erit, alia Ecclesie Sacramenta sibi administret.

*eandem
sumam
humilitate*

*Testem uo-
tionis suae
mentis sibi
administret
et aui mal
commendatio-
nem faciat*

Conuocet deinde Canonicos, Parochos, & Curatos ~~tres~~, dum adhuc sensus corporis integri sunt, & coram eis profiteatur iterum Catholicam fidem, petat veniam de negligentijs, & imperfectionibus suis, & si quemquam vnquam in sua administratione offenderit, roget, vt orent Deum omnipotentem pro anima sua: commendet illis Ecclesiam, pauperes, viduas, orphanos, & loca pia: Memoret

omnes

eis,

eis, vt, donec de successore prouideatur, continuas preces ad Deum fundant, vt eis bonum Pastorem concedere dignetur, qui eos vberius, quàm ipse fecit, pascere nouerit. Aperiat etiam eis debita, & credita Ecclesiæ, si quæ sunt, & notificet scripturas, iura, & actiones eiusdem Ecclesiæ; condant, si vult, testamentum, & eligat sibi sepulturam. Cum verò hora mortis appropinquet, curatus, seu Sacrista in tempore Episcopo extremam vñtionem exhibeat, & animæ commendationem faciat, prout in ordinibus viri pij, & religiosi continuò assistant Episcopo animam agentis, cui crucem inspiciendam, osculandamque crebrò offerant; redigantque ei ad memoriam Passionem Domini nostri Iesu Christi. Nec desint Religiosi, & Sacerdotes, qui continuò, dum adhuc expirat, psalmos, passionem Christi, & alias deuotas orationes legant. Postquam Episcopus spiritum creatori reddiderit, Canonici, qui aderunt, singuli super eum versiculum [A porta inferi, &c.] cum oratione: [Deus, qui inter Apostolicos Sacerdotes, &c.] recitabunt. Cubicularij verò, & familiares ipsius Episcopi defuncti corpus eius aqua calida cum vino, & herbis odoriferis lauabunt, & mundabunt; &, si hæredibus videbitur, poterit etiã aperiri, & aromatibus condi, quo casu intestina eius statim sepeliantur in Ecclesia. Sed licet corpus non aperiatur, omnino agendum, & curandum est opportunis remedijs, vt sine fatore vsque ad præstitutum tempus sepulture seruari possit. Loto, & terso corpore, clerici familiares, seu alij Ecclesiastici viri

ordinario

cum magistro caerimoniarum induant illud primum vestibus ordinarijs vsque ad rocchettum, deinde sacris vestibus, quibus viuens induebatur, dum solemniter erat celebraturus; hoc est, caligis, & sandalijs, amictu, alba, cingulo, stola, manipulo, cruce pectorali, tunicella, dalmatica, chirothecis, planeta coloris violacei, annulo, & mitra simplici, ac etiam pallio cum spinulis, si erit Archiepiscopus, vel alias vtens pallio; & ponant super pectus eius crucem aliquam, quam manibus teneat. Corpus sic indutum, donec præparetur lectus in aula maiori, vt infra, ponatur super aliqua mensa, seu in terra super tapete, cum cereis ardentibus ad caput, & pedes. Interim ceteri Episcopi familiares inferiores, & famuli totam domum denudent, & in aula maiori palatij, siue domus præparent lectum ex tabulis altitudinis palmorum sex, longitudinis ad minus palmorum duodecim, & latitudinis palmorum decem, vel ad minus octo, & super illud ponatur stratum ex lana, seu palea plenum, & cooperiatur panno serico nigro, vel saltem laneo. Ad lecti pedes præparetur parua mensa munda linteo cooperta, & super ea candelabra cum candelis accensis, liber Missalis, vas aquæ benedictæ cum aspersorio, thuribulum cum nauicula, & incenso, ac superpelliceum vnum cum stola, & pluuiale nigrum ponantur. Quibus omnibus sic paratis, corpus Episcopi defuncti, vt supra indutum, portetur in dictam aula, & super dicto lecto collocetur; & ad pedes eius ponatur pileum Pontificale sericeis viridibus flocci ornatum, & hinc inde à lateribus ponantur scam

na cum foraminibus pro funalibus, seu intorticijs ponendis circa corpus; vel saltem illis deficientibus, collocentur quatuor candelabra alta cum quatuor intorticijs ardentibus ad quatuor lecti angulos. Circumcirca per totam aulam disponantur sedilia, pro Canonicis, clericis, ciuibus, & alijs qui venient ad ho-

norandum funus. Hora competenti, cum iam, si non omnes inuitati ad funus, saltem eorum aliqui aduenerint, Religiosi quatuor ordinum mendicantium, si in ciuitate aderunt, qui inuitari debent, vel alij per singula collegia, incipient vigilias, hoc est, Vesperas, & Matutinum cum inuitatorio, & tribus Nocturnis, ac

Laudibus defunctorum. Primi, idest, inferiores, à quibus inchoandum est (nam ultimus locus dignioribus Religiosis reseruatur) inchoabunt Vesperas: Prior enim eorum habens ante se legile cum libro dicat secretè **[Pater noster]** ad quod Canonici, & alij omnes inuitati circum sedentes assurgunt, sic mansuri, donec inchoetur primus Psalmus Vesperarum. Dicto **[Pater noster]** secretè, alta voce incipiet Antiphonam **[Placebo Domino]** quam cæteri eiusdem religionis fratres, qui prope funus ante alios hinc, inde stare debent, prosequuntur. Et, ea finita, recitabunt alternatim Psalmos Vesperarum cum Antiphonis duplicatis, prout fieri solet in officio duplici. Et dum inchoantur Psalmi, eisdem fratribus, qui cantant, candelæ distribuendæ sunt, prout & cæteris, quando Nocturnos, & Laudes cantabunt, vt infra. Ad canticum **[Magnificat]** surgunt omnes, & Prior eius religionis, qui Vesperas cantauerunt, accedet ad mensam ad pedes lecti, & ibidem à cærimoniarario, vel alijs clericis induetur superpelli-
ceo, stola, & pluuiali, & imponet thus in thuribulum. Finito cantico **[Magnificat]** stans ibidem ad pedes lecti ante mensam prædictam manibus iunctis dicet **[Pater noster]** & interim accepto aspersorio de manu cærimoniararij, vel alterius clerici, incipiendo à parte dextera lecti, asperget lectum circa, aspergendo in qualibet parte lecti; & dum transibit ante Canonicos, illos capite aliquantulum inclinato salutabit. Et postquam reuersus fuerit, in eodem loco apud mensam, reddito aspersorio, capit de manu

eiusdem Cærimoniarij, vel alterius clerici thuribulum, & lectum circumcirca similiter eodem modo thurificabit: quo facto, stans ante prædictam mensam, reddito thuribulo, & habēs ante se librum apertum, ex eo leget Versiculos, & orationem infra scriptam, videlicet.

V. Et ne nos inducas in tentationem.

R. Sed libera nos à malo.

V. A porta inferi.

R. Erue, Domine, animam eius.

V. Requiescat in pace.

R. Amen.

V. Domine, exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Deus, qui inter Apostolicos Sacerdotes famulum tuum **N.** Episcopum Pontificali, seu Sacerdotali fecisti dignitate vigere: præsta quæsumus, vt eorum quoque aggregetur consortio. Qui viuis, & regnas cum Deo Patre in vnitæte Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum.

R. Amen.

Deinde dicit Versiculum [Requiem æternam &c.] & duo ex fratribus cantantibus [Requiescat in pace.] cæteri respondebunt [Amen.] Finitis Vesperis, Religiosi, qui illas cantarunt, discedunt, & vocantur alij Religiosi, qui Matutinum, hoc est, Inuitatorium cum tribus Psalmis primi Nocturni, &

lectionibus cantabunt; & dum cantatur Inuitatorium vsque ad initium primi Psalmi, omnes stare debent. Finitis Psalmis primi Nocturni, duo cantores, siue ex fratribus, qui Nocturnum cantarunt, annuntiant Versiculum [A portâ inferi &c.] & respondetur [Erue Domine, animam eius.] Quo dicto, omnes surgunt: tunc vnus ex eisdem Religiosis lectionem cantaturus accedit ad pulpitu[m], & secretè dicit [Pater noster.] quod totum sub silentio complet, & eo finito, omnes sedent, & ipse lectionem incipit: & ea finita, cantores cantant Responsorium, & idem Religiosus cantat secundam, & tertiam lectionem. Finita vltima lectione, dum cantatur tertium Responsorium, Prior eius Religionis, qui Nocturnum cantauit, accedit ad mensam, induitur superpelliceo, pluuiali; & cum dicitur versiculus [Requiem æternam &c.] imponit thus in thuribulum, & in fine cum dicitur [Kyrie eleison] surgunt omnes: & Prior dicat [Pater noster] aspergat, & thurificet lectum, vt supra in Vesperis, & cantet eosdem versiculos, & orationem, vt supra dictum est. Quo facto, alij Religiosi vocentur, & cantent similiter secundum Nocturnum; & eo finito, alij, qui cantent tertium eodem modo, & forma, prout de primo dictum est. Demum vltimi, & digniores Religiosi cantent Laudes eadem forma, prout decantatæ fuerunt Vesperæ; & ad Benedictus, & orationes, & cætera omnes surgant, vt supra.

Quòd si non adessent tot Religiones, quæ pos-

sent distinctè Vesperas, & Nocturnos, & Laudes prædictas decantare; posset vna cantare duos Nocturnos, vel plures: sed omnino in fine Vesperarum, cuiuslibet Nocturni, & Laudum aspergendus, & thurificandus est lectus, & dicendi versiculi, & orationes, vt supra. Et econtra, si essent plures Conuentus, & Religiones, poterunt duo simul cantare vnum Nocturnum.

Dum cantantur Laudes, paretur feretrum, & illis finitis, ponatur corpus Episcopi defuncti super feretrum, & præcedentibus omnibus Religiosis, & clero ordine suo, ad Ecclesiam deducetur; feretrum autem portabitur per Sacerdotes cottis indutos, & Canonici feretrum sequantur, cum cæteris omni-

immediatè
procedant
Magistratus
clero & populo

bus inuitatis, & de ciuitate. In Ecclesia collocetur feretrum in medio Ecclesiæ, & ibidem Prior, seu dignior Canonorum, vel prima dignitas, si adfit, indutus pluuiali faciet officium, hoc est, dicet ad pedes feretri [Pater noster] imponet thus, asperget, & thurificabit, vt supra; & demum cantabit versiculos, & orationem supradictam. Quò factò, omnes discedant, & corpus sepeliatur.

Octauo die, vel quando hæredibus, & executoribus defuncti placuerit, poterūt in Ecclesia celebrari exequiæ, cū quatuor absolutionibus, & omnibus cærimonijs, quæ supra expressæ sunt hoc eodem libro in capitulis, De Missa Pontificali pro defunctis.

Sepulto Episcopo, donec de nouo successore prouisum sit, preces ad Deum continuò offerendæ sunt pro opportuna noui Episcopi electione impetrandæ, & conueniret, vt singulis diebus Religiosi processionaliter ad Ecclesiã Cathedralem accederet Litanias cantantes, & ibidẽ pias, & deuotas orationes recitarent, vt Deus illis quamprimum concedere dignaretur nouum, & bonũ pastorem, qui Ecclesiã regere, & animarum curã dignè, & fructuosè habere valeret, & posset. Qua electione obtenta, quamprimum de ea nuntium certum habuerint, singuli Religiosi ad Ecclesiam Cathedralem accedentes Deo gratias agent, & Hymnum [Te Deum laudamus] deuotè cantare in Ecclesia poterunt.

CAERIMONIALIS EPISCOPORVM
F I N I S.

eiusdem Cærimoniarj, vel alterius clerici thuribulum, & lectum circumcirca similiter eodem modo thurificabit; quo facto, stans ante prædictam mensam, reddito thuribulo, & habens ante se librum apertum, ex eo leget Versiculos, & orationem infra scriptam, videlicet.

✠. Et ne nos inducas in tentationem.

Rx. Sed libera nos à malo.

✠. A porta inferi.

Rx. Erue, Domine, animam eius.

✠. Requiescat in pace.

Rx. Amen.

✠. Domine, exaudi orationem meam.

Rx. Et clamor meus ad te veniat.

✠. Dominus vobiscum.

Rx. Et cum spiritu tuo.

O remus.

Deus, qui inter Apostolicos Sacerdotes famulum tuum **N.** Episcopum Pontificali, seu Sacerdotali fecisti dignitate vigere: præsta quæsumus, vt eorum quoque aggregetur consortio. Qui viuus, & regnas cum Deo Patre in vnitæte Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum.

Rx. Amen.

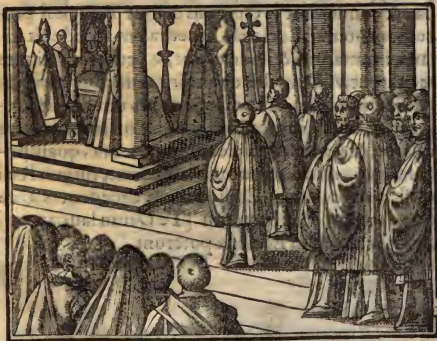
Deinde dicit Versiculum [Requiem æternam &c.] & duo ex fratribus cantantibus [Requiescat in pace.] cæteri respondebunt [Amen.] Finitis Vesperis, Religiosi, qui illas cantarunt, discedunt, & vocantur alij Religiosi, qui Matutinum, hoc est, Inuitatorium cum tribus Psalmis primi Nocturni, &

lectionibus cantabunt; & dum cantatur Inuitatorium vsque ad initium primi Psalmi, omnes stare debent. Finitis Psalmis primi Nocturni, duo cantores, siue ex fratribus, qui Nocturnum cantarunt, annuntiant Versiculum [A porta inferi, &c.] & respondetur [Erue Domine, animam eius.] Quo dicto, omnes surgunt: tunc vnus ex eisdem Religiosis lectionem cantaturus accedit ad pulpitum, & secretè dicit [Pater noster.] quod totum sub silentio complet, & eo finito, omnes sedent, & ipse lectionem incipit; & ea finita, cantores cantant Responsorium, & idem Religiosus cantat secundam, & tertiam lectionem. Finita vltima lectione; dum cantatur tertium responsum, Prior eius Religionis, qui Nocturnum cantauit, accedit ad mensam, induitur superpellicco, pluuiali; & cum dicitur versiculus [Requiem æternam, &c.] imponit thus in thuribulum, & in fine cum dicitur [Kyrie eleison] surgunt omnes: & Prior dicat [Pater noster] aspergat, & thurificet lectum, vt supra in Vesperis, & cantet eosdem versiculos, & orationem, vt supra dictum est. Quo facto, alij Religiosi vocentur, & cantent similiter secundum Nocturnum; & eo finito, alij, qui cantent tertium eodem modo, & forma, prout de primo dictum est. Demum vltimi, & digniores Religiosi cantent Laudes eadem forma, prout decantatæ fuerunt Vesperæ; & ad Benedictus, & orationes, & cætera omnes surgant, vt supra.

Quod si non adessent tot Religiones, quæ pos-

sent distinctè Vesperas, & Nocturnos, & Laudes prædictas decantare; posset vna cantare duos Nocturnos, vel plures; sed omnino in fine Vesperarū, cuiuslibet Nocturni, & Laudum aspergendus, & thurificandus est lectus, & dicendi versiculi, & orationes, vt supra. Et e contra, si essent plures Conuentus, & Religiones, poterunt duo simul cantare vnum Nocturnum.

Dum cantantur Laudes, paretur feretrum, & illis finitis, ponatur corpus Episcopi defuncti super feretrum; & præcedentibus omnibus Religiosis, & clero ordine suo, ad Ecclesiam deducetur; feretrum autem portabitur per Sacerdotes cottis indutos, & Canonici feretrum sequantur, cum cæteris omni-

bus inuitatis, & de ciuitate. In Ecclesiâ collocetur feretrū in medio Ecclesię, & ibidē Prior, seu dignior Canonicoꝝ, vel prima dignitas, si adsit, indutus pluuiali faciet officiū, hoc est, dicet ad pedes feretri [Pater noster] imponet thus, asperget, & thurificabit, vt supra; & demū cātabit versiculos, & orationē supradictā. Quo factō, omnes discedāt, & corpus sepeliatur.

Octauo die, vel quando hæredibus, & executoribus defuncti placuerit, poterunt in Ecclesia celebrari exequiæ, cum quatuor absolutionibus, & omnibus cærimonijs, quæ supra expressæ sunt hoc eodem libro in capitulis, de Missa Pontificali pro defunctis.

Sepulto Episcopo, donec de nouo successore prouisum sit, preces ad Deum continuò offerendæ sunt pro opportuna noui Episcopi electione impetrandæ, & conueniēt, vt singulis diebus Religiosi processionaliter ad Ecclesiā Cathedralem accederēt Litanias cantantes, & ibidem pias, & deuotas orationes recitarent, vt Deus illis quamprimum concedere dignaretur nouum, & bonū pastorem. qui Ecclesiā regere, & animarum curā dignè, & fructuosè habere valeret, & posset. Qua electione obtenta, quamprimum de ea nuntium certum habuerint, singuli Religiosi ad Ecclesiam Cathedralem accedentes Deo gratias agent, & Hymnum [Te Deum laudamus] deuotè cantare in Ecclesia poterunt.

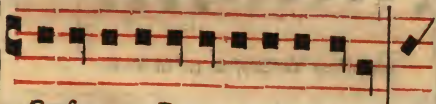
DE TONO CONFSSIONIS RECI-

tandæ per Diaconum post sermonem, & de for-
ma Indulgentiæ publicandæ per sermo-
cinantem, ac benedictione dan-
da per Episcopum post
sermonem.

TATIM finito sermone Diaconus,
qui cantauit Euāgelium, stans ante E-
piscopū capite inclinato cantabit con-
fessionem in tono sequenti: & dum di-
cet [Tibi Pater] & [Te Pater] si erit

canonicus profundius inclinabit, si non erit canoni-
cus genuflectet.

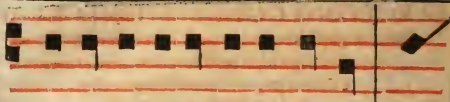
Confi te or De o om ni po tenti:

be a tæ Ma ri æ semper vir gi ni:

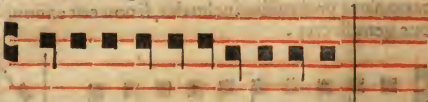
be a to Mi cha e li Ar changelo:

be a to Io an nis Ba pti ftæ:

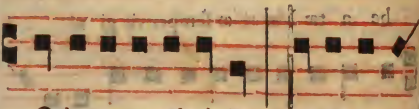

sanctis. A poſto lis Petro & Paulo

omnibus ſanctis, & ti bi Pater

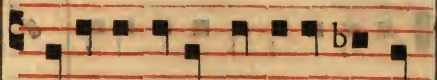
Quod dum dicit genuſſectit coram Pontifice. Tum ſurgit, & continuat.

Quia pecca ui nimis. co gi ta-

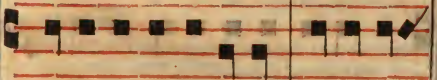
ti o ne verbo & ope re, mea cul-

pa, mea culpa, mea ma xima

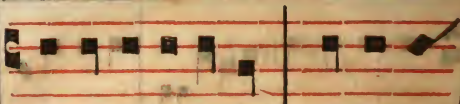
culpa. I de o precor beatam Ma-

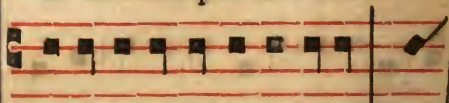
riam semper Virginem. Beatum

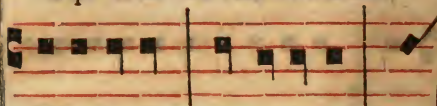
Micha elem Archangelum. Beatum

Io an nem Ba pti ſtam. ſanctos

A po ſto los Pe trum & Pau lum

omnes ſan ctos; & te pa ter

O ra re pro me ad do mi num

Deum noſtrum.

Finita cōfeſſione per Diaconum, ſermocinator, qui
in pulpito dum cantatur cōfeſſio genuflectet, ſur-

gens publicabit indulgentiam in forma sequenti, videlicet.

[Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus Dominus **N.** Dei, & Apostolicæ sedis gratia huius sanctæ **N.** Ecclesiæ Episcopus dat, & concedit omnibus hic præsentibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma Ecclesiæ consueta. Rogate Deū pro felici statu sanctissimi D.N. **N.** diuina providentia Papæ **N.** Dominationis suæ Reuerendissimæ, & sanctæ matris Ecclesiæ.] Publicata Indulgentia Episcopus deposita mitra leget ex libro per ministrum de eo seruientem supra caput sustetato, in tono orationis versus ad populum, vt infra videlicet.

[Precibus, & meritis beatæ Mariæ semper virginis; beati Michaelis Archangeli; beati Ioannis Baptistæ; sanctorum Apostolorum Petri & Pauli; & omnium sanctorum, misereatur vestri omnipotens Deus & dimisis peccatis vestris perducatur vos ad vitam æternam. **Rx.** Amen.]

[Indulgentiam; absolutionem, & remissionem peccatorum vestrorum tribuat vobis omnipotens & misericors dominus. **Rx.** Amen.] Deinde benedicens populo more cōsuetudo dicit; [Et benedictio Dei omnipotentis Pa **+** tris, & Fi **+** lij, & Spi **+** ritus sancti descendat super vos & maneat semper. **Rx.** Amen.] Si erit Archiepiscopus statim publicata Indulgentia, cappellanus portabit ante illum crucem quam genu flexus tenebit donec omnia prædicta compleuerit, & Archiepiscopus prius cruci caput inclinabit,

Cærimonialis Episcoporum finis.

Cum post huius voluminis impressionem aliqua, quæ ad Orthographiam pertinerent, corrigenda, multa verò in textu & figuris mutanda, addenda, atque delenda iudicarent ij, ad quos spectat; per oportu-
num visum est subsequentes tabulas conficere, quibus diligenter in-
spectus lector suo quæque loco facilius restituere possit.

C O R R I G E N D A

pagina linea

1	4	consistorio	Consistorio
3	10	Rocchettum,	Rochettum;
12	10	Excipiuntur,	;
15	6	Cardinali. Debet	Cardinali, debet
19	13	discute	;
20	22	cerimoniarijs	Cerimoniarijs
23	10	.ac	,ac
27	12	Acoliti	Acolythi
29	22	manus, illius	manus illius, dcle
33	2	alteri	;
55	13	induatur,	;
63	22	altare	;
88	5	deferre,	;
89	19	maius, episcopo,	maius Episcopo,
113	25	aliqui,	aliqui
117	13	,quando episcopus	.Quando Episcopus
122	26	dignitates	Dignitates
173	6	chori: surgente	chori. Surgente
120	2	facienda;	facienda.
275	30	hinc,	hinc
278	22	cerei,	cerei
307	1	accensum	accensum,

M V T A N D A

2	12	accipiant	accipient
4	23	subditos genuflectentes	subditos, qui genuflecterē debent
11	6	incipienda	& Incipiendo
12	12	Annuntiationis	Annuntiationis
14	29	debet Episcopus	Episcopus debet
15	1	exercenda	exercere
15	5	celebrat & presente	celebrat presente
15	14	potest	stet
20	28	ipforum	ipsum
29	8	ad	apud
33	9	&	vel
38	2	dicenda	facienda

39	29	cochleari & manu Episcopi prius osculatis	cochleari prius & manu Episcopi osculatis
42	13	Pro ut in Pontificali	pro ut infra in fine huius voluminis
43	6	Credo in Deum	Credo in vnum Deum
46	6	presta	prestat
46	30	recitabit	cantabit
49	15	vt supra	vt infra
53	1	palla purificatoria	palla, purificatorio
53	5	exuendo	exuendo
63	6	est	esset
63	7	celebrentur	celebrarentur
63	10	omnino obseruet	obseruare debent
86	5		
86	7	} laminibus	laminis
86	10		
86	13	lacinis seu francijs	lacinij, seu frangijs
86	22	à principio	in principio
86	24	veniendo & redeundo ab ecclesia	eundo ad Ecclesiam, & redeundo ab ea
89	11	in faldistorio	in genuflexorio
89	21	chorum	choro
39	10	vel	&
102	6	mandat	concedit
106	29	officium	offertorium
113	6	Episcopi	Episcopus
113	30	numerarios	supernumerarios
116	13	cuiuscunque	cuiusque
118	26	cuius forma est in Pontificali descripta in titulo de missa Pontificali	cuius forma est descripta in fine huius voluminis;
120	5	firmat	format
123	11	his	ijs
135	18	sed ea	sed illud
135	19	proferantur	proferatur
135	22	ludici	ludicri
136	7	sacrestia	sacristia
139	13	XXXI.	XXX.
141	3	XXII.	XXXI.
141	15	quo ad	quam ad
141	20	similibus	similia
145	28	Eamus	recedamus
149	23	sancti patroni	sancti tituli Ecclesie & patroni ciui-
150	26	ante	infra
151	7	repetitur	reperitur

160	16	dicta	dicto
161	7	tapeti	tapete
165	10	rita	ritu
165	28	dimentiantur	dimetiantur
171	19	deerit	aderit
175	16	libitum	librum
176	15	his	ijs
177	13	dignitatibus	dignioribus
185	9	dum	duo
185	16	feriali	festiuo
186	3	sinistra dextera	dextera sinistra
186	21	manu & annulo	annulo, & manu
191	16	remaneat	remanent
194	19	assistentes respondet	assistentes respondent
194	25	seu ante alleluia	seu alleluia, vel sequentia
198	16	explicabitur	explicatur
200	7	Episcopos	Episcopus
200	15	explicabitur	explicatur
207	29	corporale	altare
210	7	terget	tergit
213	2	Pontifice	Episcopo
215	4	subditur	subditus
217	27	Pontifex	Episcopus
219	2	explicabuntur	explicantur
219	28	liber orationum	Missale
220	10	crucis	cruces
223	28	pedem	pedes
224	6	aderit	aderit
227	26	resurrectione	resurrectionis
229	23	altari	altare
235	15	discedens	descendens
238	24	mille	nullæ
242	2	laici vero & alij ecclesiastici cum cottis	alij vero Ecclesiastici cum cottis, & laici
245	21	pastorale	pastoralem
252	23	cerimoniarijs	cerimonijs
255	16	celebratis	celebrandis
258	25	bedicendi	benedicendi
262	1	diximus	dicitur
264	17	singulare	triangulare
264	20	accedundur	accendantur
268	7	vnus	illius
269	6	& Pontificali	& vt supra dictum est in cap. de Missa solemn

275	18	ad Episcopum	ad Archiepiscopum
277	2	manibus	omnibus
277	20	tergebit	terget
278	3	alius	alia
280	18	cathedra	faldistorium
282	22	tandem	eandem
283	28	suam cathedram	suum faldistorium
287	7	celebrant	Celebrans
291	1	subleuantibus	subeuntibus
296	11	infigendis	infigendis
300	4	infigit	infigit
303	16	& prout	& prius
303	23	submissa	clara
304	3	missa	missam
309	7	postquam	antequam
310	4	vel	videlicet
312	27	antequam	&
317	7	remournda	remouendi
321	4	seruient	seruierunt
328	1	solita	solitum
331	10	creationis	electionis
331	13	communione	commemoratione
331	15	de cathedra S. Petri	pro ut in missali
331	18	Et cum prefatione de aquo-	Et si Episcopus celebrat dicat in
		stolis nec in ea sermo ha-	oratione me indignum famu-
		bendus est.	lnm tuum quem huic Ecclesie
332	2	celebrata	celebrata
333	8	anima	animabus
336	4	sacristiam, seu curatum	eandem primam Dignitatem
336	5	alia ecclesie sacramenta,	extreme vnctionis sacramentum si-
		sibi administret	bi administret, & anime commen-
			dationem faciat.
336	7	tres	omnes
337	11	ordinibus uiri	ordinario. Viri
337	25	condi	condiri
343	14	canonici feretrum sequan-	Canonici feretrum immediate,
		tur cum cæteris	præcedant Magistratus vero
			cum cæteris

A D D E N D A

2	13	post verbum singulos	Illustrissimos, &
3	2	post vestibis	vt supra
3	5	post apud	Illustrissimos &

- 3 22 post congregatione & colore violaceo sed nō mozzetta
vt & presbiteri sancti Spiritus, & Mi
litarum S. Ioannis S. Iacobi, & alia
rum qui tamen sui ordinis insignia
in vestibus non deferant, sed eiusdē
ordinis crucem ad collum intus pen
dentem.
- 4 24 post benedictetia etiam faciet Episcopus cum
suam diocesim intrauerit.
- 5 26 post pretiosam atque anulum
- 7 2 post & retenta mitra
- 7 4 post benedicta incipiendo a digniori
- 7 15 post Episcopus & remoto tunc baldachino
- 7 18 post parato in genuflexorio
- 8 1 post reuerentia accepta mitra
- 8 9 post sancti tituli Ecclesie
- 9 2 post detecto renibus altariuectis, nisi altare sit ad
- 9 7 post huius Sancte (orientem
- 9 14 post reuerentia assumpta mitra, & apud sedem suā.
- 12 3 post sanctorum Sancti tituli Ecclesie
- 13 9 post vtuntur & colore violaceo, vt & presbiteri
sancti spiritus & Militiarum S. Io. S.
Iacobi, & aliarum
- 13 15 post quo Illustrissimi, &
- 13 29 post est sine predicta fascia
- 14 19 post vel Archiepiscopo in
- 35 7 post subleuantes quando eo vtitur
- 36 5 post nisi presbiteri assistantis &
- 38 4 post Missa quia tunc stanti aufertur &
- 39 9 post brachio dextero
- 41 6 post tractus aut sequentia
- 52 4 post benedicite Reuerendissime
- 58 25 post aliqui ex Magistratu vel
- 59 13 post ex Magistratu, vel ex
- 61 27 post altare Sanctissimi Sacramenti, &
- 63 1 post Christi vel cum ponitur oratio 40. horarū
- 67 4 post crucem cum
- 78 19 post legato cum solitis osculis aspersorij & ma
nel cum planeta (nus
- 80 28 post mitra
- 84 19 post sequentibus Dominica in albis
- 89 15 post altari maiori
- 90 25 post oratione & debita
- 94 29 post legato vel alio Cardinale
- 96 9 post altare &

102	5	post pater	Reuerendissime
104	8	post pater	Reuerendissime
110	17	post Christi	& cum ponitur oratio 40. horarum
110	18	post sed	si
110	30	post siue	Ecclesiastici, siue
119	9	post super vos &c.	dimisso baculo
122	3	post videlicet	Illustrissimus, &
144	28	post Episcopo	& si festum erit Duplex, vel Domi-
			nica sine commemoratione illorum
			& sine Euangelio Dominicz in fi-
			ne.
144	29	post benedictione	quæ datur in fine sessionis semper
144	29	post Archiepiscopus	depositis paramentis missalibus, vs-
			que ad tunicellam inclusus, & ac-
			cepto pluuiali.
154	26	post mitra	& facta cruce super Altari positæ re-
			uerentia.
157	4	post Metropolitanus	ex urbanitate
166	30	post sancti	tituli Ecclesiæ &
170	1	post altare	&
171	18	post Diaconi	minister de candela
171	30	post stant	detecto capite
172	12	post genuflectunt	in locis suis
194	11	post Tractum	vel Graduale, vel Alleluia, vel se-
			quentia.
195	12	post gradualis	vel Alleluia
195	12	post tractus	vel sequentia
197	7	post mitra	surgit, &
198	23	post versa	cui ille caput inclinat
203	1	post Pater	Reuerendissime
203	5	post calicem	cum osculo calicis, & manus
203	8	post &c.	tangente & ipse calice.
203	19	post benedic	hoc
211	6	post benedicat	etiam si Episcopus esset Cardinalis
218	30	post Episcopi	predecessoris.
222	21	post Episcopo	sed facta ei profunda reuerentia,
			vel genuflexione pro qualitate per-
			sone.
222	22	post facta	iterum.
230	1	post pectus	nec sunt in hac missa circuli.
232	9	post ponitur	&
235	13	post Te Deum &c.	per eundem
236	9	post pretiosam	& ultimo loco anulum
239	24	post videlicet	amictus

240	20	post incipiens	manibus iunctis
241	21	post ciuitatis	nisi adesset laudabilis consuetudo, vt clerici omnes, tam parati, quam cum cottis acciperent candelas an- te laicos, quæ seruanda esset.
241	30	post dare	non tamen mulieribus, quæ a senio- re Dignitate, vel Canonico cum cot- ta & stola parato, seorsum accipiet.
244	4	post Episcopus	cum mitra
246	26	post stans	capite detecto
247	10	post celebrans	stans
250	21	post cineres	triplici ductu
250	23	post altari	& Episcopo
252	12	post &	manibus iunctis
256	26	post altaris	vel super parua mensula
268	18	post Episcopo	quam unus ex suis cappellanis vel scutiferis deferet
268	25	post psalmos	sine gloria patri
269	5	post Romano &	vt dicitur in cap. de missa solemn- i
269	21	post generali	sed hodie Diaconus & subdiaconus, assistentes, & ceteri canonici para- ti faciem Episcopi, celebrantis non osculantur.
277	24	post FERIE SEXTAE	in pasceue Episcopo celebrante
278	19	post solito	vt in matutinis huius hebdomadæ, ante Santiss. Sacram. & altare maius
278	20	post orat	deposita mitra.
279	27	post genuflexorio	resumpta mitra
280	1	post &	sedet, & dum cantatur Tractus
280	26	post Episcopus	vel presbiterij
282	16	post altaris	sedens.
284	15	post Episcopus	& si fuerit Archiepiscopus crux por- tabitur ante canonicos.
284	29	post assistentes	Epus, &
284	30	post discedunt	deposito velo
285	30	post Episcopus	Adde quod Diaconus ponit vinum, & aquam in calice, sine benedictio- ne, cum alijs quæ latius explicantur fol. 294. vers. 6.
286	8	post nihil dicendo	ante, & post
286	10	post genuflexione	postea statim
286	24	post paramenta &	in sacristia
287	11	post paretur	deinde
287	22	post osculatur	vel presbiterij
289	29	post altaris	

292	20	post pluuiale	nigrum
292	21	post mitram	simplicem
293	6	post manibus	velo, quod circum humeros habet coopertis
293	20	post Episcopus	deposito uelo
293	22	post genuflexus	super puluino
294	16	post stans	versus populum
294	20	fratres &c.	non
300	22	post Quam dilecta	cum gloria patri
300	24	post pontificalibus	& manipulo
300	ibi	post violacei	non tamen Pallio si sit Archiepiscopus.
301	5	post baculo	& facta cruci reuerentia
301	14	post factis	debitis
302	6	post pluuiali	violaceo
302	16	post more solito	ab Episcopo, aut digniore ex capitulo, & per octo dies ante in ipsa ecclesia, nisi periculum immineat, nullus infans batizetur.
303	23	post dicit	Reuerendissime
304	10	post communio	sed tres orationes ante communionem dicuntur
304	16	post altare	& deposita mitra, facit cruci reuerentiam, & osculator altare.
305	14	post altare	Sanctissimi Sacramenti, & malus.
307	11	post aderunt	vt supra in precedenti cap. dictum est
308	9	post missalis	Et eadem ferè omnia seruantur in sabbato Pentecostes.
309	7	post purificauerit	&
312	26	post sumpserit &	antequam
313	18	post celebrans	se purificabit &
314	22	post reuerentia	& osculo manus
314	24	post qui	primo manu, deinde illud osculatur
316	11	post celebrantem	vel saltem sex vel octo eorum erunt cum pluuialibus
317	21	post sollemnis	rogationum, & non S. Marci, nisi fuerit titulus Ecclesiæ
226	15	post altaris	super puluino
226	25	post populum	tertio
327	8	post sacramentum	post genuflexionem debitam, ac accepta mitra extra cancellos.
327	12	post celebrare	& Sanctissimum Sacramentum pro processione conficere
328	27	post Domini	seria v. in cena Domini

329	3	post sancti	tituli Ecclesie, &
329	4	post in die	anniuersario
330	11	post uidelicet	in nocte Natiuitatis Domini.
330	ult.	post celebratum	In alijs festiuis, seu ferialibus diebus, Episcopus cum adierit semper cappam deferet.
333	26	post Episcopum	si presens erit.
334	3	post asperforio	si vero Episcopus presens non erit ipse celebrans imponet thus in thuribulum, ministrante nauculum, Diacono.
335	28	post communicet	indutus rochetto, & stola
335	29	post fidem	ex formula ab aplica sede prescripta.
336	3	post viaticum	quod illi deferat prima Dignitas communitate capitulo, & toto clero cathedralis Ecclesie in habitu Ecclesiastico, & cum candelis accensis, & si fieri potest Magistratus deferat baldachinum
336	8	post fidem	ex predicta formula.
337	6	post si vult	& si habet ab Apostolica sede facultatem.
339	6	post clericis	Magistratu
339	9	post aduenerit	clerus secularis per ordinem si voluerit, vel
340	26	post lectum	circum
340	27	post aspergendo	ter
344	1	post ciuitate	sequantur
344	7	post sepeliatur	& si commode fieri potest, antequam sepeliatur, cantetur missa pro eius anima.
344	19	post recitarent	cum canonicis & clero eiusdem Ecclesie cathedrali.

D E L E N D A.

12	3	alicuius
12	3	minoribus
27	13	prius, et secundo
39	15	in sacristia
40	7	&
43	6	eodem Episcopo, &
51	15	præter quam altari

- 59 14 nobilibus
 84 27 Ecclesiarum.
 87 13 in officijs trium lectionum
 99 3 missa sit talis in qua.
 113 3 vt quæ est sine paramientis sacris
 151 8 cum genuflexione
 151 9 cum profunda inclinatione
 155 3 ante
 157 1 ex vrbανitate
 158 25 quidquid in hoc alibi statutum fuerit.
 160 29 & de eisdem diebus ferialibus
 170 1 cum genuflexione
 170 2 vero
 180 1 &
 182 9 melius & decentius fieret, si Episcopus legeret omnes oratio-
 nes simul vt facit summus Pontifex.
 185 1 videlicet cotta indutus
 197 25 altari
 221 1 non sunt in hac missa circuli
 222 19 de toto
 222 23 suum
 233 3 de mane
 236 7 & super illas anulum Pontificalem
 250 17 ordinario
 269 6 Pontificali
 278 20 seu sacristiam.
 286 3 & tunc aufertur ab eius humeris velum prædictum.
 293 8 quem etiam alio velo, quod circum humeros habet teget
 293 23 & tunc aufertur ab eius humeris uelum præfatum
 294 21 non
 302 3 ordinario
 302 11 & Pontificali
 305 7 apud altare.
 330 20 vel saltem cum cappa
 341 20 seu sacerdotali.

LOCA QVAE CIRCA FIGVRAS IN HOC LIBRO
IMPRESSAS EMENDATIONE INDIGENT.

lib. 1. c. 1. fol. 2.

1 In hac figura. nullus debet adesse Cardinalis, et si adest, deberet sedere capite cooperto, præterea in ea desideratur vnus ex familiaribus PP. qui sustineat mantelletū, quo Episcopus indui posset accepto rochetto.

cap. 6. fol. 23.

2 Non probatur modus ille seruandi sacras vestes appensas, melius in capsis.

cap. 7. fol. 27.

3 Hæc figura representat Episcopum intonantem antiphonam ad Vesperas, & in ea deest minister qui de libro seruiat, & qui seruit de candelâ non debet tenere candelabrum, sed candelâ sine candelabro, desiderantur in ea duo canonici assistentes apud Episcopum, & Acolithi cum candelabris hic superflui sunt, qui tamen adhibentur, quando Episcopus cantat orationem.

cap. 8. fol. 35.

4 Cerimoniarius qui à dextris subdiaconi stat, debet stare à sinistris, & ita sit semper nisi situs, & commoditas loci, aliud suadet.

cap. 9. fol. 42.

5 Figura quæ representat Episcopum stantem ad Euangelium, debet esse sine mitra, quæ à ministro de ea seruiente sustinenda erit, ibidem præpò à sinistris Episcopi, præterea in ea desiderantur Diaconi assistentes apud Episcopum, & subdiaconus tenet manibus librum, & debet illas tenere super legili.

cap. 10. fol. 50.

6 Hæc figura non est huius loci, ideò tollenda, & alia propria in eius locum subroganda.

cap. 15. fol. 81.

7 Non est seruatus rectus ordo processionis in qua precedere debent parati cum tunicellis, & dalmaticis, & post eos parati planetis & ultimo loco parati, pluuiialibus quod hic contra factum est.

cap. 21. fol. 98.

8 In hac figura, quæ representat circulos, qui fiunt coram Episcopo in missis, nec Episcopus paratus cum planeta, sed cum pluuiiali uel cum cappa esse debet, nec diaconi assistentes cum tunicellis sed cum cappis vel cottis assistere debent.

cap. 22. fol. 102.

9 Imago sermocinatoris sustinet manu dextera fimbrias cappæ, & gestit sinistra, quod contra esse debet.

cap. 23. fol. 107.

10 Figura Episcopi Thurificantis altare, debet tenere manum sinistram magis distantem à thuribulo, & catenulas, thuribuli manu dextera su-

stentatas breuiiores, & prope ipsum thuribulum, calix verò debet esse sine velo, palla tantum coopertus, & quia Episcopus uidetur thurificare crucem, debet esse non in medio sed seorsum, aut certe quasi à Diacono remoueat, aut reponatur.

cap. 24. fol. 116.

Diaconus qui accepit pacem à celebrante, stat à sinistris celebrantis, cum debeat à dextris stare, calix vero super altare, non velo sed palla tantum coopertus esse debet.

cap. 25. fol. 119.

In hac figura, Acolithus, genuflexus signat se manu sinistra, cum debeat dextera se signare. Præterea Dignitates cum pluuialibus, locatæ sunt à sinistris cum debuissent locati à dextris ubi sunt Canonici cum planetis.

cap. 29. fol. 136.

Mensa seu credentia, quæ locata est in cornu dextero altaris, debet locari in sinistro idest in cornu Epistolæ non Euangelij.

cap. 27. fol. 143.

Archiepiscopus debet sedere in faldistorio ante medium altaris, non in sede sua, sedes Episcoporum debet esse in gyrum non equaliter.

lib. 2. cap. 10 fol. 151.

Episcopus qui signat se pro inchoandis vesperis debet stare sine mitra, & sinistra manus eius debet esse admota pectori. Canonici vero qui stant cum cappis debent esse parati, quia agitur de vesperis solemnibus Episcopo in crastinum celebraturo.

cod. cap. fol. 156.

In hac figura desiderantur duo Diaconi assistentes Episcopo & minister qui de libro seruiat: Qui vero de candela seruit debet tenere candela sine candelabro, & qui seruit de mitra non stat in loco suo.

cap. 8. fol. 187.

In hac figura processions erratum ut in alia simili fol. 81. ut supra dictum est.

cod. cap. fol. 193.

Emenda hanc figuram ut supra dictum est de alia simili quæ est. fol. 35. cod. cap. fol. 196.

Emenda hanc figuram prout de alia simili supradictum est, quæ est fol. 42.

cod. cap. fol. 201.

Minister porrigit aquam cum manu sinistra quod facere debet cum dextera.

cod. cap. fol. 206.

In hac figura desiderantur Dignitates parati pluuialibus, præterea thuriferarius non à dextris altaris, sed à sinistris in cornu epistolæ debet Sanctiss. Sacramentum thurificare.

cod. cap. fol. 209.

Emenda hanc figuram prout supra dictum est de alia simili. fol. 116.
eod. cap. fol. 211.

23 Emenda hac figuram prout de alia simili supradictum est. fol. 119.
cap. 9. fol. 214.

24 Cappa Episcopi debet esse extensa, Non debet apud Episcopum assistere presbiter cum pluuiiali. Episcopo sedente in faldistorio cum mitra deest gremiale, carmonarius debet stare à sinistris non à dextris subdiaconi.

cap. 10. fol. 216.

25 Episcopus non debet habere hincinde assistentes, & omnes aut stare, aut sedere debent candelarum triangulare tollendum est ab Altare.

cap. 15. fol. 237.

26 Thuriferarius debet stare non in dextero sed in sinistro cornu altaris, à capite Episcopi mitra amouenda etiam si cum mitra possit stare tempore prefationis.

cap. 16. fol. 243.

27 Superflui sunt tot cum pluuiialibus in processione, & desiderantur aliqui cum planetis, & aliqui cum tunicellis & Dalmaticis.

cap. 17. fol. 247.

28 Canonicus qui distribuit candelas debet stari & non sedere.

cap. 18. fol. 251.

29 Dum distribuuntur cineres canonicis, prout figura ostendit, omnes detecto capite stare debent, & non cooperti prout hic.

eod. cap. fol. 254.

30 Emenda hanc figuram prout dictum est supra de alia simili. fol. 102.

cap. 21. fol. 260.

31 Episcopus distribuit palmas manu sinistra, cum debeat dextera. duæ dignitates hincinde cum pluuiialibus accedunt post, paratos planetis cum debeant ire ante eos.

cap. 22. fol. 265.

32 Emenda hanc figuram prout supra de alia simili dictum est fol. 216. sed hic addendū est candelabrum triangulare, ~~dele~~ cū 15. candelis, non super altare, vt hic sed in presbyterio in cornu epistolæ, Episcopus autem caputium cappæ potius quam biretum in capite tenere deberet, tam hic, quàm ibi.

cap. 23. fol. 270.

33 Canonici qui communionem sumunt carent stola, & nonnulli habent cappam reflexam sub brachio sinistro.

eod. cap. fol. 271.

34 Tollenda est mitra à capite Episcopi, producēda, ~~dele~~ est alba ad pedes eius adden. velum super humeros, Sanctiss. sacramentum, ~~dele~~ non discoopertum vt uideatur, sed uelo coopertum esse debet. Acolichus tenet thuribulum manu sinistra cum debeat dextera.

cap. 26. fol. 291.

Super Altare non debet esse crux.

cap. 29. fol. 309.

Hæc figura est similis aliæ quæ posita est supra FERIA. V. in cena Domini fol. 270. & debet esse diuersa quia hodie non communicant omnes sacerdotes sicut tunc de manu Episcopi nã sacerdotes hodie celebrant.

cap. 32. fol. 316.

In figura desiderantur aliqui parati cum planetis & omnes capite recto.

cap. 36. fol. 332.

Hæc figura non pertinet ad hunc locum sed alia propria subroganda est.

cap. 38. fol. 336.

Episcopus infirmus qui communionem sumit debet esse indutus, rochetto, & stola.

F I N I S.

